

Venke Ueland

Lengsel - en kraft til helse

Venke Ueland (f.1956)

Sykepleier fra Betanien sykepleierhøyskole, Oslo, 1980

Høgskolelærer, Norgens Sykepleierhøyskole, Oslo, 1985

Hovedfag ved Institutt for sykepleievitenskap, Det medisinske fakultet, Oslo, 1997

Universitetslektor ved Universitetet i Stavanger

Åbo Akademis förlag
Tavastgatan 13, FI-20500 Åbo, Finland
Tfn +358 (0)2 215 3478
E-post: forlaget@abo.fi

Försäljning och distribution:
Åbo Akademis bibliotek
Domkyrkogatan 2-4, FI-20500 Åbo, Finland
Tfn +358 (0)2 -215 4190
E-post: publikationer@abo.fi

LENGSEL - EN KRAFT TIL HELSE

Lengsel - en kraft til helse

Venke Ueland

CIP Cataloguing in Publication

Ueland, Venke.

Lengel – en kraft til helse /

Venke Ueland. - Åbo :

Åbo Akademis förlag, 2013.

Diss.: Åbo Akademi. - Summary.

ISBN 978-951-765-688-7

ISBN 978-951-765-688-7
ISBN 978-951-765-689-4 (digital)
Suomen yliopistopaino Oy -
Juvenes Print
Åbo 2013

ABSTRACT

Longing – a force to health

Advisors: Professor, HVD Unni Å. Lindström Department of Caring Science Åbo Akademi University, Vasa and Professor, HVD Dagfinn Nåden, Department of Nursing, Oslo University College of Applied Sciences.

Key words: longing, desire, the source of love, suffering, despair, transparency, health, holiness, unity, becoming, hermeneutics, caring science

December 2012 224 pages 8 attachments

The aim of this study is to explore longing and its implication for health. The overall purpose is to develop a theory model of longing. The research question is: What is the substance of longing in a caring science perspective? The model is developed based on theoretical and empirical studies, which contains three different research materials; hermeneutic reading of texts by Augustine and Kierkegaard, and interpretation of research interviews with nine women in a cancer context.

The design of the study is explorative and the ontological hermeneutics of Gadamer is chosen as a guidance for understanding. The main standpoint of the study is performed within the systematic caring science, which through basic research, generates knowledge about the human desire as crucial for the deeper health processes. Through the contextual study there is a link to the clinical caring science.

In the ontology of the systematic caring science, the character of longing is in touch with two different aspects. Longing is rooted in the inner source of love of the ethos of the human where the inscrutable depth exists and contains the reality beyond the visible. Further, longing is essential for human being becoming in health and suffering, through holiness as a unit of body, soul and spirit.

The results of the study are presented in a theory model. The model has by abduction provided new and deeper understanding of dimensions of longing related to health. On a general level the forces in longing unfolds in two perspectives; suffering and the basis of love. There appears to be a relationship between human and the source of love in all three materials. When human opens up his life in a larger perspective, resting in love, he can manage to stand in the thrill, and acknowledge loss and emptiness. In the transparency of an inner dialogue unfolding despair, deeper longing can be opened up so that lives are released from the source of love. The holiness of the human desire has such appeal because the holiness of the source of love is always more than the suffering and the particular. The holiness in longing seems to satisfy the hearts deepest searching. The direction of longing is performed in relation to human and the source of love. The study reveals how longing is associated with the source of love, where the holiness of longing seems to drag the human and by that gives the answer to the seeking of the heart. Dynamics forces have direction from the human suffering in the foundation and a release of the power is given back to transform, deepen and reconcile life and suffering. The movements of the power released by longing are keys to understand the suffering of human in relation to the source of love, becoming in health.

By this study, results contribute to deepen the ontological core of caring science. Firstly, human in his longing is connected to the inner ethos and by that the most sacred and absolute in itself so that parts of the potential of love can be released to health. Secondly, longing is the road of reconciliation and can further expand to authentic reconciliation, where human is becoming towards unity and holiness. Thirdly, the spirituality is unfolding through longing and the transcendental is received. In longing, human is in touch with the mystery, the longing exceeds the present and moving towards eternity and infinity, and is in what is yet to come. Such deep experience of longing moments leave an impression and show the longing fulfilled.

ABSTRAKT

Lengsel – en kraft til helse

Veiledere: Professor, HVD Unni Å. Lindström, Enheten for vårdvitenskap, Socialvetenskapliga institutionen, Åbo akademi og
Professor Dagfinn Nåden, Institutt for sykepleie, Høgskolen i Oslo og Akershus.

Søkeord: lengsel, helse, kjærlighetens kilde, lidelse, fortvilelse, gjennemsiktighet, helse, hellighet, enhet, nydanning, hermeneutikk, vårdvitenskap, caring science.

Desember 2012 224 sider 8 vedlegg

Denne studien har fokus på lengsel. Den overordnede hensikten er å utvikle en teorimodell om lengselens vesen i forhold til helse. Studiens forskningsspørsmål er: Hva er lengselens vesen i et vårdvitenskapelig perspektiv? Teorimodellen er utviklet på bakgrunn av teoretiske og empiriske studier, og har tre former for forskningsmaterialer; hermeneutisk lesning av tekster av Augustin og Kierkegaard, samt fortolkning av forskningssamtaler med ni kvinner i en kreftkontekst.

Studiens overordnede design er eksplorativ. Gadammers ontologiske hermeneutikk er valgt som veiledende i forståelsesprosessen. Studien utføres innenfor et vårdvitenskapelig perspektiv og den systematiske vårdvitenskap. I studien er det også en kobling til den kliniske vårdvitenskap gjennom den kontekstuelle studien. Lengselens vesen berører ulike sider ved vårdvitenskapens ontologi og arbeidet er forankret i tilhørende grunnforskning.

Vårdvitenskapen knytter på den ene siden lengsel til den indre caritative kilde i menneskets indre ethos, som rommer den virkelige virkeligheten. På den andre siden kan lengsel ha betydning for de legende helsebevegelsene mot hellighet og stadig danning av mennesket som enheten ånd, sjel og legeme.

Studiens resultater munner ut i en teorimodell om lengselens vesen. Forståelsen for de dypere helsebevegene er blitt utdypet gjennom abduksjon. Lengsel utfolder seg i perspektivene lidelsen og kjærlighetens grunnlag. Alle materialene gir bevis for at menneskets indre kjærlighetens kilde kan knyttes til lengsel. Når mennesket åpner opp sitt liv i et større perspektiv, kjærlighet, kan mennesket erkjenne tomhet og tap. Ved å gi rom for fortvilelse i en indre gjennomsiktighet, en indre samtale, kan mennesket åpne opp for lengsel. Lengsel gis retning i en relasjon mellom mennesket og kjærlighetens kilde. Helligheten i menneskets indre kilde er den dynamiske kraften i lengsel, fordi helligheten i kjærlighetens kilde alltid er mer enn lidelse og det partikulære. Det hellige i lengselen møter hjertets dypeste søken. Dette frigir kraften i det lidende mennesket som omformer, fordyper og forsoner livet og lidelsen. Kraften som frigis fra lengselen er en nøkkel til å forstå menneskets lidelse i relasjon til kjærlighetens kilde som leder mot helse.

Studiens resultater bidrar med å utdype vårdvitenskapens ontologiske kjerne. For det første har mennesket i sin lengsel forbindelse til sitt indre ethos og dermed det mest hellige og absolutte i seg selv, slik at noe av kjærlighetens potensial kan frigis til helse. For det andre følger lengsel forsoningens vei og kan gå mot autentisk forsoning, der mennesket stadig nyskapes mot enhet og hellighet. For det tredje finner det åndelige en vei gjennom lengsel, det partikulære overskrides og det transcendent mottas. Mennesket er i sin lengsel i berøring med mysteriet, idet lengsel overskrider nuet og går mot evighet og uendelighet, og en er i det som ennå ikke er kommet. Slike dype erfaringer av lengselsøyeblikk setter spor og viser mot lengselens oppfyllelse.

FORORD

Nå slutføres et arbeid som har pågått de siste 5–6 årene. Jeg fikk tidlig et bilde om at dette arbeidet var som å komme opp en klatrevegg. Det var ikke mulig å mestre hele ruta med en gang, men kun å ta noen tak om gangen. Nå er jeg kommet opp og et nytt utsyn ligger foran meg, klart til å utforskes.

Ved denne milepælen er det mange jeg vil takke. Først og fremst er jeg takknemlig for at jeg gjennom mange år har fått arbeide med et eksistensielt tema og at dette nå er fullført. Jeg har opplevd at arbeidet med temaet *lengsel* har vært et arbeid med det utgrunnelige og dypeste i den menneskelige eksistens. Å stifte bekjentskap med Augustin og Kierkegaard er livsforvandlende. Det har også møtet med dere kvinner vært, som har fortalt meg om reisen gjennom det å få en alvorlig sykdom. Takk for at dere delte fra erfaringen med sykdom og behandling ut fra lengselens perspektiv. Hverdagsbilder om livet og lengsel har vært medvirkende til at avhandlingen ble mer en filosofi. Levd liv og livserfaringen fikk komme frem.

Først av alt stor takk til professor Unni Å. Lindström og professor Dagfinn Nåden for veiledning og for at dere har holdt oppe troen på at det lar seg gjøre å skrive en avhandling om lengsel. Takk for undrende spørsmål, presise kommentarer, gjennomlesning av materialer og tilbakemeldinger. Dere har ført meg stadig videre og har mye å gi.

Åbo akademi har vært et godt sted å studere. Det var en flott opplevelse å komme til Vasa første gangen og møte professor Katie Eriksson og høre forelesninger på substanskurset. Takk til deg for alt du har delt av din innsikt og din glød gjennom disse årene.

Takk til Universitetet i Stavanger, Venche Hvidsten som først tildelte meg forskningsfri og instituttleder Kari Vevatne ved Institutt for helsefag som har gitt meg gode økonomiske vilkår og tilrettelagt arbeidsforhold gjennom hele studiet. Jeg vil også takke Åbo akademi som tildelte meg rektorsstipend i tre måneder. Takk til Gustaf Packaléns Mindefond som tildelte meg stipend til Søren Kierkegaards sommerkurs 2010 i København.

En stor takk til mine forgranskere professor Vibeke Lohne og professor Henry Cöster for vurderingene av og verdifulle kommentarer til avhandlingen. Takk til Berit Sætheren for din interne sluttgranskning. Du hjalp meg videre med dine kommentarer og ved din tro på prosjektets betydning.

Jeg vil takke dere som hjalp meg med utdeling av informasjonsbrev for rekruttering av forskningspersoner ved ulike kreftomsorgssentre.

Takk til alle ved Åbo Akademi, Kansliet, som har hjulpet meg og vært tilgjengelige når det gjelder studiets praktiske utforming. Anita Wikberg var de første årene min store støtte da hun fikk alle mine spørsmål og mailer fortløpende og alltid kunne svare og veilede meg. Takk til Kari, Nina, Grete og Tone som har slått følge med meg til Vasa. Takk til medstudenter fra Oslo, Stord og ulike steder i Finland og Sverige for trivelig reisefølge og samtaler underveis i studieforløpet. Elisabeth, Ruth og Berit som møtte meg på Kenraali og ga meg et lynkurs i vårvitenskapen den første gangen. Det betydde mye at jeg traff dere da jeg første gangen kom til Vasa en kald vinternatt. Takk til gode kollegaer fra Universitetet i Stavanger for interesse og støtte gjennom mange år.

Takk til Maria Handeland, Kari Kaldestad, Kristian Mikalsen og Torill Risa Fylling. Dere leste gjennom manuset mot slutten av skrivingen og kom med mange verdifulle kommentarer. Takk til slekt og alle mine venninner som har støttet meg ved å tro på meg og spørre hvordan det går.

Takk til barna mine, Anders, Gunhild, Anna Irene og Jørgen som er min store glede! Dere har dratt meg ut av min skriveverden, ventet på meg, spurt hva jeg egentlig skriver om og når blir det disputas. Dere er gode og skjønne! Herlig å være sammen med dere!

Til slutt mest av alt takk til Asbjørn for din raushet og ditt varme engasjement for mitt arbeid gjennom disse årene. Du har støttet meg med å lese korrektur, fikset praktisk og teknisk og vært en tålmodig diskusjonspartner. Mest av alt at du med din naturvitenskapelige bakgrunn har kunnet tenke sammen med meg rundt tematikken lengsel.

Dette har vært et tema som har vært vanskelig å presisere, men jeg synes at Olav H. Hauge med diktet *Det er den draumen* sammenfatter noe av dette vare i disse linjene.

*Det er den draumen me ber på
at noko vedunderleg skal skje,
at det må skje -
at tidi skal opna seg
at hjarta skal opna seg
at dører skal opna seg
at kjeldor skal springa –
at draumen skal opna seg,
at me ei morgonstund skal glida
inn på ein våg me ikkje har visst um.*

(Olav H. Hauge, 1966, Dropar i austavind)

Kvernaland 20. desember 2012

Venke Ueland

ABSTRAKT

FORORD

INNHOOLD

1	Innledning	1
2	Studiens design	3
3	Lengsel i tidligere forskning	14
3.1	Grunnforskning i et vårdvitenskapelig perspektiv.....	14
3.1.1	Lengsel utgår fra den caritative kilde i menneskets indre ethos	15
3.1.2	Et perspektiv på lengsel ut fra menneskets tilblivelse mot enheten menneske	21
3.2	Lengsel i empirisk forskning innen vårdvitenskap og sykepleievitenskap	27
3.2.1	Lengselens betydning i lidelse og helse	29
3.2.2	Lengsel i forbindelse med ensomhet, savn og håp	30
3.2.3	Lengselens bevegelse i sårbarhet.....	31
3.2.4	Lengsel i omsorgsetikk.....	32
3.2.5	Betydningen av å romme pasientens lengsel.....	33
3.3	Oppsummering og relevans for egen forskning	34
4	Metodologi – hermeneutikk i et vårdvitenskapelig perspektiv	36
4.1	Forskerparadigme	38
4.2	Tekstens spørrehorisont.....	40
4.3	Det indre ordet.....	42
4.4	Sammensmelting av horisonter	44
4.5	Utvalg og fortolkning av tekster – leseakten steg for steg.....	45
4.5.1	Klassiske tekster	50
4.6	Forskningssamtaler – utvalg, gjennomføring og fortolkning.....	54
4.7	Forskningsetiske overveielser	59
5	En hermeneutisk lesning av Augustin’s Bekjennelser.....	63
5.1	Kraft til forandring.....	64
5.2	Dypere sannhet.....	67
5.3	Kildens uendelighet	74
5.4	Lengselens vesen i lys av Augustins Bekjennelser.....	78
6	En hermeneutisk lesning av enkelte Kierkegaard-tekster	83
6.1	Kjærlighetens kilde	84
6.2	Den trefoldige kraften i det indre rommet	90
6.3	Å hvile gjennomsluktig	96
6.4	Avgjørelsens livsforvandlende kraft	100
6.5	Lengselens vesen i lys av tekster av Kierkegaard	108
7	Fortolkning av forskningssamtaler	114
7.1	Livskamp og livskraft	115
7.2	Lengsel tilbake til livet som var	122
7.3	Lengsel og nære relasjoner	129
7.4	Oppfylt lengsel.....	135
7.5	Lengselens vesen	145

8	Teorimodell om lengselens vesen.....	152
8.1	Teorimodell.....	153
8.2	Teorimodellens enkeltdeler.....	159
8.3	En kraft til helse	176
9	Gyldighet og videre forskning	178
9.1	Kvaliteter i framstillingen som helhet.....	178
9.2	Kvaliteter i resultatene	183
9.3	Validitetskriterier.....	187
9.4	Ny kunnskap	193
9.5	Tema for videre forskning	194
10	Teorimodellens betydning for vårdvitenskapens teorikjerne og teoribygging	195
10.1	Lengselens forbindelse til kjærlighetens kilde i menneskets indre ethos	196
10.2	Lengselens forbindelse til menneskets tilblivelse i helse og lidelse	205
10.3	Lengselens forbindelse til åndelighet og transcendens	213
10.4	Avsluttende refleksjon	221

SUMMARY

REFERANSER

FIGURER

Figur 1:	Studiens design. Forskningsdesignet viser sammenhengen mellom de ulike elementene i forskningsprosessen og studiens funn.....	4
Figur 3:	Modell om lengselens vesen.....	154
Figur 4:	Forutsetning for modellen, relasjonen mellom mennesket og kjærlighetens kilde ..	154
Figur 5:	Innesluttethet stenger forbindelsen til kjærlighetens kilde og lengselen ligger i dvale	155
Figur 6:	Gjennomsiktigheten åpner for lengsel når fortvilelsen kommer	156
Figur 7:	Gjennomsiktigheten skaper dynamikk mellom tomhet og kjærlighetens kilde	158
Figur 8:	Theoretical model of longing	230
Figur 9:	The transparency creates dynamics between emptiness and the source of love	231

Vedlegg

- A. Svar fra regional forskningsetisk komite
- B. Melding til NDS
- C. Svar fra NDS
- D. Endringsmelding til NDS
- E. Svar på endringsmelding
- F. Informasjon til deltakere
- G. Samtykkeerklæring
- H. Samtaleguide

1 INNLEDNING

Det synes som om mennesket bærer i seg en evig vedvarende lengsel etter kjærlighet og felleskap, men at "the tragedy of health" er at helsens essens ofte er skjult for mennesket eller at mennesket mangler mot til å erkjenne og akseptere sin dypeste lengsel (Eriksson, 2010a, 40f).

Mennesket som lever sitt liv i møte med lidelse og død, synes å føre en grunnleggende livskamp med seg selv og med hva livets potensial er. Et menneskelig livsvilkår er å stadig være i indre nydanning. Der lengsel utfolder seg i menneskets tilblivelse, er mennesket aldri ferdig, men er stadig i bevegelse, det dannes og oppløses. I pakt med sin innerste lengsel kan mennesket vokse og stadig dannes til mennesket som enheten ånd, sjel og legeme (Eriksson 1987a, 61ff; Eriksson, 2009a, 11ff).

Den vitenskapelige hensikten med studien er å utvikle kunnskap om lengselens vesen i en vårdvitenskapelig sammenheng. Med utgangspunkt i et vårdvitenskapelig ethos, legges et grunnlag for lengsel som god, forankret i kjærligheten og et dypere lag i mennesket. På bakgrunn av perspektivet som lengsel tenkes ut ifra, er det viktig for vårdvitenskapen å få dypere innsikt i hva menneskets lengsel er. Mennesket lever livet i helse og lidelse mellom ulike posisjoner og utfordringer. Lengsel utspiller seg slik i det partikulære livet i livslidelsens mange fasetter (Eriksson, 1994, 67; 93). Helse og lidelse er ontologisk knyttet til det å være menneske og er et grunnlag å tenke lengsel ut ifra. Helse forutsetter bevegelse og bevegelsens retning bestemmes av lengsler og behov (Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2011, 201; Råholm, 2002, 41). Å utforske lengsel vitenskapelig ut fra den betydningen den kan ha for det lidende mennesket, synes nødvendig. Lengselen kan være viktig fordi den synes å ha en avgjørende rolle for menneskets dypere helseprosesser. Lengsel kan ha sammenheng med hvordan helse og lidelse utfolder seg i det partikulære livet.

Ontologiske og metafysiske spørsmål er sentrale i vårdvitenskapen. Lengsel kan knyttes til den virkelige virkeligheten, det bærende ved tilværelsen. "Det er store ord. Men de er ikke større enn at de hører livet til, et liv som bærer i seg både skapelse og tilintetgjørelse" (Martinsen & Eriksson, 2009, 13). Eriksson (1992, 34) har støttet seg til Berdjajev som fremholder at mennesket er et historisk vesen. Det historiske avdekker menneskets indre åndelige kjerne og værenens kjerne i autentisk forstand. Tradisjon og historie er nødvendig for å få et helhetsspektiv av mennesket og verden. Gadamer (1997) utgjør det metodologiske perspektiv for denne studien. Han fremhever at vi tilhører tradisjonen før vi tillhører

oss selv. Anvendelse av hermeneutikk i forståelsen av lengsel er å være i et større perspektiv enn det som fortolkeren kan romme, i forståelsen, tolkningens og sannhetens verden. Det er en verden som fremholder tradisjonens grunnverdier gjennom et vårdvitenskapelig ethos (Eriksson & Lindström, 2007, 5ff).

I denne studien har det vært et vitenskapsteoretisk valg å søke dypere kunnskap om menneskets ontologiske helse ved å sette lyset på lengsel. Utfordringen er at lengsel tilhører en virkelighet som er større enn hva vitenskapen kan beskrive. Derfor er tolkningen mot det universelle aldri avsluttet (Gadamer, 2007, 446; Eriksson & Lindström 2007, 12; 18).

Når lengsel tvinges inn i en ramme som ikke har stor nok plass eller er av et annet fundament, kan teorier og begreper være et fengsel. Eriksson ser på humanvitenskapens streben etter å få menneskers tanker, oppfatninger, ønsker, lengsler, tro, tvil og håp inn i gitte kategorier som analogt til hvordan Augustin leter etter en kategori som kan romme Gud, men ingen kategorier er tilstrekkelige. Derfor bør et tema som lengsel bearbejdes med åpne kategorier som bestemmes ut fra den aktuelle sammenheng (Eriksson, 1992, 109).

Spørsmål om menneskets innerste natur aktualiserer hva-spørsmålene om menneskelige grunnforhold. Tegnene på lengsel og oppfylt lengsel tilhører menneskets skjulte liv og blir lett oversett i en verden som lar det synlige få stor plass. Martinsen (2012) peker på at den viktigste hensikten ved tekstfortolkning er å åpne opp for noe, undre seg og å utdype det at noe i menneskers liv *er*, heller enn å definere *hva* det er (33).

Forskeren ønsker at denne studien om lengselens vesen kan være med å frembringe nøkler til å forstå mer av den gåtefulle helsen (Gadamer, 2003) og hva veien til helse og hellighet dypest sett er for det lidende mennesket (Eriksson, 2010a, 31).

2 STUDIENS DESIGN

Studiens overordnede design er eksplorativ og hermeneutisk. Gadamer's ontologiske hermeneutikk er valgt som veiledende i forståelsesprosessen. I møte mellom forsker og tekst og i tolkningens hermeneutiske spiral pågår en uendelig bevegelse mellom deler og helhet mot sammensmeltning av nye forståelseshorisonter som angår forskningsobjektet.

Studien er knyttet til grunnforskning innen vårdvitenskapens teorikjerne. Hensikten er å danne en universell teorimodell om lengsel. Teorimodellen er utviklet på grunnlag av teoretiske og empiriske studier. Den kliniske delen av studien vil bidra med universell kunnskap om lengselens vesen. Denne studien vil også gi kliniske bilder av lengselens vesen ved å få frem livserfaringen i lengsel.¹

Studiens perspektiv

Studien utføres innenfor et vårdvitenskapelig perspektiv. Perspektivet er forankret i grunnforskning innen den systematiske vårdvitenskap. Studien forankres både i kjærligheten som den meningsbærende horisonten, samt mennesket som enheten kropp, sjel og ånd, og denne enheten peker mot uendelighet og evighet (kapittel 3.1 og 3.2).

Studiens hensikt

Studiens hensikt er å bidra med forståelse for saken (Gadamer, 2007). Saken er forståelse av det universelle i lengsel, lengselens vesen. Videre er hensikten å få en fordypet forståelse for lengselens relevans for helse og lidelse. Dette gjøres ved å sammenfatte kunnskapen i en teorimodell. Den kan tilføre innsikt i hva veien til helse er for det lidende mennesket. En

¹ Vårdvitenskapens teorikjerne blir her studert i en svensktalende kontekst. Enkelte begreper innen vårdvitenskapen, lar seg ikke oversette uten å miste vesentlig innhold: Vård og vårdaren er omsorg og omsorgsgiver med utgangspunkt i Erikssons teorikjerne og disse begrepene benyttes i studien. Helseprosessene i spennet mellom helse og lidelse benevnes som 'rørelse'. Helsens rørelse kan på norsk oversettes med 'en dynamisk kraft' eller 'bevegelse og forandring'. Noen ganger settes 'rørelse' i parentes i denne studien for å tydeliggjøre hva som menes. Den ontologiske helsemodell (Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2011) uttrykkes i tre nivåer. Først beskrives helsen som 'væren' og på det andre nivå som 'gjøren'. 'Vardande' (vorden eller tilblivelse) er helsens tredje nivå. Begrepene tilblivelse og vorden er sentrale i den vårdvitenskapelige ontologiske helsemodell. I vårdvitenskapen benyttes begrepene om dypere helseprosesser der mennesket utvikler seg mot enheten menneske, som ånd, sjel og legeme. Tilblivelse og vorden er noe gammelmodige begreper i norsk språk. Synonymene er *begynnelse*, *danning*, *skapelse*, *tilblivelse* (Norske synonymer, ordnett). I denne avhandlingen benyttes blant annet begrepene *skapelse*, *forming* og *danning*. For å få frem det dynamiske i det å være underveis i indre tilblivelse, benyttes også 'vedvarende' for å synliggjøre det som aldri kan avsluttes. Tilblivelse kan noen ganger være mest naturlig å benytte, spesielt der det uttrykkes i nær relasjon til den vårdvitenskapelige teorikjerne. Det engelske uttrykket 'becoming' forekommer også.

teorimodell kan bidra til å øke helsepersonells beredskap til å møte den lidende pasientens eksistensielle tanker i de hverdagslige pleierelasjoner.

Forsknings spørsmål

Hva er lengselens vesen i et vårdvitenskapelig perspektiv?

Hva er lengselens vesen i lys av noen tekster av Augustin?

Hva er lengselens vesen i lys av noen tekster av Kierkegaard?

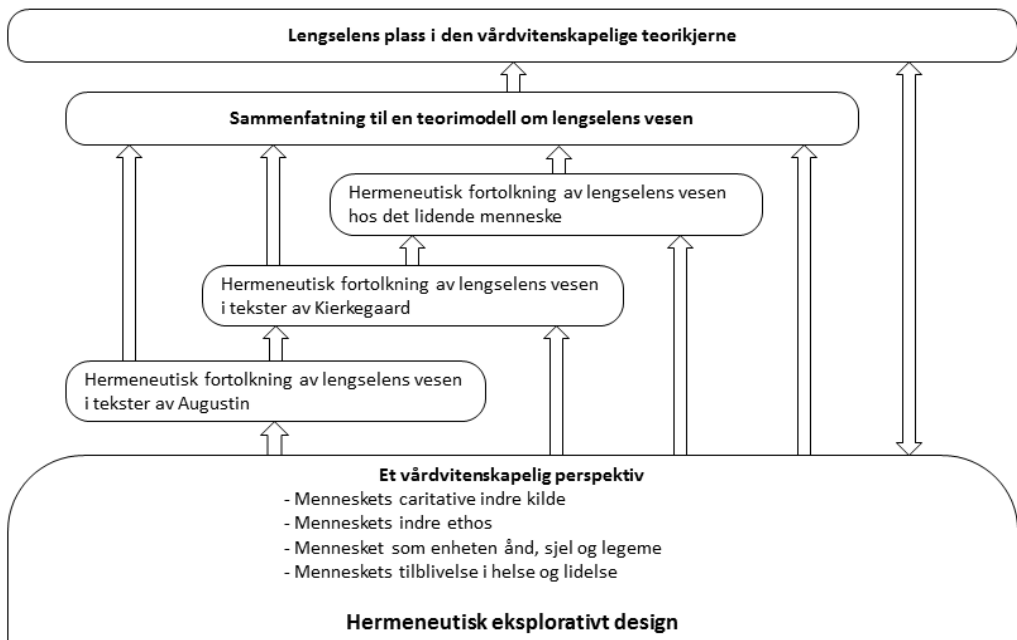
Hva er lengselens vesen hos mennesker som møter lidelse?

Studiens forsknings spørsmål besvares gjennom hermeneutisk lesning av tre sett av datamateriale:

Tekster av Kierkegaard: *Kjerlighedens Gjerninger* (første del), *Sygdommen til Døden* (første del), *Hjertets Reenhet er at ville Eet*

Tekster av Augustin: *Bekjennelser*

Samtaler med ni kvinner som har vært rammet av kreft.

Figur 1: Studiens design. Forskningsdesignet viser sammenhengene mellom de ulike elementene i forskningsprosessen og studiens funn.

For forståelse

I en hermeneutisk studie er det viktig at forskeren kan uttrykke og tydeliggjøre de veivalg som gjøres og dele sine erfaringer i arbeidet med avhandlingen (Koskinen & Lindström, 2012, 7).

Det blir viktig å avklare forforståelsen. Denne avhandlingen inngår i den systematiske og kliniske vårdvitenskapens grunnforskning. Den kliniske vårdvitenskapens grunnforskning utgjør en bro mellom den systematiske grunnforskningen og den kontekstuelle forskningen og bidrar med kliniske bilder av teorikjernen. Innen *caring science* finnes ulike vårdvitenskapelige tradisjoner. En av disse tradisjonene er vårdvitenskapen slik som den er utformet av Eriksson og hennes kollegaer. I denne avhandlingen er det denne vårdvitenskapelige tradisjonen som ligger til grunn. Verdigrunnlaget og grunnbegrepene i denne forskningsstradisjonen avgrensers forskningsens kunnskapsobjekt og gir retning til institusjonens forskningsområder (Eriksson, Lindström, Kasén, Lindholm & Matilainen, 2006). Vårdvitenskapens fremste hensikt og oppdrag er grunnforskning (Eriksson & Lindström, 1999, 358). Gjennom grunnforskning oppfylles kravet til legitimeringen av en humanvitenskap (Eriksson & Lindström, 2003). Slik skapes og opprettholdes kraft og dynamikk, visjon og idealer som gir tyngde til disiplinen, og kraften i teorikjernen opprettholdes og styrkes. Forskningsprogrammet ved Åbo Akademi hviler på en humanvitenskapelig og hermeneutisk grunn. Den styres av et klart vårdvitenskapelig ethos som løfter frem det sanne, skjønne og gode for mennesket (Eriksson, Lindström, Nystöm & Wärnå-Furu, 2011).² Denne studien om lengsel føyer seg inn i denne tradisjonen.

Forskningsobjektet

Innledningsvis startet forskningsprosessen åpent ut med arbeidstittelen *Lengsel i et vårdvitenskapelig perspektiv*. Forskeren går til materialet, Augustin, Kierkegaard og empiri, for å se om disse kan gi forståelse for hva lengsel kan romme. Når jeg var ferdig med å fortolke materialene, undret jeg meg over et intuitivt innsyn i at lengsel kan være en *kraft i lidelse*. Derfra skjer et nytt sprang til å se lengsel som en *kraft til helse*, som er den endelige tittel på avhandlingen. Slik er begrepene kraft, lidelse og helse kommet inn som nøkkelord underveis i arbeidet med å forstå lengsel.

² Institusjonen for vårdvitenskap ved Åbo Akademi i Finland ble grunnlagt 1987 og Katie Eriksson har siden da vært sentral i å lede vårdvitenskapen frem som en autonom disiplin. Kunskapssteoretisk er vårdvitenskapen humanvitenskapelig og akademisk (Eriksson, Matilainen, Lindström, Kasén & Lindholm, 2004). Den ligger nært til sykepleievitenskap slik den finnes i Norge, men er ikke profesjonsrettet og er en selvstendig vitenskapelig disiplin. Kuhn (1962) knytter legitimeringen innen et paradigme til hva grunnleggende struktur i vitenskapen skal bestå av, relevansen av vitenskapen, hva er vitenskapens formål, hvem eller hva sak skal den tjene og hvordan oppfylles dette formålet. Betydningen av grunnforskningen kan begrunnes med at vitenskapen opphører å være vitenskap om den ikke eksisterer blott for sin egen verdi (Kristensen & Schmidt, 1995, 45).

Studien stiller grunnleggende spørsmål til lengsel som et eksistensielt betydningsfullt forhold ved det å være menneske. Når lengsel studeres innenfor et vårdvitenskapelig perspektiv, former dette forforståelsen. Det er sentralt i vårdvitenskapen å tjene menneskets sak, tjene liv og helse og lindre lidelse. Hos forskeren ligger dette som en uttalt og implisitt tese at lengsel har en avgjørende betydning for menneskets eksistens. Forforståelsen er en vag anelse om at lengsel er forbundet med et vårdvitenskapelig ethos, det dypeste sjikt i mennesket. Menneskets ethos er den indre kjerne og forankring, der kjærlighetens indre kilde hviler som det sanne, skjønne og gode (Eriksson 2009a). Studien retter seg mot lengsel primært og ikke savn ut fra den forforståelsen at lengsel rommer også savnets tilbakeblikk, men lengsel er i større grad fremoverrettet: ”Hvor savnet oftest går på noget, man tidligere har kendt, går længslen på noget, som man ikke før har oplevet, men som man aner rummer opfyldelse” (Pahuus, 1998, 9). Lengsel har flere nivåer og dybder i seg, både partikulært, eksistensielt, og ontologisk. Lengsel i ubestemt form speiler ontologisk lengsel og ikke bestemte lengsler. Lengsel synes å være i berøring med selve kjernen i mennesket, tilhører et skjult fundament i mennesket og er bortenfor det rasjonelle språket (Dalton, 2009, 4ff). Dels følger forankringen av lengsel i den vårdvitenskapelige teorikjerne to spor; kjærligheten og enheten menneske som kropp, sjel og ånd.³ Å ta fatt på forskningsarbeidets tematikk ut fra denne forforståelsen er som å gå på skattejakt etter noe verdifullt og vakkert i den menneskelige eksistens. Lengsel kan sees sammen med skapelse av indre liv. Mennesket lever her i en stadig tilblivelse mellom lidelse og helse. En grunnleggende væren i helse og lidelse er forankret i at mennesket er en enhet av ånd, sjel og legeme (Eriksson, 2003). Denne forforståelsen er basis for arbeidet med tematikken.

Studien tilstreber å finne noe allment om lengsel. Gjennom fortolkningen av tekster og i studiens resultat og diskusjon trer kjærlighetens kilde frem. Den indre kilden er sentral, men det faller utenfor studiens hensikt å utforske den fullt ut. Et vårdteologisk perspektiv kunne være aktuelt i den hensikt.

³ Vemod, savn og nostalgi kan være sider ved lengsel. Grenser mellom disse fenomener og lengsel kan være overlappende. Nostalgi, beskrives av Johannisson (2001), som en følelse, der datiden og ikke fremtiden blir referansepunktet for nåtiden. Nostalgien er et tilbakeblikk, som en søt selvtilfredstillelse eller en drøm om et bedre før. Johannisson peker på at nostalgien kjennes på en bestemt måte, den har en dobbelsmak, smerte blandet med lyst, melankoli blandet med sødme, en ‘bitterljuvlighet’ (8ff). Det henvises til ‘Proustforskningen’ der begrepet ‘avstandsromantikk’ forekommer. Minnet, erindringen og forestillinger forgyller og omskaper virkeligheten (159). Det er en kjerne i nostalgien, som Johannisson kaller for lengsel. ”Nostalgi är en längtanskänsla, en längtan efter något som gått förlorat. Den uttrycker separation. Nostalgi, skulle man kunna säga, är att återvända inuti sin egen historia.” (10f)

I denne studien utdypes kjærlighetens kilde som en universell kjærlighet, en kraft utenfor en selv, et utvidet perspektiv, menneskets hjerte osv. Ulike begreper rommer de spørsmål og sammenhenger som peker mot det transcendent, livets storhet, mysteriet, en makt eller kraft bak alt det synlige og usynlige i verden. Det benyttes begrep som "Den Andre" og "den andre", "gud", eller "Gud", "det større perspektiv" eller "noe større enn en selv", en abstrakt eller konkret "andre", et "du" eller et "Du". Begrepene er mange og sammenhengen avgjør hva som velges.

Buber (1993, 109) viser til menneskets trefoldige forhold til livet, som forholdet til verden og tingene, forholdet til menneskene og forholdet til værenens hemmelighet. Han utdyper dette tredje forholdet, værenens hemmelighet, til å kalles gud, det Absolutte eller livsgåten. Denne dimensjonen ved livet uttrykkes ulikt for den enkelte.

Förhållande till den varats hemlighet, som visserligen även lyser igenom alt det andra, men som på ett grundläggande sätt transcenderar det. Det är den hemlighet som filosoferna kallar det Absoluta och de troende kallar Gud, och som även för den som förkastar båda benämningarna, likväl inte kan uteslutas ur dennes faktiska situation. (109)

Sørensen (2007, 136) påpeker at filosofi oppstod ut fra spørsmålet til hva den dypeste grunnen til alt er. Oldtidens og middelalderens tenkere svarte Gud. I senere tidsaldrer ble benevnelse *det absolutte, substansen* eller *ånden* benyttet.

Studiens hensikt er å få forståelse for lengselens vesen. Innenfor de rammene som den vårdvitenskapelige teorikjernen gir, knyttes livsgrunnet og lengselens vesen sammen. Dette innebærer at lengsel studeres slik den kan forstås ut fra den vårdvitenskapelige teorikjernen. Avhandlingen munner ut i en teorimodell som gir kliniske bilder av lengsel, men den viser også noe universelt om lengsel.

Studiens forskningsstrategi

Studiens forskningsstrategi er induktiv, deduktiv og abduktiv (Bergbom, 2012, 56ff). Selv om forskers forforståelse preges av innlesningen i den vårdvitenskapelige tradisjonen, har jeg en induktiv tilnærming, fordi forforståelsen er åpen og gir rom for mange ubesvarte spørsmål i en søken etter substans om lengsel. Den induktive tilnærmingen består også i at materialene fortolkes åpent og eksplorerende. Deduksjonen kommer tydeligst frem idet forskningsresultatene settes inn i den vårdvitenskapelige teorikjerne (kapittel 10). En abduktiv forskningsstrategi er benyttet i fortolkningen av alle materialene. Abduksjon er en side ved det å velge meningsbærende sitater, der hvert sitat gis en abstraherende overskrift, som igjen settes sammen og gis et nytt abstraksjonsnivå (Eriksson & Lindström, 1997). Denne

abstraksjonen former studiens universelle funn. Endelig er abduksjon sentralt i formingen av teorimodellen, der alle tre materialene spiller sammen i nye abstraksjoner.

Vitenskapsteoretisk forankring

I kapittel 4 redegjøres det for avhandlingens metodologiske forankring. Argumentasjonen for studiens evidens tar først og fremst utgangspunkt i Gadammers hermeneutikk. Når det er den ontologiske virkelighet, selve væren som studeres, fordrer det et rent hermeneutisk design, og Gadammers hermeneutikk er sentral (Eriksson, Bondas, Kasèn, Lindström, Lindholm, & Matilainen, 2002, 310). Hvaspørsmålene blir sentrale når en søker etter dypere forståelse av menneskets ontologiske grunnlag.

Vårdvitenskapen har et klart uttalt ethos og en tydelig ontologi. Studien kan derfor naturlig forankres i hermeneutikken. Siden et ethos er før ontologien, vil vårdvitenskapen legge tyngde på at Gadammers hermeneutikk kan vise mot noe universelt. Sentralt for Gadamer er at han åpner for et videre kunnskapsbegrep. Det er danningen som er hensikten med å forstå og ikke kunnskapen i seg selv. Hermeneutikken åpner opp for å forstå noe av vilkårene for forståelse av menneskets væren. Et grunnvilkår ved å forstå er at fortolkeren selv lever i den tradisjonen han fortolker og forstår. Vi får aldri den fulle forståelsen av noe vi selv er forbundet med. Forståelsen gir dermed kun noen bilder av menneskets eller pasientens liv i lidelsen (Eriksson & Lindström, 2007, 5ff).

Vattimo stiller spørsmål til hvordan den hermeneutiske ontologien kan tale om sannhet. Han utfordrer spørsmålet med å vise til at hermeneutikken kan synes å mangle tydelig argumentasjon for sammenheng mellom utsagn, sak og saksforhold (Eriksson & Lindström, 2007, 9). Vattimo utelukker imidlertid ikke at kunnskapen ut fra en hermeneutisk vitenskapsteoretisk grunn kan være tilstrekkelig holdbar. I denne studien er det utfordrende å tydeliggjøre og argumentere for hvordan en gyldig fortolkning kommer ut av lesningen av de klassiske tekstene. Fortolkningen blir aldri helt gjennomiktig og er til en viss grad subjektiv (Kasén & Sivonen, 2007, 42). Innen hermeneutikken vil sannheten alltid være underveis. Den fremstår gjerne som moment av erkjennelse, at noe er ubestridelig, gir en full klarhet og et oppnådd resultat (Vattimo i Kasén & Sivonen, 2007, 42). Gadamer viser til noe av den samme begrunnelsen for evident viten. Den ligger i det som fremtrer, i resultatets kvalitet og karakter. Han viser til det skjønne som fremtrer som et bevis på at det er forstått noe universelt (Gadamer, 1997).

Martinsen fører en diskusjon om hvilket vitenskapsideal for faget sykepleie, helse og omsorg som kan fange inn fagets karakter. Hun vektlegger kunnskapsinteressen som avgjørende for valg av metodologiske føringer. Når forskningsfeltet, i dette tilfellet lengsel, innbefatter det grunnleggende ved det å være menneske, kan forskerstrategiene inkludere skjønnets, å se med hjertets øyne, språkforming og filosofisk fortolkningsarbeid. Å fange inn menneskets dype ontologiske forankring som eksistensielt vesen går utover den naturvitenskapelige rasjonalitet (Martinsen, 2009, 81ff).

En stor del av arbeidet i denne avhandlingen gjelder fortolkning av tekster. Gadamer hevder at hermeneutisk lesning av tekster konstituerer i seg selv den metodologiske tilnærming som guider lesningen gjennom en åpenhet til teksten (Koskinen & Lindström, 2012, 5). Leseakten er beskrevet i kapittel 4.5. Forskerens forforståelseshorisonnt åpner opp den spørrehorisonten som teksten møtes med. Ved å stille spørsmål til teksten og la teksten tale til en, kan forskeren hvile i teksten og stole på at teksten kan åpne opp for nye forestillinger og annerledes forståelse (Koskinen & Lindström, 2012, 5). Slik blir det vanskelig å gjøre rede for alle spørsmålene underveis i lesningen uten det som er hovedspørsmålene; hva er lengsel, hva betyr lengsel for mennesket og hvordan utfolder lengsel seg, er det noe universelt i lengsel som kan uttrykkes, og har lengsel betydning for det lidende mennesket? Furnes (2008) viser til at evidente innsikter krever skjønnets tilstedeværelse. At noe forstås i lys av skjønnets, kan være saklig, men det saklige kommer ikke utenom at det skjønnets noe på bakgrunn av den kulturelle, språklige forankringen som fortolkeren har (34). Hermeneutisk forståelse innebærer at sannheten er underveis og muliggjør et tolkningsmangfold (Gadamer, 1997).

Kilder

Kierkegaard leses på dansk slik han selv skrev teksten. For forskeren er Augustin best tilgjengelig i de norske oversettelsene fra 1961 og 2008. Augustins *Bekjennelser* er et vitnesbyrd om lengsel fra oldtiden. Fortolkningen viser at lengsel er et kjent fenomen også i gammel tid, og jeg får et vitnesbyrd om lengsel. Jeg går åpen til tekstene, og det er som en samtale med Augustin (kapittel 5) og Søren Kierkegaard (kapittel 6). Sammen med forskningsintervjuene (kapittel 7) gir materialene innsyn i menneskets verden og forståelse for hva det betyr å være menneske, være lidende og å være i stadig danning av helse. Koskinen og Lindström (2012) viser til at klassiske kilder har stor betydning for vårdvitenskapens genuine grunnforskning om menneskets tilblivelse. Augustin og Kierkegaard er meningsbærende tekster (Eriksson m.fl., 2011, 2). Det kontekstuelle empiriske materialet gir i tillegg livserfaringen tilknyttet helse og lidelse. Gadamer hentyder at alt kan tale til oss og bli en

tekst som roper på å tydes. Tekstene beveger leseren og en ny horisont oppstår (Gadamer, 1997).

I denne studien møtes tekstene åpent og utforskende. Det har vært forskerens tanke at åpenhet til teksten kunne best ivaretas ved å gå til teksten uten å lese seg inn i andres fortolkninger. Begrunnelsen for den naive tilnærmingen til tekstfortolkningen ligger dels i studiens vårdvitenskapelige perspektiv og dels i forskningsobjektets karakter. Å gå til tekstene med et vårdvitenskapelig blikk vil si at det søkes etter det opprinnelige og dype ved menneskets væren. En åpen tilnærming forhindrer fortolkeren å ledes inn i fastlåste fortolkninger som kan skygge for et dypere innsyn i denne virkeligheten.

Forskningsobjektet har karakter av å være utforsket, ontologisk og metafysisk. Ved studiens oppstart er det ikke klart hva jeg leter etter. I en hermeneutisk gadamersk tradisjon pågår det en vedvarende erkjennelsesprosess som består i å arbeide med å språkliggjøre noe ved den dype menneskelige eksistens (Austgard, 2012b). En naiv lesning av tekstene vil kunne gi mulighet for å hvile i teksten, være sensitiv og åpen for det som taler til en i teksten (Koskinen og Lindström 2012). Koskinen og Lindström hevder at "hermeneutic reading is precisely an individual working method where the researcher as reader takes a position towards the text" (2012, 5). Det er bare ved å starte ut fra egen forforståelse at ny dypere innsikt kan tas imot (Koskinen & Lindström, 2012, 5). Den forforståelsen som legges av den vårdvitenskapelige teorigrunn, både skjerper oppmerksomheten og gir frihet til å være åpen i møte med teksten (Eriksson & Lindström, 2000). Lesningen er en uendelig bevegelse som en åpen holdning til livet (Koskinen & Lindström, 2012, 5). Selv om min lesning av disse kildene har vært "naiv", har den vært ledet av tradisjonen og den totale forforståelsen og dermed ikke vært tilfeldig. Tradisjonen som jeg som forsker har med meg, min forforståelse, setter noe i bevegelse mellom fortid og nåtid, mellom ukjent og kjent, og mellom forskerens forståelse og oppfatning og tekstens vitnesbyrd om det universelle og tidløse (5). En vårdvitenskapelig teorikjerne har gitt meg et utgangspunkt som gir frihet til å åpne opp fenomenet og gå åpent ut slik at fenomenet kan innkretses og utdypes innen en større ramme. Innenfor den vårdvitenskapelige rammen har Eriksson lagt et tilhørende filosofisk grunnlag ved å samtale med tenkere i historien. I denne studien velger jeg derfor å ikke gå til tenkerne som Eriksson har benyttet når hun formet vårdvitenskapen.

Først når deler og helhet har falt på plass, har jeg søkt litteratur som har arbeidet med Augustin og Kierkegaard, innen filosofi og teologi. Noen av funnene er tatt inn som fotnoter eller trekkes inn i den endelige diskusjonen i kapittel 10. Denne kunnskapen kan utvide

horisonten for leseren, men funnene må forstås ut fra den disiplinen de er tilknyttet. Det vil falle utenfor rammene for min studie å fullt ut redegjøre for andre vitenskapelige arbeiders substans i forhold til den bestemte disiplinen med et annet kunnskapsgrunnlag, enten det er teologi eller filosofi. Disse studiene kan likevel kaste lys over denne studiens funn og gi noen bidrag og muligheter for videre utforskning av lengselens substans. Disse vitenskapelige arbeider om Augustin og Kierkegaard viser til forskning og teoretikere som i noen grad kan bekrefte, underbygge og utdype den tolkningen jeg har gjort.

Jeg har ikke funnet mange forfattere som utlegger tematikken lengsel hos Augustin og Kierkegaard. Nærmest kommer forskning om kjærlighetens kilde som en ontologisk grunn i mennesket. Gjennom søkebasen Wiley InterScience, Jeanround (2009; 2012) og biografien om Augustin (Eriksen, 2000) har jeg funnet kilder som utdyper kjærlighetslengsel hos Augustin. Kilder som fortolker Kierkegaard er nøye utvalgt etter flere opphold ved Søren Kierkegaards forskningssenter tilknyttet Universitetet i København. Så langt jeg har funnet, er Cappelørn (2007; 2008; 2010) den eneste som skriver eksplisitt om lengsel hos Kierkegaard. Hos Cappelørn er lengsel knyttet til Kierkegaards teologiske forankring. Søltoft (2005; 2011; 2012) har arbeidet med kjærlighetsbegrepet i Kierkegaards tekster, og dette er en parallell til lengsel. Forskningen får plass i fotnoter og de trekkes inn i diskusjonen i kapittel 10. De kan være opplysende, låne et språk for det ontologiske, eller være bekræftende og åpne for videre undring om det dype menneskelige univers.

Thornquist (2006) viser til at Gadamer tenkning om å forstå en tekst ikke er knyttet til å få herredømme over teksten, men å applisere den på samtiden. Ingen fortolkning er sann eller rett i seg selv uten at den har noe å si fortolkeren. Fortolkningen må integreres i sin nåtidige livssammenheng. Vi kan ikke forstå på noen annen måte enn å applisere fortolkningen på situasjonen her og nå ifølge Gadamer. En sammenhengende helhet og harmoni mellom deler og helhet er uttrykk for noe av det samme, den korrekte forståelsen. Resultatet er horisontsammensmeltning, at opprinnelig forståelse utvides. Horisonten er noe som vandrer med oss, som forandres og noe vi stadig vandrer inn i (166ff). Det har vært et anliggende i denne avhandlingen å fortolke de valgte kildene for å finne noe om lengsel som kan appliseres på helse og lidelse.

Språket

I arbeidet med å utvinne substans om lengsel er ordformingsarbeidet vesentlig. Språklig sett byr det på utfordringer å finne ord for lengsel. Avhandlingen kan derfor bære mer preg av et

poetisk språk enn av rent vitenskapelige formuleringer for kildene er poetiske og former forskerens uttrykksmåte. Tematikken er lite diskutert i en helse-/sykepleiefaglig sammenheng. Det innebærer at det rasjonelt vitenskapelige språket er lite utviklet innenfor et emne som har preg av å være abstrakt og har en metafysisk karakter.

Når lengsel skal ordsettes og få utfolde seg, er det utfordrende å vise omsorg for ordene (Martinsen, 2005, 14). De kan bære på ulike toner og er alltid gjenstand for ulike fortolkninger og presiseringer. Den poetiske språkføringen kan være nødvendig for kunne behandle tematikken uten å ødelegge emnet.

Martinsen (2005, 13f) viser til at vi tenker med ordene. Når ordene artikuleres, får de betydning og viser til sammenhenger som bærer vår eksistens. Ordene kan bære på en potensiell betydning og være flertydige. Det er som om ordene er en vifte av motsetninger som kan gi nyanserikdom og likevel gi en midlertidig entydighet.

Arbeidet med de klassiske kildene i denne avhandlingen har også noen likhetstrekk med den grenen av filosofi som kan kalles visdomsfilosofi. Filosofi som visdomslære handler om å utfordre sin egen selvforståelse. Visdomslæren skal omsettes i livspraksis. Slik kan noe av det språklige uttrykket i denne avhandlingen være tett på menneskets livspraksis (Martinsen, 2005, 59)

Det vitenskapelige språket utfordres når forskningsobjektet er innen humaniora (Söderhamn, 2012). Et vart tema som lengsel samt kildenes karakter fordrer et varsomt, letende og undrende språk som iblant gis et passivt uttrykk i denne avhandlingen. Dette fører til at forståelse og refleksjoner får en forsiktig utforming uten å slå noe for fast.

Studiens ulike faser.

Kunnskapen som utvinnes, ferdigstilles som en monografi. I studiens første fase orienterte jeg meg innen den vårdvitenskapelige grunnforskningen. Stoffet fra den første fasen utdypes i kapittel 3. Videre søkte jeg etter lengsel i empirisk forskning innen vårdvitenskap og sykepleievitenskap, men også i filosofisk, psykologisk og teologisk litteratur, noe som presenteres kort i fotnoter. Fotnotene suppleres med noe av det mangfoldet av innfallsvinkler jeg har funnet til fenomenet i ulike disipliner. De peker utover til et større univers når det gjelder forskning på fenomenet.

Studiens andre fase er en hermeneutisk lesning av Augustins og Kierkegaards tekster. Lesningen er en langsam hermeneutisk prosess, mellom deler og helhet og mellom det

partikulære og det universelle. Det skjelnes og distingveres mellom nyanser og større perspektiver på lengsel (kapittel 5 og 6). Videre gjennomføres og fortolkes den kontekstuelle studien (kapittel 7).

Studiens tredje fase er å deretter føye sammen de tre materialene til en teorimodell om lengsel som en kraft til helse (kapittel 8). Gjennom hermeneutisk fortolkning føres den ontologiske og den kontekstuelle bestemmelsen av lengsel sammen til en ny helhet. Denne helheten utgjør en teorimodell om lengsel slik den utfolder seg der mennesket lever sitt liv mellom helse og lidelse. Den er tett forbundet med menneskets livsgrunnlag som en del av den vårdvitenskapelige forforståelsen. Teorimodellen viser noen sider ved lengselens vesen, og samtidig viser den hvordan det partikulære faller naturlig inn. Slik har teorimodellen en del universelle elementer der lengselens vesen viser seg og knytter teorimodellen til livserfaringen (kapittel 8).

Kapittel 9 diskuterer studiens gyldighet.

Studiens siste fase er knyttet til at resultatene fra teorimodellen bekreftes av den vårdvitenskapelige teorikjerne samt utfordrer denne og kler noe av det som allerede er sagt i nye ord. Slik vises det til at *den virkelige virkelighet* stadig kan utvides som forskningsfelt, men aldri gripes fullt ut. Her skjer en refleksjon over lengselens plass i den vårdvitenskapelige teorikjerne. Studiens resultater diskuteres i forhold til tidligere forskning, vårdvitenskapens teorikjerne og annen litteratur innen tilgrensende fagområder (kapittel 10).

3 LENGSEL I TIDLIGERE FORSKNING

Dette kapittelet beskriver lengsel i lys av tidligere studier innen grunnforskning og i den systematiske og kliniske vårdvitenskapen, samt innen annen forskning. Ved enheten for vårdvitenskap, Åbo Akademi, har det pågått grunnforskning som har generert kunnskap om lengsel. Lengselens vesen berører ulike sider ved vårdvitenskapens ontologi.⁴ Studien tar utgangspunkt i den systematiske og kliniske vårdvitenskapens grunnforskning. Studiens perspektiv sammenfaller med denne utlegningen av grunnforskning innen vårdvitenskapen. Videre suppleres dette kapittelet med forskning innen empirisk forskning, innen vårdvitenskap og innen sykepleievitenskap.

3.1 Grunnforskning i et vårdvitenskapelig perspektiv

Innen vårdvitenskapen er lengsel forankret i primærsubstansen caritas, og i mennesket som enheten ånd, sjel og legeme (Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2011, 216f). Både kjærligheten og enheten menneske er sentral i vårdvitenskapens grunnleggende syn på mennesket og er knyttet til menneskets indre ethos. Lengsel knyttes dermed til ethos som menneskets indre kilde der kjærlighetens uransakelige dyp finnes og rommer den virkelige virkeligheten.⁵

I den virkelige virkeligheten der individuelle mennesker lever sine mangfoldige liv, finnes det noe universelt som er værenens vesen (Eriksson, 2009a, 3).⁶ I henhold til Eriksson finnes det en virkelighet som er et møte mellom det partikulære og det utvidede perspektivet. I denne

⁴ Vårdvitenskapen ved Åbo Akademi inndeles i den systematiske og den kliniske vårdvitenskap. Teorikjernen er formulert i noen grunnantagelser (aksiom). Caritas omfatter nestekjærlighet og barmhjertighet og er vårdandets grunnmotiv. Lidelsen er vårdandets grunnkategori. "Grundantaganden skall därmed uppfattas som ontologiska utsågor eller beskrivningar av det sant varande, som alltid andas vårdandets ethos. Detta ethos är bärare av den levande tradition och de kulturgods som är konstituerande och saningslika för en caritativ vård som tillägnats den lidande människan" (Eriksson & Lindström, 1999, 362). Den kliniske vårdvitenskapen har den systematiske vårdvitenskaps teorikjerne som utgangspunkt og har som oppgave å åpenbare en vårdvitenskapelig meningssammenheng gjennom å tydeliggjøre de mønster som bærer den systematiske vårdvitenskaps teorikjerne og ethos (Eriksson & Lindström, 2000, 7; 2003, 4).

⁵ *Den verkliga verkligheten* er et uttrykk for det vårdvitenskapelige kunnskapsdomenet og kan derfor ikke enkelt oversettes til norsk (Eriksson, 2009a, 3). I avhandlingen vil den virkelige virkelighet bli anvendt i den sammenhengen.

⁶ Heidegger arbeider med spørsmålene om menneskets væren, hva det betyr å være til og værenens mening. Han hevder at vi alle befinner oss i en "kastet inn i verden" tilstand. Heidegger bruker begrepet Dasein som betyr 'væren' og refererer til væremåte (Thornquist, 2006, 154). Dasein betyr egentlig 'tilværen', som betegnelse for menneskets værenform. Mennesket står i forhold til sin egen eksistens og forholder seg til denne eksistensen. Forholdet en står i, til sin egen væren er *forstående intensjonalitet* (Marc-Wogau, 1969, 36). I denne avhandlingen benyttes begrepet *væren* knyttet til menneskets dypeste ontologiske grunnlag og eksistens, hvordan mennesket lever og står i forhold til sin eksistens.

virkeligheten lever mennesket sitt liv mellom det timelige og det evige, mellom det eksistensielle og det transcendent og det partikulære og det universelle (Eriksson & Lindström, 2003). På sett og vis er den virkelige virkligheten alt det som menneskets indre verden kan romme, som også er en skjult side ved livet, men virksomt i menneskers liv. Det er ikke mulig for vitenskapen å få full innsikt i denne virkelighet og den er ikke alltid synlig i vårdandet. Denne dype siden ved livet blir derfor usynlig og dermed mindre virksom i menneskers liv.

Ofta är denna verklighet bortom det språk som används. För att vinna inseende i, och förståelse för, denna verklighet måste vi finna bärande grundbegrepp och ett språk som kan leda oss in i den. Det är begrepp som till exempel andlighet, helighet, kärlek, förståelse och nåd. Det vi har begrepp för är verkligt och verksamt och det läker. (Eriksson, 2009a, 3)

Lengsel fremtrer i vårdvitenskapen som et grunnforhold i menneskets liv og står i sammenheng med mulighetene for helse. Det er en ontologisk grunnantakelse innen den systematiske vårdvitenskap at helse og lidelse hører sammen ontologisk. Det er bare i kombinasjonen mellom disse posisjonene at de legende helsebevegelsene kan fremme at mennesket dannes og nyskapes (Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2011, 220). Vårdvitenskapens forskningsområde berører det sårbare mennesket som lever sitt liv mellom helse og lidelse. Det innbefatter lengsel, og den finner sted i denne vårdvitenskapelige varsomme tilnærmingen.

3.1.1 Lengsel utgår fra den caritative kilde i menneskets indre ethos

Det er en grunnleggende tanke at lengsel er forankret i et vårdvitenskapelig ethos, som det dype og utsigelige rommet i mennesket selv. Eriksson (2010a, 37) peker på at den opprinnelige meningen med det greske ordet *Ethos* er "the resting place of humans". Alle mennesker bærer på et indre ethos. Tonen i rommets ethos er en melodi om det menneskelige i det enkelte mennesket som kan betegnes som en hemmelig skrift og en unik kode (Eriksson, 2003, 21ff).⁷ Det hellige er det dypeste i et indre ethos hos mennesket.

Människan som hemlig skrift handlar om hennes helighet och absoluta värdighet och allt det som inte är omeddelbart givet för oss. Människans helighet bär på livets djupaste hemlighet. (Eriksson, 2009a, 7)

⁷ Piltz (1991) viser til menneskets indre som *hemmelig skrift*, som bare den *leskunnige* kan tyde.

Ethos uttrykker menneskets dypeste, uforanderlige kjerne og kan kalles det ontologiske hjemmet (Hilli, 2007, 50). Lassenius (2005) nevner det ontologiske hjemmet som den innerste vesenskjerne, plassen. Lengselskreftene medvirker til at mennesket kan kjenne seg mer hjemme i seg selv, forankret i den ontologiske plassen (110; 196). Mennesket søker å kjenne seg hjemme i seg selv og livet. Lengsel kan være sentral i det å ha en større forankring i sitt liv og sin væren og slik si ja til sitt ethos, til den en i virkeligheten er, sitt fulle potensial. Menneskets bevegelse mot enhet og hellighet foregår i helsen kjerne som er livets innerste ethos.

This movement between life and death, health and suffering in moments of harmony entails what it means to be human. The movement towards the innermost movement exists in the core, in the *ethos* of health, in life itself. *Ethos* helps humans look inwards even when they are moving in the external sphere. (Eriksson, 2010a, 44)

Kontakten med kjernen i lengselen kan tenkes å gi mennesket en hjemmefølelse. Eriksson (1987a, 62; 2003, 21) knytter kjærlighetens kilde til den ontologiske plassen eller hjemmet i menneskets indre ethos. Et aspekt ved behovet for kjærlighet hos mennesket er en grunnlengsel etter en egen plass. Å berøves kjærlighet og å berøves plass, er to sammenflettede problem.

Kjærlighetens kilde.

Lengsel tilhører det innerste i mennesket. I et menneskes ethos ligger kjærlighetens dype kilde. Grunnen for en vårdvitenskap på humanistisk grunn er selve kjærligheten. Kjærligheten har vært verdsatt gjennom alle tider og i alle kulturer og har vært gjenstand for stadig undring (Martinsen & Eriksson, 2009, 13). Eriksson peker på *urbegjæret* som er lengsel etter å *være* kjærlighet, og dette er et ontologisk grunnlag i mennesket (Eriksson, 1987a, 61). Kjærlighetslengsel finnes i dobbel forstand. Lengsel etter å bli elsket og å elske (Eriksson, 1990, 75).⁸

Kjærlighet og lengsel settes sammen som komplementære størrelser i det vårdvitenskapelige perspektivet. Den sterke forbindelsen mellom kjærlighet og lengsel bekreftes i Erikssons utsagn om at “kärleken är ett begär” (1990, 75). Eriksson sier videre: ”Den begärande människan är en människa som hos sig själv har opplevd ett begär, upplever sig som den begärande och har en förmåga att uttrycka ett begär” (1987a, 61).

⁸ I Erikssons teorikjerne er begjæret sammenfallende med tilblivelsens krefter i mennesket (1987a, 61). Begrepet begjær samsvarer med ontologisk lengsel i norsk forståelse. I denne studien benyttes som oftest lengsel som begrep, men når vårdvitenskapen refereres, benyttes også begjær.

Vårdvitenskapen forankrer kjærligheten både i Kierkegaards filosofi og Augustins tenkning. Selv om kjærlighet og lengsel er komplementære størrelser, kan kjærligheten tenkes å komme før lengselen. Det er fordi kjærligheten gjennom tidene erkjennes som en kilde som har evigheten i seg og derfor alltid er levende og uforanderlig, og den er en virksom kraft. ”Kjærligheten er lik en kilde, alltid i rørelse i det skjulte og har evigheten innom seg” (Eriksson, 1987a, 43). Kierkegaards tenkning kan ligge til grunn for en slik forståelse av kjærligheten. Eriksson skriver at Kirkegaard i *Kjærlighedens Gjerninger* taler om en kraft i kjærligheten som det finnes bevegelse i. Kjærlighetens kilde er hemmelighetsfullt skjult i menneskets indre, og den menneskelige karakteren har sin grunn i Guds kjærlighet (Eriksson, 1987a, 43).

Videre bygger caritas-tanken hos Eriksson på Augustins tenkning om at all kjærlighet er begjærende. Denne begjærende kjærligheten er det mest elementære og grunnleggende trekket ved det menneskelige livet. Når mennesket ikke er selvtilstrekkelig, drives det til å elske ved lengselen (Eriksson 1990, 44). Da mennesket i sin begjærende kjærlighet søker sin *bonum* (bolig), betyr det at mennesket strekker seg fra det nærværende med sin brist mot noe som kommer og som kan gi tilfredstillelse.⁹

At all kjærlighet (caritas) er begjærende kjærlighet, gjør at mennesket har en naturlig lykkelengsel (Eriksson, 1990, 43). I menneskets søken etter lykke ligger implisitt menneskets kjærlighet.

Bevegelse og forandring

Grunnformen for all bevegelse og forandring er den ”begjærende kärleken” (Eriksson, 1990, 75). Eriksson utdyper hvilken betydning kraften i kjærligheten har som en forening av Eros og Agape. Kraften skaper og muliggjør en streben mot det sanne, det skjønne og det gode (40). At ”kärleken är ett begär” (75) innebærer at lengsel strekker seg mot noe og er en bevegelse mot forandring.

⁹ Rubenson utlegger Augustins tanker om lengsel og kjærlighet slik: ”Människan har inte sitt centrum i sig själv utan i sin rörelse utåt, i sin relation till det hon strävar efter. Hennes jag bestäms i hög grad av vad hon åtrår och åtrån, erös, är uttrycket för hennes längtan efter att stilla sin oro, efter att finna helhet och frid [...] Åtrån, erös, bestäms enligt Origenes helt i anslutning till Platons Gästtabudet, av vem den riktas till. Den får så att säga sitt värde, sin mening och sin frukt, av vad som älskas, av vilken gemenskap det handlar om.” (2009, 114f)

Eriksen (2000, 295) viser i sin Augustinbiografi til at Gud er det høyeste gode i relasjon til Augustins kjærlighetsbegrep. I Gud finnes det ikke noe begjær eller behov. Menneskelivet derimot mangler noe og søker derfor tilhold i noe utenfor seg selv. I kjærligheten skjer den utstrakte forbindelsen med det høyeste gode. Skulle man opphøre å lengte (begjære), så skulle mennesket ha en slags guddommelig selvtilstrekkelighet (Eriksson, 1990, 44).

Grunnen for å forstå *væren* som substans og bevegelse hos Eriksson er Aristoteles sitt substansbegrep (2001, 13). Materiens grunnformer er bevegelse og forandring (rørelse), samt tid og rom. Substansen kan være materiell eller immateriell. Materien finnes bare i bevegelse og forandring (rørelsen), og gjennom bevegelsen oppstår materiens vesen. Substans er altså det som gjør noe til det det er (Eriksson, 1987b, 13f).¹⁰ Aristoteles antyder også at lengselen (begjæret), kan være vegetativ eller rasjonell (Eriksson, 1987a, 62). Samtidig er lengsel hos Aristoteles grunnlaget for vekst, utvikling og forandring gjennom en overgang fra aktual til potensial (Eriksson, 1990, 76; 119). Det finnes et potensial i kjærligheten som er en slags skapende kraft.

Den dynamiske kraften i kjærligheten kan forstås som ”aktiva og kontemplativa”, og på dette grunnlaget skapes dermed undring om også lengselen har en aktiv og kontemplativ form og kraft i seg.¹¹ Bevegelsen er det absolutte og hvilen er relativ, og dermed er helseprosessene det absolutte, mens en partikulær helsetilstand som er knyttet til tid og rom, er relativ. Slik fører Eriksson videre en antagelse om bevegelsens betydning for helseprosessene (1987b, 14). Her skjer det stadig en vekselvirkning. Vesenet fødes i bevegelsens forandring, og hvilen fastslår ”rørelsens resultat”. Selv i hvilen er det alltid en liten bevegelse. I hvile tar man noe inn til seg og man er i materiens ”rørelse” som helhet. ”Detta innebær att någon hälsoprocess kan vara i vila efter en rörelse men att det i relasjon til hälsa som helhet sker en rörelse” (Eriksson, 1987b, 14).

Erikssons tenkning rundt lengsel knyttet til kjærligheten innebærer at kjærligheten kan frigis hos mennesket. Forutsetningen er at mennesket gir rom for det naturlige, kjærligheten og det gode (Eriksson, 1990, 77).

Begjær og behov

Den begjærende kjærlighetens lengsel er i henhold til Augustin verken god eller ond i seg selv, men må sees i forhold til kjærlighetens formål. Det er hva formålet består av, dens beskaffenhet, som holder frem kjærligheten og tenger begjæret og attråen (Eriksson, 1990, 35; 43). Augustin skiller likevel mellom sann kjærlighet (*caritas*) og falsk kjærlighet

¹⁰ Substans er for Aristoteles *væren* eller det som *er*. Hver tings vesen er det som det er i seg selv, det som utgjør det vesentligste, som gir identitet til tingen, det som tingen er i kraft av seg selv. Tingen har et vesen, en natur, som gjør tingen til det den er, slik at vi kan klassifisere den. Hos Aristoteles er tingenes vesentlige *væren* det som gir dens utvikling enhet. Hos Platon er tingenes vesentlige *væren*, dens idé, hva tingen er til forskjell fra andre ting (Christiansen, 2003, 90ff; 396). I denne avhandlingen er lengselens vesen knyttet til en ontologisk bestemmelse av lengselens *hva-spørsmål*, dets natur og beskaffenhet.

¹¹ Aktiva og kontemplativa refererer til Arendt som beskriver to former for substans og at menneskets liv har disse to bevegelsene i en veksling (Svenneby, 2005).

(cupidas). Den sanne kjærligheten søker den evige og absolutte fremtiden. Det er en kjærlighet som er roten til alt godt. Den falske kjærligheten har sitt utgangspunkt i cupiditas, og er roten til alt ondt. Den er en jordisk kjærlighet og har feil retning. Bare den sanne kjærligheten gjenoppretter menneskets forbindelser til sine indre røtter som er *summum bonum*, den Gud som er god. Eros-kjærligheten leter etter seg selv, sine medmennesker og det gode, evige og uforanderlige som er Gud (Eriksson, 1990, 43ff; Jeanrond, 2009, 140).

Begrepet behov viser helt enkelt til en mangeltilstand. Å tilfredstille behov er å tilpasse seg, men det betyr ikke at det skjer utvikling, vekst og forandring. Behov kan benyttes som en teknologisk term. Bak ethvert behov kan det skjule seg flere primære prosesser. De primære prosessene peker mot det pasienten innerst inne lengter etter (Lindström, 1994, 71f). Lindström hevder at det overfladiske begjæret kan tenkes å vedlikeholdes da det aldri kan tilfredsstilles.

Den ontologiske plass

Menneskets innerste rom uttrykkes som hjertet eller plassen i mennesket og kan videre knyttes til lengsel (Hilli, 2007, 52; Rosengren, 2009, 130). I menneskets helse og lidelse er det avgjørende om mennesket makter å tilegne seg plassen, sin egen plass, der mennesket av forskjellige grunner kan være forhindret fra dette. ”I det avseende er bågen alltid spänd” sier Lassenius (2005, 111), og denne vedvarende spenningen kan kanskje knyttes til lengsel. Menneskets lengsel oppfylles når mennesket tilegner seg plassen og er hjemme hos seg selv i enheten kropp, sjel og ånd (111ff). Lengsel kan forstås som betydningsfull for at mennesket skal komme frem til sin indre plass. Denne dype plassen i mennesket venter på virkeliggjørelse. ”Den vänter der på att något skall födas så att det som människan är ämnad att bli skall förverkligas, så att säga att hennes ämbete skall gå i uppfyllelse” (111). Koskinen (2011, 93) viser til en menneskelig lengsel etter sin bestemmelse, noe som innebærer å innføres i en høyere, ubetinget og fullkommen delaktighet. Lengsel er å finnes i en verden som ikke er innskrenket, i en virkelighet som eksisterer (95). I lengselen strekker mennesket seg, med hele sitt vesen, mot sin *bestemmelse*, der egen vilje ofres overfor en *større vilje*. Menneskets bestemmelse peker mot potensialet til den enkelte. Koskinen viser at menneskets lengsel tydeliggjøres og eies i en utstrakt lyttende holdning. Der en ontologisk lytting finner sted, gjenkjennes et indre kall som kan erfares som en indre frihet (95). Hilli (2007) finner i sin studie at lengsel kan gjøre mennesket sterkt innenfra og lengselens bevegelse går mot å verne om liv, verdighet og frihet til den enkelte, samt å gi mennesket en *hjemmefølelse*, både

abstrakt og konkret. Dette påvirker menneskets opplevelse av helse og velvære. Lengsel er selve drivkraften her (180f).

Lengsel kan være ordløs og ligge som en skjult og uforløst lidelse (Nilsson, Nåden & Lindström, 2008, 167f). De dypeste erfaringene med lengsel går mot det å være eller ikke være. I dette spennet som lengselen er i, kan det kjennes en total forlatthet. Hilli sier ”at bejaka sitt ethos er at vara lydhør for ens eget hjertes röst” (2007, 52). Det å ikke make å kjenne på lengsel, kan bety å ikke kunne romme sin egen grunnverdi. En innestengt lengsel kan på sikt være årsak til hjelpeløshet og manglende evne til å gå inn i seg selv i en indre nydanning.

I erfaringen av total ensomhet (total solitude and nakedness) finnes det et rop etter liv og mening (Råholm & Eriksson, 2001, 17; Råholm, 2003, 57). I ensomheten der mennesket stilles ansikt til ansikt med seg selv, kan mennesket våge ”bryta upp och att svara an på sin innersta längtan” (Råholm 2003, 57).

Når mennesket lytter til sitt *indre hjem*, er mennesket istand til å kunne lytte til andres sårbarhet. Da frigis en lengsel som Koskinen (2011, 103) uttrykker slik: ”begäret efter annanhet är en inre längtan, önskan och vilja att möta det annorlunda samt en ständigt ny avgörelse att vilja, ha mod, förmå och våga lyssna til det som tilltalar, ber och kallar henne till lysnande”. Slik kan det å lytte til seg selv og sin lengsel åpne mennesket opp for det som er annerledes, og å være mottagende for andre i sitt liv.¹²

Menneskets lengsel er i Rosengrens studie (2009) knyttet til hjertet som kan gripe menneskets innerste ønske. Studien av Pascals tanker knytter hjertet til et indre liv som går dypere enn til instinkt og fornuft (121). Med hjertet fanges livets grunnsannheter. Hjertet gir en åndelig klarhet som fornuften ikke kan ha (147). Rosengren kaller denne hjertets fornuft for en suveren livsytring. Menneskets lengsel etter mening er som en dypere bevegelse i mennesket. Lengsel er alltid opphøyet over menneskets tenkning fordi lengsel er knyttet til hjertets fornuft (130). For Pascal er hjertet et religiøst begrep som har å gjøre med tro til forskjell fra fornuft. Det er med hjertet, som er troen, at mennesket oppfatter sin lengsel (145). Når mennesket lengter i sitt hjerte, kan mennesket være i berøring med dypere glede enn den åndelige fornuft kan skape. Det er det mest inderlige og personlige, det mest ukrenkelige, som er i virksomhet i menneskets lengsel ut fra hjertet. Rosengren peker på at når mennesket er lydhørt for hjertets röst (sitt dypere selv), gir mennesket rom for sitt indre ethos og blir dermed mer menneske.

¹² Dalton (2009, 3) viser til at Levinas først og fremst tenker lengsel som et dypt etisk og religiøst fenomen og ikke bare en essensiell subjektiv menneskelig erfaring.

Når mennesket lengter (begærer) med sitt hjerte, er det noe inderlig på gang. Hjertets fornuft rører ved selve den dype indre formingen.

Wiklund (2000, 168; 172) belyser lidelsen som en lengsel (streben) etter sine potensielle muligheter. Der kan skammen være den siste rest av kontakt med det mennesket en ønsker å være, den en var før krenkelsene oppstod. Mennesket lever i en spenning mellom skam og frykt, og lengsel etter å bli den en virkelig er, et menneske med verdi. Det er som om skammen er et betydningsfullt spor som kan følges tilbake til menneskets dypeste lengsel.

Människan fruktar döden, både rent bokstavligt, men också den avskurenhet från livet som följer i skammens spår, och längtar till det möjliga, dvs. efter att vara den hon är och vill vara och bli i gemenskap med andra, et liv där hennes värde bekräftas. I sin strävan att uppnå det hon längtar efter måste fruktan utmanas, eftersom människan då måste ge upp de mönster av interpersonellt relaterande som tidigare skänkt lindring. (Wiklund, 2000, 168)

Det krever mot å begjære, våge å bryte opp og følge sin innerste lengsel (Lassenius, 2005, 109; Råholm, 2003, 58). Å tilegne seg den plassen, kan fremkalle både frykt og lidelse.

Att begära och våga lyssna till sin längtan kräver mod att stiga ner i sitt inre [...] ett utmanande och riskfyllt företag som drar iväg med människan mot ukänd ort. Ett inkapslat begär kan på sikt tänkas vara orsak till hjälplöshet och bristande förmåga till att gå mot den egna väsens kärnan. Jaget hos människan försöker finna en utväg och rädda sitt begär genom att så att säga föda sig själv. (Lassenius, 2005, 109)

3.1.2 Et perspektiv på lengsel ut fra menneskets tilblivelse mot enheten menneske

Studien knyttes til den ontologiske helsemodellen der helse og lidelse utgjør hverandres forutsetninger som to former for menneskets eksistensielle væren, integrert i hverandre i en dialektisk bevegelse (Eriksson, 1997a, 77; Sæteren, 2006, 31). Helsekreftene som knyttes til enheten menneske, finnes i helsens ethos, som er livet selv.

I vardande finns den rörelsens kraft och vilja som gör liv till liv. Kärnan utgör en form av arkimedisk punkt, utifrån vilken människan lever sitt liv med alla dessa skiftningar av glädje och lust, lidande och smärta. (Eriksson, 2009a, 12)

Vårdvitenskapens helsetenkning bygger på et bilde av mennesket som enheten kropp, sjel og ånd (Eriksson, 2001, 13).

At mennesket er en enhet, er et grunnleggende perspektiv for lengsel. Mennesket som enhet forstås ut fra at mennesket ikke kan måles, er mangedimensjonelt og har en metafysisk

dimensjon. Enheten viser til at noe ved mennesket går utover mennesket selv. Mennesket er udelelig og alltid mer enn summen av delene. (Eriksson, 2001, 15; Sivonen, 2000, 24)

Menneskets grunnlengsel mot integritet og enhet synes å være vesentlig i menneskets helseprosesser (Eriksson, 2010a, 34; 36). I lengsel fornemmes og utvides enheten. Lengsel griper inn i helsens kjerneprosesser der enheten utfolder seg.

Lengselens betydning for menneskets dypere helseprosesser

Beslektede grunnforhold knyttet til menneskets væren, slik som lengsel, søken og streben, synes å være av betydning for menneskets helseprosesser. I menneskets lidelseskamp åpner lengselen (begjæret) seg opp, og lengsel gir kraft og retning mot forsoning og større helhet. Slik blir lengsel en viktig indre ressurs i gjenskapelsen av helse og integrasjon. (Arman & Rehnsfeldt, 2002, 295; Arman, 2003, 4; 50; Wiklund, 2000, 165; Råholm, 2002, 150)¹³

Studier (Rehnsfeldt & Arman, 2008, 280; Arman, 2003, 49; Råholm, 2002, 150; Sivonen, 2000, 287; Sæteren, 2006, 174; 182) viser at lengsel fremtrer som en søken mot autentisitet og dyp menneskelighet, videre etter å bli hel og fornyet i sitt indre menneske. Lengsel går mot fordypning av livet, å finne sin egen vei, å bli til i en ny form og det å leve i samsvar med egne verdier. Det er en streben etter forsoning, å fylle et tomrom og å gi sin lidelse mening, samt søken utad som åpner for sammenheng med relasjoner, livsmiljø og kontekst.

Studier viser at menneskets evne til å bære sin lidelse avgjøres av at menneskets indre reise får utfolde seg. Her er lengsel og søken grunnleggende prosesser (Rehnsfeldt & Arman, 2008, 278; Arman, Hammarquist & Rehnsfeldt, 2010, 300f). Lidelse og lengsel skaper sammen en streben som fremmer livskraften og gir mulighet for personlig vekst (Råholm, 2002, 150). Jo mer pasienten lider, jo mer søkende er mennesket, og jo mer strever det etter forandring og fornyelse på et indre plan (Arman & Rehnsfeldt, 2003, 523; Rehnsfeldt & Arman, 2008, 280).

Lengsel som kan relateres til menneskets helsedimensjoner, viser at lengsel kan tre frem på ulike måter ut fra hvilket helsenivå pasienten befinner seg på. På helsens værenivå, som er det andre nivå i den ontologiske helsemodellen, trer dypere behov og lengsler frem. Lengsel

¹³ Studien foretatt av Stadius-Boman (2002) i sin magisteroppgave, har selve fenomenet lengsel som forskningsobjekt: *Långtans motsägelsefulla landskap – en väg till hälsa*. Resultatene viser at lengsel har relasjon til savn, pasjon, iver og å vente, og at disse egenskapene viser til lengselens retning, bevegelse og intensitet. Lengsel knyttes i studien til kjærlighet og savn. Å lengte forutsetter å kunne elske. Lengselen fødes av en kjærlighetshunger i sjelen, men lengselen erfares også i enheten ånd, sjel og legeme. Mot, tillit og håp gir lengselen næring. Lengselen har en sterk relasjon til lidelse. Lengselens idé er å vise til retningen i bevegelsen mellom helse og lidelse slik at hellighet nås i helsens tilblivelse. Lengselens idé innebærer en streben etter det sanne, skjønne og gode. Det stilles spørsmål om det å sette parentes rundt lengselen er å gi rom for det som ikke er godt og dermed ikke bevege seg mot helse (71ff).

innbefatter en streben mot harmoni og balanse utover det som kan artikuleres. I den ontologiske helsemodellens tredje nivå forsones selvet, og mennesket kan leve i nuet. Dette forstås som at det skjer en oppfyllelse av lengsel. Mennesket blir forsonet og kan møte lidelse og død. (Arman & Rehnsfeldt, 2003, 520)

I den ontologiske helsemodellen er lengsel sterkest hos dem som har en kreftdiagnose i motsetning til dem som er rammet av utbrenthetsyndrom. Lidelsen som er knyttet til utbrenthetsyndrom er utholdelig fordi den er knyttet til det som er verre enn trusselen om død, *nothingness*. At mennesket blir forskanset i lidelsen, i et mørke, kan være som om lengsel ikke får slippe til. Motsetningene i livet viskes ut. (Rehnsfeldt & Arman, 2008, 281; Rehnsfeldt & Eriksson, 2004, 264ff)

En studie om utbrenthet (Arman m.fl., 2010, 300) viser at dempet lengsel er tegn på livsforståelsesmørke. I denne studien fokuseres det på å kunne hjelpe pasienten med forståelse av livet gjennom å åpne opp og få glimt av hva helse kan være midt i lidelsen. Ved å spørre inn mot lengsler, spørres det mot hva helse er. Det skjer ved at det introduseres et rom for refleksjoner om livets dype spørsmål. Studien viser at der de autentiske lengsler vekkes og der grunnleggende kreativitet oppstår, kan den utholdelige lidelsen forvandles til i større grad å kunne tåles.

I en teoretisk modell om det indre helsedomenet er *desire for life* ankeret og startpunktet for helsen. Kjærligheten fremstår som en viktig dyd som beriker helsen gjennom livsstyrke (strength to exist) og som livslengsel (desire for life) (Wärnå, Lindholm & Eriksson, 2007, 195). I Wiklunds studie (2000) viser lysten seg å være betydningsfull for hvordan lidelsens kamp utfolder seg. Lysten har ifølge studien tre dimensjoner der lyst som lengsel er den ene. Lyst forstått som lengsel utgjør en motvekt til frykt. Lyst som drivkraft kan forsterke det å flykte fra lidelsen, mens lyst som lengsel nærer menneskets søken etter forsoning (165).

Hellighet og enhet

Eriksson (2010a, 36) viser til det hellige som finnes i hvert enkelt menneskets ”dypere jeg”. Helligheten innebærer at mennesket stadig fører en kamp for en hellig enhet. ”Vardande i hälsa och lidande, vilja till liv (urviljan), urdramat en ständig kamp för den heliga gemenskapen” (Eriksson, 2009a, 12). Helse har begrepsmessig tilknytning til enhet og hellighet (Eriksson, 1998, 591). ”The essence of human beings is involved in a process of becoming directed to holiness, the inner core (Råholm, Lindholm & Eriksson, 2002, 5).

Den ontologiske lengselen kan være en dynamisk kraft i et urdrama som fører mot stadig indre nydanning. Lengsel viser veien mot noe fundamentalt. Det synes i vårdvitenskapen som at menneskets hellighet skaper en lengselkraft. ”Det heliga måste förbli en form av abstrakt vision, en ledstjärna, något att söka sig emot, en förväntan som ger människan kraft att varda” (Lindström, 2006, 67).

Slik blir menneskets fornemmelse av egen hellighet i sin lengsel den dypeste form for helse. Dette dreier seg om å være i berøring med kjernen i mennesket, den såkalte kraftkilden, som det arkimediske punktet (Eriksson 1994, 66; Eriksson, 2009a, 12).

Eriksson (1998, 593) hevder at for å oppleve dypere hellighet, forutsettes det kontakt med ens innerste kjerne, åndelighet og religiøsitet. Å erfare sin hellighet er å erfare sitt åndelige potensial (Eriksson, 1997a, 70). Mennesket som enhet innebærer at mennesket stadig savner og lengter etter et felleskap, et fellesskap med Gud og mennesker, å oppleve tro, håp og kjærlighet, og å erfare at livet her og nå har en mening (Eriksson, 2001, 15).

Flere av aksiomene åpner for denne åndelige transcendenten virkeligheten som går utover menneskets egne grenser.¹⁴ Autentisk forsoning innebærer et dypt felleskap og forbundethet med indre essens og Gud. ”This is the complete unity that all humans long for and can be expressed in words of Saint Augustine, ‘My soul does not rest until it rests in Thee’ ” (Eriksson, 2007, 11). Tro uttrykker menneskets grunnleggende lengsel til å bli elsket og konkretiseres i menneskets gudsrelasjon, uavhengig av hvordan den enkelte definerer Gud eller tro (Eriksson, 1987a, 38). Videre kan mennesket i sin lengsel oppleve seg selv som ånd i den forstand at mennesket har en verdi, et potensial og en utstrekning knyttet til det universelle selvet. I troen oppfylles lengsel i en dyp ”communion”, ”relationship with deity” og gjennom lengselens henvendelse, bønner, går lengsel ytterligere mot forening med et ”Du”. Denne relasjonen er ontologisk i sin natur (Råholm m.fl., 2002, 11f; Eriksson 2007, 11; Eriksson, 2009a, 6).

Å være i kontakt med sin hellighet kan peke imot en lengsel som overskrider det partikulære og forbinder seg med det større perspektivet i en ny enhet. Noe ved lengselen er således metafysisk og gåtefullt. ”That, which is holy, is often felt to be a mystery that includes a dimension which is frightening and a dimension which is appealing. Holiness is an

¹⁴ Människan er i grunden enheten kropp, själ og ande. Människan är i grunden en religiös människa men alla människor har inte bejakat denna dimensionen. Gemenskap är grunden för alt mänskligt liv. Människan är i grunden interrelaterad till en abstrakt och/eller konkret annan i gemenskap. Människan lever i en verklighet som bär mysteriets, oändelighetens och evighetens kännetecken (Vårdvetenskapens grundantaganden, axiom och teser. Åbo Akademi, Enheten för vårdvetenskap, 2006, et notat).

overwhelming meeting in which the numinous (the devine) appears and makes its home in humans” (Eriksson, 2010a, 36).

Mot forsoning

Lidelsen innebærer at mennesket synes å være satt i en dobbel og uforenlig ontologi, både en timelig og en evig (Lindström, 1997, 60). Noe av den lidelsen mennesket bærer i seg, er derfor nettopp lengsel etter enheten som aldri helt oppfylles. Mennesket kan fornemme ulyst og ikke kjenne igjen den egentlige tørsten det bærer på, og da makter ikke mennesket å lengte (Eriksson, 1994, 50; 67). Bare gjennom å integrere lidelsen i helheten får mennesket mulighet til å virkeliggjøre sitt innerste vesen (Eriksson, 1994, 49). Å gi rom til sin egen lidelse synes derfor å være en forutsetning for å bevare enheten mennesket (Eriksson, 2009a, 8). Ved å lide tar mennesket avstand i sitt indre fra det som ikke burde være, og det blir skapt en fruktbar spenning mellom det ønskede og uønskede, som kan muliggjøre forsoning. Forsoningen kan skje der mennesket makter å stå i dialog med, å forene, lidelsens motsigelsesfulle landskap. Faren er å ikke klare å stå i det spenningsfulle feltet, og at en dermed kan resignere og lukke livet (Lindström, 2002, 277). Hvis mennesket forneker og vil unngå lidelsen, forneker man en del av livet og muligheten til å bli hel som menneske, forhindres.

Avstanden mellom den egentlige indre lengselen og evnen til å uttrykke den vil alltid være der, ellers ville mennesket oppløses. Det er som om det lengselen søker, aldri fullt ut kan nås. Nettopp denne lengselen holder mennesket sammen i en forsonende enhet. I den vårdvitenskapelige kjerne sees mennesket som å være i stadig omforming, aldri fullt ferdig og alltid søkende mot forandring, (Eriksson, 1987a, 63). Gjennom sterkere å fornemme sin lengsel, opplever mennesket tørst. Tørsten igangsetter en søken eller streben mot kilden. Pasjonen føder en stigende lengsel som beveger mennesket mot en dypere danning som menneske. Eriksson kaller dette å komme inn i en åndelig kraftspirale (Eriksson, 1994, 66).

Lengselens overskridelse

Det kreves mot til å lengte og å overskride egne grenser for å følge lengselen. Risikoen man tar når en går utover egne grenser, er hva den konkrete eller abstrakte ”andre” virkelig kan gi en. Mennesket kan derfor holde seg selv tilbake i manglende tro på muligheter. Ved å slippe til lengsel, risikerer mennesket at verden omkring ikke svarer, eller at det ikke finnes svar, og at møtet uteblir. Når mennesket har en lengsel mot noe som synes vanskelig å oppnå, kan lengselen bli en begrensing. Fordi den uoppnåelige lengselen øker smerten, kan mennesket bruke kreftene på å holde seg tilbake. Mennesket utfordres i å formulere et eget personlig

innhold (en substans) i sin lengsel, sitt håp og sine ønsker. Slik utfordres mennesket i å plassere eller forankre sin lengsel et sted (Eriksson, 1987a, 62f).

Mest av alt kan mennesket lengte etter helse på et dypere nivå, men samtidig synes det som om mennesket er redd for å miste en slags frihet (Eriksson, 2009a, 11). I lengsel føres denne frihetens kamp mellom å være og å ikke være, kampen for friheten og det som hindrer friheten, mellom å være et unikt menneske og samtidig være en del av en større sammenheng (Eriksson, 2001, 15). Når mennesket endelig forløses, synes det å være i et ensomhetens rom der mennesket er helt alene med seg selv. Ensomhet synes å være kraften bak en sterk lengsel som endelig skaper noe nytt.

Genom en transcenderande besinning försöker människan röra vid ursprunget till sin frihet och genom den vid själva varat [...] Det är i ensamhetens tysta och stumma inandning som människan återskapar sig själv och tillägnar sig något av universums ödmjukhet. I ensamheten blir allt som lever heligt och ödmjukheten får plats i människans själ. (Lindström & Lindholm, 2003, 39)

Når mennesket fornyes, kan en ontologisk sårbarhet oppstå. Idet det indre utvides og fornyes, er mennesket unikt i sin ensomhet. Denne situasjonen kalles for en ontologisk opplevelse som innebærer at mennesket har et møte med seg selv, sitt innerste vesen, som igjen medfører at lengsler, håp og ønsker fornyes og forvandles. Dette ontologiske møtet er muligjort gjennom et virkelig møte med en "abstrakt eller konkret annen" og innebærer et dypt helbredende møte (Eriksson, 1987a, 64).

I lidelsens drama har pasienten en genuin lengsel etter medlidenhet, som bare en sensitiv lytter kan møte (Lindholm & Eriksson 1993, 1360; Råholm & Lindholm, 1999, 537). Å lytte autentisk og møte menneskers lengsel, fordrer en visdom som er etisk i sin natur. Den etiske holdningen som kan kalles visdom, ser mennesket som hellig i sin grunn (Råholm, 2002, 153).

Et menneske som har oppnådd forsoning, kan ofte beskrive en ny enhet. "Försoningen innebär att man skapar en ny helhet som också innehåller 'det onda' som dock nu bäddas in i en ny meningsfull helhet" (Eriksson 1994, 55) .

Åndelighet og transcendens

Lidelse og lengsel er dialektiske krefter som synes å åpne opp for en åndelig dimensjon (Råholm & Eriksson, 2001, 16f; Råholm, 2002, 42). "The participants' experiences can be likened to a sacred journey into the universe of spirituality" (Råholm & Eriksson, 2001, 18). Lengsel kan være uttrykk for åndelig søken, og lengsel utover den aktuelle livssituasjonen kan

gi en erfaring av livsmening (Råholm & Lindholm, 1999, 536; Sivonen, 2000, 287). Råholm viser til at pasienter som gjennomgikk en bypassoperasjon, erfarte den åndelige dimensjonen som lengsel mot gjenskapelse av en eksistensiell enhet.

Health implied a yearning for something beyond the current life situation, a yearning to experience some meaning in life. Suffering and desire together form a struggle that promotes a person's zest for life and her personal growth. (Råholm, 2002, 40)

I en kontekstuell analyse av åndelighet forbindes åndelig med uttrykk som energi, liv, tørst, begjær og lengsel (Sivonen, 2000, 298). Åndelighet beskrives som tomrom som vekker lengsel etter Gud og mening (287). I Armans studie (2003) rommes lengsel av transcendent, livsmening og åndelighet. Menneskets søken går innover mot sin egen transcendent sannhet, etter kraften i eget potensial. Videre søker mennesket utover mot en åndelig virkelighet, en søken etter forståelse for livet, mening og sammenheng (49). Nilssons studie (2004, 205) viser at menneskets dype lengsel kan innebære en lengsel etter Guds kjærlighet. Om mennesket våger det transcendentale spranget, kan egen religiøsitet vekkes, hevder Nilsson (239).

3.2 Lengsel i empirisk forskning innen vårdvitenskap og sykepleievitenskap

Fragmenter av lengselens vesen og lengselens betydning og uttrykk ved helse og lidelse kommer frem i empirisk forskning innen vårdvitenskap og sykepleievitenskap.

Longing og *yearning* er de mest vanlige engelske ordene for lengsel. *Desire* benyttes som en intens lengsel etter noe bestemt, og når lengsel rettes bakover til noe som har vært, brukes gjerne *nostalg*.¹⁵ Søkeordene og kombinasjoner av søkeord i første søk gir uttrykk for forskerens egen forforståelse.¹⁶ Kombinasjoner av søkeord har ikke gitt vesentlige resultater slik at hovedsøkeord synes endelig å være *longing*.

¹⁵ I *Engelsk blå ordbok* (Nygaard, 2004) er de engelske ordene for substantivet lengsel *longing* og *yearning*. Å bli grepet av lengsel oversettes 'be filled with longing'. Å vente med lengsel (og smerte) oversettes med 'wait with longing (and despair)'. *Nostalg* kan bety 'hjemlengsel, homesickness' og 'lengsel til tidligere perioder'. *Desire* retter seg med et intenst ønske mot et objekt: "The action of longing, yearning desire, an instance of this. The action of yearning, intense longing or desire after, for, of, to, or to do something, an instance of this. Contextually, an object of intense desire. The state of being moved with compassion" (Oxford English Dictionary). *Craving*, er et annet engelsk ord for 'begjær, sterk lengsel, trang, sterkt ønske' eller 'sug' (ordnett). Synonyme ord for *lengsel* i norsk språk (Gundersen, 2004), er *heimhug*, *hjemlengsel*, *lengt*, *nostalg*, *savn*, *trå*, *begjær*. Videre har disse ordene denne betydning: *Begjær* kan bety 'attrå, eros, lengsel, lyst' eller 'vilje'. *Lyst* kan bety 'drift, begjær, glede, jubel, lykke' og 'ønske'. *Nostalg* kan bety 'tilbakelengsel, lengsel'.

¹⁶ Søkeord som benyttes er *Longing OR Yearning AND caring/ hope/nursing/ suffering/ nursing/ health/ hope/ spiritual/ existential/ meaning/ theology/ philosophy*.

Søkebasene har vært Cinahl, Medline, IciWeb of Science, Soc Index, Routledge, Bibsys, Sve Med+ og Wiley InterScience. Databasesøket ble utført juni 2007 og tre artikler ble valgt ut. Nytt søk gjennomført i november 2011 gav et resultat på seks nye aktuelle artikler.

Et viktig supplement til databasesøket er gjennomgang av avhandlinger om eksistensielle temaer. Dessuten har relevant litteratur blitt oppdaget ved lesning av tidsskrifter og referanser i disse.¹⁷

Videre har det blitt søkt på hvert enkelt av disse ordene i IciWeb: *desire, nostalgia, need, lust, passion, wholeness, becoming, existential, lifephenomena, authentically, growth experience, whole human being, want, lack, struggle, life and health, spirit of life, cancer survivors, cancer journey, future, hope, meaning of life, grief, loneliness, listen, sence of self, sacred, pilgrim, understanding of life, being of life, nursing philosophy, nursing ontology, happiness, methaphycic, religion, spirituality, solitude, self, transcendence, communion, inner sources, prayer, lifepurpose, human development, death longing og death yearning. Cancer og Cancer survivors* er konteksten som er valgt for å undersøke lengselens vesen empirisk. Derfor har disse ordene fått sentral plass i kombinasjon med andre søkeord.

¹⁷ Watson (2003; 2005) gir i sin omsorgsteori oppmerksomhet til de tidløse verdiene. Hun bringer omsorg og kjærlighet sammen og knytter belonging foran den separate ontologien om being. Gjennom lidelse, tap, tragedier, sykdom og død stiller menneskene åndelige spørsmål som går utover den materielle verden. Gjennom lidelsen kan mennesket vende tilbake til "the gift of Spirit", muligheten til å erfare livet og det åndelige. Lengsel kommer ikke eksplisitt frem og er derfor ikke inkludert i denne forskningsoversikten.

Det finnes også interesse for lengsel innen andre disipliner. Henriksen (2009) peker på en ny interesse for lengsel (begjær) tatt opp som positivt tema innen nyere filosofi og teologi. Han peker på at begjær må bestemmes som et før-subjektivt fenomen og som et fenomen som står i dialektisk, kreativt forhold til menneskets selvforhold (4). Så lenge det finnes begjær, er det noe som er utestående, som mangler. Det er denne utestående karakteren ved begjæret som gjør det mulig å knytte begjær og Guds rike sammen" (5). Rouner (1996) hevder at vår nostalgi er rettet mot geografiske plasser og steder og tilhører "the universal nostalgia of the human longing". Wiesel (1996) reflekterer filosofisk og religiøst rundt den ontologiske lengsel, "the meaning of our natural longing for home". Mennesket er kommet fra støv og blir til støv, eller med andre ord, mennesket kommer fra ingensteds og går til ingensteds, men vi er alle født et sted, til en bestemt tid og et sted vi ikke selv har valgt. "Therein lies one of the mysteries of human existence: to be means to admit our limits in space as well as in times" (17). Mennesket kan våkne på et fremmed sted, og man oppdager seg selv gjort fremmed for noe eller noen. Han peker på at det motsatte av hjem ikke er fengsel, men eksil. Faren ved eksilet er å glemme å komme tilbake. Så endelig kan man si at det motsatte av hjem ikke er distanse, men glemsel. Slik blir lengselens oppvåkning som merker man kan følge tilbake til det opprinnelige (17ff). Scott (1971) peker på den grunnleggende lengsel som en bønn. Helligheten er ikke knyttet til det supernaturlige lenger (xiii). Mennesket i dag har i fraværet av gud, kommet til et dypt behov etter å finne en hellig realitet. I vår modernitet søker vi tingene, da de representerer noe hellig og sakralt (xiv, xiii). Innen filosofi finnes flere avhandlinger vedrørende lengsel (Ravicz, 1998; Palaiens, 1993; Rossi, 1969; Jordan, 1986).

Forskning innen psykologi (Holm, 1999; 2001; Holm, Claesson, Greaker, Karlsson & Stromberg 2000; Holm, Greaker & Stromberg, 2002) er rettet mot lengsel som primærfølelse eller som en sekundærfølelse som en blanding av glede og tristhet. Sehnsucht (life longing) er et annet psykologisk perspektiv på forskning om lengsel (Kotter-Grühn, Scheibe, Blanchard-Fields & Baltes, 2009, 634). Forskningen knyttes til menneskets egen aktivitet i å konstruere sin livslengsel som en side ved selvregulering (Maysen, Scheibe & Riediger, 2008). Sehnsucht er definert som en intens lengsel for det ideelle, et savn av noe som gjør livet komplett, som lykke og mening. Lengsel er betydningsfull fordi den gir retning til livsplanlegging og kan hjelpe å mestre tap og savn gjennom å jage etter lengselobjektene i ens fantasi (Scheibe & Freund, 2008, 121). Forskning ser på livslengsel under ulike livsfaser og i et kjønnsperspektiv. Lengsel utforskes også ut fra savn, som ufrivillig barnløshet, og livslengsel forstås som noe som utvikler seg fra hinder i måloppnåelse (Kotter-Grühn, Wiest, Zurek & Scheibe, 2009, 428).

Et søk i Bibelen.no viser 13 treff på lengsel. Noen slike steder der lengsel forekommer er: Salme 38, 10: Herre, du kjenner min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg. Salme 63, 2: Gud, du er min Gud, som jeg søker. Min sjel tørster etter deg, min kropp lengter etter deg i et vannløst, tørt og utarmet land. Job 19, 27:

Kriterier

Kriterier for utvalg av artikler:

- Artiklene må omhandle lengsel generelt, benytte begrepet lengsel i abstraktet (svensk: begjær, längtan).
- Studier som berører lengsel, men ikke benytter begrepet lengsel, utelates, da disse vil kreve ytterligere fortolkning. Ulike lengselstemaer kan ha underliggende ontologisk lengsel. Dette kan være lengsel etter noe bestemt, f. eks. komme tilbake til hjemlandet, få en diagnose, være smertefri. Lengselobjektene kan bli mange, og selv om det berører menneskets grunnleggende lengsel, gir disse artiklene oftest ikke noen dypere forståelse av lengselens vesen.
- Artikler som omhandler pasienters erfaring om lengsel tas med, men ikke helsepersonellens erfaringer med lengselens betydning for pasienter.
- Det er ikke gjort noen avgrensning i forhold til utgivelsesår. Siden det er lite forskning om lengsel, blir alle aktuelle artikler viktige.

3.2.1 Lengselens betydning i lidelse og helse

I en studie om kvinner med "borderline personality disorder" (Holm, Berg & Severinsson, 2009; Holm & Severinsson, 2010) er det den bakenforliggende lengselen som aktualiserer lidelse relatert til de traumatiske barndomserfaringene. Studien viser hvor motstridende og spenningsfull lengsel kan komme til uttrykk. Slike spenningsfulle forhold kan være lengsel etter å bli elsket og frykten for grenseoverskridelse, å lengte etter å få død, unnsnippe lidelse og samtidig holde fast på livet, lengsel etter og frykten for intimitet (2010, 55). Idet lengsel etter forsoning slipper til som en lengsel etter helhet og mening i livet, skjer det avgjørende forsoningsprosesser. Forsoningen kommer til uttrykk gjennom å tillate tilgivelse av seg selv og andre. Da ofres noe av seg, som innebærer at en lengsel etter på nytt å knytte seg til seg selv og andre slipper til (2009, 563ff).

Öhlén og Holm's studie (2006, 38f) beskriver den levde erfaring av å ha brystkreft der en samtidig har barn i skolealder. Kvinnene lever i stor sårbarhet og muligheten for å transformere lidelsen til trøst, går blant annet gjennom at lengsel og søken etter noe mer bekreftes av andre. Lengsel får avgjørende betydning i en transformeringsprosess av lidelsen mot et reformulert selv, personlig vekst og modenhet. Lengsel etter noe nytt går mot å leve, forbinde seg med livet her og nå og knytte relasjonelle bånd. I studien (Bruce, Schreiber, Petrovskaya & Boston, 2011) om lidelse i en palliativ kontekst er et kjernefunn "Longing for

ground in a ground(less) world”. Lengsel utspiller seg i en veksling mellom å gå inn i det grunnløse (engaging groundlessness) ved å slippe til virkeligheten i all sin fortvilelse og samtidig gi slipp på den. Videre viser lengsel seg i å vende seg bort fra det vonde og søke tilflukt i det vanlige livet (taking refuge in the habitual) og endelig lære å leve mellom ustabilitet og usikkerhet (living in-between) (7).

Delmar (2006) har befattet seg med livsfenomeners betydning for helse. Lengsel er et slikt eksistensielt livsfenomen som er typisk for den menneskelige væren, men uttrykkes unikt og forskjellig fra menneske til menneske. Livsfenomenet går dypere enn til behov, og anses som nødvendige for et oppfylt liv i eksistensiell forstand (239ff).

Studier fra kliniske kontekster viser hvordan fenomenet lengsel har betydning for pasientens bevegelse mot helse. I en studie om pasienters erfaring om ”ventilator treatment” i bevisst tilstand var helse forbundet med lengsel (yearning). Tross i at det kan være vanskelig å erfare helse gjennom denne behandlingsformen, fikk lengselsprosesser avgjørende betydning. Det var mange faser i lengselsprosessene, fra å ikke lengte til å lengte etter helse igjen. Slik stod lengsel for et avgjørende balansepunkt i pasientens vekslende helsekrefter. Det var avgjørende for pasienten at helsepersonell hadde forståelse for den eksistensielle situasjonen pasienten var i slik at pasientens lengselsprosesser kunne adresseres og mottas. Det innebærer at omsorgsgiver har kontinuitet, er nær mennesket som lider og ser etter tegn om helse og lengsel (Karlsson & Forsberg, 2008, 47f).

En studie om langtidssykemeldte kvinner relatert til smerteproblematikk, viser lengselens betydning for å komme tilbake til arbeidet (Åhrberg, Landstad, Bergroth & Ekholm, 2010). En opplevelse av tomhet og lengsel (desire, longing and vanity) drev dem tilbake til arbeidet. Kvinnene brukte selv begrepene lengsel og tomhet om betydningsfulle forhold i sin beskrivelse av rehabiliteringsprosessen (171, 175f).

3.2.2 Lengsel i forbindelse med ensomhet, savn og håp

Studier viser at lengsel og ensomhet hører sammen. I Bondeviks studie (1988, 133) synes lengsel å være en side ved ensomheten, men lengsel er også en konsekvens av ensomheten. Mennesker lengter og savner fordi de kjenner seg ensomme, eller de føler seg ensomme fordi de lengter og savner. Savn og lengsel rettes fremover mot noen som kan være nær eller at savnet er en form for hjemlengsel. Hos mentalt syke og aleneboende personer kommer lengsel frem som en positiv dimensjon ved savnet (Nilsson, 2004, 231). I denne studien strevde mennesket etter fellesskap som en oppfyllelse av et savn. I ensomheten kan ”want and

longing” ligge som en stille, taus anmodning og som en indirekte bønn for noe. Bønnen retter seg mot å forstå mer av sine tap og etter medlidenhet (Nilsson, 2004, 216; Nilsson, Nåden & Lindström, 2008, 168). Flere studier viser til at når mennesket erfarer sykdom og lidelse, kan det frembringe en lengsel etter det som var, det livet en mistet (Lohne, 2006; Lohne & Severinsson, 2005; Bondevik, 1988, 133). I Lohnes studie (2006) om håp hos pasienter med akutt spinalskade, munner studien ut i en tentativ konseptuell modell der lengsel gis en fremtredende plass. Håpets substans fortolkes som væren og er innåndet av lengsel tilbake. Håpskilden i mennesket blir skapt i lengsel bakover mot det som var. Lengsel ble en bro mellom fortid, nåtid og fremtid, der lengsel etter livet slik det var før skaden, ble kilden til å skape nye håp i fremtiden (71ff). Lengsel kan være viktig for håpet, da den skaper en spenning mellom det mennesket ønsker og situasjonen slik den er.

I en studie av Talseth, Gilje og Norberg (2003) beskrives lidelsen som ladet med (fraught with) lengsel (longing and desire). Lidelsen bestod i at personen var uten forbindelse til seg selv og andre, avskåret fra livet. Lengsel var et viktig element i pasientens indre dialog som gjorde det mulig å åpne opp for og motta trøst (consolation) (621).

Studien av Pehler og Craft-Rosenberg (2009) viser til longing og connecting som hovedfunn. En mangfoldig lengsel innbefatter ”longing for missed activities, longing for relationship, longing to be seen as a person”. Et essensielt tema innen tilhørighet var ”connecting beyond self”. Å forbinde seg utover en selv knyttes til både religiøs praksis og transcendens. En transcendens finner sted i selve lengselen. Lengsel fullbyrdes gjennom transcendenten knyttet til erfaringen av det religiøse og til en høyere makt. Lengsel var altså i denne studien sett på som et savn, samt en åndelig erfaring av transcendenten, der erfaringen av åndelighet i noen grad ble oppfylt i lengsel selv fordi personen forbinder seg med noe mer enn seg selv i lengsel.

3.2.3 Lengselens bevegelse i sårbarhet

Todres og Galvin hevder at det hos Heidegger ligger en eksistensiell hjemløshet bak lengselens drivkraft.¹⁸ Mennesket er i en bevegelse mot fremtidsmuligheter. Heidegger synes å mene at en hjemkomst er mulig fordi det å ikke være hjemme skaper en lengselkraft mot det autentiske hjemmet. Todres og Galvin sier:

¹⁸ Todres og Galvin tas med i dette kapitlet selv om de representerer filosofiske studier. Todres er professor of Health Philosophy og har publisert artikler innen helsereelatert filosofi. Galvin er professor of Nursing Practice og benytter ”phenomenological-oriented philosophy” for å utvikle teori for omsorgspraksis.

We could say that it is a kind of 'eros' or energy which can give a feeling of flow, aliveness and vibrant movement. When called in this way we may feel connected to our life's desires. (Todres & Galvin, 2010, 3)

Todres (2004) viser til at lengsel kan være betydningsfull fordi å vekke lengsel kan medføre at mennesket kan hjelpes hjem i ontologisk forstand. "How a certain kind of opening to the 'wound of longing' can invite us towards home-coming of great participation and belonging". Han ser muligheter som finnes i lengsel når frihet og sårbarhet kombineres, som å gå fra "freedom from wound" til "freedom for wound". Mennesket har en lengsel etter å være seg selv. Det innebærer forsoning som kan være avgjørende for helse, det å ha en villighet til å bære og bevege seg i lengselens sårbarhet.

Todres peker på at mennesket kan benekte og hate sin egen sårbarhet så vel som åpne opp og eie den. "So, in opening to the wound of longing and vulnerability, one may stand open and trusting to what may come and what may be longed for" (2007, 155).

Her har mennesket et valg om å gi seg hen til de mulighetene som lengselen gir eller trekke seg tilbake og lukke seg inne. Todres sier "the existential themes centre on a 'wound of longing', how we bear this wound, and even find it as a gate and passage to some of our deepest existential possibilities. This dimension touches our human concerns to a degree that has been called 'spiritual' or 'ontological'." (2004, 12)

3.2.4 Lengsel i omsorgsetikk

Pembroke (2006) viser i en studie til enheten mellom eros og agape som fundament for en omsorgsetikk (266). Eros binder oss til behov, men dette betyr ikke at eros lukker mennesket inne i seg selv i denne søken. "In attending to our deepest desires, we reach not a point of selfabsorption but rather our essential self. Eros is the drive to unite with the object of one's love." (27)

Kraften i lengsel drar mennesket også mot det gode for andre mennesker. Det vises til at Platon i Symposium tolker Eros som "a longing or a desire, according to the beautiful". Videre er det skjønne og det gode samme sak. Når kjærligheten søker det vakre, søker kjærligheten også det gode. Eros supplerer menneskets kjærlighet med energi og lidenskap "Our desire and longings are the source of our passion for life and for people. Eros is creative energy, the life force, the unifer, the creative urge in nature and the human spirit." (Avis i Pembroke, 2006, 270)

Videre sier Pembroke at lengsel er veien til vårt essensielle selv og det autentiske i mennesket. "The route to our essential self is through desire. We can find the true self through first distinguishing between authentic and inauthentic desire, and second actualize the authentic one." (271) Å skille autentiske fra ikke-autentiske lengsler er en ærlig og kontemplativ sak. Både eros og agape kan tenkes som krefter i lengselen. Agape er den åndelige kraften som driver oss bort fra selvabsorpsjon. En genuin lengsel er en lengsel, som når den oppfylles, skaper noe godt for både en selv og andre. (2006, 271)

3.2.5 Betydningen av å romme pasientens lengsel

Studier (Lohne & Severinsson, 2005; Lohne, 2006; Delmar, 2006) sier at lengsel er et fenomen som er beskrevet filosofisk, men mangler empirisk forskning. Det er viktig å få utredet lengselens natur og utfoldelse i et helseperspektiv. "Implication to nursing practice are therefore listening to suffering and longing individual and comforting the suffering by pointing towards possible future roads of hope" (Lohne & Severinsson, 2005, 292). Pehler og Craft-Rosenberg (2009) konkluderer i sin studie med at "nursing is in a unique position to learn how to assess for longing and determine the appropriate interventions to assist the teen in ameliorating his longing through connectedness with self, others, and beyond self" (2009, 491). Betydningen av at det gis rom for menneskets indre dannelsesprosesser som innbefatter lengsel, presiseres i studien av Rehnsfeldt og Arman. "The longing to become an authentic human being is vigorously embraced" (2008). Forskningen har en utfordring med å få øye på ropet som kan være lengselen som ligger bakom det livet mennesket lever i det partikulære (280). Livsfenomener kommer i bevegelse ved lidelse, men blir ofte oversett av helsepersonell, da disse fenomenene tilhører pasientens innside og er vanskelige å fange opp (Sekse, Raaheim, Blaaka & Gjengedal, 2009, 297). Delmar (2006) peker på at for å kunne møte pasienten i lidelsen er det av stor betydning at sykepleieren kjenner til og forstår de universelle og unike aspektene ved livsfenomener som sorg, ensomhet, savn, livsmot og lengsel (239; 245f). Sivonen (2000) fremhever også betydningen av at det i møte med pasienten må kunne være rom for menneskets dypeste lengsler. "I vårdverklegheten är det tydligt att utmaningen berör varseblivande (sansning) av människan, en lydhörd förståelse för 'ropet' och medmänniskans begär som finns bakom utlevandet på ha och vara-nivå, givitvis på den enskilda patientens villkor" (317).

Lengselen (begjæret) får mange uttrykk i lidelsen, og den mest grunnleggende lengselen i grensesituasjoner er lengsel til expressivisme (Rehnsfeldt, 1999, 176). Den uutholdelige lidelsen er i sin natur inekspressiv og dermed ikke mulig å bære. Mennesket kan mangle

ordene for sin indre lidelse og lengsel. Den fordrer at pasienten blir møtt på et ontologisk nivå om den skal kunne uttrykkes. I ensomhetens lengsel ligger det en eksistensiell stillhet som et rop om medlidenhet fra helsepersonell (Nilsson, Nåden & Lindström, 2008, 168). Sæteren viser at pasienter som har alvorlig kreft er ensomme i sin livskamp, da samtaler om eksistensen i stor grad er fraværende i helsevesenet. Pasientens streben kommer til uttrykk som et stille rop om å bli sett og imøtekommet. Det å ikke få uttrykke seg kan hindre bevegelse i helsens retning fordi prosessen med å gjennomleve lidelsen forhindres (2006, 174).

Studier i kliniske kontekster viser at lengsel kan være en essensiell vei til pasientens helse. I studien om langtidssykemelding i et rehabiliteringsforløp foretrekkes det å spørre om menneskers lengsel heller enn vilje og motiv. Å stille spørsmål om lengsel kan være mindre provoserende enn å spørre hva personen ønsker eller er motivert til, konkluderes det med i studien (Åhrberg, Landstad, Bergroth & Ekholm, 2010, 175).

I den helsefremmende prosessen, i en utfordrende behandling ved ”ventilator treatment”, står lengsel for et hårfint balansepunkt, avgjørende for liv og helse (Karlsson & Forsberg, 2008, 47f).

3.3 Oppsummering og relevans for egen forskning

Lengsel er et sentralt tema i den systematiske og kliniske vårdvitenskapen. Kraften knyttet til lengsel og helse er beskrevet av Eriksson.¹⁹ I denne forskningen utgår lengsel fra den caritative kilde i menneskets indre ethos. Kjærlighetens kilde og lengsel er forbundet med hverandre. At kjærligheten er begjærende, innebærer at det er bevegelse og forandring i kjærligheten. Lengsel er en søken. Lengsel synes å gå dypere enn til behov. Grunnforskning viser videre at lengsel kan knyttes til den ontologiske plassen, å kjenne seg hjemme og eie sitt eget dypere liv. Et perspektiv på lengsel ut fra menneskets stadige dannelse mot enheten menneske kan knyttes til den ontologiske helsemodellen. Lengsel synes å ha betydning for menneskets dypere helseprosesser. Disse innbefatter å formes mot hellighet og enhet og gå mot forsoning. Når mennesket følger sin lengsel, kan mennesket overskride egne grenser og fornyes idet en ontologisk sårbarhet oppstår. Mennesket kan søke utover mot en åndelig virkelighet og erfare det transcendent spranget.

¹⁹ Eriksson har utledet en modell om menneskets åndelige kraftspirale der lengselen er sentral i den dynamiske helsetenkningen (1994, 67).

Søket i tidligere forskning har ikke avdekket vårdivitenskapelige studier som har hatt lengsel som selve forskningsobjektet. Det framkommer at lengsel er viktig for menneskets indre liv. Selv om det er gjort grunnforskning innen den systematiske og kliniske vårdivitenskap, er det fortsatt behov for å få klarhet og dypere innsikt i samspill og sammenheng mellom lengsel og helse.

Søket i empirisk forskning avdekker funn om lengsel. I noen empiriske studier er lengsel et sentralt funn. Forskningen viser at lengsel har betydning i de mest partikulære helsesituasjoner slik som gjennom respiratorbehandling, i de rehabiliteringsprosesser langtidssykemeldte er i, ved livstruende sykdom og ved kroniske lidelser. Enkelte av disse studiene viser at mennesket kan få en unik tilgang til seg selv, sin eksistens og sitt ontologiske grunnlag gjennom lengsel. Dette fremmer også helse i fysisk forstand. Innen forskning er lengsel tett forbundet med helse og lidelse. Mennesket kan bli forskanset i lidelsen, og lengsel kan være viktig i det å omforme den utholdelige lidelsen til lidelse som kan bæres. Dette kan skje ved at pasienten hjelpes ved at hans/hennes autentiske lengsler vekkes. Det er i denne bevegelsen mellom helse og lidelse at lengsel synes å være avgjørende for helsefremmende prosesser. Lengsel synes å være sentral i prosessen mennesker har med seg selv i det å kjenne seg hjemme i eget liv og å avklare relasjoner til seg selv og sine medmennesker. Beskrivende studier kan ha interessante funn, men mangler tydeligere forankring.

Studier viser at lengsel, savn og håp tangerer hverandre. Ensomhet og savn har en tydelig retning tilbake til tapene. Lengselens retning er hovedsaklig mot noe som ligger foran. Likevel kan lengsel ha savnet med seg i en fremadrettet bevegelse. Jeg har ikke funnet studier som avklarer noe tydelig skille mellom håp og lengsel, men at de kan virke sammen.

Denne forskningsoversikten viser at behov for videre grunnforskning innen temaet er relevant. Et vesentlig anliggende er å komme frem til det universelle nivået i kunnskapen som utvinnes om lengsel. For at forskning skal være evident, vil det være avgjørende at en klar og helhetlig teorikjerne ligger i bunn. Likeledes vil et ethos som gir retningen på forskningen ha stor betydning for forskningens ontologiske evidens. Skal værenens hva-spørsmål utdypes slik at innsikten tjener menneskets helse, stilles det krav til tydelig perspektiv og teoretisk forankring. Her synes det som at en den aktuelle studien og en teorimodell om lengsel kan bidra med større forståelse for lengselens vesen og utfylle den eksisterende forskningen innen vårdivitenskapelig grunnforskning og empirisk forskning.

4 METODOLOGI – HERMENEUTIKK I ET VÅRDVITENSKAPELIG PERSPEKTIV

Den ontologiske posisjonen for denne studien er hermeneutisk. Studiens hensikt er å få substans om lengselens universelle trekk, dypere meningsstrukturer og sammenhenger. Lengsel kan sees på som et grunnbegrep i den vårdvitenskapelige teorikjerne. Vårdvitenskapen har som en humanvitenskapelig disiplin, grunnforskning om mennesket som sitt kunnskapsobjekt. Lengsel, som et grunnforhold i menneskets liv, kan sees som relevant innen denne grunnforskningen. Innenfor rammene til den vårdvitenskapelige teorikjernen skal grunnforskningen tjene menneskets sak som er å verne om menneskets verdighet, liv og helse og lindre lidelse. Menneskets grunnleggende væren utfolder seg mellom helse og lidelse. Mennesket lever i en stadig tilblivelse mot enheten menneske, en enhet som kropp, sjel og ånd (Eriksson, 2003). Her lever mennesket sitt liv i eksistensen, i det timelige og partikulære, men like fullt i møte med transcendenten, det evige og universelle (Eriksson & Lindström, 2003, 6ff; Eriksson, 2009b). Menneskets lengsel tenkes derfor i denne studien sammen med det grunnlaget som ligger i livet.

Som humanvitenskapelig, universell og autonom disiplin støtter vårdvitenskapen sin vitenskapsteori på Gadamer's hermeneutikk (Eriksson & Lindström, 2009, 9). Hermeneutikken befatter seg med å forstå menneskets ontologiske og eksistensielle væren. Den eksistensielle hermeneutikken studerer menneskets plass i den vanlige verden, i det liv som faktisk foreligger og leves (Alvesson & Sköldberg, 2007, 132). Lengsel som menneskets væren inkluderer det som er transcendent og ligger bakenfor og utover det partikulære livet. ”Hermeneutiken är gränsöverskridande och öppnar för en djupare förståelse för vårdandets värld, en värld som sträcker sig utöver en verklighet som vi enbart förmår uppfatta med våra sinnen” (Eriksson & Lindström, 2007, 5).

Gjennom en hermeneutisk posisjon får hva-spørsmålene forrang i den hensikt å kunne gi innsyn i lengselens dypstrukturer og meningssammenhenger. Som en søken etter sannhet stilles spørsmålet ”Hva er menneskets lengsel?” Det sanne hos Gadamer kan ikke objektiviseres og endeliggjøres.²⁰ Det livet vi forstår er det livet vi står i og er en del av. Derfor tolker vi delene og leter etter sammenhenger som glimtvis og fragmentert åpenbares for oss. Det livet vi lever er språklig, det er fortolkende, slik at vi forstår noe som noe

²⁰ Henvisningene til Gadamer er dels til den danske oversettelsen (2007) og dels til den norske utgaven (2010) som kom underveis i dette arbeidet.

(Gadamer, 2007). Hjertet i hermeneutisk ontologi er ikke en fortolkningsaktivitet, men fortolkning er den formen alt menneskelig liv består av, hevder Arthos (2009, 119). Vi forstår noe ved sannheten, bare ved at vi selv har del i det som forstås. Den tilknytningen til forskningsobjektet som vi har i forforståelsen, skal ikke settes i parentes, men kan derimot utfordres i møte med teksten. Dette medfører et bevisst forhold til forforståelsen (Gadamer, 2007, 256). Å utfordre sin forforståelse, er først å bli bevisst sine fordommer, fremheve dem og tilegne seg dem for så å spille dem ut mellom saksmessige sannheter og egen formening. Det som kreves er å ikke glemme egne formeninger, men samtidig ha en åpenhet overfor den andre eller tekstens mening (Gadamer, 2007, 256). Denne studiens tema, lengsel, er slik at forforståelsen er implisitt, intuitiv og ikke lett tilgjengelig for refleksjon.

Forut for valg av kunnskapsobjekt ligger et valgt ethos som innebærer en tydeliggjørelse av hva det er verdt å få viten om. Kunnskapsobjektets hva-spørsmål og epistemologiske hvordan-spørsmål må styres herfra (Lindström, 1997, 58). Kunnskapsinteressen innen vårdvitenskapen styres av et ethos som søker det gode, sanne og skjønne (Eriksson, 2003, 21). Lengsel berører menneskets dypeste væren, og synes å ha berøringspunkter her.

Den ontologiske posisjon er avgjørende. Det største skillet mellom en fenomenologisk tradisjon og en hermeneutisk går mellom beskrivelser og fortolkning (Dahlberg, Dahlberg & Nyström, 2008, 29). Söderlund avgrenser hermeneutisk forskningsinteresse fra en fenomenologisk tilgang ved å presisere at det ikke er å forstå hvordan fenomenet erfares og heller ikke å beskrive fenomenets essens (2003, 12). I en hermeneutisk tradisjon spørres det etter det meningsskapende i materialet. Det søkes etter den kraften som finnes i lengselens vesen og hvilken mening som ligger under lengsel. Det er spørsmål om den meningen mennesket knytter til sin lengsel. Gadamer mener fortolkningen må komme til et universelt nivå der vi får et dypere innsyn i de virkelige strukturer i det forskningsobjektet som utforskes (Nåden, 2010). Når vi slipper den ontologiske posisjonen og går ut i ulike kontekstuelle sammenhenger er det fare for at saken fordunkles (Lindström, 2009, 125; Eriksson, 2009b, 46; Eriksson & Lindström, 2003, 10). I bestrebelsen med å holde seg til sakens universalitet må gjerne noe partikulært ofres for noe universelt (Gadamer, 2007, 17; Nåden, 2010, 77). Det har vært en bestrebelse gjennom denne studien å holde stø kurs, å la lengselens objekter tre i bakgrunnen for først å finne svar på lengselens hva-spørsmål.

4.1 Forskerparadigme

Et prosjekt basert på Gadamer's filosofi spør etter engasjement i forskningsspørsmålet. Helenius (1990, 80) hevder at all forskning i en hermeneutisk tradisjon starter med en intellektuell kjærlighet, et engasjement til kunnskapsobjektet. Er det et virkelig ønske hos fortolkeren å finne noen dypere sammenhenger og forståelse for fenomenet som utforskes? (Fleming, Gaidys & Robb, 2003, 117). Forskeren må leve med forskningsspørsmålet og dras inn i prosjektet sitt (Binding & Tapp, 2008, 129). Gadamer viser til at kjærligheten alene muliggjør det å virkelig kunne engasjeres, forstå eller få den beste forståelsen av noe.²¹ Forskningsobjektet lengsel har vist seg å engasjere dypt og på en grunnleggende måte.

Arthos tar utgangspunkt i Gadamer's tenkning og sier noe om kjærlighetens kraft i fortolkningen.

So love, like something in the middle, joins together our word and the mind it is begotten from, and binds itself in with them as a third element in a non-bodily embrace, without any confusion. This binding of mind and object through love establishes an ontological continuity of substance and subject. (Arthos, 2009, 117)

Selve forståelsens bevegende substans består i kjærlighet. Kjærligheten blir både veien til forståelse og resultatet av forståelsen og den skaper en kontinuitet eller forbindelse mellom det som søkes og den som søker forståelse. Med kjærligheten som et tredje element er det mulig å få en unik forståelse mellom forsker og det som utforskes. Slik har forskningsobjektet lengsel potensial til å bli behandlet med et indre engasjement da lengsel berører selve hjertet i mennesket.

Gadamer sier at ”kjærlighetslengselen søker det som viser seg i sin fullkomne skikkelse” (2010, 524). Kjærligheten vil altså til bunns i noe, og anstrenger seg til det ytterste. Det er skjønnheten i det som søkes som er det mest fullkomne og attråverdige i denne søken. Gadamer taler i denne sammenhengen om det skjønnes fortrinn. ”Nemlig at det umiddelbart blir gjenstand for menneskesjelens lengsel, er begrunnet i dets værensmåte” (2010, 525).

²¹ Arthos utlegger Gadamer's ontologiske filosofi i *The inner word in Gadamer's hermeneutic* på en klargjørende måte. Han viser til at det å få kunnskap omfatter både en aktiv tilnærming og kontemplativ stillhet. Gadamer bygger på Augustin som relaterer dette til slik det forekommer i treeningheten. Arthos sier ”Conversely, the word love becomes fully itself when it is the bridge-point between earthly and heavenly love [...] The stillness results from the equilibrium the word achieves between the two worlds, the meaning of love in the lower world reflecting the love of the higher. But the word is active in the sense that the higher love flows into the lower.” (Arthos, 2009, 117)

Skjønnheten har egenverdi og tilhører den ontologiske kjernen i det som forstås. Det at noe er vakkert og fremstiller seg i teksten, gir et glimt av en åpenbaring av det som er sannhet. Noe av det dypeste som kan finnes i et fenomen kan da knyttes til væren som skjønnhet. Det skjønnes vesen er å tre frem (Gadamer, 2010, 524). Når forskeren aner noe av det skjønne i fenomenet, forsterkes en pasjon for det som studeres. Eriksson sier at ”det som visar sig kommer till synes i det sköna som fullkomligt tilldrar sig människans kärleksbegär” (Eriksson, 2009b, 50). Slik kan det skjønne ha en betydning utover fortolkningens *hva*, som en dimensjon ved det å forstå. Det skjønne er altså det fullkomne uttrykk for noe vi søker, og det kan vi bare finne i en dyp kjærlighetslengsel, pasjon eller drivkraft. Det er noe ved forståelsen av lengselens vesen som bare forløses ved at en drives av en pasjon.

Allerede ved formulering av forskningsspørsmålet spennes buen og således avgjøres prosjektets potensial og hele studiens kvalitet. Denne motivasjonssammenhengen, som går forut for fortolkningen, kan knyttes til forskerens totale tilnæringsmåte (Gadamer, 2007, 444). I det forskerparadigme Törnebohm (1982, 42ff) presenterer for oss, inngår forskerens livssyn, livsidealer, interesser, kompetanse og verdensbilde. En side ved motivasjonssammenhengen er at jeg som fortolker har tilgang til lengselen i meg selv, i historien, i nåtiden i en post-postmoderne tid og i tradisjonen.

Mitt syn på vitenskapens gjenstandsområde avspeiler videre valg av forskningsobjekt. Min bakgrunn som sykepleier, både i praksis og utdanningsammenheng danner grunnlaget for kunnskapsinteressen. Jeg vil slutte meg til vårdvitenskapens genuine interesse for å utvide det ontologiske rom og stille spørsmål inn imot værenens sanne strukturer og vesen (Eriksson, 2009b, 35f). Visjonen er å skape rom for mer enn det synlige, samtidig som en ønsker å hindre en sterk dualisme mellom det synlige og usynlige livet, mellom det partikulære og transcendent. Menneskets hverdagsliv har stor verdi og kan romme en dypere mening. Personlig utgangspunkt er heller en helhetlig tilnærming til menneskets helse der menneskets livskamp stadig pågår i det partikulære liv og på en indre arena.

Å vokse i indre forstand kan bety en forskjell når det gjelder å kjenne seg hjemme i eget liv og verden. Min forforståelse er at det å kjenne sitt indre, vedkjenne seg lengsler, smerte og livsvilkår ikke isolerer mennesket, men utvider vedkommendes livsrom til en større kontakt med seg selv og omverdenen. Hensikten med å utforske lengsel er å gi rom for det potensialet mennesket bærer på. Det er noe grunnleggende i menneskers liv som kan åpne det rommet man har og lever ut fra. Lassenius (2005) tydeliggjør dette potensialet, som plassen, det mest ontologiske rommet hos mennesket, som stadig fordrer en å komme nærmere seg selv.

Mennesket utfordres stadig i det å kjenne seg hjemme ved seg selv og kjenne seg hjemme i livet (113).

En forskning om menneskets indre rom, lengsel, er å forbinde mennesket med historien, nuet og fremtiden. Alle mennesker bærer på en indre lengsel uavhengig av tid og rom. Lengsel skal ikke defineres eller tilføre noe instrumentelt innen helse og omsorg. Tvert imot kan kunnskapsobjektet lengsel verne om menneskets indre kilde som det mysteriøse, uutsigelige som unndrar seg kontroll og objektivisering, men som også gir livsfylde i en moderne tidsalder.

Martinsen peker på hvordan en innen sykepleie kan anvende filosofi, uten å gå opp i et system eller en lære: “Den (filosofien) åpner derimot for undring, mer enn for svar; en undring som kan gi takknemlighet over at vi bæres, tross ufullkommenheter og vanskeligheter, av noe som vi ikke har oss selv å takke for, og som vi heller ikke har makt over” (2012, 13ff). Filosofien kan i en vekselvirkning med sykepleie, gi et ettertenksomt rom, lyse opp felt som har ligget i mørke, og komme nærmere det som er oversett, mest betydningsfullt, smertefullt, for å forstå mer eller noe ved den menneskelige tilværelse.

Engasjementet jeg har for forskningsobjektet kjennes som å gå på oppdagelsesferd etter det mest ontologiske ved det å være menneske. Forskningsobjektet yter motstand mot objektivisering. Derfor vil jeg tilstrebe en åpen tilnærming og en ydmykhet ved kun å ha funnet noen svar ut fra et gitt perspektiv. Andre perspektiv kan gi nye svar. Et lite felt av væren brytes opp i dette forskningsarbeidet.

4.2 Tekstens spørrehorisont

Hermeneutikk er for Gadamer et fortolkende møte eller dialog med menneskers dype eksistens som en tekst. Alle eksistensielle tekster er som et liv som kan leses, og kaller på å bli tydet. Teksten er gjerne et møte med et menneske, en samtale med seg selv, en hendelse, et skuespill, et kunstverk eller en skrevet tekst. Ja, selv naturen taler til oss, hevder Gadamer (2007). Slik blir de historiske tekstene og de dagsaktuelle kvalitative intervjuene overlevert til meg og ved fortolkningen kan de si noe sant om lengsel.

Gadamer befinner seg i sin tilnærming til teksttolkning nær den opprinnelige tekst. Forfatterens horisont er vesentlig i fortolkningen, men fortolkningen er ikke ren historisk forskning. Diskurs og dialog leder forhåpentligvis inn til en produktiv fortolkningsfase der teksten selv begynner å frigi noen dype og uventede sannheter. Det må skapes en

hermeneutisk situasjon, der vi oppnår den rette horisont for de spørsmål som oppstår i møte med overleveringen (Gadamer, 2007, 288). Horisonten for våre spørsmål er som nøkler til å låse opp dører inn imot stadig nye rom. Det å oppnå den rette horisont kreves langsom lesning der en stadig på nytt søker inn i tekstens dypere lag for å se hva den kan si en om lengsel.

Arthos peker på den sirkulære diskursive forståelsen hos Gadamer, som sentral. "The verbum takes him (Gadamer) straight to complex ontological circularity of language and thought, word and history, a relation that occurs along the circuitous path of discursive understanding" (Arthos, 2009, 3).

Vår forforståelse innebærer en fullkommenhetsforegripelse som all fortolkning starter med. Våre meningsforventninger er skapt av vår forutgående mening om saken (Gadamer, 2007, 280). Vi ledes av denne foregripelsen, da forskeren som leser og fortolker allerede i utgangspunktet har en tillit til tekstene. Det finnes en tiltro til og et ønske om at teksten skal åpne en visdom og gi innsikt i forhold til forskningsobjektet.

Videre opparbeides en spørrehorisont fra en viss meningsforventning. Saken får brytes opp og liksom sveve ved hjelp av spørsmål (Gadamer, 2007). Etterhvert vendes dette til at teksten erfarer selv som aktiv, utfordrende og spørrende til den som fortolker. Samtidig kan teksten utøve motstand (Fleming m.fl., 2003, 117). Det overleverte som taler til oss, teksten, verket, eller sporet stiller selv spørsmål til oss og plasserer hermed vår mening i det åpne, sier Gadamer (2007, 345 og 447).

Teksten er åpen, og som fortolker spørres og berøres jeg. Tekstene svarer faktisk på noen dypere spørsmål om lengsel. Jeg blir dratt inn i en overleveringshendelse idet jeg forstår. Noe i den gamle teksten fremtrer som en betydningsfull hendelse i nåtiden fordi den gir nye svar på gamle tidløse spørsmål.

Vår forutinntatthet, de spørsmålene vi stiller og de svarene vi allerede har, blir altså ikke noen barriere for forståelsen. Det at vi allerede forstår, åpner for at vi kan forstå mer (Gadamer, 2007, 264f). Gadamer avskriver slik relativitetens eller subjektivitetens dominans i fortolkningen. Han plasserer fortolkeren selv i den historiske tradisjon. For Gadamer er altså teksttolkning basert på vår allmenne og intersubjektive væren i en tradisjon og i historien. Forståelsen skal ikke så mye tenkes som en subjektivitetens handling, som at jeg dras med inn i en overleveringshendelse hvor fortid og nåtid alltid formidles og selve forståelsen leves (Gadamer, 2007, 277). Det betyr at fortolkerens egne tanker alltid inngår i gjenopplivningen av tekstens mening. Gadamer hevder at fortolkerens egen horisont er bestemmende faktor,

men ikke som personlig standpunkt, som man hevder, men som en mening eller en mulighet man utfordrer, slik at en virkelig kan tilegne seg det som teksten sier. (Gadamer, 2007, 367).

Vi må altså ha en fortrolighet til saken. Det gir en mulighet for å kunne forstå med utgangspunkt i vår forforståelse (Gadamer, 2007; Kasén & Sivonen, 2007, 41). Forståelsen frembringes når fordommene som ledet til forståelse eller misforståelse filtreres gjennom bevegelsen mellom helhet og deler i den hermeneutiske sirkel. Det arbeides med horisonten, den forskyves, endres og utfylles av noe nytt som møter oss i teksten. Det blir en annen horisont, og vi forstår saken, en felles sak (Debesay, Nåden & Slettebø, 2008, 58).

4.3 Det indre ordet

Gadamers utlegning av det indre ordet legitimerer den intuitive og skjulte siden ved fortolkningen i denne studien. En streben etter å kunne gi et så godt og fullbyrdig uttrykk for saken, lengselens vesen, som mulig, kan forstås som å søke det indre ord (Gadamer, 2010, 461ff). Det indre ord er det universelle, allmenne og varige ved saken. Det ytre ord er avhengig av tid og har begrensninger når det gjelder å avspeile saken, hevder Gadamer (2010, 465). Det menneskelige ordet begrenses i at selv om det retter seg mot saken kan det ikke romme saken i sin helhet. Arthos peker på: "the word works at the very center of the reflecting activity of understanding that brings together the one and the many" (2010, 133). Derfor må det indre ord på overnaturlig vis fødes (Gadamer, 2010, 465). Det indre ordets fødsel fremkommer i en fortolkningsakt der fortolkeren fører en samtale med seg selv i teksten, hevder Gadamer (2010, 465). I tenkningens fyllbyrdelse, i den indre samtalen, fremkommer det slik et åndelig potensial (Gadamer, 2010, 465). Det åndelige potensialet i det indre ordet, eller den indre tekst, kan bety noe kraftfullt, ekte og virkningsfullt (Nåden, 2007, 81).

Lægreid og Skorgan (2006, 219) peker på at Gadamer sent i sitt forfatterskap betoner det indre ordet, "verbum interius" som hermeneutikkens kjerne. Det indre ordet vil si den indre tanken eller følelsen som det kan falle vanskelig å uttrykke i ord.

Vi kan ikke sette vår lit til intellektet i fortolkningsprosessen, men til at det indre ordet åpenbarer noe av seg selv i den indre samtalen vi fører med teksten. Fortolkeren søker det indre ordet som ikke fullt ut kan nåes via intellektet. Gadamer betegner "leseferdighetens forståelse av det skriftlige" som en hemmelig kunst:

Det skjer et mirakel når skriften blir dechiffert og tydet, en forvandling av noe fremmed og dødt til en absolutt samtidighet og fortrolighet. [...] Den skriftlige overlevering, når den er dechiffert og lest, derimot ren ånd i den grad at den taler til oss som om den var nåtidig. Evnen til å lese og forstå skrifttegn er som en hemmelig kunst, nærmest en magi, som frigjør og binder oss. Her synes rom og tid å være opphevet. Den som er i stand til å lese skriftlige overleveringer, bevitner og fullbyrder fortidens rene nåtid. (Gadamer, 2010, 196)

Slik Gadamer forstår refleksjonen, er den ikke suksessiv (2010, 464). Det vil si at tenkningen er ikke slik at en tanke følger etter den neste til vi har kretset inn det vesentlige. Det er mens vi forstår, tenker eller erkjenner, at ordet trer frem. Det indre ordet åpenbarer seg samtidig med formingen av ordet. Ordet er selve erkjennelsens fullbyrdelse. Han sier at tenkningen vet hva den gjør, og viser til fortolkningen som en kreativ og nyskapende hendelse. Det vil si at tankene fremkommer slik at de forbindes med hverandre på en mysteriøs måte. Her bruker Gadamer analogien mellom treenighetens mysterium og det indre ordet. Mysteriet mellom treenigheten er til slutt uforstående for den menneskelige forstand.

Gadamer belyser den intuitive forståelsen med fenomenet fellessans, som kan oversettes med hjertet. Denne forståelsen går dypere enn følelser, og er noe alle mennesker har. Forståelsen med hjertet går lenger enn begrepslig presisjon. Med hjertet forstår en mer av det som har størst betydning. Den sannheten som fremkommer har som kjennetegn at den er enkel. Livets guddommelige hemmelighet er dets enkelhet (2010, 54). Denne enkle sannheten utdyper Martinsen (2012,14) som at det er noe før-kulturelt i livet ”som vi ikke har skapt og heller ikke eier, og som er sårbart, skyter seg frem og uttrykker seg på forskjellig måte gjennom kulturelle ytringer i situasjonen vi er i”. Abduksjon som sprangvis forståelse kan skape innsyn i underliggende forhold (Råholm, 2010, 260).

Kjærligheten er sentral som den som trekker hjertet mot det mest betydningsfulle i forståelsen. Når ordet skapes er det i seg selv en kjærlighetsakt, hevder Gadamer. ”Love is in a sense the substance of the entire movement, being its cause and its result” (Arthos, 2009, 18). ”Kjærligheten demonstrerer ikke, den trekker hjertet, ofte i strid med fornuften, mot den elskede gjenstanden” sier Gadamer (2010, 53). Kjærligheten kan se ut til å ligge under som en sammenheng i forståelsen, en metafysisk struktur. Det er dette som knyttes til intuisjonen hos Gadamer (2010, 559). Forståelsen skjer på et, for oss, indre og uoversiktlig plan. Ut av tenkning eller fortolkning kommer det frem sammenhenger, og disse sammenhengene er en slags fødsel av det indre ord. Det menneskelige ordet som vil uttrykke dypere sannheter blir slikt sett ikke et unikt ord, men blir mange ord, sier Gadamer. Vi trenger et mangfold av ord for å uttrykke dype sannheter fordi vårt intellekt er ufullkomment i å gripe saken, hevder han.

Hermeneutikken bør tilstrebe at all nyanserikdom ved meningshelheten får tre frem og uttrykkes (2007, 444).

Gadamer (2010, 55) knytter "sensus communis" til det å fange det mest rene og fruktbare ved fenomenet. Dette skjer når det enkelte finnes i det hele og det hele i det enkelte. Arthos viser til at mennesket har en førbevissthet som strekker seg ut etter en forestilling om en helhet. I denne forestillingen, som er en "prior awareness", strekker mennesket seg samtidig ut mot det partikulære og det ufullkomne, for der anes en mulighet for helhet. "Its want or lack is testimony to the whole that it need" (Arthos, 2009, 100). Slik kan vi forstå mangelen på forståelse og mangelen av en helhets forståelse som en predisposisjon i mennesket som driver fortolkningen.

Det uttalte uttømmer likevel ikke saken, det er alltid mer å si, og Gadamer peker således mot det uendelige. Samtidig er det å språklig fastsette noe, å avgrense og gjøre noe endelig. Det uendelige viser seg bare gjennom det endelige. Gadamer sier at vi bare kan vise en saks uendelighet ved å fastsette det med språket (2007, 447). Det er noe uendelig og u håndgripelig ved lengsel som ikke kan gripes, men likevel kan den bare gripes ved språket.

4.4 Sammensmelting av horisonter

Gadamer kaller applikasjon for horisontsammensmelting. Kriteriet for gyldig kunnskaper er at en ny helhet trer utvunget frem (2007). I horisontsammensmeltingen åpnes det opp for tekstens sanne betydning applisert på nåtiden (Kasén & Sivonen, 2007, 35). Tekstens horisont og leserens horisont blir tekstens forståelseshorisont. Gjennom erfaringen av tekstens betydning i nåtid, er både tekstens og forskerens horisont overskredet.

Kriterium for forståelsens riktighet er at enkeltdeler må stemme overens med helheten. Spørsmålet blir om det som fremkommer er relevant for "the Sache" (Debesay m.fl., 2008, 59).

Det vesentlige er å uttrykke den grunnleggende meningen i en tekst. Videre at delene kan tilby en rik og nyansert forståelse av fenomenet (Fleming m.fl., 2003, 118). Studiens resultat ansees som muligheter, sammenhenger; og som åpne og ikke lukkede sannheter (Binding & Tapp, 2008, 126). Applikasjon er nyfortolkning og å forstå noe er alltid å forstå noe annerledes på en nyskapende måte. Forståelsens og fortolkningens enhet munner ut i en nyforming av teksten. Dette bekreftes ved meningsutfoldelsen som trer frem (Gadamer, 2007, 445).

Applikasjon som forståelse og fortolkning vil si språkliggjørelse. Språket i samtalen med teksten lar noe trede frem og noe bli skjult. Det å komme til forståelse om en sak er å finne et felles språk og forbinde dette til et nytt fellesskap. Det er en forvandling mot det som er felles og allment. Forskeren skal representere teksten, og samtidig bruke et språk ut fra sin egen tid og historie (Fleming m.fl., 2003, 117).

Å komme for raskt kommer frem til kategorier kan stenge for en dypere innsikt i fenomenet (Martinsen, 2009, 147ff). Videre sier Eriksson (2009b) at bare virkeligheten beviser resultatenes riktighet. Det vil si at sannheten kles i ord som virksomme ord. I materialet må sammenhenger som gir forståelse fremkomme og ulike utsagn har innbyrdes sammenheng (kongruens). Den nye kunnskapen må også ha betydning i form av et frigjørende potensial. Fortellingen kan forandre eller utvikle noe innen vitenskapens virksomhet og territorium.

Eriksson peker på at mye ved menneskets væren er ordløst, og derfor trenger vi metaforer som kan gi et dypere innsyn. Metaforen får sin betydning der den virkelige virkelighet og det partikulære møtes. I symbolet kan det enkelte og det allmenne møtes (Eriksson & Lindström, 2003, 9). Når den indre meningens basis og grunnlag utlegges, må uttrykket nødvendigvis alltid bli et bilde.

4.5 Utvalg og fortolkning av tekster – leseakten steg for steg

Studiens tre forskjellige materialer består av en kilde fra visdomstradisjonen som er en klassisk kilde (Augustin), et materiale fra nyere tid, knyttet til filosofi og eksistensialisme (Kierkegaard) og et tredje materiale fra en klinisk kontekst i form av intervjuer med kvinner som har vært gjennom en kreftbehandling. Siden jeg ikke finner eksplisitte, utdypende studier om lengsel som forskningsobjekt innen caring science og sykepleievitenskap, velges lesning av de skriftlige kildene først. Tanken er å fordype forforståelsen og kretse inn fenomenet før jeg går til den kontekstuelle studien. Forforståelsen fra Augustin og Kierkegaard fordyper egen forforståelse, samtidig går forskeren til den kliniske delen av studien med samme utforskende holdning.

Augustin og Kierkegaard er knyttet til at jeg gjennom innlesningen i et vårdvitenskapelig perspektiv stifter bekjentskap med flere filosofiske tenkere gjennom tiden. Eriksson (2000) knytter lengsel som en grunnkraft i mennesket til kjærligheten og jeg finner dette hos både Augustin og Kierkegaard og tekstene er i overenstemmelse med vårdvitenskapens ontologi, noe som gjør arbeidet med temaet enklere og mindre fragmentarisk. Å diskutere materialer

med ulik ontologi er utfordrende når forskningsobjektet er utforsket. Vårdvitenskapen ved Åbo akademi benytter lesning av tekster som en viktig vei til forståelse innen grunnforskning. Spesielt kan klassiske tekster og andre tekster innen filosofi og teologi gi ord til den virkelige virkelighet (Eriksson, 2009b, 54ff).

Jeg vurderte tidlig å benytte tenkning fra en av kirkefedrene i studien. Augustins selvbiografi *Bekjennelser* regnes med til de klassiske skrifter. En klassisk tekst bevarer seg selv og tyder seg selv og er derfor tidløs, og denne tidløsheten er en historisk væremåte. Vår forståelse vil alltid romme en bevissthet om at vi hører med til denne verden, og dermed hører også verket/teksten med til vår verden. (Gadamer, 2007, 276)

Innen den vårdvitenskapelige tradisjonen har visdomstradisjonen fått en sentral plass. Jeg har en tiltro til og et ønske om at teksten skal åpenbare en visdom og gi innsikt i forhold til mitt forskningsobjekt. Allerede i utgangspunktet har jeg som leser og fortolker en tillit til teksten da den er en klassisk kilde skrevet av en av kirkefedrene. Vi finner spor av denne tradisjonen innen retreatbevegelsen, åndelig veiledning, meditative tradisjoner og klostervisdom. At jeg selv er fortrolig med denne tradisjonen gjør at jeg går til teksten med tillit. Den står for noe jeg verdsetter.

Augustin står i denne tradisjonen som kirkefader og mystiker. Han blir kalt gudslengselens kirkefader og lengselen er merkbar i tekstene hans.²² Møtet med hans skrifter i *Bekjennelser* (400a, 400b) gir innsyn i et menneskes grunnleggende spørsmål knyttet til væren og hjertets lengsel. Dette gir grunnlag for å anta at universell lengsel som ontologisk forankring i menneskets væren kan fortolkes ut fra hans tekster. Augustins tanker synes fortsatt å ha relevans i vår tid. Det forhold at boken fortsatt engasjerer nye lesere, viser at den er relevant utover sin tid og kontekst (Gadamer 2007).²³

Kierkegaards tenkning har en sentral plass i den europeiske tradisjonen.²⁴ Mange av hans tekster ble vurdert, men utvelgelsen var vanskelig fordi lengsel ikke var eksplisitt ved første

²² Augustin regnes som en av de fire store vestlige kirkefedre. Ambrosius, Hieronimus og Gregor den store samt Augustin blir gjerne regnet for en kvartett i den kristne kunsten. ”St. Augustin er fremstilt med hjertet i hånden – han er gudslengselens store teolog”. (Kristiansen, 2004, 48.)

²³ Augustins *Bekjennelser* regnes som et av de største litterære verkene i verden og den første selvbiografien i historien. Det er neppe noen annen bok fra kirkens første århundrer utenom Bibelen, som har fått så mange lesere og hatt så stor innflytelse, til tross for den avstanden som er mellom en senantik og en moderne tolkning av kjærligheten (Johnsén & Rønnegård, 2009, 9; Jeanrond, 2009, 145).

²⁴ ”Søren Kierkegaards tanker om mennesket, dets angst, fortvivlelse og kærlighed berører i den grad eksistensens inderste nerve, at tankerne taler til alle på tværs af kulturelle og religiøse skel og gør ham til en aktuell og provokerende samtalepartner i en global tidsalder” (fra Søren Kierkegaards forskningscenters nettside, Det teologiske fakultet, København).

øyekast. *Kierlighedens Gjerninger* ble valgt fordi den er sentral i Kierkegaards forfatterskap og knytter kjærlighet og lengsel sammen. Han utlegger kjærligheten som ligger i grunnen i den menneskelige eksistens. Derfor er ikke kjærligheten en evne som oppøves, men noe som allerede er der og kan forløses i møte med den andre (Thielst, 1995). Den innledende delen av boken velges fordi den taler om menneskets væren i kjærlighet som et grunnforhold i livet.²⁵

Boken *Sygdommen til døden* ble valgt fordi den gir mulighet for et dypere innsyn i menneskets ontologiske væren og stadige danning i den tredoble ontologiske stilling.²⁶ Den første delen av teksten er mer filosofisk rettet og inngår som materiale. Den andre delen er teologisk og vurderes som mindre relevant som materiale. Garff (2003, 467f) gjør rede for at boken *Sygdommen til Døden* først het *Sygdommen til døden og Helbredelsen i grunden*. Dette er det første stedet der Kierkegaard skriver om fortvilelsen som et menneskelig grunnvilkår slik han også skrev om angst som grunnvilkår fire år tidligere.

Talen *Hjertets renhet er å ville Eet* inngår i *Noen Leilighetstaler*. Anledningen er et skriftemål, og Kierkegaard sier at teksten er til hellig bruk.²⁷ Skriftemålet har en teologisk forankring, men teksten kan leses filosofisk. Kierkegaard løfter i denne talen frem menneskets

²⁵ Når det her redegjøres for prosessen av kildevalg, er det på sin plass å presisere forholdet mellom angst og fortvilelse. I de valgte kildene er fortvilelsen fremtredende. Å velge tekster som inneholder fortvilelse, eller utelater angstens tematikk har ikke vært et bevisst valg. Kierkegaards tekster velges ikke som teoretisk referanseramme, men som tekst til fortolkning. Hos Kierkegaard finnes både angst og fortvilelse som misforhold i den menneskelige syntese. Begge synes å ha rot i samme kilde, og de overvinnes i det ”dybere selv” (Bertung, 2010, 22f, 40).

Malantschuk (1993, 195ff) viser til at fortvilelsen angår selve eksistensen. Fortvilelsen er som angsten, et misforhold mellom det evige i menneskets indre og den konkrete eksistens de lever. Mens fortvilelsen forutsetter en bevissthet om det evige selvet i mennesket, så har det mennesket som befinner seg innenfor angstens område ikke denne evige erkjennelsen. Fortvilelsen oppstår når mennesket i sin åndelige utvikling prøver å unngå et eksistensielt forhold til det evige. Fortvilelsen kan kun overvinnes ved å komme til tro.

Pattison (1997) påpeker at angst ikke må forveksles med fortvilelse, selv om det er vesentlige forbindelser mellom disse to forholdene i menneskers liv. Patterson utlegger angst hos Kierkegaard som ” ‘angst’ is, essentially, the psychological state of a person whose freedom is present to them only as a possibility. It is the call for freedom that the subject has not acknowledged or acted upon-or, in some cases, refuses to act upon. But even if we can avoid this call at the conscious level we cannot avoid it altogether since it comes to us from the deepest source of all reality, from God. ‘Angst’, then, is a manifestation of something lacking, an absence, an emptiness, which can none the less have devastating consequences for psychological development.” (101)

Angst kan synes å mangle erkjennelsen av det evige, og derfor kan dette tyde på angst er et relevant forhold i studien. Min fortolkning av utsagnene fra Malantschuk og Pattison overfor er at skulle jeg fortolke lengselen ut fra angst, ville det være en parallell til å fortolke ut fra intet. Fortvilelse forholder seg til kjærligheten og det evige. Angst kan være den sammenhengens mennesket er i når det forskanses i egen isolasjon og lidelse.

Når det gjelder spranget (kap 6.4) er angsten relevant i forhold til den forvandlingen som kan skje der mennesket møter en grense / intet.

²⁶ Pahuus viser i boken *Uendelighetslængsel* (1998, 54) til boken *Sygdommen til døden*.

²⁷ Jeg ble oppmerksom på teksten *Hjertets renhet er å ville Eet* (1847b) gjennom artikkelen *På leit etter hjertets renhet* i magasinet *Strek* (2008, nr. 3, s. 42).

søken og streben etter den sanne kjærligheten. *Hjertets renhet er å ville Eet* handler om menneskets søken etter det mest livgivende, det Gode i Sannhet, som dypest sett er kjærligheten.²⁸

Det empiriske materialet er fra en kreftkontekst. Den kliniske studien velges for å søke etter lengsel i livserfaringer. Når mennesker rammes av en kreftsykdom, blir grunnvollen mennesker står på rystet. Denne livserfaringen skaper stor sårbarhet. Jeg har valgt denne konteksten ettersom lengsel og eksistens hører tett sammen, og samtalen omkring de eksistensielle erfaringene kan gi innsikt i lengsel.

I arbeidet med å avklare valg av kilder har poesi, skjønnlitterære, filosofiske og teologiske kilder vært vurdert. Seminarer ved Aalborg universitet med fokus på livsfilosofi har gitt innsikt i dansk livsfilosofisk tradisjon.²⁹ Knudsen og Feilberg, Blixen og Løgstrup er aktuelle forfattere som berører lengsel innen denne tradisjonen (Birkelund, 2002).

I sitt filosofiske arbeid med Løgstrups tekster, har Martinsen (2003) arbeidet med livsytringer som de bærende fenomener ved livet. Livsytringer er en parallell til lengsel og dette er vurdert i min søken etter forskningsmateriale. Når livsfilosofiske kilder velges vekk, skyldes det min forforståelse. Jeg har søkt etter et dypere fundament for lengselens vesen enn den livsfilosofiske beskrivelsen av livet. Den største forskjellen mellom en livsfilosofisk tilgang til forskningsobjektet og en tilgang basert på Kierkegaards tenkning, er at i livsfilosofien er lengsel ”immanent knyttet til livet selv i menneskets infeldthet i skaperverkeet”, mens hos

²⁸ I løpet av studien har min forståelse av lengsel hos Kierkegaard blitt fordypet. Det synes å være undertoner av lengsel også i andre av Kierkegaards skrifter. Gjennom å lese andre tekster av Kierkegaard synes jeg å se at mange av hans tekster kan ha noe å bidra med i henhold til lengsel. De befatter seg med ontologi og eksistens. I *Ironi* (1841) og i *Enten Eller* (1843 a; b) ligger det en lengsel under tungsinn, fortvilelse, tomhet og kjedsomhet. I *Markens blomster* (1849b) finnes det en hvilende lengsel som går opp i øyeblikkets glede, sorgløshet og, rettet mot Guds omsorg gjennom skaperverket som en gave til den enkelte. I *Afsluttende uvidenskabelig Etterskrift til de filosofiske Smuler* (1846, 135ff) benyttes et språk om en indre subjektiv kraft og søken i mennesket som synes beslektet med lengsel. Kierkegaard taler her om ”Inderlighedens uendelige Lidenskab, det indre uendelighetsliv, det engasjerte forhold, oppvåkning av indre liv, menneskets indre opplevelsesrikdom, lidenskaplighet, å være i sannhet, å være den subjektive velgende person og å tilegne seg sannheten inderlig i valget”.

²⁹ Den forskningen som Martinsen gjennom mange år har utført, har karakter av grunnforskning og er en parallell til Erikssons grunnforskning fordi den er knyttet til menneskets væren. Martinsens teoriutvikling er forankret i Løgstrups tenkning om livsfenomener og livsytringer. Erikssons og Martinsens arbeid har fellestrekk når det gjelder grunnforskning innen omsorg, sykepleie og vård. De arbeider begge med den metafysiske virkeligheten som er større enn det som det finnes harde bevis for. ”Det er noe i livet som ikke er kultur, men noen ’livsenergier’ som er spontant til stede i livet; livsytringer” (Martinsen, 2003). Martinsen sier om Eriksson og hennes tenkning ”Vi er felles om å bære de store ord inn i samtalerne våre, ord som er knyttet til ’den virkelige virkeligheten’ eller det bærende ved tilværelsen [...] Ord vi taler om er neste-kjærlighet, barmhjertighet, håp, glede, lidelse, smerte, offer, skam, krenkelse, fortvilelse, bekymring, lengsel, savn. Det er store ord. Men de er ikke større enn at de hører livet til, et liv som bærer i seg både skapelse og tilintetgjørelse.” (Martinsen & Eriksson, 2009, 13).

Kierkegaard er det en kraft, en Gud, en avhengighet til noe større enn mennesket selv bak lengselen (Pahuus, 1998, 198f). I livsfilosofien legges det mest vekt på lengsel som menneskets iboende kraft, og der kan Gud være lengselsobjektet, mens hos Kierkegaard er det en tiltrekningskraft i selve lengselen til en dypere forbindelse. Knudsen er i den livsfilosofiske tradisjonen og inkluderer Gudslengselen i sine tekster. Han deler Kierkegaards syn på at sykdommen er å ville slippe taket i det timelige livet, men ikke at sykdommen også innebærer å ikke ville erkjenne seg som ånd (Pahuus, 1998, 55ff). Livsfilosofien har større fokus på livet i seg selv enn på de bakenforliggende kreftene i livet, det metafysiske ved livet. Sørensen (2007) peker på motsetningen mellom tenkningen til Løgstrup og til Kierkegaard. Mennesket står, ut fra den etiske fordring hos Løgstrup, overfor et krav om å ta vare på det som er gitt ved livet og ikke et krav om å bli seg selv, om å bli egentlig og fri, slik Kierkegaard kan utlegges. I Løgstrups livsytringer er mennesket seg selv uten å ha så mye tanker om seg selv. Hos Kierkegaard er det Guds menneskeeksistens som er det vesentlige, mens hos Løgstrup er det menneskets menneskeeksistens som gjelder. Løgstrup synes i større grad å gi rom for immanens, men Kierkegaard fokuserer mer på transcendens (216ff).

Lengsel lar seg også avdekke i skjønnlitterær sammenheng. Dikt er en rik kilde til å se mangfoldet i lengsel. Jeg har lest gjennom et knippe dikt som speiler lengsels temaer og de ga en pekepinn om diktets muligheter. Likeledes ble Forkynneren, Ordspråkene og Høysangen i Bibelen vurdert som aktuelle kilder. Dikt synes å være en tyngre vei til å fange lengselens ontologiske dyp og inngår derfor ikke som materiale. Den innledende litteraturstudien har vist at lengsel er et universelt fenomen, og grunnleggende sider ved lengsel finner gjenklang og støtte i mange ulike kilder.

Tekstene fra Augustin og Kierkegaard leses naivt som et vitnespyrd fra et menneske som har levd. Stemmen som kan høres i de klassiske verk er knyttet til at mennesket lever i en historisk kontinuitet (historisitet og tradisjon) og er en del av væren som både intersubjektiv og allmenn forståelse via språket (Gadamer, 1997, viii). ”Et klassisk værk representerer ikke blot en eviggyldig norm; det er ikke blot gyldig, fordi det er klassisk. Det har netop sin klassikerstatus ved stadig at kunne gøre sig gældende, at modstå bestandig kritik og åbne for nye fortolkninger. Altså utgjør klassikere en autoritet i den forstand at vi kan lære noe av det.” (Gadamer, 1997, 276)³⁰

³² Det er dette Piltz (2009, 234) viser til når han hevder at bibelens grunnleggende fortellinger ikke er historie i vanlig mening, at fortellingene skriver og utlegger det som det som hele tiden pågår på livets scene.

Forståelsen av fortidige tekster vil alltid dreie seg om mer enn datidens betydning, fordi vår forståelse alltid vil romme en bevissthet om at vi hører med til denne verden, og dermed hører teksten med til våres verden (276).

4.5.1 Klassiske tekster

Jeg har søkt etter lengselens vesen i fortolkningen av Kierkegaard og Augustin. Fortolkningen er basert på Gadamer (2007), og innebærer at forfatterens intensjoner ligger nær teksten, samtidig er det universelle i teksten vesentlig. Det skjer en nydanning når det universelle og tidløse i teksten språkliggjøres i en ny tid. Tekstene til Augustin og Kierkegaard leses filosofisk, men ikke som fagfilosof. Det forsøkes å få innsyn i noe universelt om forskningstemaet og å uttrykke innsikten på en måte som mennesker kan kjenne seg igjen i slik Martinsen uttrykker dette (2012, 19ff).

For at den som leser skal kunne følge fortolkningen, er tankerekken presentert. Gyldigheten i fortolkningen styrkes ved å gi plass til tilstrekkelig tekst i presentasjonen av data, samtidig som prosessen blir fylldig uttrykt (Fleming m.fl., 2003, 117).

Det har gjennom leseakten vært en kontinuerlig streben mot å spørre slik at teksten åpner opp og ikke fastsetter eller lukker til det uttrykket lengsel får i den teksten som skapes. Tiden må få rom i tekstlesningen, slik at de dypere saker trer frem og åpenbarer seg for leseren. En manglende evne til å bære den indre skrift frem kan også begrense våre oppdagelser og vårt innsyn i kunnskapsobjektet. Vi mangler da ordene og bringer bare frem fortolkningsfragmenter. Vi må finne det rette språket for at språket kan tale (Debesay m.fl., 2008, 59; Nåden, 2007, 80ff).

Det letes etter ord som er bærere av mening og betydning, og som ikke kjennes fremmed i tradisjonen, ord som vi kjenner oss hjemme i (Eriksson 2009b, 54f). Språket må være enkelt, samtidig som det bærer på dybde. Det må være klart uten å fastholde for mye og være hverdagslig uten å forenkle. Spørrehorisonten er her lengselens vesen, det vil si hvordan noe om lengsel kommer til uttrykk gjennom teksten og kan skape nåtidig mening om lengsel. Spørsmål rundt lengselens utfoldelse har dreid seg om hvordan mennesket lever med sin lengsel, strever med sin lengsel, mangler sin lengsel, bor i sin lengsel og er underveis i sin lengsel, altså sjeldne, kretse inn og uttrykke lengselens landskap. Det innebærer også å lytte til tonen i teksten. Hos Gadamer (2000, 156) uttrykkes det som å lytte til skjønnet i måten noe sies på og ikke bare ordene. Det spørres inn mot hva som kan ligge bak lengselen.

Gjennom en prosess mellom helhet og deler har de dypere meningsstrukturer om lengselens ontologi vist seg. Lesning av enkeltdeler og tekster har gitt fordypet forforståelse som har blitt med inn i neste tekstfortolkningen. Deler og helhet belyser hverandre.

Leseaktens første steg

I en analogi til et såings-arbeid kan leseaktens første fase sees som bearbeidelse av jordsmonnet. Teksten velges ut, det sorteres og bearbeides. Fortolkeren må forberede seg selv på lesningen, å ville møte teksten med åpenhet.

Leseakten innledes med å lese gjennom teksten i sin helhet og sammenheng. Det gjør at teksten endrer karakter fra å være fremmed til å bli fortrolig. Teksten er foreløpig lukket og jeg spør etter tekstens muligheter og hva dette handler om. Tekst understrekes, umiddelbare oppdagelser, resymeer og betraktninger skrives fortløpende ned i margin. Parallelt med lesningen henter jeg ut tekstdeler med en intuisjon om at disse har noe å si meg.

Tekstdelene som velges taler både direkte og indirekte om lengsel. Etter hvert synes de tekstdelene som taler indirekte om lengsel mest fruktbare. Disse fragmentene peker mot lengselens ontologiske grunn. Lengsel har også et hverdagslig aspekt som brukes synonymt med det å ønske på en overfladisk måte, og slike tekstdeler synes mindre relevante.

Jeg sitter igjen med mange tekstdeler og ser på dem igjen og igjen. Jeg spør hva de handler om, for å sette noen overskrifter. Dette blir en første ordning av materialet. Disse overskriftene kan sammenlignes med en tidlig kategorisering.³¹

Leseaktens andre steg

Slik en kan se at såkornet spirer, kan en se at forståelsen blir dypere i denne fasen. I arbeidets andre fase er fortolkningen i gang. Det skaffes frem vilkår for å la fortolkningen få spire, noe om lengsel får komme til orde. Det gis tid og tålmodighet til å vente på teksten. Oppdagelsene skaper glede.

³¹ Overskriftene som settes etter første gjennomgang av Augustins bekjennelser er: Lengsel etter sannheten, lengsel etter kjærligheten, lengsel etter det salige liv og lengselens oppfyllelse som glimt av gjenkjennelse. Lengselstemaene synes i tidlig stadium av fortolkningsakten å være sentrert om lengselobjekter.

Hos Kierkegaard fremkommer i første lesning disse lengselstemaene: Lengselen springer ut ifra kjærlighetens kilde. Lengselen er en kraft i vår doble ontologiske stilling. Lengselen er en kraft til vorden (tilblivelse). Lengselens kraft kan begrenses eller bli flyktig og dermed hindre vorden. Lengselen har sitt feste i mennesket som ånd. Funnene i den tidlige fortolkningen ligger tett til det eksplisitte innholdet i tekstene som leses. Slik blir en stegvis fortolkning en vei mot endelig fortolkning som innebærer nye abstraksjonsnivå.

Når de utvalgte meningsenhetene og sitatene har fått en første overskrift blir de igjen satt sammen og gitt et abstraksjonsnivå. Ved nærmere ettersyn og ved å arbeide med delene, blir de overordnede dimensjonene etter hvert for stramme. Materialet får ikke plass under hovedtemaene. De blir for nær de enkelte enhetene. Her har jeg ennå ikke kommet dypt nok under overflaten og får derfor ikke et høyt nok abstraksjonsnivå. Det må fortsatt ventes på teksten, spørre etter hva lengsel er, og ta tiden til hjelp. Ved ny gjennomlesning av tekstutvalget fortsetter arbeidet med å samtale og spørre inn mot tekstens betydning. Tekstdeler og tekstavsnitt som er meningsfulle plukkes ut og supplerer teksten som helhet og i lys av andre viktige tekstdeler. De valgte tekstdelene gjennomgås systematisk og fortolkes ut fra forfatterens egen selvforståelse og videre til universell fortolkning av mening. I denne fasen av fortolkningen forsøkes det å holde seg strengt til saken, hva tekstdelen sier om lengsel, hva lengsel er og hvordan lengsel utfolder seg. Der teksten appliseres på meg selv som fortolker, kjenner jeg faktisk på egen lengsel eller prøver ut deltolkninger på min egen dypere lengselsfølelse, idet noe allment og universelt om lengsel løftes frem. Slik blir fortolkerens egen forforståelse utfordret, da ny innsikt og mulige fortolkninger fremstår. Det skjelnes og distingveres mellom ulike sider ved lengsel og utskilles gradvis noe bestemt om lengsel. Dette er en foreløpig dannning av mening og all forståelse som kommer tas imot.

Fortolkningen har begynt å komme under overflaten på materialet. Det er som om teksten begynner å tale til den som fortolker, nye ting sees og fortolkeren gripes av begeistring. Teksten blir overraskende og fornyende. Forforståelsen blir således stadig fordypet gjennom en slags oppdagelsesreise. Der en berøres av tekstens dypere budskap, skapes undring. Teksten og tekstens horisont sammensmeltes med fortolkerens fragmenterte forståelse til en ny enhet. Fortolkeren orstår noe av det potensialet som ligger i teksten. Teksten blir mindre og mindre fremmed for fortolkeren. Den nye horisonten kan sies å være et steg videre mot å oppdage sannhet. Noe ved forståelsen forblir likevel ukjent og det er større enn det en kan fatte.

Det brukes lang tid på arbeidet med å fortolke enkeltdeler før det på nytt søkes etter overblikk. Jo dypere innsikten i teksten blir, jo mindre komfortabel kjennes de første hovedtemaene. Neste steg blir å sette seg litt høyere og studere teksten på nytt, nå i fugleperspektiv og spørre etter hvilke store temaer det dreier seg om. En viss abstrahering finner sted. De første kategoriene har hjulpet meg til å få et slags foreløpig grep om teksten, slik at jeg kan gå videre i fortolkningsprosessen. En dreining har skjedd fra lengselsobjekter til meningsenheter der

virksomme krefter kommer i forgrunnen.³² Tekstdeler flyttes eller fjernes, siles gjennom gjentatte gangers tilbakeblikk på helheten. Jeg kaller de nye overskriftene for meningsenheter, det vil si dypere meningsstrukturer ved lengselens vesen.

Leseaktens tredje steg

I den tredje fasen har teksten begynt å bære frukt, den gir fra seg substans om lengsel. Det høstes inn en fullverdig helhetlig forståelse, som rommer dypere meningssammenhenger. Meningssammenhenger skapes, ordnes og kles i ord.

I fortolkningen veksles det mellom å se på deler og helhet. Teksten åpner seg og det indre ordet kan fødes igjen og igjen. Lesningen munner ut i noen dypere dimensjoner ved lengsel. Spørsmålet blir om dette er gyldig og allmenn kunnskap uttrykt i et felles språk, og om den fremstår som en naturlig enhet mellom helhet og deler. Ved å velge å legge bort manuset en tid, oppnås det også en distanse som erfares som nyttig. Nye aspekter og nyanser ved lengsel kan tre frem. Det er oppdagelser som blir viktige i den videre fortolkning og ferdigstilling av dokumentet (Debesay m.fl., 2008, 59).

For å synliggjøre prosessen i denne fasen vises her eksempler på tolkningsnøkler som abduktiv forståelse.

Et hovedpunkt i Kierkegaards tekster er at kjærligheten blir avgjørende. Det er substans i lengsel, fordi den henger sammen med et dypere grunnlag. Ut fra oppdagelsen utvides grensene for lengselens ontologiske rom. Et av spørsmålene som stilles er hva det betyr at det er en dypere sammenheng mellom lengsel og kjærlighet. Kjærlighetens bånd kan ha forbindelse med lengsel som en kraft. En annen oppdagelse som viser seg å være fruktbar, er at mennesket taler med seg selv i sin lengsel. Det skaper en undring over hva mennesket da kan samtale om. Dette åpner nye dører, som gir innsikt i nye mulige fortolkninger. Et tredje nøkkelpunkt er å oppdage hvor øyeblikkelig og flyktig lengsel er. Lengsel roper på vern fordi den har verdi for mennesket. Den kan lett mistes og må fanges i øyeblikket idet en søker etter lengselens betydning.

³² Første fortolkning av lengsel i lys av Augustin, som lengsel etter sannheten, kjærligheten, det salige liv og lengselens oppfyllelse som glimt av gjenkjennelse beholdes i noen grad, men inngår i fordyppningen der endelige meningsenheter kort kan uttrykkes som kraft – retning – væren.

Hos Kierkegaard ligger funnene i den tidlige fortolkningen tett til tekstenes eksplisitte innhold, kjærlighetens kilde, den doble ontologi, kraft til vorden, slik at vorden hindres og mennesket som ånd. Disse beholdes i det de dreies mot en høyere abstraksjon, kort uttrykt som væren i kjærligheten – spenning/kraft – sprang.

Hos Augustin er det også noen sentrale punkter i fortolkningen. Det fremkommer at det er en henvendelse, en indre dialog eller bønn i lengsel. Det medfører at den rettes mot noe eller noen. Denne dialogen i lengselen synes å være en retning på lengselskraften. Retningen synes å gå mot kjærlighetens grunnlag, noe guddommelig eller Gud. Et annet nøkkelpunkt er skaperverkets stille stemme som mennesket kan lytte til i sin lengsel. Skaperverket gir inntrykk som peker mot usynlige tråder til noe mer. Et siste eksempel er at i lengsel ligger det et svakt minne som mennesket kan lytte til.

Eksemplene viser til en atmosfære for fortolkning som synes uendelig, det er alltid mer å si, og fortolkningene er virksomme og produktive (Gadamer, 2007). Etter hvert har materialet en slik sammenheng mellom deler og helhet at det kan slutføres. Delene faller på plass og det oppleves å ha stort nok ontologisk dyp. Endelig føyes delene i teksten sammen til en ny helhet. Funnene rommer både det partikulære og det eksistensielle menneskelige livet.

4.6 Forskningsamtaler – utvalg, gjennomføring og fortolkning

Forskningspersoner

Kvalitative studier bør ha et begrenset utvalg for å kunne håndtere materialet på en tilfredsstillende måte. Kvale påpeker at dybde er viktigere enn mengde. Temaets personlige karakter og studiens eksplorative design medførte en usikkerhet på hvor mange som ville si ja til å delta, og hvor stort antallet burde være. Rekrutteringen gikk lett og resulterte i ni intervjuer, og det anses generelt sett å være tilstrekkelig for å få et rikt utvalg av erfaringer og forskjellige tilnærminger til felles temaer (Kvale & Brinkmann, 2009). Siden temaet som utforskes er av en flyktig karakter, tror jeg det er en fordel med et bredt materiale for å fange noe ved lengselens vesen. Det å ha et rikt intervjumateriale er av betydning da det skaper et større bilde av lengsel. Dette skal ikke forstås som en kvantitativ tenkemåte, men at en i det enkelte intervjuet bare kan fange noen glimt av lengsel som en del av menneskets væren. Slik kan flere vitnesbyrd gi rikere forståelse for dybden i lengselens vesen.

Rekruttering av forskningspersonene ble gjort ved at ansatte i kreftforeninger delte ut et informasjonsskriv om prosjektet til aktuelle personer (vedlegg F). Seks deltakere ble rekruttert gjennom kreftforeninger. To tok selv kontakt da de hørte om prosjektet og bad om å få være med i studien. En ble kontaktet og forespurt om å delta i forskningsprosjektet fordi vedkommende har publisert noe om temaet. Alle henvendelser var i første omgang skriftlige, og ingen av forskningspersonene var bekjente av forskeren. Det er kun kvinner som har deltatt i studien. Dette er ikke planlagt, men er blitt slik ved de valgene som ble gjort av kontakten i

de forskjellige kreftforeningene. Det å ha begge kjønn representert i materialet kunne gitt større nyanserikdom i lengselsefaringene, men menneskets ontologiske forankring i livet vurderes å være uavhengig av kjønn.

Informasjonsskrivet viste tydelig at både at deres livserfaring med sykdom og lidelse og lengsel var fokus for intervjuet. Det var tydelig at forskningspersonene hadde oppfattet dette, og de var alle positivt undrende til hva det ville innebære å tenke om sitt liv ut fra lengsel. Etter at de hadde lest gjennom informasjonsskrivet tok de selv kontakt med den ansatte i kreftforeningen, og gav sin tilslutning til å delta i prosjektet. De to som hadde ytret ønske om å få delta i prosjektet, fikk også et informasjonsskriv, og gav deretter beskjed at de ville delta. Det samme gjelder den forskningspersonen som ble oppsøkt. Personen fikk først informasjonsskrivet på mail og tok deretter kontakt for å gi beskjed om å ville delta.

Ni kvinner i alderen 39 til 69 år ble intervjuet. Intervjuene ble gjennomført i løpet av vinteren 2010–2011. Alle forskningspersonene var ferdigbehandlet da forskningssamtalene fant sted. Tre var ferdigbehandlet i løpet av siste året, de øvrige i perioden fra 2 til 12 år. Seks av disse hadde hatt brystkreft, en hadde hatt malign melanom, fire hadde hatt livmorkreft og to hadde hatt lymfekreft. Noen av kvinnene hadde vært rammet av flere av disse kreftformene med påfølgende behandling. Forskningsintervjuene varte fra en til halvannen time.

Deltakerne skulle være over 40 år for å forsøke å sikre at de hadde en del livserfaring og de skulle være ferdigbehandlet for minst fire måneder siden. De måtte kunne samtale om indre opplevelser og sette ord på sine tanker og være med på en slik samtale ut fra interesser og personlighet. Intervjuene ble gjennomført i kreftsentrenes lokaler eller på andre offentlige steder ut fra den enkeltes egne ønsker.

Gjennomføring av forskningsintervjuene.

Det kvalitative forskningsintervjuet hadde karakter av en personlig samtale med åpne spørsmål (Fog, 2004, 12). Den hermeneutiske samtalen medfører en ujevn relasjon mellom deltakerne, og tilnærmingens karakter er av stor betydning (Kvale & Brinkmann, 2009, 23). Intervjuet er en asymmetrisk relasjon, som en ensidig prosess der en forsker har en bestemt interesse av å få tak i en kunnskap hos den som intervjues. Samtidig er intervjuet rettet mot å få kunnskaper om saken som er av interesse for begge (Kvale & Brinkmann 2009, 37). Gjensidigheten i intervjuet vises ved at kvinnene gjerne vil dele sin livserfaring.

Lengsel er et dypt fenomen som berører den menneskelige kjerne og vår innerste væren, og kan være vanskelig å uttrykke ved direkte samtale. Det er tale om et møte og skapelse av mening i en dialog av betydning for begge parter.

I samtalsituasjonen var det den kreftrammede som ledet an ved å fortelle sin eksistensielle sykdomsfortelling og livsfortelling. Pasienten fortalte hva som hadde vært bærende strukturer og av eksistensiell betydning i livet og gjennom sykdomstiden. Fokus var på hvordan det var å få kreftdiagnose og å være i en behandling og hvilken betydning sykdommen hadde hatt i forhold til eksistensielle tanker og følelser. Hva som har vært bærende i denne tiden og hvilke savn og lengsler de har kjent på. Videre dreide intervjuet seg om hva pasienten tenker om sin eksistensielle situasjon nå og fremover. Hva ønsker, lengter og søker de i tiden fremover (vedlegg H).

Alle personene hadde noe på hjertet som de fikk meddele uten mange avbrytelser. Forsøk på å bringe inn tema fra intervjuguiden virket forstyrrende. Først mot slutten av samtalene ble det stilt konkrete spørsmål i forhold til lengsel. Den åpne tilnærmingen gjorde at den enkelte selv fikk ha kontroll med samtals temavalg og dybde. En åpen tilnærming i intervjuet medfører at forskeren ikke trenger seg for mye på og ødelegger den andres integritet og verdighet ved at en urørlighetssone brytes (Martinsen, 2009).

I intervjusituasjonen forsøktes det å åpne opp for et trygt og engasjerende møte mellom to personer. Det lå en tone av varhet og sårbarhet hos begge parter. Forskerens evne til å skape et trygt rom med en spørrende og varsom tilnærming i forskningsintervjuet er avgjørende for å åpne opp for det en bare delvis har ord for (Kvale & Brinkmann, 2009, 35). Forskningspersonene stilte innledningsvis med en slags undring til hva forskeren var ute etter, hva slags lengsel det var snakk om. Det ble da reformulert med alminnelige ord og presisert at det var livet som er temaet, livet som inneholder lengsel. Det ble forsøkt å unngå å spørre direkte om lengsel, da dette kan kjennes instrumentelt og reduserende. Likevel kom lengsel frem i ulike nyanser. Alle kvinnene var ordrike og dvelende og tok seg tid til å sondere i dette landskapet. Det var tyngde og tårer over samtalen og som forsker ble jeg grepet og dradd inn i en intens fortelling om sykdom og lidelse, glede og fremtidstro. Slik ble intervjuene en hermeneutisk bevegelse. Samtalen ble som en vandring mellom deler og helhet og mellom spørsmål og svar utformes meningen som fremkommer. Forskningsintervjuet var en undrende og åpen samtale, der noe felles og universelt kunne deles mellom to mennesker i et møte (Rehnsfeldt, 2007). For at personen skulle bli trygg på at egen erfaring var relevant for forskerens problemstilling, ble dette stadig bekreftet under samtalen.

I ettertid sa flere av kvinnene at denne samtalen var annerledes enn de hadde tenkt. De ga ikke uttrykk for at det hadde vært en form for terapi eller at samtalen hadde hjulpet, men ga mer uttrykk for økt bevissthet om en annerledes måte å tenke om livet sitt på. De opptrådte med en verdighet da de ville dele dette fra eget liv fordi de hadde kjent på lidelse og ville hjelpe andre. De hadde ikke behov for noe hjelp, men ville gjerne dele noe de hadde. Det syntes å ligge en trang til å bringe videre egen dypere livserfaring.

Et relevant spørsmål i etterkant er om forskeren burde gått videre når det ble åpnet opp for lengselstemaer. Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) er det en balansegang som må bestemmes ut fra hvilket tema som utforskes. Spenningen mellom å ville oppnå kunnskap og være etisk forsvarlig, er en balansegang. Det handler om å hjelpe intervjupersonen til å fortelle noe, stoppe opp, be om utdypning, være klar og vennlig, åpen, følsom og samtidig være strukturert. Det mest krevende, men også det mest betydningsfulle for å få et godt intervju, er å gi en fortolkning av det som blir sagt, og sende den tilbake på en åpen måte (35; 177f).

Lengsel oppfattes som et skjørt og dypt personlig tema og forskerens hensikt var å se etter spor av lengsel heller enn å forstå den fullt ut, da den ikke kan forstås eller forklares. I hermeneutisk forstand vil disse glimtene og fragmenter av lengsel møte forskerens forståelseshorisont og stille spørsmål tilbake til forskeren. Dermed fortolkes det som uttrykkes stadig mot det universelle. Slik blir intervjuene for forskeren, å utsette seg selv for det som er ukjent og annerledes og dermed kunne generere ny forståelse.

Færre forskningspersoner og gjenintervju kunne være en mulighet for dypere viten. Når dette velges bort, er det ut fra en bevissthet om at selve temaet lengsel er dypt personlig og at ett møte vurderes å være tilstrekkelig. Flere forskningssamtaler kan være grenseoverskridende da en slik kan komme dypere inn i private rom.

Leseakten steg for steg

Hermeneutisk fortolkning pågår i alle faser av den kvalitative studien. Allerede under den enkelte forsknings-samtalen begynner meningsenheter og temaer å tre frem. Gjennom samtalen er det innslag av intuisjon og jeg gripes av det som sies. Det dannes noen inntrykk av hva lengsel er. Noen ganger er det en intuitiv erkjennelse av at det som sies nå er essensielt. I etterkant av intervjuene har forskeren hatt tid til ettertanke for seg selv, og å reflektere over hva som spesielt hadde berørt en i samtalen. Det viser seg å være dypere saker i alle intervjuene. Disse fornemmelsene og inntrykkene har satt seg fast i forskerens indre og blir med inn i fortolkning av intervjuene.

Under transkripsjonen gjorde jeg meg fortløpende refleksjoner som jeg noterte sammen med teksten. Jeg så samtalepartneren klart for meg og kunne ta frem igjen inntrykk og stemninger fra samtalen. Slik kjente jeg på hva-spørsmålene og hva slags drivkrefter som var i bevegelse under det som ble delt.

Etter at alle samtaler var overført til tekst, tok jeg for meg hver enkelt samtale. Den ble gjennomlest, og deler av samtalen ble gitt en kort beskrivelse. Jeg sorterte forskningssamtalen suksessivt, satte små overskrifter over del for del.³³ De som syntes å høre sammen, ble gruppert.³⁴

Etter å ha fått litt distanse til materialet, så jeg på nytt etter hva det stod om lengsel. Det syntes som om lengselen ble fragmentert og gikk litt i stykker, slik jeg nå hadde ordnet dataene. Jeg erkjente at materialet mest hadde blitt sortert etter lengselsobjektene, noe som ikke gav den ønskede forståelsen av lengsel som en grunnkraft i livet og lidelsen. Å gruppere etter lengselsobjektene egnet seg ikke som nøkkel til fortolkning.

Det var derfor nødvendig å høyne abstraksjonsnivået for å se hva disse temagruppene handlet om, hvilke indre krefter og bevegelser som var i sving. Dette ble klart, dels av abduktiv vei (Råholm, 2010). Det fremstod endelig fire ulike krefter i lengselen og livet.

Det avgjørende i utkrystalliseringen av dypere meningsenheter ble altså retningen på lengselskreftene. Den tilstanden som mennesket er i, forteller om de dypere bevegelsene, og lengselens dypere krefter og bevegelser ga ulike perspektiver på lengsel. Temaene om hva de lengter etter, kommer etterhvert naturlig inn under disse overordnede temaene. Det fremtrer altså noen overordnede bevegelser, og det gis glimt av disse kreftene i det hverdagslige livet.

Det ser ut til at eksistensielle og ontologiske data ikke kan inndeles og fortolkes etter en bestemt nøkkel. Lengsel er ikke alltid åpenbar i vitnesbyrdet. Det er ikke tydelige klassifiseringsord i råmaterialet mitt for lengsel. Å fange små ord og enheter griper ikke lengsel i dypere forstand. En slik ord for ord koding blir for streng og trang siden temaet lengsel ikke er konsistent. Følges en enkel form for koding der enkeltobjekter får lede

³³ Enhetene handler om livets mangfoldighet før, under og etter sykdommen rammer og innehar både bevegelse mot noe og fordypning av livet. På denne måten fikk jeg brutt opp materialet, slik at jeg kunne få et grep om det. I denne første grovinndelingen kunne det være opp mot 50 slike enheter i hvert forskningsintervju. Deretter gikk jeg gjennom intervjutekstens deler og samlet de enhetene som hørte naturlig sammen. Mange temaer gjentar seg gjerne i et intervju. Slik ble meningsenhetene sortert inn i større temaer. Da kunne det bli 8-12 slike større temaer i hver forskningssamtale. Tekstdeler som ikke var relevante for min studie ble nå utelatt. Disse større temaområdene ble skrevet ut på enkeltark.

³⁴ Temaene var bl.a. dypere relasjoner, ville bety noe for andre, ville bare bli kvitt kreften, har ødelagt for barna, får ikke livet mitt tilbake, svak evighetslengsel, til sammen ca 15 grupper.

fortolkningen, ville en lett komme til å konstruere lengsel. Kodingen rommer ikke det upresise, antydende, motsetningsfulle, foranderlige og vage. Hensikten er heller ikke kun å finne lengselens objekter, men å se hvordan lengsel utfolder seg. Lengselobjektene har forbindelse til kraften som ligger under og kan skjønsmessig settes inn under de fire bevegelsene. Lengsel åpenbares i fortolkningen. Etter som fortellingen trer frem fører fortolkningen til en dypere forståelse.

Når den dypere forståelsen fikk lede fortolkningen, kom det frem fire perspektiver på menneskets dypere bevegelse i den lidelsen de befant seg i. Samtidig løftes ikke hovedtemaene høyere enn at de beholder forbindelse med kvinnenens kontekst i tid og rom.

Det første perspektivet viser til at kvinnene rammes, livet stopper opp, men livskraften driver mennesket videre. Det ble for det andre tydelig at det var en sterk bevegelse tilbake mot det livet de hadde hatt. For det tredje var det en retning og erkjennelse i lengsel mot det livet de hadde nå, fordypning av det eksisterende, og for det fjerde var det en fremtidslengsel og en transcendens i lengselen.

I den videre fortolkningen innen disse fire meningsenhetene ble sitater lagt inn i en naturlig meningsfull rekkefølge for å belyse hvordan lengsel hos mennesket var i bevegelse. Det ble nyansert og skjelnet mellom ulike sider ved lengsel. Slik kunne jeg på ny fortolke teksten, både innledning til sitatet, hva handler det om, hva sier personen her og hva kan være universelt i dette. Deretter blir rekkefølgen igjen restrukturert etter fortolkningen og slik korrigeres innholdets struktur. Her benyttes Kvale og Brinkmanns (2009) tre nivåer av meningsfortolkning.

Etter å ha ferdigstilt fortolkningen av materialet gis det mulighet til distanse og ny lesning av helheten. I denne omgangen lyttes det til kreftene som er i bevegelse, tonen og inntrykket av hva som ligger under i den enkelte fortellingen. Slik fordypes fortolkningen ytterligere.

Jeg måtte være lenge i den enkelte forskningssamtalen før funnene kunne settes sammen og presenteres. Slik tok jeg vare på tonen i intervjuet og det den enkelte forteller meg. Siden lengsel handler om en indre sammenheng i samtalen som er unik for det enkelte mennesket, vil klipping og liming tidlig i prosessen være fragmenterende.

4.7 Forskningsetiske overveielser

Denne studien er basert på den vårdvitenskapelige kjerne og ethos. Ved dette valget er det gode, sanne og skjønne grunntonen for videre søken etter kunnskap om lengsel (Eriksson &

Lindström, 2000, 7). Forskningsarbeidet er utført i samsvar med *God vitenskaplig praksis* (2002) og *Etiske prinsipper for humanistisk, samhällsvetenskaplig og beteendevetenskaplig forskning* (2009) utarbeidet av Forskningsetiska delegationen. Dette prosjektet er forevist Regional Forskningsetisk komité – Helse Vest. De viser til at siden kontakten gjøres gjennom pasientorganisasjoner og ikke gjennom helsevesenet, er det ikke behov for godkjenning av Regional Etisk komité. Den planlagte håndteringen av dataene er meldt til NDS (vedlegg B).

Studien er i tråd med Helsinkideklarasjonen og Etiske retningslinjer for sykepleieforskning. Helsinkideklarasjonen har nedfelt grunnleggende etiske prinsipper for forskning på mennesker. Disse er ikke skade, velgjørighet, autonomi og rettferdighet, og de må ligge til grunn for en varsom tilnærming. Hensynet til forsøkspersonens helse og integritet vektlegges foran hensynet til forskning og samfunn (Tranøy, 1981). Utgangspunktet er at som forsker skal man ha respekt for pasientens integritet og verdier (Olsson & Sörensen, 2003).

Alt forskningsarbeid må i utgangspunktet hvile på at formelle krav innfris, følge generelt aksepterte vitenskapelige prinsipper og utføres av vitenskapelig kvalifiserte personer. Å forberede intervjuet innebærer å gjennomtenke alle faser og gir økt etisk bevissthet og reflekterte valg. I en intervjustudie er det tre områder som må avklares i forhold til etiske retningslinjer; informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. (Kvale & Brinkmann, 2009, 88ff; Forskningsetiska delegationen, 2002; 2009)

Den indre etikken handler om at den viten og de uttrykk for lengsel som fremkommer gjennom studien, har som ytterste mål å opplyse det gode, det sanne og det skjønne i et vårdvitenskapelig perspektiv (Forskningsetiska delegationen, 2002; 2009). Slik utfoldes forskningstemaet og bidrar med å utvide innsikten i hvem det lidende mennesket er på en måte som er vårdvitenskapens sak, det å skulle tjene menneskehetens sak, nemlig å lindre lidelse. Hvordan vitenskapen forholder seg til kunnskapsobjektet, forskningens mål, til forskningsprosessen og til samfunnet en skal tjene, er derfor av stor etisk betydning (Eriksson, 2005, 1; Forskningsetiska delegationen, 2002; 2009). Vitenskapen skal kunne frigjøre og forbedre verden. Slik blir viten om lengsel bare evident når den tjener til et vern om det menneskelige i menneskets verden.

Det å forstå det menneskelige univers har gjennom tidene vært sentralt for tenkningen i en humanistisk vitenskap. Martinsen (2009, 130f) bruker begrepet urørlighetssone om forhold som ikke uten videre bør gjøres til gjenstand for vitenskapelig utforskning. Lengsel peker mot et dypere grunnlag i det timelige enn det som fremkommer ved rasjonell tenkning alene. Enkelte mener at slike forhold ikke er av interesse for vitenskapen. Det er en utfordring å

beholde det metafysiske som gjenstand for forskning (Arendt, 2010, 175). Slike forhold har vært vurdert underveis i studien. Å tydelig vise dybden i forskningsobjektet i informasjonsskrivet, er vesentlig for at den som velger å bli med har full forståelse for forskningsobjektets dybde (vedlegg F). Ved utforming av invitasjonsbrevet, er det lagt vekt på at interesserte forskningspersoner selv tar kontakt om de vil delta i studien.

Frivilligheten i samtalsituasjonen er fra et etisk synspunkt grunnleggende for å kunne forsvare slike intervjuer. Frivillighetsprinsippet ble fulgt ved at forskningspersonene fikk skriftlig informasjon og skrev under på at de var kjent med at de kunne avbryte sin deltagelse om de skulle ønske det, uten at de ville bli skadelidende for det. Samtykkeskjemaet inneholder et spørsmål om å bruke dataene til annet relevant vitenskapelig arbeid etter avlagt doktorgrad, og på dette gis skriftlig samtykke (Kvale & Brinkmann, 2009, 89; Forskningsetiska delegationen, 2002; 2009). Dataene skal oppbevares på en sikker måte og makuleres etter bruk (Helsinkideklarasjonen i "God forskning – bedre helse", NOU 2005:1).

Anonymiteten ivaretas ved omskriving og fjerning av gjenkjennelige data. Det innebærer at navn og andre personlige kjennetegn fjernes slik at dataene ikke kan kobles til enkeltpersoner. Konfidensialitet refererer til å verne om menneskets privatliv og innebærer at anvendte sitater samt fortolkning av sitater må bygge på godt skjønn. Gjengivelsen av intervjusitater gjøres på sannferdig måte der særegenheter i talespråket omskrives til et naturlig skriftlig språk. Det er viktig å være klar over forskjellen mellom talespråk og skriftlig språk. Å gjengi sitater i muntlig form kan være sårende for personen (Kvale & Brinkmann, 2009, 91).

Ontologisk lengsel finnes i de dypere lag i mennesket, i det subjektive indre rom. Lengsel forbinder således menneskets partikulære liv med det universelle. Som forsker dras en inn i det universelle rom der både intervjuperson og forsker berøres. Studien berører dessuten sensitive temaer som rører ved krisen å få en kreftdiagnose der personen står ansikt til ansikt med sin egen dødelighet. Videre berører samtalen eksistensielle spørsmål. De etiske forholdsregler, både formelt og gjennom selve intervjusituasjonen, krever derfor spesielt gode forberedelser.

Det er etiske utfordringer i kvalitative studier knyttet til selve samtalsituasjonen (Foss & Ellefsen, 2004, 48). Slike utfordringer kan knyttes opp til det kvalitative intervjuenes umiddelbarhet og de metodologiske beslutninger som må foretas i øyeblikket. Lengselens natur fordrer et ønske hos forskeren om å komme inn i intervjupersonens liv, samt nærhet og tilgang til de innerste refleksjoner og følelser (Foss & Ellefsen, 2004, 48). Selv om en ikke har full kontroll på hva en slik samtale med en forsker som et fremmed menneske påfører

vedkommende, må det gjøres noen bevisste grep for å minske ubalansen i maktforholdet. Dalgaard (2007, 99) viser til forskningspersonens sårbarhet. Forskeren inngår i en profesjonell relasjon med den andre med et mål om å få sine data. Dermed kan personen i verste fall bli forført til å dele utover egne grenser. Dessuten er temaer knyttet til kreftsykdom og eksistens forbundet med noe personlig og til dels tabubelagt.

En måte å gardere seg mot å gå for langt og dypt inn i personens indre tanker og følelser er å stille åpne spørsmål. Ved å følge opp samtalen med små tilleggsspørsmål, og å følge vedkommende dit han selv vil gå, opprettholdes respekten for personens unike univers. Som sykepleier har forskeren erfaring med å samtale med mennesker i vanskelige livssituasjoner. Respekten for å trå over andres grenser er avgjørende. Selv om samtalen skulle sette i gang indre prosesser, vil ikke dette være ensbetydende negativt. Det å snakke om situasjoner knyttet til sykdomstiden kan oppleves både utfordrende og avlastende. Det er nyttig å reflektere over den veien en har gått, og hva det å få en kreftdiagnose har gjort med en selv på et dypere plan. Ingen gav uttrykk for at det ikke hadde vært godt å samtale om det de hadde gjennomgått. Deres primære hensikt med det å stille opp til forskningssamtalen var at de alle opplevde det viktig å stille opp i undersøkelsen for å kunne hjelpe andre i tilsvarende situasjon. Slik sett oppstod det ikke situasjoner der kvinnene ga uttrykk for å gå lenger inn i et landskap enn de ønsket.

5 EN HERMENEUTISK LESNING AV AUGUSTIN'S BEKJENNELSER

Augustins *Bekjennelser* er et selvbiografisk verk bestående av 13 korte enkeltbøker. Boken handler om hans innerste lengsel og søken etter sannhet.³⁵ I de ni første bøkene følger vi forfatteren fra hans tidligste barndom til omvendelsen til den kristne troen i 386–387. I den tiende boken utfolder Augustin sitt indre liv og gir en dyp og teoretisk gransking av sitt sjelsliv. Ungdomstiden var preget av mye åndelig søken og uro. Vi stifter bekjentskap med de viktigste åndsretningene som Augustin var i befatning med. Han bruker tankegods fra hele sin vandring innen filosofi og religion som byggesteiner i sin kristne tenkning. Platon var spesielt viktig i utformingen av hans tanker.³⁶ Augustin stiller ontologiske spørsmål til lengsel om menneskets ytterste higen. Hva er et menneske? Hva er sjelens dypeste lengsel? Hvor finner jeg det jeg lengter etter? Hva er det som gjør at jeg søker det? Hva er det å ha det jeg søker? Hva er oppfyllelse? Hva er lengsel og hva er begjær?

Augustin taler i denne biografien først og fremst om Gudslengselen i sitt eget hjerte. Augustin utlegger sin forståelse av menneskets indre, og særlig erindringens betydning for menneskets sjel. Videre utdyper han hvordan ånden i mennesket går utover sjelen.³⁷ Han uttrykker en underliggende lengselkraft, en ontologisk kraft gjennom alt han skriver. Gjennom tekstene fornemmes noe som driver han på leting etter fullkommen kjærlighet. Gud er selve sannheten for Augustin og dermed også kjærlighetens kilde.

³⁵ Augustins *Bekjennelser* finnes i to oversettelser som begge er benyttet. Oddmund Hjelde kom med sin oversettelse til bokmål i 1961, 10 bøker (400a). Dette har vært min hovedkilde. I 2009 kom en nynorsk oversettelse med alle 13 bøkene (400b). I min lesning gir to oversettelser ulike toner og flere nyanser til teksten. Den lovprisende tonen i boken kom for eksempel tydeligere frem i den nynorske oversettelsen, både på grunn av bruk av nynorsk samt at Slaattelid i sine kommentarer gjør leseren oppmerksom på den gjennomgående lovprisende tonen hos Augustin.

³⁶ Augustins tre roller i sitt liv er først som retorikker, filosofen som kobler nyplatonisme og kristendom, og endelig teolog og kirkemann. Han lever i en tid under Romerrikets undergang (Eriksen, 2000, 5). Eriksen hevder at Augustin er den første som beskriver menneskets urolige hjerte som menneskets grunnvilkår. Uroen bekrefter at mennesket oppholder seg hjemmefra og er på gjennomreise på jorden (6ff). Augustin var innovert mange av de rådende åndsretningene i sin søken etter sannhet: astrologien, manikeismen, skeptisismen og nyplatonismen (Hjelde i forordet til Augustin, 400a, VII, 9). I de Platoniske skriftene fant Augustin en oversanselig sannhet som er mer virkelig enn den sanselige. Han uttrykker denne oppdagelsen slik. ”Men så leste jeg de Platoniske skriftene. Og da jeg der var blitt tilskyndet til å søke sannheten utenfor den legemlige verden, fikk jeg se ditt usynlige vesen som kjennes av dine gjerninger [...] Jeg ble overbevist om at du er til, at du er uendelig og likevel ikke strekker deg utover i et endelig eller endeløst rom.” (Augustin, 400a, 129)

³⁷ Forståelsen for hva sjel og ånd innebærer, er ikke entydig i ulike oppslagsbøker. I bibelsk språkbruk (ordforklaring i Norsk Studiebibel, Bibelforlaget, 1988) er sjelen senter for personligheten. ”Ordet sjel står i Skriften også som betegnelse for personlighetens indre liv, eller for deler av dette. I tredelingen av mennesket i ånd, sjel og legeme, danner sjelen bindeleddet mellom ånd og legeme. Her har selvbevisstheten sitt sete, mens legemet formidler kontakten med den verdslige virkelighet og ånden med den oververdslige, guddommelige”. Slik jeg tolker Augustin kan lengselen ha forbindelse til både sjel og ånd.

Det er to grunndrag i gudslengselen som trer frem gjennom lesning av Augustins *Bekjennelser*, lengsel etter kjærlighet og søken etter sannheten. Lengsel etter kjærlighet og sannhet oppfylles når kjærlighetslengselen, det grunnleggende begjær og sannheten, kilden som kan oppfylle kjærlighetsbegjæret, sammenfaller. Lengsel beveger seg i mange lag og i et motsetningsfullt landskap. Bare når den sanne kjærlighet får rom i menneskets indre, kan mennesket i ytterste forstand kjenne seg salig, fylt av glede og lykke.³⁸ Oppfyllelse av lengsel fremtrer som glimt av gjenkjennelse med gleden og lykken som følge.

Tekstene til Augustin kaller på å bli tolket universelt. Fortolkeren selv berøres i dialog med teksten. Teksten åpenbarer en kraft i mennesket til forandring, en søken mot dypere sannhet og et væren som for mennesket er uendelig.

5.1 Kraft til forandring

Grunnfortellingen i Augustins liv har mange likhetstrekk med fortellingen om Faderen og den bortkomne sønnen.³⁹ Augustin ser på sin livsreise, tiden som ungdom og det tidlige voksenliv, som tiden han er borte fra sin egentlige opprinnelse og sitt rette hjem.

Hvor var du den gang, hvor langt borte fra meg? Jeg levde i et fremmed land langt fra deg, og fikk ikke engang ete skolmer som jeg foret svinene med [...] Jeg slet og tumlet og savnet sannheten [...] Men du var innenfor det innerste i meg og høyere enn det høyeste i meg. (400a, 41)

Augustin kjenner på fremmedhet i livet sitt. Han lengter etter å være i sin rette sammenheng og leve i en uforanderlig kjærlighet. Han hører til et annet sted enn der han er. Augustin har en formening om hva som er hans sanne hjem.

At mennesket kan kjenne på fremmedhet, hjemløshet, eksil og utenforskap, synes å være et grunnvilkår ved livet. Menneskene vet ikke alltid hva og hvor hjemmet er. Det er gjerne en uløst gåte for mennesket å finne stedet hvor en kan falle helt til ro. Det ligger en uro under hverdagslivet. Mennesker kjenner helt enkelt at de ikke hører til noe sted, men aner likevel en tilhørighet. Hva er dette for en uro? Er denne uroen en grunnleggende lengsel i oss? Har mennesket en lengsel etter tilhørighet? Lengsel indikerer noe som skjer på et dypere plan, en forbindelse til et dypere univers.

³⁸ Salig er synonym til sæl og lykkelig, frydefull, glad, sjeleglad, lykksalig (Norske synonymer, ordnett).

³⁹ Fortellingen om Den bortkomne sønnen finnes i Bibelen i Lukas 15.11-32.

Lengsel peker mot et savn som det er vanskelig å tydelig grep om. Det savnes et du eller noe virkelig for å kjenne seg hjemme. Kan det hjemlige være i oss selv? Hva er nærheten og distansen til dette hjemmet som savnes? Er det både noe i mennesket og utover mennesket som lengselen går imot?

Lengselens hva-spørsmål er flere. Er lengsel et uttrykk for et urbilde som vi bare ser spor av i menneskers hverdagsliv? Kan denne forankringen og tilhørigheten på et dypere plan ha gått tapt? Kan denne uroen ha sin grunn i det at en dypere tilhørighet mangler? Augustin tenker hans søken gjennom år er nedlagt i han fra begynnelsen av.

For du har skapt oss til deg, og vårt hjerte er urolig inntil det finner hvile i deg. (400a, 3).

Augustin lengter etter å høre til i det hjem som er det opprinnelige sted han har kommet fra. Lengselen bærer bud om et kall til å vende tilbake. Augustin knytter sin hjemlengsel til at han er skapt i fellesskap med Gud. Han forstår sin lengsel som en respons på Guds lengsel etter mennesket. Hans uro stilles ved å forenes med Gud.⁴⁰

Lengsel er selve spenningen i den søken mennesket står i underveis mot hjemmet. Mennesket har en indre visshet, en aning om at det finnes et mer fullkomment liv, men vet ikke fullt ut hva dette livet innebærer. Mennesket søker etter denne hvilen i seg selv, i relasjon til et annet menneske, et sted i naturen eller i troen på en makt som holder livet oppe. Dette kan være Gud, en makt utenfor eller en kraft i en selv, en personlig relasjon til mennesket eller en kraft i tilværelsen. Mennesket søker å bli forenet med det som er evig og har varighet utover her og nå. Det søker et fellesskap med det bærende i livet, det som har substans og dybde.

Hva er det ved dette hjemstedet som kan mette og møte den dype lengselen? Augustin knytter det til å elske og å elskes.

Jeg elsket ikke ennå, men jeg lengtet etter kjærlighet [...] Av trang til kjærlighet lette jeg etter noe som jeg kunne elske [...] Dypest inne var det jo en hunger etter næring for det indre liv, etter deg, min Gud. (400a, 34)

Augustin lengter etter mer av kjærligheten han har et minne om. Han har en forvissning om at den fullkomne kjærligheten finnes. Kjærlighetens kilde er uuttømmelig og kraftfull, derfor erkjenner han for seg selv at "jeg elsket ikke ennå". Kjærligheten gir næring til det indre livet. Den er veiviseren til ekte og sant liv.

⁴⁰ Alt skapte han vakkert, hver ting i sin tid. Ja, alle tider har han lagt i menneskenes hjerte. (Fork 3,11)

Kraften i lengselen kan være et kjærlighetsbegjær som ligger under all søken hos mennesket og kan være en lengsel etter å elske og å bli elsket. Kjærligheten er næring for det indre livet. Mennesket kan kjenne på en uforklarlig tørst etter mer livsfylde, et kraftfullt liv med variasjoner og vekslinger som frigjør livsuttrykk, glede, styrke og fred. Det ser ut som om lengsel dypest sett retter seg etter kjærlighet fordi mennesket søker mer liv i livet. Slik kan man se kjærligheten som et ontologisk grunnvilkår ved livet. Kjærligheten er liv og skaper liv i all sin mangfoldige dybde.

Dette begjæret etter kjærlighet skyldes at vi allerede elsker og elskes. Menneskeheten er gitt muligheten å elske, men kan likevel ikke elske. Menneskene strever med å komme til rette med dette.

Gje meg det eg elskar, for det å elska gjer eg, og det er du som har gjeve meg det òg. Lat ikkje gåvene dine liggja unytta, vanda ikkje dei grønne stråa dine som tyrstar etter vatn. For deg vil eg vedkjenna alt det som eg kjem til å finna i dine bøker, og eg vil høyra røysta som lovprisar deg. Eg vil drikkja av deg og tenkja nøye over dei underfulle tinga i di lov, heilt frå det opphavet då du skapte himmelen og jorda og like til det evige riket hjå deg i din heilage stad. (400b, 258)

Augustin mener at denne lengselen etter kjærlighetens kilde er nedlagt i mennesket fra skapelsen av. Kjærlighetslengselen beskrives med et begjærende og sanselig språk. Det er en desperasjon i lengselen, formet som en bønn. ”Gje meg det eg elskar”, og ”Eg vil drikkja av deg”. Denne indre kilden kan nyttes eller være ubrukt. Han beveger seg tilbake til kilden når han fylles av troen og får erfare Guds nærvær. Augustin vil pakke ut livet, i en tiltro til det som allerede er gitt. Ved å være menneske er gaven gitt. Fortvilelsen er at den gaven som livet er ennå ikke er åpnet og mottatt i sin fylde.

Kjærligheten er ikke noe mennesket selvfølgelig kjenner at de lever i. Mennesket erfarer kjærligheten mer eller mindre i sin ufullkommenhet. Likevel har mennesket en tiltro til at de bærer på en kilde til liv i seg selv, en tiltro til at kilden finnes. Kilden er der, en kilde vi har fått i og med livet. I utpakkingen av livets gave lykkes og mislykkes vi. Lengsel er drivkraften i mennesket, en proklamasjon av den uforanderlige kildes liv.

Til slutt føder lengsel et rop om hjelp – et spørsmål om hvem som kan åpne opp for kjærligheten.

Hvem vil hjelpe meg til å finne hvile i deg? [...] Hvem vil gjøre det slik for meg at du kommer inn i mitt hjerte og beruser det [...] Lukk det opp og si til min sjel: ”Jeg er din frelse.” Etter denne røsten vil jeg løpe og så vil jeg gripe deg. Gjem ikke ditt ansikt for meg. (400a, 5)

Hos Augustin kan vi se denne vissheten om at vi lengter etter det salige liv, livet som innebærer kjærlighet som en røst eller kallelse til å følge lengselen. Lengselen vekkes og svarer på røstens tilrop. Hvem kan hjelpe mennesket til å finne hvilen spør Augustin.

I lengsel er det en kraft til forandring. Denne indre bevegelsen rører ved spørsmålet om hvem en henvender seg til. Lengsel roper ut imot noe eller noen. I denne henvendelsen innover og utover blir lengsel sterkere og klarere. Mennesket må våge å slippe sin selvhjulpenhet. Det kreves et ”du” å uttrykke og rette sin lengsel mot. Hvor skal mennesket vende seg med sin lengsel? Å ikke kunne uttrykke seg kan føre til et innestengt liv. Kraften i lengsel må dempes og forflyttes for å kunne være. Når mennesket får mulighet til å kjenne og uttrykke sin lengsel, kan den gi opphav og kraft til noe nytt. Når vi i lengsel lytter og henvender oss, kan det et øyeblikk bli tydeligere hva som står på spill for oss. Mennesket banker på livet med en lengsel etter å motta mer liv.

5.2 Dypere sannhet

Mennesket finner glede i det timelige og partikulære. Denne gleden gir også lengsel som går i retning av en mer ekte glede.

Fagre ting som gull, sølv og liknande frygder auga. Godt samfall mellom lemene våre og dei tinga vi rører ved, verkar sterkt på kjensla; sameleis finn dei andre sansane noko som særleg tiltalar dei i verda kring oss. Timeleg ære har òg ei sterk dragning på hugen vår, likeins makt til å styra og rå over andre, og her har òg hevntongen si rot. (400b, 45)
Livet vårt her nede har òg eit lokkande ynde, liksom ein eigen dâm av venleik og ein gjennomført harmoni mellom alt det fagre på jord. Og ljuvleg er venskapen menneska imellom, for han knytter sjelene saman med kjærleiks band. (400b, 46)

Reint sjellaust kan heller ikkje det sanslege vera, etter di vi kan elska slike nytingar; men skulle eg ha retteleg glede av elsken min, måtte eg òg eiga lekamleg den eg elska. (400b, 52)

Augustin peker på at det sanselige har en god virkning på mennesket. Mye av dette som vi søker, nytelse, makt og ære, forstår Augustin som at det tiltrekker oss fordi det virker sterkt følelsesmessig på oss. Augustin skiller mellom det å følge begjæret som er knyttet til følelsene og det å følge lengselen som har et dypere fundament. Lengsel berører dette dypere nivået. Slik jeg forstår Augustin, kan mennesket fortsatt ha tomhet og en sult selv om det sanselige begjæres.

Mennesket kan leve ut fra følelsene, men også fra et dypere nivå i seg selv. Denne søken etter sannheten og visdommen bak det mennesket lever i, kan se ut som det retter seg etter svar på dypere spørsmål og forankring av vår væren. Det er paradoksalt at mennesket kan bære på

dype lengsler mens det ytre livet utfolder seg og drar mennesket gjennom livet. Det er som om mennesket finner glede, men ikke gleden. Kan det være at lengsel i sin søken i det sanselige, likevel er opptatt av noe bærende og opprinnelig? Det ser ut som om skaperverkets skjønnhet gir mennesket noen svar, men kan ikke oppfylle den ultimate relasjon, sammenhengen og samhørigheten mennesket lengter etter.

Vi søker tingene på et overfladisk nivå. Men egentlig er tingene uttrykk for en dypere søken etter gleden og lykken. Mennesket går seg vill i en behovstilfredsstillelse på det overfladiske nivået og er ikke alltid bevisst den dype lengselen. Det er et urbilde dypt i menneskets sinn og hjerte, et fullkomment bilde.

Jeg kom borti mye som var tomt og verdiløst (400a, 19).

Jeg gikk lenger og lenger bort fra deg, og du lot meg gå. I mitt utuktige liv ble jeg kastet hit og dit; min kraft ble uttømt og fløt bort (400a, 23).

Så gikk jeg stadig lenger bort fra deg og sådde flere og flere frø som ikke gav annen frukt enn sorg og smerte. Jeg var motløs og på samme tid hovmodig, jeg var trett og enda rastløs (400a, 24).

Jeg ble tatt til fange av mine egne nytelser og lot meg med glede lenke med brysomme bånd [...] pisket av jernris som glødde av skinnsyke og mistanke, frykt, vrede og kiv (400a, 34).

Jeg elsket det vakre her nede og sank dypt ned. Jeg sa til mine venner: ”Vi elsker vel ikke noe annet enn det som er vakkert? Hva er det som drar oss og binder oss til de tingene vi elsker (400a, 62,)

Jeg spurte meg selv hva det kom av at jeg likte skjønnheten både hos himmelske og jordiske legemer. (400a, 127)

Augustins forståelse av seg selv i det livet han har levd, er som fortellingen om den bortkomne sønn og hans utsvevelser i et liv borte fra hjemmet. Augustin lengter etter et fullverdig liv og den sanne kjærligheten som han finner der han er hjemme hos Faderen. Samtidig synes det vanskelig å skille den sanne kjærlighet fra begjæret. Begjæret er ikke nødvendigvis ondt i seg selv, men blir ondt fordi det tar plassen og fortrenger noe som er bedre og sannere for Augustin. Augustin undrer seg over den tiltrekningskraften som alt det skjønnne har. Skjønnheten trer i forgrunnen og trekker bort fra de dypere kilder. Derfor kaller han denne tildragelsen ond. Han kan tenke at i lys av dødens realitet blir nytelsen verdiløs. Augustin erfarer det som om han mister sin indre kraft. Når livskraften uttømmes, tørker livet ut.

Menneskets søken er ofte knyttet til det skjønnne og det sanselige. Det estetiske tiltrekker mennesket på en grunnleggende måte. Skjønnheten fanger oppmerksomheten og erobrer indre styrke. Kanskje den indre lengselskraften overdøves og stilner når det utvortes livet overtar.

Det fullverdige livet kan kveles og hemmes av det utvortes livet. Mennesket kan ikke være i verden uten å være i det sanselige, men samtidig er ikke det sanselige nok for en dypere oppfyllelse.⁴¹ Kan det være at mennesket har vanskelig for å skille det sanne og gode som lengsel dypest sett søker? Lengselen i oss spør etter det beste, men i sin leting går den vill. Slik kan det se ut som om mennesket ikke følger sin lengsel fullt ut. Det vakre og sanselige gir farge til hverdagen og mennesket foretrekker å nyte dette en stund. Men hva som egentlig gir liv, anes bare svakt. Kampen mellom lengsel og begjær er på et indre plan, preget av motsetninger og fortvilelse. Mennesket kan kjenne seg splittet, flerfoldig og tvetydig. Gjennom kampen presser spørsmålet om hvem en egentlig er seg frem. Lengselen sin svake stemme kan lett overdøves. Hungeren etter et dypere liv kan synes fraværende. Men mennesket gjenkjenner lengselen sin stemme, selv om den er svak. Handler lengsel om å kjenne ut fra hjertets stemme?

Min kraft ble uttømt og fløt bort (400a, 23).

Dypest inne var det jo en hunger i meg etter næring for det indre liv, etter deg min Gud. Men jeg kjente ikke denne hungeren. Jeg hadde ingen lengsel etter den mat som ikke forgår, ikke fordi jeg var mett av den, men jeg var så tom og kresen at jeg ikke brydde meg om den (400a, 34).

Og i mitt sinn tumlet jeg med bilder fra sanseverdenen, når jeg gikk og tenkte på det skjønne og det harmoniske. Det lød stadig i min sjels ører og overdøvet den indre tonen fra deg, du liflige sannhet som jeg prøvde å lytte til (400a, 66).

Dette som de bare minnes svakt, ikke så lett kan gjøre dem salige [...] så synker de ned til det de kan make, og nøyer seg med det. For lengselen etter det de ikke kan nå, er ikke så sterk at de kan nå det” (400a, 200).

Hos Augustin er sannhetens kilde knyttet til det å erfare og å komme tilbake til Faderen. Minnet om hjemmet har bleknet, men er ikke borte. Denne dype lengselstonen er svak og overdøves lett. Augustin kan ikke helt nå det han lengter etter. Hos Augustin er det slik at når menneskets lengsel vekkes, blir det han lengter etter attraktivt.

Stillstand og godtakelse av situasjonen kan være en oppgitt tilstand. Det er som om kraften er borte og mennesket bare eksisterer. Under ligger lengselen i dvale. Lengselen kan være svak, minnet om hjemmet er blekt og mennesket slår seg til ro med det som en makter, det som ser oppnåelig ut. Selv når mennesket har klare forestillinger om det en lengter etter, kan lengselens kraft likevel være for svak til å nå det. Mennesket kjenner på lengselens fravær som kraftløshet.

⁴¹ Begjær har en vid betydning. Den går fra en positiv betydning, en uselvisk drivkraft etter kjærlighet, til en snever egoistisk og utnyttende betydning. Begjæret kan også ligge nær til forståelse av behov. Delmar (2006, 239ff) viser til at behovets tilfredstillelse, ikke gir oppfyllelse i eksistensiell betydning.

Når Augustin likevel velger å søke tilbake, opplever han at det skjer noe og en brennende lengsel forløses. Det som er det viktigste for hjertet får en fremtredende plass. Lengselen gjenfødtes, og da får den styrke. Når lengselen styrkes, frigjøres vilje og handling.

Med en utrolig glød i hjertet higet jeg etter den evige visdom, og jeg begynte å stå opp for å vende tilbake til deg [...] For en brennende lengsel jeg fikk, min Gud! Hvor jeg lengtet etter å fly bort fra det jordiske opp til deg, og enda visste jeg ikke hva du ville meg. (400a, 38)

Kjærlighetsbegjæret driver Augustin på leting etter sannhetens kilde, den evige visdommen, der han finner denne visdommen personifisert. Hans lengsel og væren er forankret i Guds eksistens. Lengselen går mot det største og dypeste, etter å bli forenet med et ”Du”, det guddommelige. Den underliggende kjærlighetslengselen hos Augustin er som et kall og en draging mot å eie visdommen. Visdommen har både sannhet og kjærlighet. Augustin gir seg ut på en lengselsreise, uten helt å vite hvor han skal dra. Han følger sitt hjerte og knytter lykke og glede til det som har substans, det som er uforanderlig og godt.⁴²

For mennesket kan også lengselen bli en kraftkilde til forandring og fornyelse. Visdommen tilfredsstiller en lengsel i oss, en lengsel etter å høre og motta noe til hjertet, noe som gjør at delene til bildet faller på plass og helheten trer frem. Man kan ha sannhet på enkeltområder, men det kan være at visdommen fyller ut, skaper helhet og en dypere sammenheng. Når menneskets lengsel forløses, aktiveres vilje og handling. Mennesket tar valg og begynner å gå i en bestemt retning. Fremdeles kan det være usikkert hva valgene innebærer. En lengsel som fødes til handling har sin egen fornuft. Dette innebærer å kaste seg ut på dypet og se om det bærer. Lengselen føder mot til å stå i det usikre.

Skaperverket kan også vekke lengsel i mennesket. Lengselen kan få kraft i å lytte til det skapte. Det er en røst, en kallelse og et budskap.

Men også himmelen og jorden og alt som i dem er, taler til meg fra alle kanter og sier at jeg skal elske deg (400a, 183).

Jeg spurte jorden, og den svarte: ”Det er ikke meg.” Og alt som er på den, avla same bekjennelse. Jeg spurte havet og hele dets mylder av liv (sml. 1. Mos 1. 20), og de svarte: ”Vi er ikke din gud. Du må søke ovenfor oss.” Jeg spurte vindene som blåser; da

⁴² Augustin knytter sin tenkning til Platons substanstenkning. Mennesket bedras av det som kan sanses. Vi ser bare skygger av de virkelige tingene. Det er en bakenforliggende ideverden for alle fenomener (ting) som er virkeligere enn det vi ser og oppfatter med sansene. Alle enkeltfenomener i verden hviler på et grunnleggende prinsipp, en sammenheng. Det enhetlige prinsippet kan kalles det skjønne, eller en urgrunn, opphav (Hareide, Hjelmervik & Kvilhaug, 1996, 85ff). Eros hos Platon, er den søkende guden, som lengter etter det som har substans; det gode, sanne og skjønne, og denne søken kalles kjærlighet. (Ambjörnsson, 1997, 223)

svarte luftens rike med alt som der holder til: "Anaximenes tar feil; jeg er ikke gud." Jeg spurte himmelen, solen, månen og stjernene. "Heller ikke vi er Gud, som du søker," sa de. Så sa jeg til alle de ting som er omkring meg, foran mitt legemes dører: "Si meg noe om min Gud! Når dere ikke selv er Gud, så fortell meg noe om ham!" Da ropte de med høy røst: "Han har skapt oss!" (Salme 100.3) Mitt spørsmål var min spente tanke, og deres svar var den skjønnhet de har. Og skapningen gir ikke svar til den som spør, uten at de kan dømmes (400a, 184).

Men er stum for den ene og taler til den andre. Eller rettere sagt. Den taler til alle, men blir bare forstått av dem som oppfatter røsten av den utenfra og så sammenholder den med sannheten inne i seg. (400a, 185)

Augustin søker etter Gud, og etter å elske han. Han går først ut i skaperverket med sine spørsmål til eksistensen. Der stiller han sine livsspørsmål. Han spør om skaperverket har svar på hans søken etter sannhet og viser til at skaperverket er godt og har et budskap hvis mennesket lytter. Skaperverket uttrykker noe om det som er, virkeligheten.

Det at det ytre peker mot noe dypere, kan forstås som at alt i verden henger sammen med usynlige tråder. Fra det synlige til det usynlige er det sammenhenger vi ikke umiddelbart ser. Det synlige bærer spor og tegn på noe dypere. Lengselen springer gjerne ut av det synlige, men er også mye dypere og har forbindelse med det usynlige. Livet selv vil si oss noe om vår væren. Selve livet og naturen taler om at noe er større enn oss selv. Og på en måte dras vi i lengselen mot dette store og uendelige, et spørsmål om hva skaperverket har å si. Naturen bærer på en visdom. Spør man naturen og hører røsten, kan vi fastholde den skjønnheten vi ser. Mennesket ser og hører inntrykkene med hjertet. Sannheten som høres kan være en indre visshet og fornemmelse om at det finnes noe guddommelig og bestandig bak alle skapte ting i verden. Ved å lytte til skaperverket kan mennesket få en visshet om at det er en hensikt og en større sammenheng. Dette kan være en trøst vi hviler i. Skaperverket vekker menneskets lengsel og menneskets lengsel finner kraft og hviler i skaperverket.

Mennesket strever med å finne sannheten, men også med å ta imot sannheten. Det ser ut som om mennesket har et grunnleggende motstridende forhold til seg selv, til sannheten og til den usynlige virkelighet det søker.

Men hvorfor fremkaller sannheten hat (400a, 200)

Derfor hater de sannheten på grunn av noe annet de elsker som sannhet. De elsker den når den bringer lys, men hater den når den går dem imot. Fordi de ikke vil bedras, men selv bedra, elsker de sannheten når den åpenbarer seg selv, men hater den når den avslører dem. Slik, ja nettopp slik vil menneskesjelen [...] holde seg skjult [...] I stedet skjer det motsatte: den kan ikke skjule seg for sannheten, men sannheten skjuler seg selv [...] Salig kan den da bare bli når den – uten å hemmes av noe som tynger – søker sin glede i Sannheten selv, som alt det sanne har sitt opphav i. (400a, 201)

Augustin viser til at lengselen dypest sett er en lengsel etter sannhet, men mennesket makter ikke fullt ut å være i sannheten. Han møter i sin søken etter sannheten egne begrensninger til å ta imot den. Det er både noe tiltrekkende og noe avstøtende med sannhet. Augustin vil gjerne følge sin lengsel etter sannheten, men sannheten kjennes iblant som en trussel. Han er innerst inne redd for sannheten, og han kjenner på motstanden.

Mennesket kan kjenne behov for å skjule sitt jeg og frykter å avkles i sannhetens lys. Visdommen står iblant frem som et spill. Sannhet kan bety å lyse opp noe som ikke før var synlig. Dette kan mennesket undra seg. Å søke sannhet innebærer å se ærlig på seg selv og gå veien om selverkjennelse. Å begynne å arbeide med seg selv og livsspørsmålene kan være smertefullt. Samtidig som en søker etter sannhet og kjærlighet vil en helst slå seg til ro med det en allerede har. Mennesket frykter å bli avkledd og derfor holdes sjelen skjult. En fordypning av livet innebærer eksistensielt sett å åpne seg for sårbarheten og miste sitt fotfeste et øyeblikk. Det er en redsel i mennesket for å slippe livet til. For det dype og kraftfulle livet består av og oppstår i sårbarheten, det som bærer på sorg, skyld og savn. Mennesket utfordres til å slippe taket og våge å gi seg ut på ukjent vei. Lengselen holder liv i drømmer og håp om at det finnes en dypere sammenheng og et mønster i våre liv, at det er en dypere sannhet å søke der de små meningsdeler finner plassen i et større hele. Lengselen kan sees som kraften som går gjennom sårbarhetens landskap mot gleden i sannhetens fylde.

Å lete etter denne sannhetens fylde kan innebære å måtte bøye seg. Svarene ligger ikke i det åpenbart store, men i det skjulte og hemmelighetsfulle. Hvis mennesket plasserer seg selv over sannheten, kan en stenge for den. Sannheten skjuler seg.

Derfor begynte jeg å granske de hellige skrifter for å se hvordan de var [...] Ved inngangen er det så lavt at en må bøye seg. Men går en lenger inn, vider det seg ut til stor høyde, og det hele er tilhyllet av dype hemmeligheter. Men jeg var ikke slik at jeg kunne gå inn i det, og ville ikke bøye nakken for å gå den vei. (400a, 39)

Augustins vandring inn i skriften byr på utfordringer. Han ser store skatter og hemmeligheter som han tiltrekkes av. Augustin merker at gjennom skriften dras han inn i de dype hemmelighetene, men må i samme åndedrag bøye sitt hode for å kunne se og motta dette. For ham handler det om å gi slipp på noe for å få noe annet og bedre. Han må ofre sin egen stolthet og selvets plass må innskrenkes. I offeret ligger både forsakelsen og muligheten for nytt liv.

I lengselen møter mennesket sine egne stengsler. Stengslene kan være bygget opp rundt vår selvforståelse og behov for beskyttelse og kontroll. Menneskets hovmod og behov for ære og prestisje kan ødelegge for mennesket. Idet en bøyer seg, kan det se ut som en mister noe en ikke kan være foruten. Paradoksalt nok kan det oppstå noe nytt, og mer livgivende når

mennesket gir avkall på eller mister noe annet. Å overgi seg åpner for å bli tatt imot og båret av fellesskapet eller et Du. På en slik vei kan nytt liv skapes. Egen tilstrekkelighet går tapt og kjærligheten får rom. Selve kampen dreier seg om å følge sin lengsel. Mennesket lengter etter å se livet åpne seg som et mysterium. Å forstå seg selv som et både-og kan være med å gi mennesket verdighet. Denne selvoppfattelsen gir oss rom for å være gjensidig avhengige av hverandre. Det gir rom for det menneskelige og svake, så vel som det sterke. Menneskets katedral åpner først sine mange rom med skatter når mennesket bøyer seg og tar imot, når mennesket erkjenner sin litenhet i et Kosmos. I lengselen møter mennesket seg selv og erfarer at det er et feilende menneske, der stoltheten hindrer mennesket i å søke det som er det vesentlige for det indre liv. Vi er dødelige, vi bærer på synd og fremfor alt hovmod. Hovmod og verdighet ser ut til å være motpoler.

Å være ydmyk og åpen for den sanne visdom innebærer mer enn å avkles og se seg selv i et sant lys. Der kan mennesket hvile i det som er større enn en selv. Evighetens og uendelighetens trekk ved livet kan mennesket bare ane.

Men du, Herre, lever alltid, og ingen ting dør i deg. Du er til før verdens opphav og før alt som kan kalles fortid [...] Hos deg har alle uforgjengelige ting, en uforgjengelig grunn, og alt det som forandres sin uforanderlige kilde, der lever de evige idéer til alt det jordiske og tidbundne. (400a, 7)

For dine år aldri tar slutt, er de som et evig ”i dag” [...] Alt som skal skje i morgen og lenger frem, alt det som skjedde i går og lenger tilbake, det skal du gjøre og har du gjort *i dag*. (400a, 8)

Å Sannhet, Sannhet hvor inderlig jeg lengtet etter deg også den gang, med det innerste av min sjel [...] Jeg hungret etter *deg*. (400a, 39)

Men jeg hungret og tørstet ikke etter det beste du har skapt, men etter deg selv, du Sannhet hos hvem det ikke er forandring eller skiftende skygge (Jak.1.17). (400a, 40)

Nei, du er i deg selv storheten og skjønneten.” (400a, 67)

Augustin hviler med hele sin menneskelige tyngde i en virkelighet som går utover nuet. Uforanderligheten hos Gud utdypes. Augustin dras i sin lengsel utover fornuften og mot det oversanselige. Det er Guds karaktertrekk det er snakk om. Det er dette Augustin lengter etter, dette er sannheten for han.

Mennesket lener seg i lengselen mot evigheten, en virkelighet som er annerledes enn den synlige og partikulære virkelighet. Det å bli mottatt er å bli rommet med all sin fortid, nåtid og fremtid, av noen eller noe. Dette er et bærende grunntrekk i livet som holder når alt annet svikter. Det å kunne hvile i og legge seg i avhengigheten til dette, er en gave ved livet. Det rommer møtet med den andre og det som er større enn en selv.

5.3 Kildens uendelighet

Mennesket er gitt en kilde og et liv som det ikke selv kan romme eller utfolde. Dette kan synes motstridende. Hva ligger under denne årelange søken etter noe en ikke kan få? Kan livet og den kjærligheten en søker både være virkelig og uoppnåelig? Det er hos Augustin en grenseløs lengsel og en fortvilelse over manglende endring.

For trang er min sjels bolig til at du kan komme dit. Gjør du den større! Forfallen er den. Bygg du den opp igjen! [...] Men hvem kan rense den (400a, 5)

Selv søkte jeg det laveste av ditt skaperverk og kom således bort fra deg – et menneske av støv på vandring mot støvet. (400a, 15)

Stor var min undring og bekymring når jeg tenkte på hvor lang tid det var gått siden mitt nittende år, da jeg med en sann glød begynte å hige etter visdom [...] Nå var jeg alt i mitt trettiende år, og ennå satt jeg fast i den samme sølen, grådig etter å nyte øyeblikkets flyktige gleder, som gjorde meg splittet og spredt. Jeg sa til meg selv: "I morgen skal jeg finne det. Da skal det gå klart opp for meg, og jeg skal holde fast ved det" (400a, 103)

Augustin beskriver ærlig sin egen splittethet. Det er tretthet i Augustins lengselskamp. Kjærligheten han søker er mye større enn hans hjerte kan ta imot og eie. Han bærer med seg fortvilelsen over spilte år og livet som har gått. Striden bølger frem og tilbake i Augustins sinn, mellom å ville og ikke ville, tilbakeblikk og framtidssyn i en samtidig bevegelse. Håpet om at det må skje noe godt i nærmeste fremtid gir næring til hans kjærlighetslengsel.

Mennesket er i en dobbelthet der lengselen går mot å romme fullkommenheten og samtidig kjenner mennesket på begrensningene ved å ta imot. Det er et mysterium og et paradoks at menneskets lengsler går utover og sprenger grensen for det som synes mulig å erfare. Slik lever mennesket med en lengsel som er grensesprengende i sin natur. Det kjennes som om hjertet ikke er i stand til å romme kjærligheten og et dypere liv. Likevel stanser ikke lengselen opp. Kjærlighetslengselen baner vei for å kunne romme mer liv innen egne grenser. Når mennesket kjenner på lengsel, starter ofte pendlingen mellom fortid og fremtid. Mennesket ser den veien de har gått og hvordan årene har fått sitt innhold. Samtidig erkjenner det at en ikke har kommet videre eller fremover. Tanken og troen på at i morgen kan noe godt skje er med på å holde mennesket oppe. Mennesket kan miste livet her og nå fordi lengselen blir overveldende og sår.

Hva er virkelig og hva er bildet på det virkelige? Er det noe som er bakenfor det hverdagslivet vi lever og som drar på oss? Det at lengselen har sin forankring i den evige kilde, hos Gud, gjør for Augustin denne uoppnåeligheten.

Men du som jeg elsker, og som jeg lengter etter for at jeg skal bli sterk, du er ikke disse legemene som vi ser, selv om de er på himmelen [...] Langt virkeligere enn de forestillingene om de ting som er til, og enda sannere er tingene selv; men deg er de ikke. (400a, 40)

Augustin lengter etter Gud, men hva er det ved Gud han lengter etter? Han lengter etter å smake det som er evig, uforanderlig og uendelig. Gud tilhører en kategori som sprenger alle andre kategorier. Hans karaktertrekk, helligheten, er det Augustin beundrer. Han retter sin lengselsbønn mot denne Gud. At Gud er annerledes, gir håp og forventning om oppfyllelse. Augustin søker grunnlaget for det som er. Han elsker det han leter etter, Gud.

Menneskets lengsel går mot en annen virkelighet enn den en selv lever i. Denne lengselen må være forbindelsen mellom mennesket og den guddommelige eksistensen. Dette gir grunnlag for å tenke at mennesket ikke kan forstå, måle eller beskrive sin lengsel fullt ut. Den er nemlig båndet mellom min egen situasjon og noe ukjent. Lengselen er som tråder mellom de to bestående poler. Skal mennesket kunne stå i lengselen som rettes mot noe en ikke enda har, kan dette bare skje ved en slags visshet om noe bærende i livet. Guds natur og egenskaper kan være et slikt håp.

Hva er det å komme frem, å finne og oppfylle lengselen? Mennesket vil virkelig frem til kilden. De vil finne og motta nytt liv. Mennesket nøyer seg ikke med at lengselen i seg selv er nok.

Om noe altså er ute av øye og ikke ute av sinn [...] så bevarer vi i vårt indre et bilde av det, og leter etter det til det kommer oss for øyet igjen. Når det så finnes, kjenner vi det igjen etter det bilde vi har i vårt indre. (400a, 196)

Hvordan skal jeg da søke det salige liv? Jeg har det jo ikke før jeg kan si, før jeg må si: ”Det er nok, der er det!” Men hvordan skal jeg søke det? Ved erindringen? Som om jeg har glemt det, men ennå husker at jeg har glemt det? Eller ved trangten til å kjenne det ukjente, som jeg enten aldri noen gang har kjent, eller også har glemt så fullstendig at jeg ikke minnes jeg har glemt det? Er det ikke nettopp det salige liv alle vil ha? Finnes det overhodet noen som ikke vil ha det? [...] Hvor kjenner de det fra når de så gjerne vil ha det. Hvor har de sett det, siden de elsker det? Jo, det er nok så at vi har det – jeg vet bare ikke hvordan. Vi har det på forskjellig vis. Noen er lykkelige over å ha det, andre er salige i håpet. De sistnevnte har det i ringere grad enn de som alt er salige ved å ha det [...] Jeg vet ikke hvordan de har lært den å kjenne. De har den altså ved en slags viten som jeg ikke kan forklare. Jeg skulle gjerne vite om den skyldes erindring. For dersom den virkelig er i minnet, må vi ha vært salige en gang før. (400a, 197)

For vi kunne ikke elske det om vi ikke kjente det. Når vi hører dette ordet, tilstår vi alle at vi strever etter selve saken. For vi har ingen glede bare av lyden (400a, 198).

Det salige livet er for Augustin oppfyllelse. Han har det evige livet når han kan vite at han har det. Samtidig sier Augustin at vi har det salige livet allerede, vi vet bare ikke hvordan. Augustin viser både til en nåtidig og en fremtidig oppfyllelse. Han gir uttrykk for å selv å ha oppnådd oppfyllelse her i livet. Det skjedde da han møtte sannheten, og ble ett med ordet. Sannhetens ord ble et Du som elsker ham. Samtidig har hans hjerte en trang etter mer av det salige liv, noe som kan se ut som det hører evigheten til. Ut fra et teoretisk synspunkt er det enden på dette Augustin ser, målet for all søken. Der blir den ikke erkjente *paradislengselen* gjenkjent. Augustin peker ikke mot en glede eller en salighet som har nok i seg selv, men som går utover til fellesskapet. Augustin peker på at mennesket ikke kan søke og lengte etter noe fullstendig ukjent, noe en aldri har hatt. Denne tenkningen hos Augustin kan forstås som om mennesket bærer på en rest av paradiset. Augustin sier at vi har vært i berøring med lykken og saligheten tidligere.

Det ser ut som om mennesket ikke slår seg til ro med å kjenne på kraften i lengselen etter noe. Mennesket vil aller helst ha oppfylt lengsel, glede og lykke i fullt mål. Men det ser ut som om lengselens oppfyllelse bare glimtvis erfares. Lengselen handler om en søken der alt kommer i harmoni. Lykke, glede og salighet er individuelle aspekter knyttet til det partikulære livet i tid og rom, her og nå. Men helheten og samhörigheten peker også mot en evig og uendelig dimensjon ved menneskets væren. Slik kan det se ut som at mennesket finner kilder som er deler av den større kilden. Det ser ut som om det er noe vi er fortrolige med, som gir en slags gjenklang som møter og oppfyller vår lengsel. Det må være noen elementer i det som søkes som enkeltindividet er fortrolig med. Vi har altså et begrep om det vi lengter etter, det som gjør oss lykkelige. Vi gjenkjenner det som for den enkelte er mer hjem og helhet enn det vi allerede har. Glimt av gjenkjennelse og oppfyllelse henger sammen og er selve nøkkelen til lengselens oppfyllelse. Lengselen får kraft i disse glimtene av gjenkjennelse og dette gir lengselen styrke og tydelighet. Erkjennelsen av at det er dette jeg lengter etter bekrefter lengselens retning, at mennesket er på rett spor i forhold til sin indre reise. For de svarene vi finner når vi søker, som vi kan slå oss til ro med, er de som vi er fortrolige med.

Å finne kilden er et møte mellom det partikulær og det evige. Å nå frem til *det som er*, kan være selve kilden.

Således fant den hva det var for et lys som strålte på den, da den uten å tvile ropte ut at det uforanderlige er å foretrekke for det som forandres, det lys som lot den kjenne dette uforanderlige [...] Og så nådde den – i glimtet av et skjelvende syn – *til det som er*. Da så jeg ditt usynlige vesen, det som kjennes av dine gjerninger. Men jeg maktet ikke å feste blikket på det. (400a, 127)

Augustin viser i korte drag hvilken vei han har gått i sin søken. Han er kommet frem til Kilden, *det som er*. Dette er en åpenbaring som forandrer alt for Augustin. Han får et glimt av den uforanderlige og evige Gud.

Kan mennesket ha slike øyeblikk der *det som er* åpenbares? Det er berøringspunkt der mennesket møter det hellige. En slik indre klarhet som kommer gjennom åpenbaring kan være selve endemålet for kampen. Åpenbaringen er som et glimt av en dypere erkjennelse. I et glimt erfares en hellighet som overgår det synlige og det partikulære. Denne erkjennelsen etterfølges av en slags ærefrykt. Mennesket kjenner på sin uendelige litenhet i kosmos. Slike øyeblikk av åpenbaring kan ikke fastholdes, men mennesket blir ikke det samme etterpå. Mennesket vet det har vært i berøring med *det som er*. Da er menneskets sannhetssøken fremme ved målet. Åpenbaringen er en sterk erfaring som ga forankring. En visshet om at mennesket var i nærheten av 'det som er' forandres ikke, og blir en klippe i eget liv. Å holde blikket på den totale og altomfattende kilde er en umulighet for mennesket. Mennesket må kanskje nøye seg med å utforske noe ved kilden, de små kildene som er deler av den store kilden.

Det er en lovprisning av menneskets væren og livet, som løfter lengselen. Takknemligheten er rettet mot noe eller noen. Hengivelse uttrykkes via takken og lovprisningen. Takken løfter lengselen. Takken springer ut av slike små glimt av kildens opprinnelige storhet.

Uten å stanse eller stilne synger hele skapningen din lov. Hvert menneske priser deg med sitt åndedrag, når munnen er vendt mot deg. Ja, også dyrene og naturen synger med gjennom munnen til dem som betrakter ditt skaperverk. Slik kan vår sjel løfte seg fra sin dvale opp til deg. Den støtter seg til det som du har skapt, og går således over til deg som har skapt det alt så underfullt. Der er fornyelse sann styrke. (400a, 69)

Og deg vil eit menneske lova, ein ørliten del av skapningen din – endå det ber i seg vitnemålet om si synd og vitnemålet om at du står 'dei stolte imot' (1.Pet 5, 5). Endå vil menneske lova deg, nett fordi det er eit lite fjøn i skapningen din. Ja, du gjer det til ei glede for oss å prisa deg, for du har skapt oss til deg, og hjarta vårt er urolig til det finn kvile i deg. (400b, 19)

I Augustins tenkning er ikke lengselen begrenset til en uendelig uoppfylt søken som kan ligne på tomhet. Augustin lar seg ikke begrense av at han er underveis, men han ser den ultimate oppfyllelse og uttrykker den i sang og takksigelse. Augustin ser på lovprisning som menneskets naturlige værenstilstand. Han peker på den store ordningen som er i skaperverket og alt det vakre, ikke for noe nytteperspektiv, men fordi det er godt i seg selv.

Takknemlighetens toner er bærende gjennom hele boken *Bekjennelser*. Mennesket er ved sin blotte eksistens og sitt åndedrett grunnleggende lovprisende til stede i livet. Det er en sang og

en tone i selve skaperverket som mennesket deltar i. Å være i sin lengsel er å delta i denne sangen. Livet selv går langt utover det mennesket kan fatte og mennesket dras inn i en takknemlighet. Mennesket står i en sammenheng med alt det skapte. Å se sin litenhet i et stort univers vekker undring og takk. Det er som om livets hellighet åpenbares idet en ser seg selv i en større sammenheng, sin menneskelighet, både sin storhet og litenhet. En kraft i mennesket får utløp gjennom takkens toner. Det å lovprise er å erfare sin egen lengsel sprengte seg fram og utvide ens indre rom. Det er å gå utover det partikulære og hengi seg mot det uendelige, evige, guddommelige. Takksigelsen følger åndedrettet og vender seg mot noe større enn seg selv. Slik kan lengselen vekkes fra en dvaletilstand til å bli tydeliggjort. Gjennom sangen og takken vendes lengselen utover seg selv i en bevegelse fremover. Noe ved lengselens oppfyllelse ligger i selve tilbøyeligheten til å lovprise og komme inn i en hvilende tilstand. Det skapte, blomstene, dyrene og naturen, har en harmonisk og bekymringsløs væren. Menneskets lengseloppfyllelse kan ha noe av denne hvilende tilstanden i seg. Det unike uttrykket lengselen har i hvert menneske, kan ha med den særegne tonen som tilhører hvert enkelt menneskes liv. I denne menneskelige væren som lovprisende, løftes mennesket utover seg selv.

Å fange og beskrive lengselen er en umulighet. Å finne kilden og å komme frem, er totalt å forbindes med noe av den. Lengselen er like altomfattende og grensesprengende som kjærlighetens vesen. Den leder mot total oppfyllelse og forening. Språkets grenser nås når dette skal beskrives. Den totale foreningen med kjærligheten er en oppfyllelse.

Og likevel er det et lys jeg elsker, en røst, en duft, en slags føde og favntak – når jeg elsker min Gud: lyset, røsten, duften, føden og favntaket for mitt indre menneske. Der stråler og funkler for min sjel det som intet sted kan romme. Der toner det som tiden aldri river med seg. Der dufter det som ingen vind kan blåse bort. Der smaker man det som ikke minker for noen begjærlig appetitt. Der tas man i favn av det som ingen tretthet kan rive fra en. Dette er det jeg elsker, når jeg elsker min Gud. (400a, 183)

5.4 Lengselens vesen i lys av Augustins Bekjennelser

Augustin synliggjør noe av lengselens ontologi gjennom sin biografi. Han beskriver sin gudslengsel i et rikt og poetisk språk. De konturene som trer frem er universelle og har allmenne trekk. Med et hermeneutisk ståsted formes konturene av lengsel i et mellomrom og en dialog mellom Augustins tekst og fortolkerens hermeneutiske horisont. Funnene fra denne studien kan for det første se lengselen som en kraft mot forandring. Videre går lengselens

retning fra det sanselige og partikulære mot dypere sannhet og virkelighet. Lengsel er også væren ved kildene som deler av den uendelige kilden.

Kraft

Mennesket er i sin indre bolig nær sin lengsel. Lengselen går utover grensene som materien setter. Mennesket er fanget av sin begrensning, men lengselen søker utover mot en videre horisont. Lengselen er denne drivkraften til forandring, dette potensialet og forrådet av kraft i menneskets indre. Potensialet kan aldri fullt ut frigis eller omsettes. Kraften i lengselen er dypest sett er en lengsel etter kjærligheten som åpner vei for mer liv. Kraften til forandring ligger i at mennesket har kjærligheten i seg selv og kjærligheten er Gud. Mennesket har dermed Gud i seg. Drivkraften går mot fornyelse og forandring, forankring og forvandling på et indre plan.

Mennesket har gjennom hele livet en reise i sin lengsel. Det finnes et urbilde av hjemmet dypt i menneskets indre. Mennesket har en erkjennelse av en avstand fra hjemmet og en anelse om å være på vei hjem.

På lengselens veier er det drømmen og forventingen om det som ligger foran som gir drivkraften til å søke. Det indre blikket hviler på noe der fremme. Fortiden klinger med. Men tilbakeblikket og savnet er ikke selve lengselen. Lengselen retter seg fremover. Den bæres oppe av en tro til at noe verdifullt ved livet allerede er gitt, men ikke tilegnet.

Det er en pågående henvendelse i lengselen. Mennesket erkjenner at en ikke klarer å gå på denne forandringens vei ved egen hjelp. Å våge å gå med sin lengsel er å slippe sin selvhjulpenhet. Mennesket er i en dialog i sin lengsel. Lengselens dialog fører mennesket med seg selv, noe eller noen, skapelsen og livet, kjærligheten eller en gud. Dialogen kan være en form for bønn. Troen og håpet kan skape rom for å gi kraft og mot til å følge sin lengsel selv om mennesket ikke kan forstå lengselen fullt ut. I lengselen er kjærligheten båndet mellom ens væren og noe ukjent.

Fordypning

Det er ikke nok for mennesket å bare være i det ytre livet. Mennesket spør etter dybde, forankring og fylde av liv og kraft. Det søker mot fremtiden og stiller spørsmål til hvor livet kan forankres og fullendes. Mennesket lengter etter å bli sett, bekreftet, mottatt og helhet på et dypere plan. Det søker fellesskap med det bærende i livet, med det som har substans.

Mennesket lengter etter noe som er utenfor seg selv, selve kilden for livet. Kilden representerer noe ved Gud, den evige og uendelige kjærligheten. Lengselen synes å gå mot å komme inn i den kjærlighetens sammenheng som rommer hele ens liv.

Skaperverket har en stemme som lar seg høre når mennesket lytter med hjertet. Inntrykkene fra skaperverket peker mot usynlige tråder til noe mer. Samtidig bærer gleden ved det ytre livet på en sårbarhet, fordi den bærer med seg et minne om en dypere oppfyllelse. I søken på det sanselige nivået oppdager mennesket at gleden mangler forankring. Det synes vanskelig å skille mellom begjæret og den sanne kjærlighet. Begjær kan sidestilles med behov som ikke gir den eksistensielle oppfyllelse. I den transcendent lengselen hos Augustin, lengselen etter det hellige i Gud, føres striden mellom det evige og det partikulære. Det partikulære skygger for det hellige, samtidig drar det hellige på mennesket.

Det å søke de dype hemmeligheter fordrer en oppriktig ydmykhet overfor det en søker. Å søke den sannheten som skaperverket forteller om kan være smertefullt. Mennesket stilles i det åpne uten garantier for å finne svar når det søker. Det er å sette egen trygghet i det usikre. Sannheten har også karakter av å lyse opp og avdekke.

Mennesket er i denne dobbeltheten, å ville fremover i sannheten og ville skjule seg for den. Det er en dualisme i lengselen som består i at jeg vet hva jeg har, men jeg ikke vet hva jeg ikke har. Spørsmålet blir om jeg skal forholde meg til det jeg har eller noe mer. Likevel søker mennesket noe mer, men ikke nødvendigvis fullt ut. Menneskets lengsel avspeiler noe som mennesket savner, men som det ikke har grep på.

Livskriser og korsveier kan forløse lengselen til å bli tydeligere. Når grunnlaget en står på svikter, kan lengselen føre en mot forsoning og forløsning, forvandling og fornyelse. Når en åpner seg og lytter til den svake erindringen, gis denne rom, den tydeliggjøres og vokser i kraft. Motsatt kan svaret være vanskelig å finne fordi en ikke lytter til det svake minnet eller fordi svaret ikke får plass i menneskets selv. For Augustin handler det om å få et glimt av det hellige, liksom avdekke hva dypere sannhet er.

Erkjennelsen av hva en vil og ønsker, blir klarere når lengselen blir sterk. Det blir en forandring og et skifte på det indre plan. Det ligger en slags avklaring i en slik forløsning, at mennesket ser seg selv i nytt lys. Mennesket skiller noe betydningsfullt fra noe annet og mindre betydningsfullt. Det skjer en sontring og nyansering som setter vilje og handling i bevegelse.

Mennesket kjenner at når lengselen berører en, berøres det på et dypere fundament og ikke følelsene alene. Følelsene klinger med, men er flyktigere enn lengselen. Lengselen er

forankret i det hele, den er ikke fragmentarisk, men drar alltid med seg hele livet i oss. I sin lengsel berøres sorg og smerte, uro, glede og takknemlighet samtidig. Lengselen er et indre forhold. Lengselen er omfattende og dyp, den lar seg ikke forstå fullt ut. Mennesket er i samspill med livet i og utenfor seg selv i sin lengsel.

Væren

Lengselen som væren skimtes og fornemmes, men kan ikke utforskes fullt ut. Menneskets væren er et mysterium. Det er noe ved livet som går utover livet. Menneskets eget liv er en del av dette større livet. Disse dype hemmeligheter lar seg finne: det som virkelig er som er mer enn alt og større enn alt. Hemmeligheten er selve visdommen, en sannhet som fyller ut alt og gir svarene i menneskets liv. Lengsel går mot total forbundethet og forening med et du.

I sin lengsel søker mennesket alle de timelige og partikulære målene, men også den uendelige kilden. I møtet med kilden ser mennesket at det er noe som er mer virkelig enn det klarer å fatte. Lengselen kan sammenlignes med regnbuen som er synlig og som har en begynnelse og slutt, men som ikke lar seg finne. Saligheten er å være en del av det som omfatter alt og det hele. I denne søken kan mennesket få et glimt av det som virkelig er, det som er grunnlaget for denne store helheten. Kilden er mye større enn mennesket, slik livet selv er større. Mennesket kan finne en plass i og ved kilden og begynne å utforske den. Den er uendelig og har samtidig sine konkrete og partikulære uttrykk. Det er som det alltid er noe bak det vi søker og når frem til. Når mennesket finner kilden som del av en større kilde, ser det ut som vi finner noe vi er fortrolige med. Vi har et begrep om hva vi lengter etter og gjenkjenner det når vi er fremme.

Lengselen tilhører det skjønne ved menneskelig væren. Den beveger seg i det sanselige og kunstferdige. Slektene og menneskeheten står sammen i lengselen. Lengsel hører til det å være menneske, vår felles væren og det å være et enkelt menneske i en større sammenheng. Lengselen binder dette sammen, hvem er mennesket i sin partikulære væren, avgrenset av døden og i sin grensesprengende utfoldelse, evig og uendelig – et mysterium. Menneskets ånd strekker seg utover det tidsbundne og avgrensede. Slik kan lengselen kle mennesket i en kappe av verdighet. Verdigheten ligger i dette vakre, at det er noe mer i oss. Ansiktet kan ha skinn av lengsel. Dette kommer til uttrykk like mye om mennesket er nedbøyd i sorg og smerte, eller stråler av glede. I menneskets lengsel anes spor av helligheten. Når vi med hjertet forstår noe av hvem vi er, forvandles vi til det.

Å komme frem til det som er vil si at det gis et glimt av kilden. For Augustin er dette glimtet et glimt av Guds hellighet og det forandrer hans lengsel. Lengselen blir mer fokusert og har

en større kraft og synes rikere og fylt av takknemlighet. Mennesket er i berøring med det hellige og det er større enn en selv kan romme. Lengselen er å åpne opp kilden slik at en er i berøring med helligheten i seg selv som går utover en selv. Kilden kan avdekkes og åpnes slik at helligheten gjenkjennes i et glimt, det hele, rene, skjønne og evigvarende sanne. Når Augustin slås av det helliges storhet, sprenger lovprisningen seg frem. Takknemligheten over at mennesket er og over det dype mysteriøse ved livet, danner et fundament som lengselen går ut ifra og som styrker lengselen. I lovprisningen skjer en forening. Åpenbaring er et slikt glimt av gjenkjennelse i møte med det som er.

Lengselen vitner om at mennesket er ånd og går utover det partikulære. Når mennesket befatter seg med lengselen aner vi at mennesket er ubeskrivelig stort og kraftfullt, men også lite og hjelpeløst. Mennesket strekker seg utover tiden her og nå. I møtet med dette ser mennesket at alle, hele skaperverket priser denne helheten. Enhver har sin egen tone i dette store koret. Og det er denne oppfyllelsen som blir til denne duften som ingen vind kan blåse bort, eller dette favntaket for mitt indre menneske.

6 EN HERMENEUTISK LESNING AV ENKELTE KIERKEGAARD-TEKSTER

Denne delstudien fokuserer på hvordan en kan forstå lengsel i relasjon til Kierkegaards omfattende tenkning.⁴³ Utvalget av tekster er en ramme for å forstå ulike forhold ved det dype, indre menneskelige liv. Lengsel utlegges ikke direkte i tekstene, men lengselens ontologi er implisitt og underforstått i hans forfatterskap. Dette kan begrunnes med at Kierkegaard skriver om kjærlighetens indre kilde i mennesket. Med en forforståelse fra vårdvitenskapens grunnforskning kan kjærlighet og lengsel tenkes å høre sammen. Videre har Kierkegaard en omfattende grunnanskelse om menneskets indre liv. Lengselen er sentral i det å være menneske at den kan antas å kunne utledes fra Kierkegaards filosofiske skrifter.

Ontologisk lengsel tolkes i denne studien som et grunnforhold i menneskets subjektive indre rom. Lengselen berører noe felles menneskelig i vår væren. Den går dypere enn tanker og følelser og den er en bevegelse mot å leve i dypere forstand. Lengselen forbinder således mennesket med det universelle ved å være menneske.

Kierkegaard fortolkes i hovedsak basert på utdrag av skriftene *Sygdommen til døden*, *Kjærlighetens Gjærninger* og *Hjertets renhet er å ville et*. Jeg har gjort rede for valgt av kilder i kapittel 4.5.

Etter at den naive fortolkningen av tekstene var avsluttet, ble forståelsen av Kierkegaards tenkning dypere.⁴⁴ På denne bakgrunnen vises det i noen fotnoter til flere tekster av Kierkegaard, samt fortolkninger som understøtter og utdyper studiens funn.

I dialog med tekstene avdekkes det noen sammenhenger mellom lengsel og kjærlighetens kilde, lengsel og selvets stadige nydanning, lengsel og gjennomsiktighet, samt lengsel og troens forvandling.⁴⁵ Hver for seg beskriver de ulike sammenhenger som åpner opp for en forståelse av lengselen som en grunnleggende kraft i menneskets selv og tilværelse. Lengselen

⁴³ Kierkegaard (1813-1855) etterlot seg både en stor mengde utgitte og uutgitte skrifter da han døde. Hans korte liv, dypsindige tanker og omfattende forfatterskap har stor innflytelse på tenking og vitenskap i hele verden. Thielst (1995) skriver at "Søren Kierkegaard kan virke spesiell som figur og skjebne, så var det som opptok ham og fikk pennen til å danse over arkene, dypest sett det fellesmenneskelige, det allmenne ved å eksistere og være til som menneske" (13). Kierkegaards filosofi gir mening idag, nettopp fordi han skriver så allmennmenneskelig. Midt i Kierkegaards kristendom, trer det allmenne så tydelig frem og gjør Kierkegaards tanker aktuelle i tiden.

⁴⁴ Deltagelse på sommerkurset "Kierkegaard: The Individual in Global Society", København Universitet, 2010, for master og phd studenter, ga kjennskap til relevant Kierkegaardsforskning.

⁴⁵ Hos Kierkegaard er selvet sentralt. Selvet er det som forholder seg til både seg selv som kropp, og til sitt dypere selv, som betegnes ånd (Bertung, 2010, 83).

har sitt opphav i kjærlighetens kilde. Denne ontologiske tilstanden former rommet der fortvilelsen utfolder seg i spenningen mellom det partikulære og det evige. Mennesket dannes som et selv ved å vedkjenne seg fortvilelsen og kan da erfare at den avgjørende livsforvandlende kraft kan virke.

6.1 Kjærlighetens kilde

Kjærligheten har en opphøyd plass i Kierkegaards grunnanskuelse. Han beskriver kjærligheten som den dypeste meningen i tilværelsen. Å ha kjærlighet betyr hos Kierkegaard å ha en dypere trang i seg, en trang som kan være nær lengselen. Kjærligheten som trang vil noe, er i bevegelse og stadig nydanning. Det er trangen i kjærligheten som er parallellen til lengsel. En kan også si at det er navet i kjærligheten og lengselen som er sammenfallende.

Kjærligheten benevnes som et bånd mellom det partikulære og det evige livet i oss. I denne tiltrekningen som ligger i båndet, kan lengselen ligge som en forbindelse mellom en hjemløshet og å være hjemme i livet og i seg selv. Lengselen synes å være et mysterium, slik kjærligheten er det. Kjærlighetens sted er hjertet og kjærlighetens kilde i hjertet kan åpnes når hjertet slår rot i kjærlighetens jordsmonn. Lengselen kan være mer eller mindre sterk. En åpnere lengsel kan frembringes der mennesket setter sitt liv i kjærlighetens jordsmonn og gir rom for livets krefter.

Kierkegaard viser at det mest avgjørende som skal sies, er om mennesket slipper kjærlighetens kraft til i sitt liv. I *Kjærlighetens gjerninger* sier han:

Den Selvbedragne har lukket sig selv ude og lukker sig selv ude fra Kjerlighed [...] (1847a, 14).

Ak, selv den meest Trængende, der har levet, hvis han dog har havt Kjerlighed, hvor riigt har ikke hans Liv været i Sammenligning med ham, den eneste Fattige, han, der levede Livet hen og aldrig følte Trang til Noget (1847a, 18).

Kierkegaard spør hva et menneske er uten kjærlighet.⁴⁶ Han hevder at å ha trang til kjærlighet er det mest livsoppfyllende for et menneske.⁴⁷ Kierkegaard polariserer det å ha kjærlighet og dermed et rikest mulig liv mot det å ikke ha hatt trang til noe. Slik kan det utledes at

⁴⁶ Kierkegaard kaller kjærligheten for "den Rod ved hvilken alt hænger sammen med det Hele" (1843b, 201).

⁴⁷ Quist peker på kjærligheten hos Kierkegaard som både en plikt og en trang. Det er en dobbelhet i kjærligheten. Det er kjærligheten som en ontologisk grunn nedlagt i mennesket som bevirker trangen. Kjærligheten som plikt kommer til fordi mennesket ikke alltid røkter denne kjærlighetens grunn på en god måte. Mennesket kan forsøke å lukke seg til overfor det godes mulighet. Menneskets ontologiske grunn gjør at kjærligheten er både et utgangspunkt for trangen og selve trangen (2009, 298ff).

kjærligheten har med en dypere trang i mennesket å gjøre.⁴⁸ Hos Kierkegaard ser det ut til at kjærligheten er suveren, eksklusiv og utelukker alle andre konkurrerende former for kilder. Slik jeg forstår Kierkegaard er trangen dypere enn et behov i denne sammenhengen.⁴⁹ Kjærligheten stiller det ultimate spørsmålet til mennesket og hever seg over alle andre målestokker i menneskers liv.

Trang slik den her utledes fra kjærligheten kan ligge nær lengselen. Jeg forstår dette som om alle behov og ønsker må tre tilbake for en grunnleggende lengsel som har sitt utspring i den ontologiske kjærligheten. Lengselens resultater, det mennesket står igjen med når lengselen følges, varer utover det som smuldrer bort i menneskets liv.

Livet hviler på kjærligheten. Kjærligheten er selve tilværelsens sammenheng og grunnlag. Kierkegaard viser til kjærligheten som gåtefull og skjult. Samtidig kommer den til syne som menneskets grunnlag.

Kjerlighedens skjulte Liv er i det Inderste, uudgrundeligt, og da igjen i et uudgrundeligt Sammenhæng med hele Tilværelsen. Som den stille Søe grunder dybt i de skjulte Kildevæld, hvilket intet Øie saae, saaledes grunder et Menneskes Kjerlighed endnu dybere, i Guds Kjerlighed. Dersom der intet Væld var i Bunden, dersom Gud ikke var Kjærlighed, da var verken den lille Søe, ei heller et Menneskes Kjerlighed. Som den stille Søe grunder mørkt i det dybe Væld, saaledes grunder et Menneskes Kjerlighed gaadefuldt i Guds. (1847a, 17f)

I første del av *Kjærlighetens Gjerninger* beskriver Kierkegaard kjærligheten som noe som ligger under tilværelsen, som en gave fra skapelsen av. Kjærligheten er den sammenheng som binder alt sammen og gir livet den ytterste meningen. Derfor forbinder Kierkegaard kjærligheten med Gud. Slik jeg forstår Kierkegaard mener han at dersom det ikke er en slik guddommelig kjærlighet som ligger under skaperverket og i menneskers liv, da eksisterer ikke menneskets kjærlighet heller. Kirkegaard selv påpeker at hans tanker er en grunnanskuelse, ”en consequent gjennomført Grund-Anskuelse” (1849a, 138).

Kierkegaard benytter sjøen som bilde på at vi ser noe, men ikke alt ved livet. Ei heller kjærligheten er fullt ut synlig for oss, selv om den er virkeligere enn alt. Under overflaten skimtes dypet, der ligger en større kilde. Kjærligheten er i sammenheng med noe mer og større i tilværelsen, Gud.

⁴⁸ Piltz benytter begrepet pasjon i relasjon til grunnleggende lengsel og sier: ”Den grundläggande passionen är kärleken som lockas fram av det godas attraktion. Kärleken utlöser längtan efter det goda man saknar och hoppet om att uppnå det.” (2009, 169)

⁴⁹ Delmar (2006) peker på dybden i den eksistensielle trangen, at livsfenomener som sorg, ensomhet, savn, livsmot og lengsel går dypere enn til behov.

Kierkegaards tenkning om kjærligheten kan legges som grunnsyn for forståelsen av lengsel. I mennesket ligger kjærligheten og lengselen er en side ved kjærligheten. Menneskets kjærlighet eksisterer på bakgrunn av at det finnes en større kjærlighet som ligger under. Det kan ikke være en dynamisk kraft i lengselen om det ikke var et kjærlighetens kildevell bak det partikulære livet. Kjærlighetens kildevell drar på mennesket i lengselen. Dette forutsetter at kjærlighet og lengsel er forbundet med hverandre og beveger seg i samme dype forhold.

Lengsel kan tenkes å strekke seg utover mennesket, siden kjærligheten har forbindelse til en evig kilde. Fundert i tanken om den bakenforliggende kilden til lengsel, kan det utledes at lengsel sprenger menneskets partikulære grenser. Lengselen har substans i seg selv, fordi den hviler i noe som er større enn mennesket, og lengselen har substans i det den søker og vil ha, lengselobjektene. Kierkegaard viser til at kjærligheten ligger som et bånd som skaper en spenningsfull tilstand. Kjærligheten beskrives som å være underveis i et liv som leves her og nå.

Hvad er det nemlig, der forbinder det Timelige og Evigheden, hvad er det Andet end Kjærlighed, som just derfor er før Alt, og bliver naar Alt er forbi. Men netop fordi Kjerligheden saaledes er Evighedens Baand, og netop fordi Timeligheden og Evigheden ere uensartede, derfor kan Kjerligheden synes Timelighedens jordiske Kløgt en byrde, og derfor kan det i Timeligheden synes den Sandselige en uhyre Lettelse at kaste dette Evighedens Baand af sig. (1847a, 14f)

Kierkegaard påpeker at menneskets grunnleggende væren er bestemt av forankring i en bestemt tid og med alle hverdagens vilkår. Samtidig er mennesket et evighetsvesen. Kjærligheten er som et bånd, festet i både det partikulære og det evige. Forbindelsen som er mellom det partikulære livet og det evige, uendelige livet, skaper en grunnleggende streben for mennesket. Kierkegaard viser til at kjærlighetens bånd alltid består, og derfor utfordrer kjærligheten oss. Det lar seg ikke gjøre å kaste av seg kjærlighetens bånd. Ved å sette alt inn på å fraskrive seg spenningen, låses kreftene som kunne brukes til livet. Dette sammenbindende båndet vekker motstand hvis mennesket forsøker å være bare i et begrenset perspektiv, det evige eller det partikulære. Kierkegaard mener at kjærligheten kan bli en utfordrer som rokker ved den tilkjempede ro, fordi kjærligheten er båndet mellom det partikulære og til noe utover det partikulære. En spenning skapes idet mennesket er forbundet med livets partikularitet og samtidig forbundet med det som sprenger disse grensene.

Med kjærlighetens bånd trer vi inn i det universelle. Vi beveger oss mellom vår lille verden sett fra innsiden og mot et større univers vi ønsker å være en del av. Fordi vi har en dyp lengsel er vi i berøring med det evige og det uendelige og det blir en del av menneskets

væren. Kjærligheten er båndet som forbinder de uensartede størrelsene i menneskers indre liv. Båndet som er i kjærligheten viser at kjærligheten er større enn mennesket. Derfor er dette båndet en forbindelse til noe mer. Lengsel er virksom i denne spenningen som kommer ut av kjærlighetens bånd. Mennesket er i flere bevegelser samtidig. Mennesket er i det partikulære livet og lenges mot det det allerede har. Samtidig dras mennesket mot et liv som går utover livet her og nå. Menneskets lengsel er en størrelse som finner gjenklang både ved det timelige og ved det evige.

Det er et paradoks at vi er en del av det som vi enda mer ønsker å være del av. Lengselens natur er som spenningen mellom ulike poler og disse motpolene er i tillegg uensartede størrelser. Dermed genereres en kraft. Lengselen avdekker en ikke-hjemme-tilstand som mennesket lever i og berøres av i sin lengsel.

I lengselen har vi samhörighet med tid og evighet. Dette kan peke mot en guddommelig kjærlighet som er evig og som drar på mennesket. I lengselen er vi dermed i berøring med det aller mest bestående og ontologiske i livet. Menneskets lengsel er virksom, aldri helt i ro i en spenning mellom det som var, er og kommer.

Kjærlighetens kilde i menneskets innerste er og forblir et mysterium. Mennesket kan ikke ta kjærligheten i øyesyn, da blir den borte for oss.

Som den stille Søe vel indbyder Dig at betragte den, men ved Mørkhedens Speilbillede forbyder Dig at gjennemskue den: saaledes forbyder Kjerlighedens gaadefulde Oprindelse i Guds Kjerlighed Dig at see dens Grund. (1847a, 18)

[...] ligesom Kildens Udspring, der just, naar du er det nærmest, er længere borte [...] som Solens Straale indbyder Mennesket ved dens Hjælp at betragte Verdens Herlighed, men advarende straffer den Formastelige med Blindhed, naar han vil vende sig om for nysgjerrigt og frækt at opdage Lysets Oprindelse [...] saaledes er det Kjerlighedens Ønske og Bøn, at dens forborgne Udspring og dens skjulte Liv i det Inderste maa forblive en Hemmelighed. (1847a, 17)

Saaledes er Kjerlighedens Liv skjult; men dens skjulte liv er i sig selv Bevægelse, og har Evigheden i seg. (1847a, 18)

Kierkegaard viser til at den indre kilden i mennesket er kjærlighetens kilde. Kildens opprinnelse er nær, men fjern, åpenbar, men skjult. Kilden er av en slik natur at den drar seg unna objektivisering. Kierkegaard tenker seg at menneskets forsøk på å forstå, gripe og holde fast ved det dypeste ved livet, er en umulighet. Hans grunnsyn på livet er at mennesket er ett med kjærligheten og at det ikke finnes et nøytralt sted som en objektivt kan iakttatt sitt eget liv fra. Det paradoksale med kjærligheten er at jo nærmere du kommer kjærlighetens kilde jo

vanskeligere er det å gripe hva dette mysteriet handler om. Men selv om kjærlighetens kilde er skjult i Guds kjærlighet, er kjærligheten virksom.

Lengselen tilhører mysteriet, slik kjærligheten gjør det. Mennesket strever med å forstå seg selv, sitt livs opprinnelse og forankring, og å begripe det essensielle. At kjærligheten må forbli en hemmelighet, kan forstås som om det er noe ordløst når de dypere lag i mennesket berøres. Det er dyp vi ikke når fram til via forklaring eller forståelse. Lengselen berører det uransakelige og dype livet i mennesket. Lengselen er en subjektiv kontakt med det hemmelighetsfulle og dype i sinnet. Lengselen fanger inn noe av kjærlighetens dype kilde i en selv, men bare stykkevis. Spørres det i lengselen etter kjærlighetens kildes opprinnelse og innhold står en kanskje igjen uten svar. Spørsmålene som stilles bærer på betydning. Spørsmålene er uttrykk for hjertets rop. Bare i glimtvis øyeblikk kan lengselen erkjennes. Det er bevegelse i kjærligheten, dynamisk skapelse og gjenskapelse. Fornying og forvandling er pågående bevegelser. Kjærlighetens vei er en vei mot å forbindes med livet i en fornyet enhet.

Kierkegaard viser at kjærligheten er så dyp, hel og omfattende at det er vanskelig å uttrykke den. Den sprenger våre grenser og kan lett forveksles med vemodets tilbakeblikk.

Kjærligheden [...] ingen Digter, hvis han forstaaer sig selv, vil falde paa at besyngte den. Thi hvad Digteren skal besyngte maa have det Veemod, som er hans eget Livs Gaade: maa blomstre – ak, og maa forgaae [...] men hvad der er kan ikke besynges, det maa troes og det maa leves. (1847a, 16)

Kierkegaard viser til at kjærlighet og vemod lett kan forveksles. Det som dikteren besynger er oftest om kjærlighetens blomstring, som er forbi, men sjelden om den evige bestandige kjærlighetens frukt, sier han. Sangen er gjerne dikterens vemod om sitt eget livs gåte. For å fatte kjærligheten må den derimot leves, hevder Kierkegaard. Det er fordi kjærligheten er i øyeblikket, og det som er nå i øyeblikket, er mest levende idet det leves i nuet. Mennesket må hengi seg til kjærligheten og være i kjærlighetens bevegelse i øyeblikket om en virkelig skal leve. Mye av det som mennesket fastholder som kjærlighet blomstrer og forgår. Deretter ser mennesket seg tilbake i vemodet. Det å besyngte kjærligheten ligner drømmen, der mennesket har fjernet seg fra den virkelige kjærligheten. For idet kjærligheten er blitt en sang er den ikke virkelighet her og nå, da er den vemod eller drømmen om det som var. Det ser ut som om mennesket forsøker å flykte fra nuet ved enten å se seg tilbake eller drømme om noe som er lenger fremme. Det er enten å ville fastholde det som var eller å sette alt inn på fremtidige ønsker.

Denne forståelsen av Kierkegaards tenkning kan gi noen perspektiver på menneskets grunnlengsel som tilstedeværelse i eget liv, i det umiddelbare og øyeblikkelige. Det peker mot at lengselen forankret i kjærligheten er ett med det å leve sterkere i dag. Lengselen beveger seg sammen med kjærlighetens vekslinger. Den ekte kjærligheten blomstrer ikke bare, men den bærer også frukt. Den følger årstidene og er evig. Mennesket kan ikke komme utenom årstidene, de er et livsvilkår. Årstidene kan antyde livets skiftninger. Vinter, når livet ligger i dvale, hører med. Vår og sommer vil etterfølges av høst, og fruktene kan sankes. I lengselen kan mennesket være til stede i livets skiftninger. Vemodet kan forstås som resignert lengsel, et tilbakeblikk eller lengselen tilbake til noe eller noen. Den dype ontologiske lengselen har nok tilbakeblikket i seg, men den stanser ikke der. Lengselen rettes fremover i samme åndedrett mot noe utvidende der fremme, samtidig er den forankret i det partikulære. Lengselen blir dermed ikke en luftig drøm, siden den har sin forankring i det levde livet.

Kierkegaard peker på at kjærlighetens kilde er livet i menneskets indre. Hjertet er sentrum for denne kjærlighetens kilde.

Der er et Sted i et Menneskes Inderste; fra dette Sted udgaaer Kjerlighedens Liv, thi fra Hjertet udgaaer Livet. (1847a, 17)

Kierkegaard kan forstås slik at mennesket har en grunnleggende lengsel etter liv som kan oppfylles i mennesket selv. Det skjer når mennesket søker innover i eget hjerte. Når mennesket beveger seg innover mot sitt hjertes dyp, møter det kjærligheten som er nedlagt i den enkelte. Kjærligheten skaper det virkelige livet, sier Kierkegaard. Det betyr ikke nødvendigvis at Kierkegaard mener at mennesket kan isolere seg og finne alle sine svar i seg selv og sitt eget indre. Dette forstås som at det å kjenne sitt eget hjerte, livsfølelsen eller lengselen, er nødvendig for å vokse mot det mest livgivende.

Livet som utgår fra hjertet er kjærlighetens indre liv som er i berøring med kjærlighetens grunnlag. Kjærlighetens kilde har i mennesket fått en bolig som synes for trang. Livet bærer på et potensial som kan frigis mer og mer. Det er en inderlighet og ekthet som vi legger i dette med å følge hjertet. Slik er alltid kjærligheten og lengselen på vei mot fullkommenhet, mot noe som ennå er uoppfylt. Lengselen i oss kan knyttes til hjertet som søker mot kilden, at den skal åpnes og livets strøm frisettes.

Kierkegaard peker på at det å "sætte Hjerte" i kjærligheten er en forutsetning for å bære kjærlighetens egne frukter.

Et ubestemt Hjertes flyktige Rørelser har vel ethvert Menneske, men det i den Forstand at have Hjerte af Naturen er uendelig forskjelligt fra det i Evighedens Forstand at sætte

Hjerte. Og hvor sjeldent er maaskee ikke just dette, at det Evige faaer saa megen Raadighed over et Menneske, at Kjerligheden i ham kommer til evigt at fæstne sig, eller til at sætte Hjerte. Dog er dette den væsentlige Betingelse for at bære Kjerlighedens *egne* Frugt, paa hvilken den kjendes. (1847a, 20)

Kierkegaard taler om hjertet i bilder fra en hage. Han setter søkelyset på hjertets røtter. Jordsmonnet hjertet forankres i har betydning for kjærlighetens vei i menneskets hjerte. Hjertets grunnlaget i kjærligheten, bereder veien for fruktbarhet i menneskets liv i ontologisk forstand. Det medfører at hjertets indre kilde åpnes, og kjærlighetens frukt kommer til syne. Hjertet er rotsystemet og kjærligheten er den jorden mennesket er forankret i og som kan gi grobunn for liv. Å sette hjertet i kjærlighet er for Kierkegaard å la evighet få mer plass i en, men uten å slippe det partikulære. Her er det en dobbelthet som en forsterkende mulighet for å skape liv.

Lengselen er i hjertets tjeneste. Lengselen åpner opp for det uoppfylte samtidig som den erkjenner det som er virkelig her og nå. Lengselen er den som bereder kjærlighetens jordsmonn og dermed frigir fruktene. Da kan kraften bli en utrettende kraft slik Kierkegaard benevner at "Kjerlighedens *egne* Frugt" kan skapes.

Hjertets fordykning og forankring skjer når mennesket lever i det uoppfylte og stadig søker kjærligheten. Det å leve i lengselens uoppfylthet, driver mennesket videre i å nydannes. Når mennesket tar evigheten med i betraktning, gis det rom for lengsel. At det gis rom for evighet, kan bety åpenhet for noe mer enn den synlige verden. Dette kan igjen bety å åpne for kjærligheten slik at kjærlighetens kilde kan forløses. Det er ikke å være begrenset, men å ha et utvidet perspektiv.

At det evige får råderett, kan forbindes med at mennesket griper lengselens øyeblikk. Evigheten kan vanskelig fastholdes, men i øyeblikket er mennesket i sin lengsel i berøring med det evige. Selv når kjærligheten har fått stor plass, betyr det ikke at spenningen i lengselen stilner. Lengselen som kraft og uro mellom fullendelse og ufullendthet blir ikke borte. Det er motsetningsfullt å ustanselig både lete og finne idet livet skrider fremover. Kildens livgivende beholdning kan være mer eller mindre tillukket. Når kilden er åpen slipper lengselen til med sin kraft.

6.2 Den trefoldige kraften i det indre rommet

Kierkegaard spenner opp menneskets indre rom mellom endelighet og uendelighet, det timelige og det evige og mellom nødvendighet og frihet. I dette spennet mellom de tre små

ordene (endelighet, timelighet, nødvendighet) og de tre store ordene (uendelighet, evighet, frihet) oppstår det en spenning, eller for å bruke Kierkegaards ord, en fortvilelse. Båndet mellom disse uensartede størrelser skaper bevegelse, uro eller drivkraft. Fortvilelsen er en indre subjektiv virksomhet som fremmer det å finne sannheten i den forstand å bli et selv. Lengselen er ikke selve spenningen, men beveger seg mellom og søker de parvise grunnforhold ved livet. De små ordene og de store ordene kan både sees som spenningskapende og som uttrykk for lengselsobjekter i menneskets liv.

Menneskets ypperste oppdrag er å bli seg selv, ifølge Kierkegaard. Selvet er en enhet eller en syntese hos Kierkegaard. Det er som om selvet er det samme som mennesket. Å tillate å bli et selv i en stadig nydanning er å bli menneske, seg selv og det en allerede er. Å gå inn i sitt selvs fortvilelse med en inderlig søken, er å finne den sannheten en selv kan eie. Det er ikke den utvortes sannheten om seg selv, men den virkelige dype sannheten som aktualiseres nå.

Det er cristelig Heroisme, og sandeligen den sees maaskee sjelden nok, at vove ganske at blive sig selv, et enkelt Menneske, dette bestemte enkelte Menneske, ene lige over for Gud, ene i denne uhyre Anstrengelse og dette uhyre Ansvar. (1849a, 117)

[...] udsondrer sit selv fra Udvortesheden [...] den Proces, hvorved et Selv uendeligt overtager sit virkelige Selv med dets Vanskeligheder og Fortrin. (1849a, 170)

thi et Selv er just uendelig forskjelligt fra Udvortesheden. (1849a, 168)

Det ligger en stor verdi i det livet som er i mennesket og som Kierkegaard knytter til selvet. Verdi knyttes til mennesket som bærer av evighet. Det finnes ikke noe, nest etter Gud, som er evig som et selv, sier Kierkegaard.⁵⁰ Virkeligjørelse av selvets potensial er den dypeste iboende hensikt for mennesket, hevder han. Å være i en prosess mot å stadig dannes som menneske er å gi aksept til sitt virkelige jeg, sier han. Å oppfylle menneskets hensikt medfører at mennesket beveges mot en dypere sannhet. Sannheten er den indre sannhet som skiller seg fra det ytre og tilsynelatende. Det virkelige selvet innebærer også å romme de motsigelsesfulle sider ved selvet. Det er å ta seg selv i favn med vanskeligheter og fortrinn, hevder Kierkegaard. Det krever en subjektiv, lidenskapelig søken mot fullendelsen.

Kierkegaard peker på denne søken som heltemodighet. Det er tale om både en strid og et ansvar som hviler på mennesket. Ut fra Kierkegaards tenkning kan det se ut som det kreves mot til å stå i denne ufullendtheten der kamper tapes og vinnes i en vedvarende strid. Videre kan det se ut som om han mener at livet i mennesket først utfolder seg der mennesket er en

⁵⁰ Og næst etter Gud er det Intet saa evigt som et Selv (Kierkegaard, 1849a, 168).

utholdende, aktiv og handlende person i sitt indre landskap. Han viser til at sammenhengen mennesket står i, ”ene lige over for Gud”, er en spesiell sterk pådriver til å kjempe.

Lengselen er en drivkraft bak det å bli seg selv fullt ut. I en subjektiv lidenskapelig søken gir lengselen retning til stadig å nydannes i sitt indre menneske. Mennesket kan forsøke å finne sin egen plass i det store univers. Den dype lengselen er kanskje en lengsel etter den ultimate livsbestemmelse. Egentlig ser det ut som om mennesket lengter etter seg selv, slik mennesket gjerne skulle være. Det vanskeligste for mennesket er kanskje å bli det en ønsker og være det en er. Menneskets indre streben er i bunn og grunn en lengsel etter å finne seg selv. I lengselen kan det tenkes at mennesket vet med seg selv hvor det er på vei og i ytterste forstand gjenkjenner oppfyllelsen der mennesket er fremme ved bestemmelsesstedet.

Når mennesket finner seg selv, har det funnet sitt hjem, sin væren. Det innebærer at mennesket kjenner sitt oppdrag, og lever ut det potensialet som er gitt en.

Kierkegaard benytter tre ordpar av begreper for å beskrive spenningen for menneskets indre rom. I disse forholdene er ikke mennesket ennå fullt ut et selv, men underveis mot å bli et selv.

Mennesket er en Synthese af Uendelighed og Endelighed, af det Timelige og det Evige, af Frihed og Nødvendighed, kort en Synthese. En Synthese er et Forhold mellem To. Saaledes betragtet er Mennesket endnu intet Selv. (1849a, 129)

I Kierkegaards grunnanskuelse står mennesket bestandig i en slik trefoldig ontologisk tilstand. Han uttrykker slik tre motsetningsfulle sider ved menneskets væren og sier at mennesket er en syntese av disse tre og dermed er det umulig å definere hva eller hvem mennesket er. Posisjonene er mangedimensjonale, og vil i syntesen uttrykkes unikt for det enkelte mennesket. Det er dette som kan uttrykkes som spenningen mellom de tre små ordene og de tre store ordene.

Slik kan fortvilelsen være en forutsetning for at lengselen kan bevirke dypere liv. Lengselen synes å utfolde seg i den trefoldige ontologiske tilstand fordi lengselen er forbundet med det virkelige og det som peker utover den tidlige og partikulære virkeligheten. Fortvilelsen er å leve i spenningen, i det ufullkomne. Når fortvilelsen er der, følger lengselen med. Lengselen er altså ikke selve spenningen, men lengselens bevegelse kan tenkes å gå mellom de tre små ordene og de tre store ordene. Denne spenningen gir mulighet for selvets nydanning.

Det er ikke slik at mennesket kan si det er fremme. Det er ennå ikke et selv, fordi det lever i en spenning, i forholdet mellom de ulike størrelsene i det tredoble rommet. Mennesket er til enhver tid både imellom de ulike polene og i den enkelte posisjon, uten å bli begrenset i det

lille univers. Det er dette uferdige ved den enkeltes liv som muliggjør å stadig dannes som menneske. Det nærværende i livet oppfyller delvis menneskets lengsel, men er ikke tilstrekkelig. Lengselen går til det partikulære, men alltid utover det partikulære, derfor kan det hverdagslige livet være bærer av mening på ett dypere plan. Lengselens substans kan knyttes til disse parvise områdene i menneskets liv. De utgjør en enhetlig grunn, et hele i menneskets væren.

Endelighet og uendelighet handler om menneskets spenning mellom selvforståelse og utstrekning. Mennesket lever sitt liv i det begripelige og håndgripelige hverdagslivet. Det endelige er de definerte rammene. Perspektivet når kanskje ikke lengre utover det timelige og partikulære. Det uendelige i menneskets liv har derimot ingen begynnelse og slutt. Uendelighet åpner opp mot et grensesprengende perspektiv der det spørres etter dypere liv. Lengselen er et sted, en bevegelse mellom endeligheten og uendeligheten. Mennesket kan kjenne lengsel etter et utvidet livsrom. Menneskets begrensninger kan også være utgangspunkt for noe mer. Begrensningene er likevel ikke nødvendigvis begrensende fordi de er et utgangspunkt for livets muligheter. Kanskje begrensningene kan gi menneskene en tydeligere lengsel.

Timelighet og evighet berører spenningen som oppstår ved livets rammevilkår. Når mennesket oppholder seg ved timeligheten, erfarer det forgjengelighet. Tiden er stadig forbi og dødens grense nærmer seg. Mennesket kan ut fra den timelige posisjonen lengte etter at tiden skal ha fylde og mening. Tiden kan stoppe opp og transformere øyeblikket til noe varig. Mennesket har også en trang til å utsette dødens endelige grense. I lengselen søker mennesket å forbinde seg med det evige, universet eller Gud og dermed leve enda sterkere i det timelige med håp om evighet. Streif av evighet kan kjennes i timeligheten. Slike øyeblikk kan fanges i lengselen.

Frihet og nødvendighet kan sees som et annet grunnforhold. I det nødvendige kan mennesket erfare at det er bundet til det partikulære livet. Livets vilkår og omstendigheter forankrer livet. Det nødvendige er fundamentet for det som er mer, og utover det partikulære. I muligheten ligger menneskets søken etter større frihet. Mennesket kan forsøke å frigjøre seg fra det nødvendige, men innhentes stadig av kravene fra de nødvendige livsrammene. I mulighetene ligger det at mennesket er mer enn en skapning som lever i en evig kamp for å overleve på et ytre plan. Mennesket søker noe mer, livsfylde, mening og oppfyllelse. Frihet og nødvendighet berører menneskets oppdrag i det livet det har fått.

Selvet hos Kierkegaard knyttes ytterst sett til menneskets avhengighet til ”Det som har satt hele forholdet” som er Gud. Ut fra denne avhengigheten springer det frem to ulike former for fortvilelse.

I Forholdet mellem To er forholdet det Tredie som negativ Enhed, og de to forholde sig til Forholdet, og i Forholdet til forholdet; saaledes er under Bestemmelsen Sjel Forholdet mellem Sjel og Legeme et Forhold. Forholdet derimod Forholdet sig til sig selv, saa er dette Forhold det positive Tredie, og dette er Selvet [...] forholder sig til hva der har sat hele Forholdet. (1849a, 129)

Deraf kommer det, at der kan blive to Former for egentlig Fortvivlelse. Havde Menneskets Selv sat sig selv, saa kunde der kun være Tale om een Form, den ikke at ville være sig selv, at ville være af med sig selv, men der kunde ikke være Tale om, fortvivlet at ville være sig selv. (1849a, 130)

Kierkegaard går videre inn på å belyse hva selvets fortvilelse er. Hadde mennesket ”sat seg selv” i denne verden, kunne det bare vært en bestemt fortvilelse, hevder Kierkegaard. Den fortvilelsen er å ikke ville være seg selv eller det å ville være av med seg selv. Da kunne det ikke vært mulig for mennesket å ha fortvilelsen av å ville være seg selv, for denne fortvilelsen hviler på at menneskets væren hviler i noe større enn en selv. Dette kan forklares ut fra at mennesket ikke har frembragt seg selv, men er avhengig av en større makt. Siden mennesket eksisterer ved en guddommelig vilje, har det et potensial som kan virkeliggjøres. Fortvilelsen der en vil videre med seg selv mot noe annet, forutsetter at en ikke er helt og fullt hjemme hos seg selv. Det forutsetter et evig hjem som drar på mennesket og skaper en hjemløshet.

Fortvilelse er den selvvirksomheten som kan føre mennesket til et dypere og helere liv. Det å bli et selv, er ikke å sette seg fast i en bestemt posisjon eller å gjøre seg uavhengig idet en isolerer seg i en indre stillingstagen. Det er å stadig dannes som et selv, å være i en dobbel bevegelse, aldri bare bli i det ene eller det andre. En kan bare eksistere fullt ut idet en strekker seg utover og mot en relasjonell forbindelse, fordi en ikke er tilstrekkelig i seg selv. Selvet er ikke fastlagt, men relasjonelt. Forholdet en er i, er noe mennesket er underveis i. Selvet er forholdet som er en syntese, og en syntese er en ny helhet som er mer enn delene. For mennesket kan det kjennes som umulig å finne fast grunn under seg. Når mennesket blir bare i det ene perspektivet stanses selvets dynamiske danning. Lengselen kan være en slags fast grunn i det mellomrommet mennesket befinner seg i eksistensielt og ontologisk. Lengselen holder mennesket flytende, slik at selvet ikke fester seg for mye. Lengselen er en forankring midt i det uhåndterbare og uferdige fordi lengselen har forbindelse til noe fundamentalt.

Avhengighet er grunnlag for fortvilelse som styrker menneskets indre livsfylde. Lengselen kan ligge under fortvilelsen og knytter mennesket tettere til en dypere sammenheng.

Lengselen muliggjør å kunne leve i spenningen, og kunne gå fremover i å stadig nyskapes og dannes som menneske. Samtidig er lengsel noe av det som gjør at den spenningen disse ordparene beskriver blir noe mer, nemlig spenningen mellom materie og ånd. Det å forholde seg til denne spenningen er å være et selv. Lengselen kan tenkes å ligge under fortvilelsen, men også å virke som retningsgivende for fortvilelsen.

Materien, de tre små ordene, er slik vi ser mennesket i det partikulære livet. De tre store ordene er ånd, eller en ytre kraft, en gud eller Gud. Ingen deler kan for mennesket bestå alene. Det dynaiske i livet opphører når mennesket setter seg fast i det ene eller det andre perspektivet. Kun det dynamiske mellomrommet kan bringe liv og åpne opp våre liv mot en større enhet.

For Kierkegaard er fortvilelsen en bestemmelse av ånd som forholder seg til det evige i mennesket.

[...] og var Synthesen ikke oprindeligt fra Guds Haand i det rette Forhold, kunde han heller ikke fortvivle [...] (1849a, 132)

at fortvilelsen er en Bestemmelse af Aand, forholdersig til det Evige i Mennesket [...] (1849a, 133)

Det Selv, han fortvivlet vil være, er et Selv han ikke er (thi at ville være det Selv, han i Sandhed er, er jo lige det Modsatte af Fortvivlelse), han vil nemlig løsrive sit Selv fra den Magt, som satte det [...] (1849a, 136)

Fortvivlelse er nemlig, just fordi den er heelt dialectisk, den Sygdom, om hvilken det gjælder, at det er den største Ulykke aldrig at have havt den – en sand Guds Lykke at faae den, om end den aalerfarligste Sygdom, naar man ikke vil helbredes fra den [...] (1849a, 142)

Selvet er den bevidste Synthese af Uendelighed og Endelighed, der forholder sig til sig selv, hvis Opgave er at vorde sig selv, hvilket kun lader sig gjøre ved Forholdet til Gud. Men at vorde seg selv er at vorde concret. Men at vorde concret er hverken at blive endelig eller at blive uendelig, thi det der skal vorde concret er jo en Synthese [...] i det Dialektiske at Selvet er en Synthese, hvorfor det Ene bestandigt er sit Modsatte. (1849a, 146).

Kierkegaard viser til at det er en bevegelse i det å nyskapes og være et selv. Denne fører mennesket mot å kunne kjenne seg hjemme i verden. Syntesen er mer enn summen av delene.⁵¹ Den har ulike former og uttrykk og er avgjørende for mennesket fordi den er av Gud og føder fortvilelsen som en dyp og livgivende utilfredshet og streben. Samtidig er mennesket

⁵¹ Når Kierkegaard bruker begrepet syntese vil det si sammenfatning av dobbelthet, likevekt i bevissthetens motsatte, bestemte deler i menneskets oppbygning. Syntesen kan omfatte; mennesket er en syntese av legeme, sjel og ånd, eller mennesket er en syntese av uendelighet og endelighet, timelighet og evighet, nødvendighet og frihet, mennesket er en syntese av det åndelige og det sanselige. (Bertung, 2010, 92ff)

alltid i de to motsetningene i en negativ kraft. Å være i spennet mellom de tre små og de tre store ordene er den muligheten mennesket har til å være i stadig tilblivelse. Lengsel ligger i og under en slik spenning.

Kierkegaard hevder at fortvilelsen bunner i evigheten som er nedlagt i menneskets indre. Det å ha en forbindelse til et Du, genererer fortvilelse. Derfor blir det en lykke for mennesket å ha fortvilelsen når fortvilelsen eies og får fritt utfolde seg og dermed utfordre livet. Hele tiden er mennesket i en kamp om sin eksistens, for å leve et fullverdig og rikt liv, ut fra et indre, subjektivt ståsted. Det krever mot (heroisme) å gi fortvilelsen rom fordi det er å ha tillit til noe som ennå ikke er kommet. Han viser til at utilfredsheten er menneskets eneste mulighet til å leve fullt ut.⁵² Å kunne erkjenne seg selv som person, kan sees på som å få øye på sine muligheter som menneske. For Kierkegaard innebærer det å ikke være mest mulig selvtilstrekkelig. En oppfyllelse av livet skjer gjennom en avhengighet til det absolutte. Det er avgjørende for liv i ontologisk forstand å kunne hvile i noe ved eksistensen som er større enn mennesket selv. Dette er igjen å la evigheten få rom.

Det er ikke grunnlag for å si at fortvilelsen hos Kierkegaard er det samme som lengsel. Fortvilelsen springer ut av det uoppfylte i en selv og peker mot en mulig oppfyllelse. Den kan ha flere uttrykk og former. Fortvilelsen er utilfreds, urolig, en tomhet eller en mangel. Lengsel derimot genereres ut av en tilhørighet med det evige. Det evige er nedlagt i menneskets indre og skaper en fortvilelse som kan tas imot. I lengselen forbindes mennesket med det evige. Lengselen gir noen svar til fortvilelsen. Lengselen kan derfor tenkes som en kraft som ligger bak en grunnleggende mangel. Når fortvilelsen eies og slippes til, kan lengselens krefter representere en annen stemme. I sin lengsel er mennesket i berøring med en kilde som er mer bestandig enn fortvilelsen. Fortvilelsen som oppstår har en speningsfull forbindelse til det evige i selvet. Lengselen kan være en forløsningens vei ut av fortvilelsen.

6.3 Å hvile gjennomsiktig

Kierkegaard ser bare én mulighet for mennesket når det gjelder å falle til ro i seg selv og livet. Det er når hjertet blir sant mot seg selv. Det er vanskelig å være sann når en ikke vet hva som finnes dypt i en selv. Når hjertet hviler gjennomsiktig i ”den Magt, som satte det” kan

⁵² Tungsinn (spleen) og fortvilelse kan sees sammen i Kierkegaards skrifter. Kierkegaard anvender spleen i form av begrepet *ivesinnethet*. Tvesinnet er å ville mange ting på en gang og ikke bare en ting. Det tvesinnede i tungsinnen er koblet til tvil. Cappelørn peker på at Kierkegaard skjeper begrepet og kaller det fortvilelse (på dansk er 'for' en forsterkelse av tvil) (Cappelørn, 2008, 129ff).

mennesket bli gjennomiktig.⁵³ Gjennomiktighet innebærer både indre sannhet og å se seg selv tydelig. Hjertet er da rent og hellig for det speiler seg i Guds hellighet. Hjertets gjennomiktighet er den klarheten som gjør at en kan se seg selv med en tydelighet for sitt indre øye.

Kierkegaard tenker at mennesket kan komme til en indre ro og avklaring, men kun ved å forholde seg til seg selv og samtidig forholde seg til ”Det som har gjort forholdet”. Tilstanden springer ut av å forankre selvet ”gjennomiktig i den Magt” som hører skapelsen til.

[...] at selvet ikke ved sig selv kan komme til eller være i Ligevegt og Ro, men kun ved i at forholde sig til sig selv at forholde sig til Det, som har sat hele Forholdet [...] Dette er nemlig formelen, som beskriver Selvets tilstand, naar Fortvivlelsen ganske er utryddet: i at forholde sig til sig selv, og i at ville være sig selv grunder Selvet gjennomiktig i den Magt, som satte det. (1849a, 130)

Gjennomiktigheten uttrykker en mulighet for likevekt eller ro i menneskers liv, midt i den ontologiske spenningen som er livets ufrakommelige grunnvilkår. Mennesket kan ikke ved seg selv alene komme til en dypere ro, hevder Kierkegaard. Når mennesket hviler i et større perspektiv ”grunder Selvet gjennomiktig i den Magt som satte det” og da fornyes den indre tilstanden. Med hvile og ro kan det følge med en slags fornyelse. Den form for fortvilelse, som kommer av å ville være seg selv på en isolert måte, synes å måtte vike.⁵⁴ Der mennesket hviler gjennomiktig i ”den Magt som satte det”, kan mennesket på en helt ny måte hvile i avhengighet til denne makten. For Kierkegaard er det å forholde seg til seg selv, egentlig å forholde seg til noe mer eller en større makt.

Å ”grunde seg gjennomiktig i den Magt som satte det” kan bety å åpne opp for en guddommelig tilstedeværelse i livet og i tilværelsen. Da kan den form for fortvilelse som har utgangspunkt i egen utilstrekkelighet, som er en streben med å være begrenset, gi rom for noe mer. Lengsel kan forstås som i større grad en hvilende tilstand enn fortvilelsen. En side ved lengselen kan være en ontologisk hvile i menneskets liv. Hvilen er som en oppfyllelse av lengselen. Dypt forankret i seg selv, i en indre gjennomiktighet, føres mennesket fremover. Livet utvides og oppfylles. Lengselen i menneskets liv kan tenkes å ha betydning for en erfaring av å ha et fundament i det omskiftelige. Når mennesket tillater en søken mot det som

⁵³ Når mennesket blir gjennomiktig, blir det gjennomskuelig for seg selv og Gud. Det vil si at mennesket forholder seg til det uendelige moment i seg selv. Selvsagt er det ingen som kjenner seg selv fullt ut, men det er en vedvarende prosess å alltid skulle erkjenne for seg selv hvem en er innfor idealet, at en er til for Gud. (Bertung, 2010, 43)

⁵⁴ Bare i et eksistensielt øyeblikk kan troen defineres. Da er mennesket gjennomskuelig for både seg selv og Gud. (Bertung, 2010, 84)

er større enn mennesket selv, har mennesket en tillit til livet og kan finne ro. Kierkegaard beskriver hjertets åpenhet og dype bevegelse som en speiling av himmelen. Hjertets renhet innebærer å være gjennomsiktig i seg selv. Ved å avspeile det guddommelige og hellige, kan mennesket selv være hellig:

Nei, da Gud er Aand og er Sandhet, kan man kun i Sandhet holde sig nær ham, ved at ville være hellig, som han er hellig, ved Hjertets Reenhed. Hjertets Reenhed; dette er et billedlig Udtryk, som sammenligner Hjertet med Havet, og hvorfor vel just med det? Fordi Havets Dybde er dets Reenhed, og dets Reenhed er dets Gjennemsigtighed, fordi Havet kun er dybt, naar det er reent, og kun reent, naar det er gjennemsigtigt; saasart det er ureent er det heller ikke dybt men Overflade, og saasart det er Overflade er det heller ikke gjennemsigtigt. Naar det derimod dybt og gjennemsigtigt er reent, da er det Eet, hvorlænge man end vedbliver at see derpaa; da er dets Reenhed Bestandigheden i Eet. Og derfor sammenligne vi Hjertet med Havet, fordi dets Reenhed er Bestandigheden i at være dyb og i at være gjennemsigtig [...] Som Havet, naar det saaledes ligger stille, dybt gjennemsigtigt, trakter efter Himlen [...] saaledes bliver Hjertet reent naar det tragter ene efter det Gode. Som Havet gjengiver Himlens Høide i sin rene Dybde, saaledes gjengiver Hjertet, naar det er stille dybt gjennemsigtigt, det Godes himmelske Ophøiethed i sin rene Dybde. Kommer der dem det mindste imellom, mellem Himlen og Havet mellem Hjertet og det Gode, ja var det end Utaalmodighed i at eftertrage Gjengivelsen, saa er Havet ikke reent, saa gjengiver det ikke Himlen reent. (1847b, 222)

Nøkkelen til en tilfreds indre tilstand synes å være når hjertet trakter etter himmelen eller etter det gode. Hjertet er gjennomsiktig og kan speile himmelen når hjertet er stille, slik havet kan være stille og speilblankt. Det gode får en fremtredende plass når mennesket i en hvilende tilstand åpner seg for himmelen. Hjertet blir stille når det er forankret i det opphøyde, i kjærlighetens kilde. "Bestandigheten i Eet" kan forstås som enheten menneske. Enheten kan peke mot noe som henger grunnleggende sammen i tilværelsen og representerer noe enhetlig i menneskets liv. At det er en enhet som søkes vil si at mennesket naturlig hører sammen med dette i en relasjon. "Å tragte etter det Gode som er Eet" står i motsetning til å leve flerfoldig og fragmentarisk uten å finne et indre feste og forankring. At det ikke må komme noe mellom himmelen og hjertet, kan bety at det ikke må komme noe imellom hjertet og det transcendent, i en transparen. Hjertet må fremfor alt bevare freden og åpenheten.

Et kjernepunkt hos Kierkegaard, er at mennesket trenger mer enn seg selv for å være i en tilstand av ro og likevekt. Denne erkjennelsen kan åpne for at hjertet stadig befinner seg i en renselse. For Kierkegaard er denne hjertetilstanden en dynamisk tilstand. Selve denne mottagende livsholdningen, åpenheten mot et større perspektiv på livet, gjør at hjertet er rent. Og når hjertet er rent, viser Kierkegaard at hjertet avspeiler "det Godes Ophøiethed i sin rene

dybde". Altså uttrykkes og utfoldes det i hjertet et dypere åndelig liv. Mennesket som åpner opp for det "det Gode" kan kjenne på en hellighet i livet.

Lengselens livsstrøm har forbindelse til det dypeste fundamentet. Gjennom-siktigheten forbinder mennesket med kjærlighetens grunnlag og slik er det mulig å ha mer livsfylde og mindre av fortvilelsens kamper i øyeblikket. Jo mer mennesket tillater gjennom-siktighet, jo mer frigis kraft til livet. Det åpenbares hva som er virkelig for en selv.

Når livet fornyes, utvides livet til en større og hvilende gjennom-siktighet. Når hjertet er dypt og gjennom-siktig, har det funnet forankring i den dype kjærlighetens sammenheng. Gjennom-siktigheten slipper til den dype lengselen, lengselen som er forbundet med det ontologiske grunnlaget. Glimt av livets hellighet erfares. Ut fra denne forankringen kan mennesket åpne seg og våge større gjennom-siktighet.

Når mennesket er sann mot seg selv, er det i overenstemmelse med sin dypeste lengsel. Det er å tillate en gjennom-siktighet på et dypere plan. Gjennom-siktig kan bety at mennesket har selverkjenne, at hjertet er åpent, mottakende og levende. Mennesket lever da i sitt partikulære liv med en åpenhet for det universelle. Det er som om det ontologiske livet gis større rom. Det betyr at alle sider i livet, også de uferdige og motsetningsfulle, kan ta rom idet mennesket er stadig underveis i en enhetssøken. Renheten i hjertet er denne åpenheten og mottakeligheten som finnes der i dypet. Gjennom-siktighet betyr ikke å være avgjort i alt, men å ville være ved seg selv, vedkjenne seg alle sidene ved ens eget liv i stadig søken mot det Gode.

Hos Kierkegaard innbefatter gjennom-siktigheten også menneskets uklarhet i den gjennom-siktige tilstand. Å forstå seg selv, i det å ville ett, kan også romme det uoppfylte.

at der i travelheden verken er Tid eller Ro til at vinde den Gjennem-sigtighed, som er fornøden for at forstaae sig selv i at ville Eet, eller blot for foreløbigt at forstaae sig selv i sin Uklarhed. (1847b, 175)

Et hjerte som mangler gjennom-siktighet, kan kjennes fragmentert. Hjertets lengsel blir urolig fordi det kommer noe imellom mennesket og det transcendent. Der livet leves i travelheten kan manglende tid og ro forhindre gjennom-siktighet. Da foregår livet på et overfladisk, kaotisk og fragmentarisk plan. Ontologisk klarhet kan mangle.

For at hjertets lengsel etter det mest enhetlige skal fremtre, må hjertet være forankret i det som det søker. Slik forstår jeg at mennesket allerede har dette livet, men kan forankre seg i det og søke det enda mer. Det gir forståelse av lengselen som en instans i oss som berører grunnforholdene. Mennesket klarer i større grad klarer å søke det mest livgivende, når det

allerede er forankret der. Kierkegaard forbinder visdommen og indre gjennomsiktighet. Gjennomsiktigheten erfares der mennesket tar imot åpenbarelse, den guddommelige visdommen.

thi hjertets Reenhed er netop den Viisdom, der erhverves ved at bede; en Bedende gransker ikke i lærde Bøger, men han er den Vise, ” hvis Øine oplades – naar han knæler ned”. (1847b, 140)

I gjennomsiktigheten som Kierkegaard beskriver, er mennesket mottagelig for visdommen. Kierkegaard viser til bønner som en søken etter visdom. Hjertet øser av visdommens kilde, som åpenbares for den enkelte når den søkes. Gjennom åpenbarelse opplates indre øyner for de dypere sammenhenger i eget liv. Slik renses hjertet gjennom visdommen som er tilgjengelig i ydmykhet for den guddommelige visdommen, når mennesket kneler og ydmyker seg.

I lengsel uttrykker mennesket seg, i en indre henvendelse, til den livsmakt som bærer på muligheter og svar. Ontologisk sett er lengselen en stadig drivkraft mot å motta liv som hjertet kan kjenne seg tilfreds med. Mennesket henvender seg ordløst i lengselen. I dette arbeidet med det å bli seg selv, fører lengselen sine dialoger. Det rommer spørsmålene om min plass og hvem jeg er. Spørsmålene stilles i lengselen og presser frem en retning imot det som det spørres etter.

Åpenbaringen vil si at i lengselen tas det imot en viten som kjennes som den sannheten en kan eie. Da ser mennesket det mest virkelige. Når mennesket kjenner på svar og oppfyllelse, berøres det og bøyer seg for noe mer. Mennesket blir mer ydmyk og mindre selvtilstrekkelig når det gjelder de dypeste sannhetene.

6.4 Avgjørelsens livsforvandlende kraft

Mennesket lever stadig i å dannes som et selv. Gjennom fortvilelsen skjer dette ved å erkjenne sin partikularitet og samtidig strekke seg utover og gi rom for et større bilde. Slik Kierkegaard forstår det dypere lag i mennesket, utfordres mennesket av en åndelig dimensjon.⁵⁵ Lengselen muliggjør å kunne leve i spenningen og kunne gå fremover i stadig nyskaping. Samtidig er lengsel noe av det som gjør at den spenningen disse ordparene beskriver blir noe mer, nemlig spenningen mellom materie og ånd. En kan bare eksistere fullt ut ved å rommes av ånd eller

⁵⁵ Söderquist (2007, 299) peker på troen som ”final existential objective” for Kierkegaard.

være en åndelig skapning. Hvis mennesket ikke var ånd, var det ikke aktuelt å strebe mot noe, når en allerede var alt en kunne være i seg selv.⁵⁶

Menneskets lengsel går mot å forbinde seg med det guddommelige. Det søkes mot en transcendent hendelse. Når alle muligheter synes opphørt, kan det skje en forvandling. Menneskets gjør et sprang idet det forbinde seg med et Du.⁵⁷ I spranget ligger det gjennomgang til troen. En gjennomgang kommer gjerne etter en indre kamp. Viljen kan kjennes delt i denne kampen. En innesluttethet kan få overtak og personen forskanses og isoleres i sitt lille jeg. Veien ut av innesperringen går gjennom en dypere erkjennelse, gjerne ved hjelp av erindringens tilbakeblikk. Motet og kraften til å stå kampen ut, gis i kampens øyeblikk. I troen oppfylles lengselen og gjennom lengselens henvendelse, går lengselen ytterligere mot forening med et Du. Å hengi seg i lengselen er å følge en dyp kjærlighet som velger å slippe nuet og gir seg i vei mot det som blir. I spranget mistes fotfestet og det skjer en omveltning på et indre plan. Denne omveltningen kan kjennes som overnaturlig og forvandlende.

Forut for forvandlingen ligger det en indre bevissthet. Det å ville være et selv, er å ha en erkjennelse om det evige i seg selv. Erkjennelsen er en forutsetning for å gå enda lenger i å åpne opp for en åndelig eller transcendent virkelighet. Kierkegaard viser en vei utover det å erkjenne seg som et selv.

Her er Stigen. Først i Bevdstheden om Selvet; thi at fortvivle om det Evige er da umuligt uden at have en Forestilling om Selvet, at der noget Eviigt i det, eller at det har havt noget Eviigt i sig. Og skal man fortvivle over sig selv, maa man jo ogsaa være sig bevidst at have et Selv; dog er det derover han fortvivler, ikke over det Jordiske eller noget Jordisk, men over sig selv. (1849a, 176)

Kierkegaard forutsetter at det å være seg bevisst som et selv, er en forutsetning for å erkjenne seg selv som en åndelig skapning. Han kaller menneskets indre bevegelser mot troen for en stige. Erkjennelsen av selvet er knyttet til at en tenker det er noe evig i seg selv, eller at det evige savnes. Mennesket må først erkjenne seg som dette selv. Det må arbeides med det indre. Deretter i denne siste bevegelsens trappetrinn gjør mennesket et sprang som er å komme ut i avgjørelse. Å erkjenne seg selv som ånd er i stigende grad spranget mot det ukjente, utover

⁵⁶ ”Men Mennesket kan først blive et selv eller ånd, når det er gått ind i en ny syntese, som bringer menneske i berøring med det guddommelige” (1849a, forklarende noter s. 124).

⁵⁷ Spranget hos Kierkegaard knyttes til avgjørelse, et enten eller, den subjektive beslutning som tar kort tid. Det eksistensielle spranget, fra mulighet til virkelighet, tanken om Gud eller avgjørelsen mot troen, kan ikke utledes logisk. Man kan i et sprang velge, tillate, et bør, i henhold til Kierkegaard (Bertung, 2010, 19; 87).

seg selv eller å la det komme til noe nytt, en forløsning, fornyelse eller forvandling, hevder Kierkegaard.

Spranget kan tenkes som at lengselen går mot den optimale oppfyllelse. Mennesket er fremme ved kilden. Det er som om mennesket har nådd frem til det ytterste rom i seg selv. Nå står mennesket foran et avgjørende øyeblikk. I mennesket har det modnet frem en indre erkjennelse om livet. En større bakenforliggende hensikt, et oppdrag, en tro eller et liv har liksom ventet på å oppfylles.

Kierkegaard peker på forvandlingen som overgang til troen, som en avgjørende hendelse i et menneskes liv. Han knytter spranget til en selvvirksomhet eller en avgjørende handling på et indre plan. Spørsmålet blir hvordan mennesket kan bryte seg vei til å forbindes med det evige i en livsforvandlende hendelse. Kierkegaard viser til en begynnende kamp som pågår.

De, der derimod sige sig at være fortvivlede, ere ordentligviis enten Dem, der have en saa meget dybere Natur, at de maae blive sig bevidste som Aand, eller Dem, hvem tunge Begivenheder og forfærdelige Afgjørelser have hjulpet hen til at blive sig bevidste som Aand [...] (1849a, 142)

Den Fortvivlelse, der er Gjennemgangen til Troen, er ogsaa ved Hjælp af det Evige har Selvet Mot til at tape sig selv for at vinde sig selv; her derimod vil det ikke begynde med at tabe sig selv, men vil være sig selv. (1849a, 181)

Menneskets tvesinn er et grunntrekk ved livet som utfolder seg. Kierkegaard peker på at mennesket lenge kan leve ut fra et begrenset perspektiv. Mennesket kan komme til en grense der alt forandres. Kierkegaard påpeker ulike veier til slik livsforvandling. Menneskenaturens dybde eller tunge livshendelser kan modne frem en dypere innsikt. Mennesket kan kjenne seg fortapt idet kampen intensiveres. Det erfares som å miste livet. Kierkegaard spør etter tilstrekkelig mot hos mennesket. Mot innebærer å våge å tape seg selv for å vinne seg selv.⁵⁸

Kierkegaard ser på søken etter sannheten som en avgjørende subjektiv søken.⁵⁹ I lengselen spør mennesket etter hva sannhet er. Sannheten knyttes til å ville det gode, å våge gå mot det mest livgivende. Mennesket som erkjenner en dypere natur, har mulighet til å fortvile på en livsforvandlende måte. En bevissthet om seg selv som ånd kan føre til at lengselen, som kraft til forvandling, slippes til. Likeledes kan mennesket rammes av noe alvorlig i livet, og det gir

⁵⁸ Den doble bevegelsen er et kjent forhold hos Kierkegaard. I dobbelbevegelsen ivaretas forholdet til både det uendelige og det endelige. Selvet foretar en dobbelbevegelse, framover i en resignerende uendelig bevegelse, gir opp seg selv og kommer tilbake til seg selv og sitt virkelige liv i det det tapte vinnes tilbake. (Quist, 2005, 319)

⁵⁹ Det subjektive er hos Kierkegaard det personlige, det sanne som oppleves med et indre lidenskapelig engasjement, og jo mer subjektivt jo mer kraft frembringes. (Bertung, 2010, 89ff)

et støt til fordypning. Tunge livshendelser som motgang, sykdom og lidelse kan gi mennesket en dypere erkjennelse av hva som betyr mest. En underliggende pasjon må til for å drive mennesket videre mot det som er sannhet for mennesket selv. Det er bare ved å eie sannheten på et indre plan at det hele bildet kan tre frem. I det å bli forvandlet kreves mot til å tape seg selv og sitt foreløpige bilde av sannheten. Lengselen kan slik sett være en kraft til å frigjøre mennesket fra noe som har tatt den indre plassen.⁶⁰

Kierkegaard viser til ulike sider ved den avgjørende kamp som pågår i menneskets sinn. Mennesket kjemper med å komme til rette med seg selv og sitt liv dypest sett. Mennesket står i en kamp om å ta i eie alt det som er gitt, med hele sitt potensial. Ulike forhold kan begrense livgivende prosesser.

Mennesket er den sjelelig-legemlige Synthese anlagt til at være Aand, dette er Bygningen; men han foretrækker at boe i Kjælderen [...] (1849a, 158)

Når viljen bliver fantastisk så forflygtiges også Selvet mer og mer [...] så følelse, erkjennelse og vilje er blitt fantastisk, så kan dette styrte Selvet. (1849a, 148)

Det er hos Kierkegaard to farer for å tape selvet og dermed livet. Det er på den ene siden en fare i det å ikke ville være fortvilet og dermed bli innesluttet i et isolert liv. En annen fluktmulighet er å slippe taket i det virkelige liv, slik Kierkegaard viser til her. Det gjøres gjerne et forsøk på å erobre sitt hus ved å ville være uendelig, men det er for Kierkegaard en motsigelse og umulighet å ville være uendelig uten å være evig. Menneskets isolasjon kan også ta form som flukt fra det partikulære i eget liv. Kierkegaard viser til at det er en fare for at mennesket forskanser seg på begge disse måter. En *Medvider* er at mennesket har noen å kunne betro seg til når livet setter seg fast enten på den ene eller andre måte (1849a, 179). Tungsinn oppstår fordi mennesket vil slutte seg inne og motstår å la forvandlingens bevegelse komme i gang. Det tillater ikke å bli imøtekommet. Dette kaller Kierkegaard for en demonisk tilstand.⁶¹

Den innesluttede tilstanden inntreffer når et individ lukker seg inne i seg selv og forskanser seg. Innesluttethet er en isolert form for tilværelse. Det er å leve i bitterhet eller i det lille perspektivet. Mennesket søker innover, og blir sin egen skaper. Mennesket kan, eller vil ikke, sette sitt liv i avhengigheten til noe større eller noe utenfor seg selv. En forskansning oppstår

⁶⁰ Cappelørn taler om at mennesket i sin lengsel kan frigjøre det okkuperte. Lengselen er en gave fra Gud og Gud gir seg selv gjennom den gaven lengselen er. Lengselen kan sees som en kraft som frisetter mennesket (6). Når mennesket taler med seg selv i lengselen, får lengselen rom. Lengselen etter det evige seirer i den samtalen mennesket har i sin lengsel (2007, 318ff).

⁶¹ Det demoniske gjør at mennesket kommer så langt fra sin menneskelighet som det lar seg gjøre, til en avsindighet og innelåst trass. (Holgermes, 2007, 89)

idet mennesket forsøker å beholde det begrensede perspektiv som om det var helheten. Den andre faren ligger i å ville være uendelig og ikke ville vedkjenne seg de timelige realitetene i eget liv. Det er å slippe taket i de små ordene og ville fritt forme sitt liv uten å ta med sine menneskelige grenser. Mennesket kan da være i total innesluttethet, uten kontakt med sin dype lengsel. Det er avgjørende med en medvandrer hvis mennesket skal makte å gå inn i en dypere erkjennelse der det smertefulle og sårbare erkjennes.

Mennesket lokkes ut av sin innesluttethet ved å lytte innover. Det å være et selv innebærer ”Evighedens Fordring” på sitt liv (1849a, 137). Slik er lengselen en svak røst blant mange røster. Lengsel kan være drivkraften til å innta hele potensialet av liv. I lengselen ligger det en bevissthet om noe ordløst som går dypere enn til den eksplisitte livserfaringen.

For Kierkegaard har menneskets indre reise mot avgjørelse og forvandling sammenheng med erkjennelse og vilje. Spranget utfolder seg via erindring, erkjennelse, vilje, valg og trass.

Men der er en Magt, som hedder Erindringen; den skal være alle Gode som alle Elskende kjær [...] denne Erindringens Hvirken, naar de sige: husker Du den gang, og husker Du den gang! See, Erindringen besøger ogsaa den Tvesindede. (1847b, 191; 199)

At Selvet vorder sig selv, er, at Erkjendelsens stigende Grad svarer til Selverkjendelsens Grad, at Selvet, jo mer det erkjender, desto mer erkjender sig selv (1849a, 147).

Dersom Du traf ham i hvad han selv vilde kalde et svagt Øieblik, ak, hva Du maatte kalde et bedre Øieblik – naar han ingen Hvile havde fundet i det Øde, naar Svimlen et Øieblik gik over, og han fornam en qvalfuld Længsel efter det Gode [...] da opdagede Du, at han havde to Villier, og hans qvalfulde Tvesindethed [...] en længsel der beviser, at, som et Menneske dog i al sin Trods ikke har Magt til ganske at løsrive sig fra det Gode, fordi det er det Stærkere, saa har han end ikke Magt til ganske at ville det (1847b, 146).

Thi naar Villien i et Menneske faar Raadighed ved at han vil det Gode og i Sandhed kun Eet: da er der intet ”dersom”; men Tvesindetheden standser sig bestandigt selv i sit dersom (1847b, 159)

At ville gjøre Alt er: at ville være og forblive med det Gode i Afgjørelsen; thi Afgjørelsen er netop det afgjørende, Alt, som den ogsaa er det væsentlige Eet (1847b, 186)

Kommer trassen frem, som egentlig er fortvilelse ved hjelp av det Evige, ligger det i en viss forstand det sande meget nær. Den fortvilelse som er gjennomgangen til troen, er også ved hjelp av det evige. (149)

Selv om spranget hos Kierkegaard representerer noe ekstraordinært som skjer med en, kan menneskets indre prosesser mot nydanning også ha innvirkning på spranget. Erindringen er et element i dypere erkjennelse. Erindringen kan virke styrkende på mennesket, men også motsatt da det livet som er levd blir synligere i en indre selverkjennelse. Slik skaper

erindringen indre bilder som spiller sammen med erkjennelsen. Idet mennesket får en dypere erkjennelse av sitt eget liv, kan en sterk vilje til forandring tennes i en. Lengselen som ligger under kampen viser at mennesket er i forbindelse med det gode, grunnlaget. Kierkegaard peker på at mennesket kan kjenne øyeblikk av dypere erkjennelse som øyeblikk der en er ekstra svak og sårbar. I øyeblikket der mennesket gir rom for sin lengsel og velger det som er det gode fremfor det fragmenterte, fremstår øyeblikket som et avgjørende godt øyeblikk for mennesket. Dypere liv og indre nydanning skjer og viser øyeblikkets betydning.

Øyeblikket er avgjørende for Kierkegaard. I øyeblikket kan mennesket erindre betydningsfulle forhold tilbake i tid, erkjenne sin egentlige natur, vesen, slippe til en vilje som utsondrer det vesentligste for en selv, det gode og ikke det fragmentariske. Videre slippes trassen til i det avgjørende øyeblikket, og slik kan sprangets forvandling finne sted.

Ut av forvandlende øyeblikk utvides menneskets enhet. Det gode får større rom, sannheten blir mindre fragmentert og mer enhetlig. Livet forvandles og fornyes idet mennesket får en fornemmelse av en større sammenheng.

Opptakten til erkjennelsen kan være erindringen. Under erindringen kan menneskets dype lengsel virke. Å erindre er å vekke slumrende minner til live igjen. Erindringen kan både gi mennesket gode og dårlige minner. Erindringen ser på det som har vært, det gode, men og det ufullkomne. Erindringen fører til en større erkjennelse av det livet en har levd. I erindringen møter vi dermed igjen vår dypeste lengsel, savn og smerte. Det er erkjennelsen som tar videre hånd om erindringen. Erindringen om det som var, åpner sinnet og klargjør sansene på et indre plan. I erindringen som fører til dypere erkjennelse, fører mennesket en indre dialog med seg selv. Erkjennelsen tar det erindringen bringer frem inn i en subjektiv vurdering. I en refleksjon spør mennesket etter hva som har betydning for eget dypere liv og hva det er verdt å strebe etter.

Mellom erkjennelse og vilje foretas valget. Viljen er en kraft til å gjennomføre noe. Viljen står gjerne i forhold til erkjennelsen som et referansesystem som viser hva som har betydning. Slik blir viljen en kraft til handling. Viljen setter sannheten gjennom. Trassen er en ekstra sterk vilje som driver mot forandringens avgjørende handling og kan komme inn i siste øyeblikk. Det stilles spørsmål til sannheten som er det gode. Trassen er en sterk form for vilje som har fortvilelse i seg.

Det å velge det mest livgivende ved livet kan synes vanskelig. Forvandlingen skjer gjerne idet mennesket møter sin grense. I det svake øyeblikket der fortvilelsen øker, gis det innsikt og erkjennelse av behovet for forandring. Mennesket kan i et avgjørelsens øyeblikk ta en

beslutning om å gå for det hele og gode på bekostning av det fragmenterte og onde, slik Kierkegaard uttrykker det. Dette er egentlig et avgjørende øyeblikk. For i dette øyeblikket lyttes det til lengselen og lengselen følges i øyeblikket. Da gis det mulighet for forvandling.

Det er sannheten som utfordres i denne sammenhengen. Sannheten og lengselen hører sammen. I lengselen spør mennesket etter hva sannhet er. Sannheten knyttes til å ville det gode, å våge å gå med livet i seg, som igjen knyttes til å ville være ånd hos Kierkegaard. Dette er å gi rom for et større bilde av seg selv, og dermed nydannes mot enheten menneske.

En sannhet som er subjektiv kan individet selv eie. Det er bare ved å eie sannheten på et indre plan at det hele bildet kan tre frem. En underliggende pasjon må få drive mennesket videre mot det som er sannhet for mennesket selv. I det å bli forvandlet kreves mot til å tape seg selv og sitt bilde av sannheten. Kampen står i å gi slipp på noe. Lengselen kan slik være en kraft til å frigjøre mennesket fra noe som har tatt den indre plassen.

Når grensen nås, viser Kierkegaard til menneskets gjennomgang til troen som en avgjørende hendelse. Først en avsendig kamp, stengte muligheter, iblant som et totalt mørke, forløsningens kraft idet mennesket tar det indre spranget. Kraften kommer når det virkelig gjelder.

Det Gode kan jo ogsaa regne og beregne Fordringen i Forhold til de Kræfter han har. Og dernæst, hvis han i Oprigtighed vil vove, da faaer han vel nok Kræfterne i Afgjørelsen [...] at Tilliden hvormed der voves, giver overmenneskelige kræfter. (1847b, 190)

Det Afgjørende er: for Gud er Alt muligt. Dette er sandt og altsaa sandt i ethvert Øieblik (1849a, 153)

Naar Mennesket er bragt til det Yderste, saa der menneskelig talt ingen Mulighed er. Da gjælder det, om han vil troe, at for Gud er Alt muligt, det er, om han vil troe. Men dette er ganske Formelen for at tabe Forstanden; at troe er just at tabe Forstanden for at vinde Gud. (1849a, 153f)

Dette er Troens Kamp, afsindigt for Mulighed [...] (1849a, 154)

Skaf Mulighed, skaf Mulighed [...] thi uden Mulighed kan et Menneske ligesom ikke faae veiret (1849a, 154).

Om den saaledes Kæmpende skal gaae under, beroer ene og alene paa, om han vil skaffe Mulighed til veie; om han vil troe. Og dog forstaaer han, at menneskelig talt hans Undergang er det Visseste af Alt. Dette er det Dialektiske i at troe" (1849a, 154).

Kierkegaard tenker menneskets bevegelse som et sprang når det går fra fortvilelse til tro. I dette spranget er det to bevegelser. Å tape forstanden er den ene bevegelsen. Det erfares som å miste livet. Den andre bevegelsen er troens gjennomgang. Da oppstår et nytt liv idet livet mistes, hevder han. Når mennesket står i den største kampen, kan bevisstheten om det evige

bryte gjennom. Enten øker fortvilelsen eller kan kampen føre mennesket til tro. Troen kommer frem når mennesket når grensen, der det ikke lenger er noen mulighet. Der grensen nås, åpner det seg et nytt perspektiv fordi den ”Magt som satte det” har tilveiebrakt mulighet der ingen mulighet er.

Mennesket kan erfare spranget som noe overnaturlig. Der alle muligheter synes stengt oppstår det en ny og uventet mulighet. I spranget er den handlende kraften, Gud, og lengselen går ifra å være dvelende i mennesket mot at den iboende lengsel drar mennesket til seg. Mennesket svarer på dette med mer lengsel, lengsel som søker objektet Gud. Lengselen er derfor noe som driver seg selv og tydeliggjøres idet mennesket hengir seg. Slik kan en si at lengselen er nedlagt i mennesket og derfor har lengselen substans i seg selv. Lengselen har evighet i seg og derfor kan menneskets lengsel gå mot lengselen i seg selv.⁶²

Åndedrettet for menneskets indre er å henvende seg til Gud, der er muligheten til stede. Kierkegaard peker på at muligheten er avgjørende for menneskets selv, like viktig som hele tiden å ha tilstrekkelig med surstoff.

At bede er ogsaa at aande, og Muligheden er for Selvet hvad Suurstoffet er for Aandedrættet. Men saa lidet som et Menneske kan aande blot Suurstof eller blot Qvælstof, saa lidet kan Mulighed alene eller Nødvendighed alene betinge Bønnens Aandedrag. For at bede maa der være en Gud, et Selv – og Mulighed, eller et Selv og Mulighed i prægnant Forstand, thi Gud er det Alt er muligt, eller at Alt er muligt. (1849a, 155f)

Hjertets renhet er å ville det Ene, det gode i sannhet – og dette kan mottas gjennom bønnens henvendelse. Ved bønnen strekker mennesket seg mot noe guddommelig, utover sine egne ressurser og muligheter, en transcendent virkelighet. Mennesket forsøker å hvile i noe større enn seg selv. Tro og lengsel hører sammen. Det er en uendelig lidenskap i lengselen etter å forenes i troen. Troen åpner muligheten til å be, som er å forenes med en guddom. Det gir rom for en åndelig virkelighet med en lidenskapelig relasjon til et Du. Lengselens optimale oppfyllelse kan bare skje gjennom lengselens gjennomgang til troen slik Kierkegaard utlegger det. Troen er et paradoks hos Kierkegaard. Det er for Kierkegaard ikke mulig å leve uten det evige. Kierkegaard viser til at skal mennesket henvende seg i bønn må det være en Gud som mottager. I pregnant forstand kan bety at bønn kan formes også der hvor troen på Gud ikke er avklart. Å forholde seg til seg selv er å forholde seg til det som har satt hele forholdet. Dette

⁶² I *Enten Eller* nevner Kierkegaard (1843a, 43) at mennesket kan søke selve lengselen. Det betyr at lengselen bærer på en bakenforliggende mening, en substans i selve lengselen. Han sier: ”Da mindes jeg min Ungdom og min første Kjærlighed – da jeg længtes, nu længes jeg kun efter min første Længsel.”

er bestemt av forholdet som er uttrykk for avhengighet av et annet forhold. Dette har med Kierkegaards Gudsilde å gjøre. Friheten ligger i avhengigheten.⁶³

Troen peker på at livet ikke går opp uten noe som går utover det allmenne.⁶⁴ Troens bevegelse i kraft av det absurde forutsetter at Gud kan gjøre noe mer enn det som står i menneskets makt. Dette er ikke en allmenn kategori, men tilhører den enkelte. Kierkegaard peker på at det er noe ved livet som går utover livet, som bare den enkelte kan fatte eller erfare i troens paradoks.

Bønnen er som å puste. Her er mennesket forent med Gud i sin lengsel. Lengselen kan, når mennesket hengir seg i bønn, både oppfylles og bli sterkere. Menneskets lengsel kan være en lidenskap etter Gud, å ville eie, være ett med, bli elsket av og tilhøre noe større enn en selv. Når lidenskapelig lengsel etter Gud tydeliggjøres, spisses den mot Gud, og får en sterk kraft. Denne foreningen med Gud, er lengselens perspektiv, og det er oppnåelig for mennesket. Når mennesket kan sette sitt liv i et større perspektiv, kan det finne øyeblikk som er nær lengselens væren og oppfyllelse.

6.5 Lengselens vesen i lys av tekster av Kierkegaard

Denne tekstfortolkningen har utforsket et mulig fundament for lengsel, mer enn å fastsette lengsel i forklarende begreper. Kierkegaard skriver om et grunnlag i mennesket som ligger nært lengsel. Hans skrifter uttrykker en visdom om menneskets indre univers, en grunnanskuelse om menneskets væren i verden.

Kierkegaard synes i hovedsak å skrive indirekte om lengsel som underliggende forhold i menneskers liv. For det første kan lengselen knyttes til livets spenning i fortvilelsen mellom det partikulære og det evige. For det andre forankres lengselen i kjærligheten. Et tredje perspektiv på lengselen er hvordan mennesket kommer til en forvandling idet det forbinder seg med ”den Magt som satte det”, i troen.

⁶³ ”Friheten hos Kierkegaard er kun virkelig når den er bunden til kjærligheten” (Bertung, 2010, 42).

⁶⁴ I *Frygt og Bæven* (1840, 115) uttrykker Kierkegaard paradokset i Abrahams ofring av Isak. Det er for Kierkegaard ikke mulig å leve uten det evige. Abrahams tro peker på at livet ikke går opp uten noe som går utover det allmenne. Troens bevegelse i kraft av det absurde forutsetter at Gud kan gjøre noe mer enn det som står i menneskets makt. Dette er ikke en allmenn kategori, men tilhører den enkelte. Egentlig sier han at det er noe ved livet som går utover livet, som bare den enkelte kan fatte eller erfare i troens paradoks. Når Abraham gjør sine to bevelser så oppgir han livet og han finner livet. Da har han ikke ord. Livet leves mer enn det kan ordsettes.

Bildet av lengsel i Kierkegaards tenkning holdes sammen av enheten som skapes av kjernen, kjærligheten som livets sammenheng. Samtidig er det en lengsel bak tomhet, fortvilelse og uro. Det kan ikke fullt ut forstås hvordan lengselens kraft har relasjonen til kjærligheten på den ene siden, men også forholder seg til mangelen på kjærlighet på den andre siden. Det tredje forholdet er troens mulighet. Idet en indre gjennomsiktighet fremtrer, der mennesket både er sann mot seg selv og erkjenner det absolutte og evige, kan hjertet hvile avklart i det som kan være oppfyllelse av lengselen. Hjertet speiler seg i Guds hellighet og mennesket kan se seg selv med en indre klarhet og hellighet.

Lengselens kraft springer ut fra kjærlighetens indre kilde i mennesket

Lengselens vesen kan knyttes til perspektivet om kjærligheten som livets dypere sammenheng i menneskers liv. Kjærligheten er større og mer altomfattende enn lengsel. Lengsel innesluttet av kjærligheten. Ut fra denne fortolkningen kan det tenkes at kjærligheten som drar på mennesket, er lengselens sterkeste nerve, sterkere enn mangelen. Fra et annet synspunkt kan mennesket både motta noe fra kjærligheten i lengselen og søke noe med utgangspunkt i at kjærligheten savnes. Hos Kierkegaard er det ulike uttrykk for denne mangelen; tomhet, isolasjon, og fortvilelse.

Det er det gode som drar på mennesket, og da vet mennesket noe om hvor det vil, fordi det gjenkjenner det gode i sin egen indre kilde. Samtidig kan en undres om det er kjærligheten som vil det gode eller lengselen i kjærligheten.

Kierkegaard beskriver kjærligheten som den underliggende sammenhengen som gjør at vi kan kjenne oss hjemme i verden i. Alle behov må tre tilbake for en lengsel som springer ut av kjærlighet og lidenskapelig søker kjærlighet. Menneskets kjærlighet har forbindelse til en dypere kjærlighet, for Kierkegaard er dette Guds kjærlighet. Ved å se på lengsel ut fra kjærlighetens grunnleggende sammenheng i tilværelsen, betraktes lengselen som tegn på noe underliggende. Det er en tiltrekningskraft i lengselen fra en kraft i og bak tilværelsen. At lengselen har tilknytning til kjærlighetens kraftsentrum kan bety at det er substans i selve lengselen og ikke bare det lengselen rettes mot. Lengselen synes å ha en kjærlighetens fylde i seg uavhengig av lengselobjektet. Bak lengselen ligger det en underliggende, dypere mening, den tidløse kjærligheten. Dette kan være båndet som drar på mennesket. Kjærligheten er båndet som forbinder det partikulære og det evige.

Lengselen som kraft i fortvilelsens spenning mot selvets tilblivelse

Ut fra perspektivet i menneskets tredoble ontologiske stilling kan lengselens vesen fortolkes. Kierkegaard gir et innsyn i dette rommet mennesket er i, og han finner en kraft han kaller fortvilelsen. Selvets nydanning skjer i spenningen mellom de tre små ordene, timelighet, nødvendighet og endelighet og de tre store ordene, evighet, uendelighet og mulighet. Lengselens substans knyttes til motsetninger og enhet i de tre ordparene. Mennesket lengter mot det jordiske og konkrete livet og utover mot det større perspektivet. Spenningen mellom ordparene kan gi grunnlag for fortvilelse. Det er spenningen mellom det partikulære livet og det livet som strekker seg utover livet her, som nå skaper en kraft i lengselen.

Lengselen er i spennet mellom det vi har, og det vi vil bli, eksistensielt og ontologisk, og berører både det partikulære og det transcendentale ved livet. Kierkegaard ser det som en forutsetning for å dannes som menneske at en erkjenner seg som et selv. Det er å bli det mennesket en er i kraft av et potensial, å oppfylle den hensikt eller oppgave som livet har for den enkelte. Mennesket formes som et selv, noe som kan uttrykkes som å søke hjemlighet og tilhørighet og virkeliggjørelse av ens oppdrag, hvile og glede. Kierkegaard forutsetter at mennesket i verden opplever en ikke hjemme tilstand og stadig er på vei mot å kjenne seg mer hjemme i verden og finne frem i sitt indre univers til en større forankring og enhet. Å følge sin lengsel er å gå inn i sitt selvs fortvilelse, å finne den sannheten om seg selv som en kjenner seg hjemme ved og kan eie. Det vanskeligste og største oppdraget som mennesket har, er nettopp dette å bli det selv et en er. Selvet er ikke fastlagt i seg selv, men alltid relasjonelt rettet. Selvet er en syntese eller et forhold til noe og kan dermed ikke settes fast i deler eller et bestemt perspektiv. Dette gjør at mennesket er uferdig og underveis.

Mennesket lever i spenningen mellom kjærlighetens grunnlag og fortvilelsen. Lengsel og fortvilelse er ikke sammenfallende. Det er mulig at fortvilelsen er eksistensiell og lengselen mer grunnleggende ontologisk. Slik kan det tenkes at lengselen ligger under fortvilelsen, men fortvilelsen må til for at lengselen skal uttrykkes. Lengselen kan gå dypere enn fortvilelsen fordi lengselen forbindes til det mest fundamentale i mennesket, kjærlighetens grunnlag, og lengselen er virksom sammen med fortvilelsen. Det er som en aner at lengselen ligger bak og trekker mot det bestående, kjærlighetens bånd. Fortvilelsen er en kraft, der spenningen går mellom å ville være bare partikulær eller utover det partikulære. Lengselen har dermed en retning og en forbindelse ut fra kjærligheten til kjærligheten. Det synes ikke tilstrekkelig for mennesket å bare søke de store ordene. Det ligger en mening i både det partikulære livet og det livet som strekker seg utover dette. Mennesket kan eie sitt hverdagsliv samtidig som det strekker seg mot et større univers.

Når lengselen er flyktig og mister grepet i det partikulære eller stenger seg inne og forskanser seg i det jordiske, er den ikke en ontologisk lengsel. Blir den en flukt fra livet her og nå er lengselen heller vemod og savn.

Lengselen kan synes å holde mennesket oppreist i det u håndterbare og i fraværet av oppfyllelse på grunn av kreftene i lengselen, den trefoldige spenningen og kjærlighetens kraft. I den trefoldige spenningen kommer kjærligheten inn som et bånd mellom det partikulære og det evige. Det kan tyde på at i den ontologiske spenningen, fortvilelsen, er mennesket forankret til sin indre kjærlighetens kilde. Dermed er det to slags krefter som utspiller seg, fortvilelsen og kjærligheten.

Lengselens kraft fremtrer og tydeliggjøres i hjertets gjennomsiktighet

De to kreftene bak lengselen, kjærligheten og fortvilelsen, faller sammen idet en indre gjennomsiktighet fremtrer. Mennesket fører en indre dialog med seg selv, i en søken innover der mennesket kan sette større rot i kjærligheten og våge være gjennomsiktig.

Mennesket som setter rot i kjærligheten, kan våge å være gjennomsiktig med sitt liv. Å våge gjennomsiktighet er å våge å gi rom for lengselen. Menneskets åpne gjennomsiktighet kjennes for selvet som renhet. Renheten kan være en forutsetning for at lengselen får rom og at mennesket kan gå med sin lengsel dit lengselen peker. Renheten i hjertet oppfylles idet visdommen åpenbares og metter den dypeste lengselen. Slik som en kamp for renhet kan forstås, makter mennesket i større eller mindre grad å åpne opp for drømmer, lidenskap og lengsler, siden savn, sorg, skyld, skam og tap settes i bevegelse. Det er altså en spenning i lengselen, en draging ut fra den tredoble ontologiske spenningen og kjærlighetens kilde, og jo mer mennesket våger å sette sitt liv i kjærligheten, jo mer kan det være transparent med sitt liv. Renhet kan også bety å eie en livsvisdom og at denne åpenbares og forankrer ens liv. Idet den åpenbares kan hjertet kjenne på en hellighet, og kjenne seg helere og renere idet mennesket er ett med kildens dype visdom. Kjærligheten frigjør gjennomsiktigheten som igjen frigjør det å sette rot i kjærligheten. Det å åpne opp for en dypere erkjennelse av kjærligheten, gir et klarere perspektiv. Gjennomsiktig kan mennesket våge å gi rom for sitt motsigelsesfulle landskap i sin lengsel. Det er å våge være i sannheten og åpne opp for mulighetene i det uoppfylte univers. Fordi den transparente ektheten medfører økt sårbarhet, kan det være mennesket ikke makter å kjenne på sin lengsel og blir innesluttet i seg selv.

Fornemmelsen av lengsel kan avta for en tid. En avstengt kildes lengsel kan være lengsel knyttet sammen med frykt, uro, fortvilelse, skyld, skam og resignasjon. Da er mennesket seg selv nærværende på en isolert måte som ikke fremmer livet i en. For å komme seg videre, må

det et annet menneske til, en medvider. En medvider kan bevirke varmen som skal til for å kunne åpne opp. Igjen peker dette imot at det eksistensielle livet må leves, kreftene må leves og øyeblikkets liv må mottas. Dette innebærer å gi slipp på hva en har og ta imot det en får.

Et grunnleggende spørsmål er hvordan menneskets kilde kan åpnes slik at livets strøm frisettes og lengselen klarer. Et mulig svar er at mennesket ikke kan være seg selv nok, og ved å sette livet i avhengighet til noe utenfor seg selv åpnes det indre rommet opp.

Lengselen som grensesprengende kraft til troens overskridelse

Det siste perspektivet som kan utledes av Kierkegaards tekster peker mot lengselen som lidenskapelig forbindelse i troen med et Du. Lengselen gir retning mot det å sette livet sitt i avhengighet til noe større enn en selv, ”den Magt som satte det”.

Mennesket utfordres av en åndelig dimensjon. Å vorde et selv, er i fortsettelsen en bevegelse mot i stadig større grad å gi rom for seg selv som ånd, transcendens eller eksistens. Det er en dypere erkjennelse som kan forløse et potensial i det å bebo hele sitt hus, som Kierkegaard uttrykker det. Ulike livshendelser eller en indre erkjennelse kan føre mennesket dit.

Menneskets grunnvilkår er alltid å streve med å avgjøre seg for noe bestemt. Mennesket vil være flerfoldig. Flerfoldigheten kan sees som motsetning til å kunne hvile gjennomsluttet i en større makt. Menneskets lengsel kan sees som den dype viten om hva som er av betydning. Denne lengselsstemmen får ikke alltid komme til overflaten, eller utkrystallisere seg som noe fremfor noe annet.

I den dype lengselens avklarende øyeblikk er mennesket ensomt. I denne ensomheten kan erindringens tilbakeblikk gjøre saken klarere. En stigende erkjennelse baner vei for å eie sin egen sannhet, eller sannheten om seg selv. Bare en indre subjektiv søken kan føre mennesket videre. Det er til slutt ingen ytre forhold å støtte seg på. Tilbakeblikk gjennom erindring og erkjennelse berører tap og ulevd liv. Lengselen og erkjennelsen synes å arbeide sammen.

Når mennesket i sin lengsel har fått et fremmodnet klarere perspektiv på det betydningsfulle, aktiviseres andre sider ved menneskets sinn. Mennesket har gjerne kommet til et veiskille i sitt liv. En helt ny vei sprenger seg frem der mennesket har kommet til en grense. Spranget representerer en indre hendelse som springer ut av en potensiert fortvilelse. Når mennesket har nådd frem til det som fremfor alle ting viser seg som mest betydningsfullt, kan det kjennes som om kampen potensierer. I en indre bevegelse, gir mennesket opp sitt liv og en omveltning, forvandling eller fornyelse finner sted. Det er en kamp der mennesket møter sin grense. Når grensen nås, kan det umulige bli mulig og troen bli en realitet. Mennesket

overlater seg til et Du. Dette kaller Kierkegaard for en gjennomgang til troen. Det er som om mennesket både mister og finner sitt liv. Sannheten som lengselen søker, eies som en dyp subjektiv erkjennelse.

Den avgjørende handlingen, spranget, foregår ved økt fortvilelse ved hjelp av erindringen, erkjennelsen og den trassige viljen. Forvandlingen skjer ved å tillate spranget. Dette knyttes til at mennesket er gitt mulighet til å miste seg selv for å vinne seg selv. Forvandlingen er uforklarlig i og med at spranget forutsetter troens absurde paradoks i sin ytterste konsekvens.

Det nye som hender, beskrives som at muligheten fremtrer der det ingen mulighet finnes. Lengselens arbeid har kanskje pågått forut for slike indre hendelser. På sett og vis oppfylles den dype lengselen i slike oppfyllelsens øyeblikk. Med lengselen erkjenner mennesket at det er fremme, og dette kan skape en dyp glede selv i smerten.

7 FORTOLKNING AV FORSKNINGSSAMTALER

Få forhold i et menneskeliv er så dramatiske som å få en kreftdiagnose.⁶⁵ Det skaper eksistensielle forandringer og grunnleggende rystelser i den enkelte, og det skiller viktig fra uvesentlig. Kreftens inntreden er en hendelse som skaper sårbarhet og indre sår. Siden lengsel og eksistens hører tett sammen, kan samtalen omkring de eksistensielle erfaringene gi innsikt i lengselen.

Forskningssamtalene har gitt tilgang til kvinnes unike fortelling og deres indre eksistensielle reise. Kvinnene har fortalt sine sykdomsfortellinger og deler av livsfortellingene. Studien gir innsikt i lengselstemaer og vitnesbyrd om menneskers lengsel. Disse er ikke uttømmende for temaet. Lengselen kommer noen ganger eksplisitt frem. Andre ganger fortolkes den ut fra hva som fortelles.

Fortolkningen av forskningssamtaler blir presentert gjennom tre perspektiver. De gjenspeiler ulike sider ved den eksistensielle kampen. Det første perspektivet er at de rystes eksistensielt. I den mest opprivende fasen preges kvinnene av sjokk, redsel for å dø og eksistensiell ensomhet og angst. Selv om behandlingen er vellykket og de nå er friske, opplever de at livet fortsatt er på prøve og satt på vent. De ser etter hvor de kan rette ropet om å overleve. Lengselen kan anes som en grunnkraft i tilværelsen og den gir en livskraft. Det ser ut som at lengselen samarbeider med livsviljen, og at de henter kraften et sted innenfra.

Det andre perspektivet som synliggjøres, er at det blir en tid for å erkjenne at de har blitt forandret. Fortvilelsen over å ha blitt forandret dukker stadig frem. De ser seg tilbake, og det er et hjertets rop tilbake til uskylden. De kan ikke få tilbake det livet de hadde, livet uten alle de vanskelige tankene. Livet er blitt forandret til en låst og smertefull tilstand. Desperasjon, lengselens drøm, sorg, vemod og savn preger den nye tilstanden. Savnet av det hverdagslige livet som var, kan kjennes overveldende. Lengselen rettes mot livet slik det var før.

I det tredje perspektivet reiser kvinnen seg og finner ny grunn å stå på. Det skjer en erkjennelse som lengselen kan springe ut fra. Det erkjennes at livet ikke kan bli som det var, og de strever med å finne sitt nye selv. Livets lengsler rettes mot et fordypet hverdagsliv her og nå. Den indre klarheten tiltar, og en ser at en allerede har noe av det en lengter etter. Det relasjonelle livet fordypes og lengsler oppfylles. Dette gir en takknemlighet og en ny glede. Hos noen av dem som deltok i studien, er det innslag av transcendent, og Gud er for dem en

⁶⁵ I teksten benyttes oftes begrepet kreft som det muntlige begrepet på kreftdiagnose og cancersykdommen. Denne språkbruken holder fortolkningen nær tekstene i intervjuene.

helt unik kilde i hverdagen. Gud blir et svar på lengselen, selv om lengselen er underveis mot oppfyllelse. Evighetslengselen er som en innramming av livet og kan prege virkeligheten for dem. I korte øyeblikk av lengsel er en ett med noe større.

Deltakerne prøvde seg frem med ordet lengsel i løpet av samtalene. Kvinnene var ikke vant med å bruke det begrepet.⁶⁶ Det inngår ikke i det vanlige vokabularet. Likevel viser materialet at mennesket godt kan tenke gjennom lengsel i en bestemt sammenheng, men at den er dypt personlig. Det tyder på at lengselen ikke er bevisst for oss, slik andre tilgrensende eksistensielle grunnforhold er det. Samtidig ga det å tenke via lengsel, rom for undring om dypere tema. Mennesket kan oppleve seg mer utlevert, mer personlig og mer sårbar når en spør etter lengsler. Å spørre om lengsel skaper en større intensitet i at det er det aller viktigste og dypeste som utforskes.

Når fortellingene fra disse kvinnene benyttes, kan de være satt sammen og forkortet for å gjøre de forskjellige forholdene klarere. Sitatene er forsiktig omformet fra muntlig til skriftlig språk, men uten å endre innholdet. Disse kvinnene er flere steder samtidig. De tenker tilbake på den akutte fase og gjenopplever tiden da, samtidig er de i livet sitt her og nå og har blikket rettet mot fremtiden.

Sitater følger ikke sykdomshistorien. De er ordnet etter tematikken i lengselen og ikke tiden. I presentasjonen av funn presenteres vekselvis sitater, refleksjoner rundt selvforståelse og til slutt fortolkning av noen universelle og allmenne aspekter knyttet til lengsel (Kvale & Brinkmann, 2009, 221). Fortolkningen av det universelle fremstår kun som fragmenter og mulige tolkninger.

7.1 Livskamp og livskraft

Rystelsen i den ontologiske grunn

En kreftdiagnose er en dramatisk hendelse. Det er mange år siden sykdommen rammet, men det er ikke vanskelig å kjenne på rystelsen:

⁶⁶ ”Jeg vet ikke hva du mener med lengsel. Tenker du på lengsel etter noe?” Senere prøver hun seg frem ved å si: ”Jeg kunne få en sånn veldig, apropos lengsel, hvis jeg skal bruke det ordet, ...” En annen spør: ”Jeg må spørre hva du mener, hvilken type lengsel du mener?” En annen konstaterer noe undrende: ”Jeg har alltid tenkt det i forhold til å lete etter mening og aktivere et håp, på ressurser og vilje og alt det der. Og så tenkte jeg lengsel – det er litt spennende vinkel, men litt annerledes enn jeg hadde tenkt. Og så slo jeg opp i synonymordboka, jeg er liksom veldig sånn systematisk. Og så fikk jeg: *et sterkt ønske, savn, stunde til, se fram mot*, var synonyme med lengsel”.

Og det er ikke vanskelig, knip, da er du der! For en sånn opplevelse er så skjelsettende. Nå tenker jeg ikke på det hver dag. Men det vil alltid være en del av bagasjen min. Og det har forandret livet mitt. For bestandig. Det har det gjort.

Å få kreftdiagnose er en rystelse som en stadig kan kjenne på. Selv om denne opplevelsen tilhører fortiden, er den nærværende. Opplevelsen går stadig inn og ut av tankene. Den endrer seg med tiden, men er der fortsatt. Livet forandres på en grunnleggende måte. Den nye erfaringen klinger med i alt som hender. Å snakke om den gangen engasjerer på et dypere plan enten det er kort eller lenge siden. Det gjenstår å reise seg fra et ribbet ståsted etter rystelsen.

Tårene viser at forskningssamtalen fører kvinnene tilbake til den eksistensielle rystelsen der en blir dypt berørt. Hvorfor-spørsmål ble den gang med ett fremtredende:

Hvorfor er jeg syk? Det er urettferdig! Når jeg så ble transplantert og fikk livet tilbake så; hvorfor lever jeg? De døde jo som fluer rundt meg (gråter). Det kommer nok noen tårer. Sånn var det. Jeg blir veldig engasjert.

Hos en annen kvinne kommer spørsmålet om skyld og straff fram:

Ja, så fikk jeg vite at det var kreft de hadde funnet. Stort sett var det bare grining. Hva hadde jeg gjort galt? (gråter) Så er jeg jo glad i å drikke vin, å gå i selskaper og sånt, så da tenkte jeg, det er fordi du har vært umoralsk og festet (latter).

Hos begge disse kvinnene stanset livet opp, og påtrengende spørsmål kommer i forgrunnen. Grunnspørsmålene hvorfor meg, hva har jeg gjort, skyld og straff er uttrykk for at noe ved fundamentet i mennesket rystes.

Lengselen kan være en grunnleggende kraft bak den eksistensielle væren, som viser seg når livet rystes. Bakenfor alle spørsmålene ligger kanskje en lengsel etter det trygge og uforanderlige. Lengselen kan tenkes å ligge som en understrøm bakenfor ropet etter *hva nå*. Rystelsen kan gi en mer eller mindre tydelig erkjennelse av alvor. Idet ransakelsen pågår, søker mennesket et grunnlag å stå på. Kanskje kan en tenke at lengselen trekker mennesket mot grunnlaget. Slik er lengselen ett med mennesket selv og dets forankring og forbindelsen til et dypere grunnlag ved livet.

Å rammes av sterk skyldfølelse er å rammes i sin eksistens og det grunnlaget mennesket står på. Et brudd i livets jevne gang må ha en årsak. Hvem har ansvaret for det som har skjedd? Skal en kunne skimte lengselen, må den ligge under og uttrykkes i det rystede sinnet. Det er som om det er en lengsel etter en sammenheng. Det er en lengsel etter at livet skal ha en total forankring i noe. I kampen som foregår, slippes ransakelsen til. Kampen berører angeren,

selvfordømmelse og selvanklager og mennesket går i ring. I skyldfølelsen føres dialogen med seg selv. Lengselen kan være å slippe fri fra skylden for sin egen tragedie. Det er et ønske om å ikke måtte bære på alle anklagene.

Den indre selvfokuserte dreiningen er kanskje et motstykke til lengselen. Skyldfølelse, skyldplassering, selvfordømmelse og selvanklage kan synes livsbegrensende fordi det er hvorfor-spørsmålene en strever med. Det er forhold en ikke kan gjøre noe med. Bak ligger en nidkjærhet, en drivkraft som kan være ødeleggende. Det å søke tilflukt i skylden og årsaksforklaringene er en form for fortvilelse som nesten avstraffer seg selv. Kanskje ligger lengselen bak og skjuler seg idet oppmerksomheten rettes mot skylden. En kan spørre om denne drivkraften etter svar, også er en lengsel. I så fall finnes det en livsinnskrenkende lengsel som stiller hvorfor-spørsmål og en livsutfoldende lengsel som stiller hva-spørsmål og gir drivkraft og lukker opp.⁶⁷

Videre kan alle de spørsmålene mennesket stiller når det rammes, peke imot at det finnes en bestandig grunnvoll i det partikulære livet, en slags evighetslengsel. Selve samtalen en fører, retter seg til noe, et sted i en selv, en makt eller kraft i livet. Lengselen utover mennesket selv kan være noe evig som holder under alle rystelser. Dette kan vise til en bakenforliggende gudslengsel, at et forsyn kan inneha oversikt og endelige svar.

Berørt av døden, lengsel som drivkraft

Å få en kreftdiagnose innebærer å trues av døden. Kreften er noe som er kommet inn i en frisk kropp, den har noe av døden med seg, og kvinnene kjenner at det onde hører ikke til der.

Når du ikke har vært borte i det (kreft) selv, så tenker du døden med en gang. Jeg følte at da hadde jeg ikke lenge igjen. Sånn tenkte jeg da. Og da tenkte jeg på barnet mitt. Jeg opererte bare svulsten. Ja, for den stod så høyt opp på brystet at jeg trengte ikke å ta hele brystet. Så det var jeg jo glad for, selvfølgelig. Men tanken fra jeg fikk greie på kreften, var at jeg skulle ønske at brystet var vekk. Jeg hadde den fornemmelsen om at det her var noe jeg ikke ville ha der, det var noe som ikke hørte til meg. Ja, da var det akkurat som om jeg ville ha vekk hele brystet. Men når de da sa at jeg kunne beholde brystet, og at de hadde fjernet alt som ikke så bra ut, så var det annerledes igjen”.

⁶⁷ Livsinnskrenkende lengsel og livsutfoldende lengsel er begreper som er lånt av Delmar (2006, 234).

Kreften synes å være en fremmed makt, en inntrenger i livet. Den er ikke en del av henne.

En annen reflekterer over tapet av brystet sett ut fra det som er det mest viktige, det å få leve.

Så da måtte de ta hele brystet. Det brydde jeg meg jo filla om! Ja, det spiller ingen rolle. Jeg skjønnte ikke hvorfor de begynte å snakke om ja du kan få nytt og sånn. Det blåser vel jeg i! Ja, jeg vil ikke ha pupper, jeg vil leve!

Det føres en kamp mot døden.

Tror dere jeg kommer til å overleve denne sykdommen. Ja, det tror jeg, sier de. Ja, kan du garantere meg det? Nei. Hvordan kan du tro det da? Vil du ha tall på det? Nei. Jeg vil ikke det. Jeg vet at 85 prosent lever etter ti år. Men jeg vil at du skal garantere meg at jeg ikke får det tilbake. Men det er det jo ingen som kan garantere.

En annen minnes at det reiste seg en indre styrke.

Jeg tror ikke minst på det å stå på. For så får du diagnosen, og så får du beskjed om at det eneste håpet du har for å leve, det er å få en benmargstransplantasjon. Da hadde jeg akkurat fått mitt første barnebarn. Jeg kan ikke dø nå. Og det har jeg sagt noen ganger, at hadde jeg dødd nå, så hadde jeg blitt sur! Og da kjenner jeg at da er lengselen en drivkraft. Den er kjempetrassig!

År etter hun er ferdigbehandlet, sitter kreft-spøkelset fortsatt igjen selv om kreften er borte.

Ja det var en forferdelig ting som hadde tatt i meg, som hadde grepet i meg, som ikke hadde forlatt meg. Jeg hadde det med meg. Da så jeg det, hva det var for noe. Det ble liksom begynnelsen på at jeg skjønnte at, det her må jeg gå inn i og jobbe med. Gjennom all terapi vi var innom og behandling, så var det begynnelsen, å forløse dette. Selv om jeg ikke tenkte det da, så gjorde det jo det, det var jo en trussel som jeg ikke kunne styre, jeg ikke hadde kontroll på. Kontroll var jo tingen i livet mitt. Jeg har jo hatt kontroll på det meste. Det hadde jeg ikke på dette. Jeg hadde ingen innflytelse.

Det er som om en urenhet har satt seg i ens kropp. Kreftens eksistensielle skade ble ikke kurert av cellegiftbehandlingen. Etter en tid med indre arbeid, kommer det med kreften frem. Hun er frisk fra kreften, men den har satt sine spor i sinnet.

Disse sitatene viser alle at kreften tar i mennesket, og det kjennes som at døden har vært nærgående. Kampen foregår på et grunnleggende plan der svært mye står på spill. Tapet av sikkerhet overskygger tap av kropp. Det er en livskrise som går dypere, til tap av selve livet. Døden har lagt igjen sitt visittkort.

Lengselen er som en drivkraft for å komme seg opp og bli stående i livet. Livskraften eller livslengselen er trassig, den reiser seg fra det dypeste ontologiske stedet i en selv.⁶⁸ Livskraften kan se ut til å bety å arbeide med lengselen, slippe lengselen til og dermed velge. Valgene kommer på bakgrunn av et håp og en lengsel om noe bedre et sted der fremme. Lengselen er en drivkraft. Den tar tak i noe som har stor betydning, og da vekkes viljen og kan føre til at en handler.

Mennesket lengter etter evighet, etter å leve alltid og har en motstand mot å tenke på døden selv om den er en uunngåelig del av livet. Når døden likevel truer livet, blir evighetslengselen berørt. Slik er sykdommen et uttrykk for noe som ikke hører til i menneskets liv, men som hører døden til. Lengselen etter evighet blir krenket eller utfordret. Kanskje evighetslengselen åpner menneskets kraft og mulighet til å kjempe seg fri.

Rop etter felleskap

Kreftsykdommen gir angsten spillerom. Flere trekker frem sårbarheten i denne fasen, og at behovet for trøst ble stort.

Da jeg var nede i den verste angsten, det var et forferdelig sted å være. Det var vondt. Jeg trodde aldri mer jeg skulle bli glad. Jeg tenkte at nå får jeg aldri livet mitt tilbake. Det var stengt. Så kom jeg ikke ut noen veier! Det er det eneste jeg kunne tenke meg. Hadde jeg kunnet, hadde jeg sydd mannen min fast til meg (latter). Da kunne han holdt rundt meg hele tiden. Ja, han var helt fantastisk (gråter). Han stod last og brast med meg der, og så tålmodig.

Å sy seg fast til mannen peker mot den eksistensielle sårbarheten kvinnen kjenner på. Det er en sårbarhet som en nesten ikke kan bære selv.

Enda en kvinne uttrykker sårbarheten som en dyp ensomhet idet hun rammes av kreft.

Jeg har også tenkt, en god del, kanskje særlig i de periodene som jeg ble veldig lei meg. Jeg kunne ikke si hvorfor jeg ble lei meg. Men det kunne være tungt altså. Jeg følte meg fryktelig alene, det var ingen i verden. Tenk hvis noe skulle skje meg nå, hvem skulle jeg da ringe til. Ja, selv om du har masse familie og venner, så er du ensom av og til [...] Jeg kunne få en sånn veldig, apropos lengsel, hvis jeg skal bruke det ordet, etter barnet mitt! Å være sammen her. Det er veldig mye vi skulle snakke om.

⁶⁸ Kovero (2007, 9) viser i sin studie hvordan en rystende hendelse, som å få kreft, forandrer selvet: "I en tid som präglas av osäkerhet och många valmöjligheter, men samtidig av tvivel och splitting väcks frågor som gäller människan som individ, hennes självförverkligande och hennes subjektiva existens."

Sårbarheten overfor seg selv og i relasjonelle aspekter ved livet forsterkes når sykdom rammer, bekreftes av studien til Tveit Sekse, Raaheim, Blaaka & Gjengedal. Kreftfortellinger avslører at livet blir inderliggjort på en avgjørende måte (2010, 804).

En kvinne kjenner på en forlatthet gjennom prosessen med kreftsykdommen.

Det har jeg savna, kall det trøsten da. Jeg føler jeg har stått mye alene. Hvis du ser bort fra mitt barn, så har jeg stått der alene med det meste føler jeg. Men det å omfavnes, ja både av familie og venner også, å kjenne ordentlig at det er noen som bryr seg, det skulle jeg ønske var sterkere. At folk kan tørre å vise at de bryr seg. Altså det har alltid vært et savn.

Denne kvinnen erfarer at selv om noen vil hjelpe, er det vanskelig å slippe andre inn.

Jeg har jo en fantastisk mann, men jeg slapp bare ingen inn, nei, det var sikkert ingen som kunne tru at jeg hadde kreft heller fordi at jeg holdt hodet høyt, og jeg var utad sånn som jeg pleide, men nå ble det enda viktigere å beholde den masken, sånn at ingen skulle se min svakhet og hvor forferdelig jeg egentlig hadde det.

Hos denne kvinnen er det som om kreftsykdommen avkler et allerede såret indre. I en slik situasjon kan en gjerne kjenne behov for å beskytte seg selv og ikke vise sin tilstand utad.

En annen kvinne utfordrer sin tro til det ytterste når kreften rammer.

Fordi jeg har et kristent livssyn, [...] og så tenkte jeg, kan vi bli sint på Gud? For vi kan det [...] Og jeg står på – i hellig stahet, kaller jeg det. Ja, jeg ber til Gud så intenst som det overhodet er mulig. Men jeg kan ikke tvinge Gud. Men jeg kan trygle.

Hun har våget å klage og å være sint på Gud. Lengselen slippes til, lengselen etter å være med i livet. Hun retter lengselen etter å leve mot Gud. Det er en protest som reiser seg og rettes mot en allmakt. Kampen hun kjemper, tydes som en hellig stahet og denne hellige staheten forløser en kraftfull lengsel.

Det å overgi seg er den eneste muligheten for kvinnen, som er kommet til en grense.

Men det jeg følte var at jeg overlot meg selv til de på sykehuset. Jeg har en ganske uvanlig form for humor, syns jeg. Vi får alle en perm, med informasjon om behandling, og bla, bla, bla, det var din sykdom, det var din behandling også videre. Jeg syntes det var bare tull rett og slett. Jeg føler at hvis man først har den diagnosen, må en bare overgi seg selv til de. Den kampen jeg har hatt, er med meg selv, med min egen følelse, med min egen smerte, det har vært kjempekaos, inni hodet mitt.

Mens livskampen pågår, tenker personalet på behandling og avgjørelser. Ifølge denne kvinnen er de indre kampene med seg selv overskyggende. Smerten og kaoset må hun bære selv, selve livskampen er ens egen. Å overgi seg i de profesjonelles hender er den utveien som finnes. Videre viser denne kvinnen hvordan bekreftelse ble en spesiell opplevelse i den mest sårbare situasjonen:

Jeg var den første som skulle bli operert og vi drog veldig tidlig til sykehuset. Jeg fikk senga ut i gangen, og vi satt og holdt rundt hverandre (gråter). Jeg sa til han (mannen), at vet du hva, jeg trodde det var du som skulle gå før meg, og tøyte med han (latter). Ja, jeg sa det bare rett ut og han sa, ja vet du hva, jeg trodde også at du skulle gå etter meg. Og vi bare satt og lo, og det kom en sykepleier, og hun hadde ingen peiling om hva vi satt og snakket om. Hun så at vi bare holdt rundt hverandre og lo. Og hun stoppet opp og sa; vet du hva, dere kommer til å klare dere veldig bra (gråter). Ja, det var en veldig spesiell opplevelse.

At sykepleieren bekreftet dette spesielle øyeblikket, kan år etterpå fremkalle tårer. Å bli sett og bekreftet er en bærende kraft som gjør inntrykk.

Denne kvinnen har nylig erfart rystelser i sin familie. Å få kreft kommer i tillegg til den lidelsen.

Ja, jeg fikk kreft for et år siden [...] jeg var hos lege for jeg følte at det ikke var slik det skulle være [...] sønnen min spurte, hvordan reagerte du når han (legen) sa at han regnet med det var kreft? Og så sier jeg; jeg vet ikke hvordan jeg reagerte for med alt dette som vi hadde hatt før, så følte jeg at dette kan ikke bli verre enn det, så derfor, der og da reagerte jeg ikke så veldig [...] for det var nesten som jeg var utenfor meg selv [...] Jeg klarte liksom ikke helt ta det innover meg [...] Men når jeg da skulle hjem fra legen, så hadde jeg ikke lyst å reise hjem til meg selv alene, så jeg reiste til en slektning.

Den forutgående lidelsen er altoverskyggende. Det er som hun er i dvale. Det er ikke plass til mer lidelse. Det er utydelig hva hun føler. Hun har en vag fornemmelse av at nå trenger hun et annet menneske. Hun klarer ikke være helt alene der og da. Hun søker fellesskapet med en annen.

Kvinnene i de forutgående sitatene viser til erfaringer som ryster dypt. Det å bli fanget av kreften blir en erfaring av total maktesløshet. Når de rammes, kommer angst og ensomhet i bevegelse. Den eksistensielle ensomheten kommer fordi døden trår nærmere. Det indre trykket stiger og grunnen vakler. Innfor døden er mennesket helt alene, ingen kan slå følge fra livet til døden. Det er som en står der alene et sted en ikke egentlig makter å stå. Det er et rop, en lengsel etter et bærende fellesskap som det eneste mulige.

Det er noe grunnleggende at menneskene kjenner seg avhengig av hverandre eller en kraft utenfor seg selv når det røyner på i livet. Spørsmålet blir hvor skal jeg gå, mer enn hvor jeg ønsker å gå. Det å finne en vei ut av innestengtheten presser på. En lengter kanskje ikke bevisst, men erkjenner hvor en er og samtidig prøver en å forsvare seg mot dette og finne en vei ut av ensomheten. I spennet mellom å klamre seg til mennesker og presse mot Gud, er det noen indre strømmer mot liv og lys. Idet mennesket kjemper sin livskamp, skjer dette fra

hjertets dyp, så langt mennesket merker. Det er lengselens stille og sterke forankring til det større perspektivet, å ane muligheten for hjelp og bli hjulpet ut av det uungåelige. Når det å bare være meg, er noe som ikke kan bæres, søkes det mot noe mektigere som bærer og tar imot.

Lengselen etter "den andre" synes å berøre det kraftfulle i mennesket selv. Uendelighetslengselen kommer til uttrykk idet mennesket lener seg utover. Lengselen går utover mennesket selv som individ og utover her og nå.

Men mennesket kan ha tider som ligner på vinter, og livet er på vent. Når lengslene har frosset, ligger livskraften som frøet. Varme og næring må til for at det innkapslede livet kan springe ut. Det å bli sett og bekreftet, bærer bud om uendelighet, om at det alltid er en fortsettelse.

7.2 Lengsel tilbake til livet som var

Å forstå hvor en befinner seg i livet etter rystelsen

Kvinnene strever med seg selv på et dypere plan, med de essensielle spørsmålene til eget liv og identitet også etter at de er blitt friske. Det å ha vært kreftsyk har satt sine spor. De er sårbare og kjenner seg til dels usikre på hvem de er nå. Kreften har på flere måter gitt en dyp smerte.

Det er som om det har kommet inn noe som er vondt i meg. Ja, en veldig stor smerte. Men det har kanskje med min oppvekst å gjøre. Det ble ikke vist oss så mye kjærlighet. Jeg har hørt så mange ganger at vi kjemper mot kreften, kjemper gjennom kreft. Jeg kjenner meg ikke igjen i det. Jeg kjemper med meg selv. Det er det jeg kjemper med. Min følelse, min måte å takle denne diagnosen og alt det som påvirker familien. Det var det jeg kjempet imot. Det var min kamp, og ikke mot kreften. Det var barna mine, og så tenkte jeg tilbake til min egen oppvekst. Kanskje jeg kommer til å dø før mine foreldre. Ok. Sånn er det. Men jeg tenkte at det var veldig trist, for jeg fant ut at egentlig hadde jeg ikke ryddet opp i hodet mitt om dette her, disse følelser om foreldrene mine og min oppvekst.

Kreften etterlater en smerte på et indre plan. Sårbarheten er også knyttet til den kampen som kreften iscenesetter og ikke bare til selve sykdommen. Det er kampen med seg selv og livet som fokuseres. Smertefulle sår fra tidligere tider bringes frem.

I møte med diagnosen ligger noe hos denne kvinnen som ikke fullt ut kan forstås. Det er en ny erfaring.

For meg var det mest vanskelig med tanke på barna mine. Det var det første jeg tenkte på (gråter.) Det var et stort sjokk for meg.” (Jeg spør om det er døden hun tenker på, siden hun tenker på barna? Hun avkrefter dette.) ”Nei, egentlig ikke, det er det som er så vanskelig med det å få denne diagnosen, jeg har aldri tenkt på kreft før, det er ingen i familien min som har hatt kreft (latter). Det var bare et stort sjokk for meg [...] Alle foreldre vil beskytte ungene, og jeg følte at jeg hadde tatt bort en uskyld fra dem (gråter). Alle vil at de skal ha en sorgløs barndom og alt det der. Selv om jeg visste at det var en veldig god prognose, var det det med ungene jeg syns var veldig, veldig vanskelig og ennå er det vanskelig for meg. Jeg har ikke vært sint, jeg har vært redd, jeg har vært trist og er trist ennå. Men jeg føler at jeg har levd mitt liv, og tross alt, det er ikke mannen min som har blitt syk, og det er ikke ungene. Jeg vil heller at det skal være meg enn de.

Kreften berøver den sorgløse uskylden. En smertefull side av virkeligheten bringes inn og skaper lidelse. Det kjennes som om familien frarøves noe når en får kreft. Familien påføres lidelse fordi grunnlaget rystes. Uskylden er barnets bilde av en trygg verden, men uskylden brytes. Nå er lengselen tilbake til det livet som var, at barna fikk leve et vanlig hverdagsliv uten de store spørsmålene. Hun er fortsatt trist, men sykdommen er gjennomlevd. Livet går sin gang. Øyeblikk av selverkjennelse skaper en lindring og en utvei. At barna frarøves en uskyld, er fortsatt vanskelig. Men hun innser at hun aldri kan bære noen annen byrde enn sin egen.

Sårbarheten kan til tider være stor når en kjenner at en selv er grunnleggende forandret.

Men til slutt så satt vi ved frokostbordet, og så begynte jeg bare å grine, og så sa jeg det. ”Det er akkurat som jeg er borte. Jeg er borte som mammaen deres. Jeg er borte som ektefelle. Jeg er bare en tjukk, skalla en, som er redd for alt, og stadig snakker om sykdommen sin og har vært veldig, veldig, selvopptatt”. Jeg fikk sagt det til de og grått og skreket. De sa: ”men herre min mamma, du er nå helt normal.” De setter det veldig på plass. Jeg har en veldig tålmodig og realistisk mann. ”Dette her er bare oppi hodet ditt. Vi som er rundt deg, nei vi føler det ikke sånn.” Nå har jeg fått tilbake noe av styrken min. Og jeg kan stå litt for det jeg mener.

Hun arbeider fortsatt med å erkjenne for seg selv, seg selv som forandret frem. Det arbeides med å få bildet av seg selv på plass. Ved å tillate tankene om kreften å være der, mister den lammende følelsen litt etter litt taket. Hun trenger å speile seg i omgivelsene, kaste ut tanker, sorg, fortvilelse og skyldfølelse, for så å bli korrigert. Slik er veien videre.

Det er hos denne kvinnen en lengsel etter å være med i livet videre, at livet ikke er over.

Men jeg har nok en veldig vilje i meg, og jeg har en veldig trass i meg. Det har jeg skjønt. Og den har vært til det gode for meg. For den har aktivert livsnerven. Jeg brenner jo for mye. Og da kjenner jeg litt på det, at jeg vil være med i livet. Og jeg var

så redd for at, når jeg da ikke kunne jobbe, så var liksom livet over. Og det tar lang tid å finne ut av hva skal jeg gjøre nå? Altså, hva er identiteten min, hva er jobben min? Og hva er jeg nå? Det er faktisk en type livskrise. Og den må du ta på alvor. Hva er jeg? Hvem er jeg? Hva skal jeg bruke resten av livet mitt til. Ja, hvem er jeg? En lengsel etter å finne seg selv, altså det blir litt floskel, men å finne identiteten din! Ja, og da blir jeg litt trassig og tenker at, det er faktisk mitt ansvar! Og jeg må ta grep, hva skal jeg gjøre?

Materialet viser at mennesket rystes på en grunnleggende måte, slik at de mister fotfeste idet lidelsen rammer. Det er som om sykdom og lidelse forsterker den totale lidelsen i det å være menneske. Mennesket strever med å eie seg selv med lidelsen og å ta livet en mistet tilbake på nytt. Bakenfor skimtes en lengsel etter å finne seg selv, den en egentlig er. Kreftsykdommen etterlater en eksistensiell smerte, som kan være med på å gi lengselen en retning. Lengselen går mot å grave frem den indre skatten, det som betyr noe i livet.

Lengselen går mot å kjenne seg hjemme i seg selv. Det er å finne frem til indre fred og hvile på nytt og på et dypere plan. Kjenne en trygg forankring i den en er, både overfor seg selv og de rundt en. Det er en lengsel etter fred med seg selv. Veien videre mot et nytt liv, går gjennom erkjennelse, en forsonings vei. Lengselen til det umulige, det som er forbi, blir ødeleggende om den fastholdes.

Mennesket fører i sin lengsel en indre samtale, en undren om sin livsbestemmelse. Det spørres og avklares hvor en er og hva som er livet nå. Slike hva-spørsmål kan knyttes til lengselen som understrøm. Det følger med utsondringer og undringer i dette arbeidet som skjer på et indre plan. En erkjenner hva som betyr og en erkjenner hvor en er på vei i sin lengsel. Slik blir lengselen både retning og verktøy til å komme dit lengselen viser. Det er spørsmål og svar i en vedvarende strøm. Svar gis og nye spørsmål roper på svar. Slik fortsetter menneskene sine liv. Hva med dagen i dag? Hva med resten av livet?

Ved å stille lengselens dype spørsmål, synes en retning å vise seg. Viljesbestemmelsen har sammenheng med den dypere lengselen som viser vei. Mennesket leter videre og gjør nye valg. En velger og ser hva en velger og hvordan livet blir, og slik fortsetter det gjennom livet. Det er som om lengselen dypt i mennesket bærer på noen svar, de anes, men er ikke åpenbare.

De uendelige spørsmålene vi strever med, peker i seg selv mot mennesket som ikke bare partikulær størrelse, men også med innslag av uendelighet. Noe forblir ufullendt, og det er alltid en åpning mot noe mer. Lengselen mot å være mer enn det en er, utfolde sitt liv om mulig fullt ut, gjenopppta det som gikk tapt og fornye det som er, peker mot en grunnleggende uendelighetslengsel i mennesket.

Et blikk tilbake på det som er tapt

Hos kvinnene er lengsel først og fremst å få livet tilbake slik det var. Ikke et perfekt liv, men et kjekt, hverdagslig liv uten det å tenke så mye, ikke måtte tenke på sykdom eller på død.

Ja, lengsel. Jeg vil ikke ha noe spesielt, jeg vil bare være vanlig. Jeg begynner å grine når jeg sier det. Jeg vil ikke være hun med kreft! Jeg vil ha livet mitt tilbake! Jeg har ikke behov for å stoppe opp og tenke på det vakre og sånn. Jeg vil bare ha livet mitt sånn som det var! Jeg vil være meg selv på jobb og den som ler seg i hjel på fest. Jeg har hatt noen morgener som jeg har våkna og ikke tenkt på det, og det har vært fantastisk. Men så dumper katastrofen inn etter noen sekunder.

Selv når en er ferdig behandlet og frisk med god prognose, slipper likevel ikke kreften taket på det indre planet. Det er vanskelig å være et vanlig menneske etter det som har hendt. Lengselen etter å leve det vanlige livet er sterk.

En annen kvinne sier hun har mistet seg selv.

Jeg har en lengsel etter den personen jeg var. På en måte lenges jeg tilbake til den uskyldighet (uskyld) å ikke tenke. Jeg klarer fremdeles å ha det veldig kjekt, å ha det gøy og slike ting. Men plutselig kommer det en tanke, jeg har hatt kreft. Og det er vondt! Og jeg er redd at det kommer tilbake igjen. Jeg er redd. Selv om jeg vet at det er en god prognose og sånne ting. Det er ikke som å ha fjernet en blindtarm, det er ikke på samme måte.

Kvinnene kjenner seg annerledes som person når sykdommen har berørt deres indre. Det krevende i livet er å være forandret på en grunnleggende måte. Tanken på at en har blitt rammet av kreft kan ikke skyves vekk. En er frisk, men likevel har sykdommen blitt nærværende i fortsettelsen. Tankene kan plutselig slå inn og lengselen er å slippe tankene om det alvorlige. Sykdommen gir en husk du skal dø erfaring. Denne erfaringen hviskes inn i ens eget liv. Kreft gir den voksne erfaringen av døden. Da går lengselen tilbake til seg selv uten kreft, uten krefterfaringen og uten kreftens berøring i det indre og til det hele, det uberørte og uskylden som var der før. Den innsikt de har fått eies i egen kropp, en erfaring de skulle vært foruten. Uskylden er å slippe å vite så mye. Det er den tilstanden der en ikke må forholde seg til de vonde tingene i livet, til det å kunne dø før en er gammel og mett av dage.

I lidelsen berøres menneskets erkjennelse på et dypere plan. Erkjennelse er å forstå hvordan livet er. I savn og vemod forholder en seg til det som ikke ble. Det tapte, livet som var, får et gyllent skjær. Lengselen går tilbake til drømmen om et fullkomment liv. Først må sorgen få rom slik at en erkjenner hva en har mistet før nye lengsler kan ta tak. I savnet ser en tilbake, men mangler kraften til å gjøre noe med det slik det er blitt. Lengselen har kraften i seg til å

gjøre noe med nåtilstanden. Lengselen muliggjør forandring. Den gir et videre perspektiv og åpner opp og den nye erkjennelsen blir lettere å håndtere. Lengsel er relasjonen til noe som fortsatt er mulig. Lengselen ser at det er noe mer, det er en større glede og lykke enn det som viser seg nå. I dette perspektivet kan det høstes glede og veien blir en forsoningsvei. Lengselen understøtter en evighetslengsel, å leve! Noe av det en lengter etter, synes å være gleden og lykken som en kjerne i det som var før. I lengselen dras mennesket til det som er vakkert og godt. Samtidig er det en vurdering knyttet til lengselen, den retter seg mot det som er mulig.

Å vende seg forsiktig mot en fremtid

Forsiktig vender kvinnene seg mot en fremtid som blir annerledes. Når denne kvinnen ikke kunne jobbe lenger ble identiteten utfordret.

Jeg var midt i livet, jeg elsket jobben. Allright da, så er jeg syk. Men jeg skal behandles. Jeg skal transplanteres. Jeg skal overleve. Og så skal jeg tilbake til arbeidet. Og jeg prøvde. Jeg gikk tilbake til jobben igjen og fikk flere runder med lungebetennelse. Til slutt sa legen: ”Det går ikke. Du har jobba nok.” Han sa: ”Nå må du glede deg over det livet du faktisk har.” Jeg måtte gjøre opp med den lengselen om at det skulle bli som det var. For det ble det ikke (hun gråter og stanser). Den veien var tung. Den strever jeg med enda. Og så må du finne ny lengsel (hvisker, snufser frem ord for ord). Arbeidet er identitetsskapende. Det hadde jeg ikke tenkt før. Når du er i arbeid så er du viktig. Jeg måtte komme til rette med den lengselen, måtte aktivere de ressursene jeg har i magen til å finne den lengselen jeg har. Jeg vil ha et meningsfullt liv! Det er en kjempejobb. Å finne det livet som da blir annerledes og som jeg alene får ansvar for. Det blir godt. Det skal bli godt for meg og de jeg lever sammen med. En kjempejobb.

Hun ville mer enn gjerne tilbake til arbeidet sitt, noe som viser seg å være umulig. Gjennom hardt arbeid gjøres det opp med en lengsel. Denne lengselen avsluttes og nye lengsler arbeides frem.

Hos denne kvinnen kommer livet sakte, men sikkert tilbake og hun reiser seg.

Nå er det på vei opp. Men vi har og hatt diskusjoner, som jeg sier til mannen min, ”er det greit, at jeg driter litt i den kreften nå? Kan jeg skyve den vekk og være vanlig nå?” Så sier han ”Selvfølgelig kan du det.” Men jeg føler at hvis jeg driter i den, så er det som om den skal komme og ta meg. Men han gjør jo ikke det (hun ler høyt). Men jeg prøver å si at jeg vil ikke tenke på det hele tiden. Det er jo ikke det som gjør at det kommer igjen eller ikke. Nei, det er litt sånn overtro i det (banker i bordet og ler). Jeg må gjøre sånn (latter). Nei, det er jo ikke sånn.

På vei videre i livet, synes kvinnen å være usikker på det nye ståstedet. Nå er livet på vei opp og hun kjenner seg mindre fanget, men ikke helt fri. Det krever mot å velge å ikke tenke på kreften. Valget en stilles overfor er å tenke seg som frisk og dermed risikere å bli negativt overrasket, eller ha kontroll over kreftsykdommen ved å forholde seg til den.

Mennesket åpner i større grad opp for andre når lidelsen rammer. Det er smertefullt for både en selv og andre å åpne opp noen stengte dører.

For jeg har vært veldig selvstendig, siden oppveksten min [...] jeg har måttet klare meg hele tida og vi har flyttet mye og jeg har klart alt selv, så det var veldig vanskelig å ta imot hjelp. Jeg sier av og til, vet du hva, jeg har lyst til å snakke om hvordan jeg føler det akkurat nå [...] går det greit? Jeg tror det er skremmende for henne, hun har ikke sagt det, det er ikke klapp igjen, nei det er ikke den [...] men jeg ser på uttrykket at det er vondt for henne, det er vanskelig for henne. Jeg har snakket om døden og sagt, at vet du hva, hvis vi kommer til å dø ...

Veien går fra sorg og savn til lengsel for disse kvinnene. Denne kvinnen har arbeidet med sin lengsel. Hun vil la seg lede av lengselen, men ikke forstyrres av den.

Men så tenkte jeg også at lengsel er kusine til drøm! Og fetter med ønske. Og søster til håp. Det tenkte jeg. Så tenkte jeg også at en lengsel som er ubearbeida, det er en uro som vil forstyrre livet. Men en lengsel som er bearbeida, den kan være med å gi et mål. Og jeg er der! Jeg vil rett og slett ikke finne meg i å ha en lengsel som er ubearbeida, som gir uro og forstyrrer livet mitt. Da blir jeg frustrert. Og det vil jeg ikke være. For sorg er så smalt. Vi kan ikke bare fordype oss i sorgen. Da går vi bare ned og blir der. Nei, jeg må åpne! Åpne den på en måte for å se mulighetene. Så tenkte jeg sånn. Savn er vondt. Det må bearbeides. Lengsel er sunt fordi det driver meg til refleksjon. Når den er usunn så driver den meg til resignasjon.

Det arbeides med lengsler og hun undres hva sunn lengsel er. En lengsel som hun ikke tar tak i blir for henne en uro, en uro som kan forstyrre livet. Sorg er for henne en tilstand mer enn en bevegelse. Det er å fordype seg i tapet og lukke til for lengselen. Dette kan tyde på at det er vanskelig å håndtere lengsel. Hun viser til et lengselsarbeid der hun taler med seg selv. Hun spør etter hva som betyr noe.

Den eksistensielle rystelsen har skapt et sjelelig sår.

Det føles litt som et sår. Som du liksom får en hinne på, som blir tykkere og tykkere. Det føles som om såret ligger her (viser til hjertet). Veldig rart. Det ligger her, og i begynnelsen var det helt åpent.

Når hun møter muligheten i lengselen, i ett øyeblikk, leges smerten:

Jeg prøver å slippe fremtidstroen inn, men døra er stengt. Tror likevel den sniker seg inn. Så får jeg sånne blaff av lykke innimellom. Det er ikke noen sammenheng med noe som helst, det kan være en tanke jeg får, for alt jeg vet. Men jeg kan sitte og kjøre bil og plutselig, der er den jo! Ja, skal leve å ha familien min. Første gang jeg kjente det var i september, en måneds tid etter strålingen. Jeg kan bli ordentlig glad igjen.

Selv om fremtidstroen møter en lukket dør, er den likevel på gløtt. Øyeblikkene med glede gjør henne godt. Øyeblikkene erfares som glimt av lykkefølelse som kommer med håp og setter gode spor videre. Øyeblikkene kan tidfestes. Det er ingen forutgående hendelse som utløser dem. I takt med disse øyeblikkene begynner livet å komme tilbake. De legende kreftene er i bevegelse og litt etter litt leges såret som kreften har etterlatt. Såret fra kreften var helt åpent. Det kjennes fortsatt. Det har begynt en helbredelse og det har kommet en beskyttende hinne på såret.

Når grunnvilkårene endres, må det skje en erkjennelse og forsoning med situasjonen. Den dype drivkraften fremover venter på å få rom. Det er å våge å gå med livet i seg. Det er å åpne opp for det uavklarte, å romme mulighetene og det som blir. En kan holde fast på savnet og da kommer en ikke videre. Eller en kan ta tiden til hjelp og erkjenne at det blir aldri slik det var og savnet kan forsones og bare vemodet blir igjen.

Det er legedom i lengsel. Vi kjenner på et grunnlag i oss selv som trøster. For i lengselen ligger det en visshet om at lidelsen kan lindres og er en forbigående tilstand. En kjenner på mulighetene til å leges. I lengselen har mennesket følge av en dyp følelse, en er ikke alene i lengselen.

Det er vanskelig for mennesket å ha en åpen, uavklart horisont. Kanskje det åpne sorgløse livet er menneskets største utfordring. Det å sveve i en tilstand av frihet er vanskelig. Mennesket er ikke på plass. Lidelsen har medført at tryggheten og forutsigbarheten er skadet.

I lengselsøyeblikket oppleves en livsfylde, en dyp glede og lykke som bærer bud om at livet er på vei. Fremtidsdøren kan åpnes enda mer. Kanskje åpner slike øyeblikk av lykke opp for det nye. Disse øyeblikkene kan være virksomme og frigjørende øyeblikk. Lengselsøyeblikket er når en blir ett med noe større, en ny og overnaturlig glede, og den skaper håp om at det kommer mer liv der fremme et sted. Da kjenner mennesket at lengsel kan slå inn i hverdagen gjennom disse glimtene av lykke. Lengselens oppfyllelse kommer til en i øyeblikket, øyeblikk som fyller en med glede. De huskes fordi mennesket forandres på en dyptgripende måte. Noe ved livet handler med oss, det gjelder både lidelse og lykke. Samtidig er mennesket selv virksomt både i kampene og ved å slippe til det lykkelige øyeblikket.

Lengselens paradoksale karakter viser seg i lengselsøyeblikk som uventet slår inn, uten menneskets aktive medvirkning. Mennesket gis en dypere erfaring uten bevisst å lengte. Denne formen for øyeblikkets glede har noe transcendent i seg, for den er uventet og ubegripelig. Gleden er grensesprengende og synes å komme som en gave. Slike øyeblikk av glede er utenfor menneskets kontroll. Idet mennesket opplever slike lengselsøyeblikk fylles menneskets indre med en dyp form for lykkefølelse. Lengselen i disse øyeblikkene som slår inn i tiden bærer bud om fremtidens muligheter. Mennesket henter seg selv inn igjen og finner en slags hvile i lidelsen. I sin essens bærer lengselen et vitnesbyrd om livets styrke og mulighetene som åpner seg mot fremtiden. Bare ved å kjenne på lengselen i øyeblikket, berøres og tangeres livskraften.

7.3 Lengsel og nære relasjoner

Livet leves i øyeblikket

Flere kan bekrefte en immateriell lengsel og et fokusert liv. For denne kvinnen går lengselen i livet mot det virkelige.

Dette med lengselen i livet, lengselen etter fred, lengselen etter det som virkelig betyr noe, det som er mest virkelig og ikke alt dette andre som jeg ikke har bruk for. Det jeg egentlig har bruk for er jo å være i livet, med de jeg har rundt meg, er glad i og vil være sammen med. Ha fred og ro og oppleve noe virkelig sammen med de. Hver dag må jeg tenke på at det er her og nå jeg skal leve, det er ikke i morgen, det er akkurat nå. At jeg får være frisk og at vi får være friske sammen, min mann og meg. Det er så lett for å falle tilbake til gamle synder og skulle ordne opp for andre. Jeg har vært så mye for så mange i så mange år, og jeg har ikke tatt vare på meg selv i det hele tatt.

Livet har blitt forenklet og livsinnholdet er sentrert om det vesentlige. Når egne unike lengsler gis rom blir livet tydeligere og livet omprioriteres. Kvinnen tillater seg å bygge noen gode grenser rundt sitt liv. En kan gi seg selv, sitt eget liv og sin egen dype lengsel rom.

En annen kvinne reflekter rundt det samme spørsmålet hva hun mest av alt lengter etter.

Ja, det beste, det beste, det beste hva? Ja, mest mulig liv, og at folk vet at jeg er glad i dem, at jeg opplever de er glad i meg, og at de vet at jeg bryr meg.

Denne kvinnens fokus er ikke bare på det som en gang skal komme. Lengselen er etter livet her og nå.

Jeg er glad for å ha lært noen ting, jeg skal stresser mindre i hverdagen. Det blir bare kipt av stress, jeg skal ikke være perfektjonist heller. Jeg var sånn typisk dame: Det skal

være så ordentlig og så fint. En så vel alltid fremover: Gleder meg til at hytta er ferdig, jeg gleder meg til ungene [...] tenk så gøy når de gifter seg. Karrieremuligheter, skal få sånn jobb, ta mer fag og litt sånn. Men nå har det nok endra seg. Jeg bryr meg ikke så mye, er lykkelig når jeg sitter her hjemme med mannen min og ungene. Dette er livet. Det som har vært er ikke livet lenger. Det er en del av historien og det som kommer vet vi ingen ting om. Hvis jeg kunne ha det normale livet mitt, hadde det vært fantastisk. Vi krangla en del, hadde mye stress, men så kom dette. Vi har dette ene livet, vi får kose oss med det. Hvorfor skal vi krangle? Så det har jeg lært meg, det å ikke jage videre.

Kreftsykdommen har gitt en livsvisdom som gjør at livet får utfolde seg. Livet nå er det livet som leves mer enn det tenkes, livet er der allerede. Samholdet i familien er styrket og kjærligheten spises ikke opp av bagatellmessige forhold. Det er lykke eller glede i det helt enkle og vanlige livet. En immateriell side ved livet er fordypet. Hverdagslivet sees i et nytt lys og det gir glede.

For denne kvinnen beskrives livet helt enkelt som gleden i det hverdagslige.

Nå sitter jeg hjemme. Jentene gjør lekser, og mannen min leser avisen. Jeg ser kanskje på tv eller leser en bok, og vi sitter der alle fire om kvelden. Det synes jeg er helt suverent! Det er hverdagen. Det er det beste. Da er jeg i det gode liv. Vi satt og spiste middag, og så begynte alle fire å le, veldig av det samme. Da kjenner jeg liksom, på en vanlig hverdagsmiddag, nå kan jeg sitte her og le! På denne tida i fjor trodde jeg at jeg ikke kom til å leve. Nå sitter jeg her og ler! Kjenne lykken og se de flotte barna og den kjekke mannen min. Det er det beste av alt.

Det gode livet oppfylles idet livet begynner å bli et hverdagsliv igjen. Nå er det viktigste blitt synlig. Lengslene er ikke spredte og fragmentariske lenger, men de går mot å leve godt i det daglige med hverandre.

Denne kvinnen har blitt rammet av lidelse i tillegg til sin kreftsykdom. Noen trenger henne og egen sykdom kommer i bakre rekke. Å kjenne etter lengsel for seg selv og sitt eget fremtidige liv, blir borte i andres behov. Kanskje endrer lengselen seg, hva som betyr noe når lidelsen rammer en selv og andre.

Ja det er vel det som er lengselen min, alt som har med familien å gjøre [...] alt det andre betyr ikke så mye, vet ikke hvordan jeg skal si det. Det var andre ting som betydde mer før [...] Det ble snudd på hode som jeg pleier å si [...] vi skulle reise mer enn vi har gjort [...] på turer og slike ting [...] det har liksom falt helt bort.

Egentlig blir lengselen en handlende og virksom kjærlighet i nuet mer enn en fremtidig lengsel. Et tilbakeblikk på lengselen kan uttrykkes i et før og et nå. Hun justerer sin lengsel ut fra hva som er mulig. Før var det mer ens egne drømmer for seg selv, nå rettes lengselen mot de som trenger en i egen familie.

Det å ha smakt på lidelse og sykdom gjør at livet forenkles og konsentreres om det hverdagslige og alminnelige. Materialet viser at der en før lette etter den optimale oppfyllelse finnes svaret i retningen for livet her og nå. I lengselen spør en seg selv om hva en faktisk allerede har. Evnen til å nyte og glede seg over det vanlige livet er forandret. Det partikulære livet synes å gi glimt av eksistens og dypere væren.

Det er som om en i lengselen får tilgang til sin egen indre kilde og kjenner at det gir en dypere tilfredsstillelse. Når kilden åpnes, får en et klarere syn på det som er vesentlig og livgivende i livet. En får tak i skatter som en tidligere overså. Det er som en ser en dypere mening i det helt hverdagslige livet.

Livet er en stadig reise mellom det som er og det en ønsker det skulle være. Lengselen er en kraft i denne stadige indre formingen. Et klarnet sinn skjelner og skiller. Dette er ervervet livsvisdom. Da kjenner mennesket seg mer tilfreds, er forandret og finner seg selv igjen på et nytt sted. Stedet er kanskje det samme, men det er annerledes. Det partikulære livet bærer på noe som er transcendent. Det går utover livet her og nå. Det er som om mennesket i sin lengsel omfavner og griper livets essens i livet som leves. Det som betyr noe skinner i det partikulære livet og forvandler det til å bli sannere og dette skaper en ekte lykke.

Å erkjenne og kjenne på lengsel, kan være en vei til å eie sitt eget liv og å finne indre fred. Virkelighet og fred er å være forankret i seg selv. Det er å våge å være den personen en er. Det er også å våge å virkeliggjøre sitt liv. Det er å gi rom for forandringer og plass for sine lengsler. Slik kan et indre ståsted erkjennes og derved utvikles og forandres. At livet faller på plass kan erfares gjennom den helt enkle hverdagslykken. Det ligger en beundring av det vanlige livet i den enkle gleden. Det er det relasjonelle som har fortrinn.

Fordypning av fellesskap

Materialet viser at kvinnene får et dypere forhold til sine nærmeste, familie, barn og ektefelle, og en større ydmykhet i livet, slik denne kvinnen uttrykker seg.

Jeg har vært flink til å vise min kjærlighet til dem, men har ikke sagt beklager, at jeg har gjort noe feil. Men etter at jeg fikk den diagnosen har jeg klart å si dette vanskelige til dem. For selv om jeg kanskje har tenkt på disse vanskelige tingene, kanskje jeg ikke hadde sagt det høyt, jeg vet ikke helt. Kanskje jeg ville sagt det senere i livet. Men diagnosen gjorde en forskjell. Jeg synes det er bra selv om det er vondt. Vi har alltid vært veldig glade i hverandre, men vi har hatt et turbulent ekteskap. Vi begge to er veldig stae, men han er veldig snill. Han har vært min klippe gjennom det hele (gråter). Vi har alltid stått ganske nær hverandre, men vi har blitt enda nærmere og han har vist veldig mye følelser.

Kreften har gjort at en større åpenhet og romslighet har tatt form. Hun har fått bearbeidet stoltheten. Kjærligheten kommer til uttrykk på en ny og mer tydelig måte. Det er blitt en forskjell på å være glad i menneskene og å uttrykke kjærligheten. Kreften har skapt et prøvet sinn der kjærlighetens kilde forløses og hun uttrykker sin kjærlighetsbeholdning.

Den største forandringen hos denne kvinnen er at tiden blir dyrebare. Hun spør etter sin gjerning for hver eneste dag.

Det ble så viktig for meg å ta vare på oss selv. Jeg begynte å kaste bort ting som ikke var så viktige. Jeg var så gjerrige med tiden. Det er en ting som ble en forandring etter kreften: Hvilke relasjoner som på en måte ikke betydde noe. De kunne jeg bare kutte ut, og heller bygge sterke, voldsomt sterke, relasjoner til de nærmeste. Livet har på en måte alltid vært mannen min. Han har vært en fantastisk person og vi lever utrolig tett. Vi har flotte unger og barnebarn. Det er voldsomt flott å få oppleve de. Livet er fantastisk når jeg om morgenen vet at dagen er tom og tenker: Vis meg hva jeg skal gjøre i dag. Jeg er på plass og er så takknemlig for alt jeg har fått. Jeg har hendene fulle med liv og mening.

Sykdommen har lutret kvinnen gjennom krefterfaringen. Lengselen er knyttet til et spørsmål om sin gjerning. Lengselen viser vei til hva som betyr mest. Hver dag bringer frem noe som skal fullbyrdes. Bak ligger en skaperkraft som hun kjenner på. Hun er gitt et unikt oppdrag, den dypeste meningen med at hun lever. Idet hun hver dag taler med Gud i bønn skjer en overgivelse til den nye dagen. Den kraften som leder henne, kommer fra en større makt. Slik går lengselen til opplevelser, samhold kjærlighet og liv. Ansvar for de nærmeste synes størst.

Denne kvinnen ofrer egne rettigheter for å bevare et samhold.

Ja, det å holde familien sammen. Det har alltid betydd mye. Det å være der og stille opp for familien og være limet. Ja, både forsone folk og si betyr det så mye egentlig? Vi er familie, må vi ikke på en måte gi litt? Da må jeg gjøre det beste ut av det nå. Hvis jeg ikke hadde gjort det, så hadde jeg bare blitt bitter. Og så hadde jeg blitt alene. Derfor må jeg jobbe med min situasjon. Jeg sier: Ok, det har skjedd, nå må jeg gjøre det beste ut av det. Skulle jeg da være uvenner med mine søsken? Det ville jo gjøre situasjonen helt umulig. Å ha det godt og slappe av og forsone meg. Ok sånn har det blitt. Legg frustrasjonen vekk.

Hun opplever seg som limet til at familien skal være samlet og hun har et engasjement i det å føye mennesker sammen. Å holde relasjonene varme og nære synes være en hensikt med livet.

Denne kvinnen er også blitt forandret gjennom sykdommen.

Jeg har ikke vært spesielt materialistisk, før, men jeg liker å ha fine ting og slik, men vet du hva, jeg lenges ikke etter slike ting nå lenger [...] jeg føler at jeg har alt jeg trenger, jeg har alt! Jeg trenger ikke mer [...] men uten det med familien og venner [...]

Lengselen etter det dypere livet ser ut til å lutres gjennom lidelse. Substansen i oppfyllelsen synes å berøre kjærlighetens mangfoldige uttrykk i det relasjonelle. Det er som om en lengsel etter enhet og fellesskap har forrang fremfor alt. Den dypeste lykken synes å være relasjonell, en skjør størrelse i det livet som leves. Hensikten og meningen med livet har sammenheng med gjerningen som venter på mennesket. Lutring og prøvelser setter fart i å skille det viktige fra uviktige ting i livet. Mennesket ofrer gjerne noe for noe nytt og mer verdifullt. Det synes som det å følge sin lengsel har en pris. Nye horisonter åpnes.

Det å spørre hva-spørsmål er å åpne seg for denne større meningen. Lengselens oppfyllelse er å leve ut en hensikt. Meningen finnes i det hverdagslige, men det er også et større perspektiv som rommer det hele. Det er å gi slipp på noe ved ens eget liv som motsats til det en egentlig lengter etter. Det er plass både for seg selv og andre i dette nye perspektivet. Samtidig som en mister noe gammelt, oppstår noe nytt som kan kjennes som en større lykke. En indre kilde springer frem og det åpnes mot livet, de andre og Den andre.

Kjærligheten kan ligge under i livet, men uttrykkes ikke. En lengsel driver mennesket etter mer kjærlighet. Det strebes etter oppfylt, fullbyrdig kjærlighet. Lengselens bevegelse og retning kan støte sammen med stolthet og hevnjerrighet. De er ulike størrelser. Skal en dypere oppfyllelse av lengselen skje, må selvhevdelsen vike for kjærlighetens romslighet. Det synes å være en kamp for kjærligheten som medfører å ofre noe for sannheten. Spørsmålet om hva er livet i dag, viser at mennesket lengter og arbeider på sin lengselsoppfyllelse. Lengselen driver mennesket på sannhetssøken, en søken etter mening og meningen. Lengselen etter Gud og hans innspill i hverdagen kan synes å åpenbare en høyere mening, som noe hellig, en gyllen kjerne.

Å leve med uoppfylt lengsel

En lengsel etter det som kjennes umulig i nuet kan være sår, slik det uttrykkes her.

Lengsel, da tenker jeg veldig fort på en nærkontakt med en mann. Det er min lengsel, på en måte. Det er litt sånn langt borte. Ja, hvis du lengter etter noe du ikke kan få, så blir det jo sårt. Så legger du det vekk og sier. ”Det er jo uoppnåelig, så da får du leve, her og nå.” Når vi snakket om lengsel isted, så er noe som rører meg. Andre ting som vi har snakket om frembringer ikke tårer eller sånn. Så jeg velger mye mer å snakke om håp!

Det er håp i hangande snøre, ikke sant? Du har det til dine barn og barnebarn, det er på en annen måte, så fokuserer du på det. Det er det som er her og nå. Men så tenker jeg det at du må komme deg ut.

Noen ganger går lengselen bakover og blir et savn. Det åpnes for uoppfylt lengsel. Kvinnen peker mot den ultimate lengselen. I øyeblikket synes det ikke å være en mulig lengsel. Derfor er en slik lengsel smertefull. Lengselen må derfor legges på vent.

Lengselen berører også hos denne kvinnen savn og vemod.

Jeg fikk også en del tanker som kanskje går litt på det indre, det var min mor som døde noen år før. Jeg kunne på en måte leve meg inn i hvordan hun måtte ha hatt det. Hvorfor var jeg der ikke litt mer og besøkte henne ofte. Det er en stor bearbeiding. Ja, det er for sent, men jeg fikk en veldig mye større forståelse. Vi hadde et allright forhold, men hun bodde litt langt unna da. Men så har jeg tenkt at hvis min mor dukket opp i dette, så kunne jeg grine littegrann, men ikke mye, og så var jeg ferdig med det. Ja, savnet etter henne er der. Det sitter veldig dypt sånn fra før av. Det er veldig mye bra i det. Nå hadde det vært helt fantastisk hvis jeg kunne fått truffet henne. Jeg vet at det hadde blitt helt annerledes, hun ville og sikkert møte det på en annen måte. Ja, jeg skulle ønske at jeg kunne ha sagt eller gjort mye mer til henne så hun forstod at jeg var veldig glad i henne.

En annen kvinne berører også vemodet når hun ser seg tilbake i livet. Vemodet vekkes gjennom minner og erindring. Hun nevner en slager som gikk da hun var ung, som vekker gode minner.

The Dancing Queen [...] det var den sangen som gikk hele tiden, vi var ikke noe store fan av Abba på den tiden, ikke i det hele tatt, men den sangen gikk hele tida [...] den tiden vi var unge og vakre, glade og frie og ingen bekymringer [...] eller ikke de samme bekymringene, selvfølgelig hadde vi våre egne bekymringer på en måte, men ikke om liv og død (latter)

Vemodet over det forgangne, det gode som var, vekkes ved denne sangen som hun minnes. Det var en tid, der det fantes en uskyld i livet. Lengselen har retning bakover til den tiden, den har vemodet i seg. Det er ikke savn nødvendigvis, for det er et fullendt liv som ligger bak, men det er forganget. Det er livet før dødens alvor har gitt innslag i livet.

Det tiden har satt en grense for, kan ikke gjenopprettes. Det er for sent, det er et savn. Samtidig uttrykker denne kvinnen sin takknemlighet.

Men så tenkte jeg sånn, åh [...] på det positive. Så heldig jeg er, som kan prøve å ta imot dette, at jeg er trist og lei meg og sånn. At jeg prøver [...] hva gjør jeg med det og prøver å vri det om til noe sånt, ikke glede, men at så heldig jeg er som har den muligheten til å bli lei meg! Å virkelig tørre å kjenne på det.

Idet menneskets savn og vemod berøres, åpner lengselen for kjærligheten. Lengselen bærer i seg kjærligheten og kjærlighetslengselen. Når en lengter og kjenner på sin uoppfylte lengsel er en likevel noe rikere enn før. Dette peker mot det gode i savnet og i lengselen.

Savnet er både sårt og godt. Savnet gjør godt for det er fylde i det. Når det ikke tar overhånd, kjenner en seg rikere. Et godt savn utvider det indre rommet, kanskje fordi det gjør godt å kjenne på egen kjærlighet til andre. Samtidig har savn vemodet over seg. Det er en tone av tristhet i lengselen. Savnet slipper til erkjennelse av det som ikke ble og det som er for sent. I dette savnet og vemodet kan kjærligheten utvides eller erkjennelsen blir et savn som utvider kjærligheten. Den vemodige gleden i lengselen kan være fordi lengselen henger sammen med det hele grunnlaget i oss. For når en spør mot egen lengsel, blir mer enn lengsel berørt. Det aktiveres mange og kanskje motstridende lengsler. Gjennom erkjennelsen av sannheten i eget liv, der en står, berøres hva en har og ikke har fått gjennom tidene. Med lengselen rommer vi det som er ulevd liv og knuste drømmer eller livet som er på vent. Når vi gir rom for å kjenne på dette store bildet vi bærer med oss, ett fullverdige liv, må kanskje lengsel alltid ha en lang av savn.

Til tross for det som ikke er, kan mennesket tross alt kjenne seg helere i lengselen. Lengselen er den instansen som forbinder mennesket med seg selv og med livet, med det større og grensesprengende bildet. Lengselen er som en dyp strøm i menneskets indre. Den beveger både fylde, helhet, savn. Samtidig rommer lengselen øyeblikk av lykke. I slike øyeblikk slipper en likevel ikke taket i her og nå. Lengselen er forankret i det hele bildet vi bærer i vår natur. Lengselen er knyttet til et sant, ekte og autentiske bilde av livet vårt.

Ulike lengsler har sine tider. Noen lengsler legges på vent fordi det er vondt å lengte etter noe som en ikke kan få. Muligheten for oppfyllelse spiller en rolle for hvor mye en slipper lengselen til.

7.4 Oppfylt lengsel

Ett med livet i sin lengsel

I takken springer gleden over alt det gode i livet frem.

Før jeg ble syk så takka jeg ikke så mye som jeg gjør nå. Nå står jeg ikke opp av senga før jeg takker for en ny dag og med de mulighetene denne dagen kommer til å ha. Så tenker jeg, hvis jeg blir veldig sliten og lei meg og lukker lengselen, så tror jeg en måte å åpne lengselen på er å begynne å takke. Og når du prøver å se sider med livet, som, det er så mye flott! Ja, for barnebarna og tenk i dag er det sol og jeg klarer å gå min

vanlige tur og jeg kjenner at jeg er i god form. Vi må si det til hverandre gang på gang. Du får dagen i dag. Takk for det hver morgen! Du vet ikke hva den er og du vet ikke hva som skjer i morgen, men dagen i dag har du.”

Takken åpner lengselen. Det er ikke de store grensesprengende ønskene, men et liv der hun lever med seg selv, sin kropp og kraft. Lengselens oppfyllelse er hverdagslig trivsel. I takken ser hun på gleder og oppfyllelser, blir fylt av muligheter og hun får plass for nye vinklinger på livet. Ut av en bærende takknemlighet fødes nye lengsler og livet skyter fart fremover. I takken oppfylles lengselen og nye lengsler fødes.⁶⁹

Selve skaperverket bærer også på et livsgrunnlag som denne kvinnen får øye på.

Jeg syns kanskje særlig når februar kommer, og sola tar deg litt sånn at du kjenner at den varmer, når fuglene kommer og synger, da kjenner jeg livet tar til! Når jeg ser den første hestehoven, da gråter jeg hver gang. Men så lå jeg jo i isolat da det var vinter. Jeg ble lagt inn på høsten og så kom jeg meg ut sammen med våren. Og noen ganger kommer det sterkere til deg enn andre ganger, men akkurat det å se den første hestehoven er sterkt hvert år (hvisker). Det er liksom selve symbolet på at vi begynner igjen. Vi gir oss ikke.

I tiden i isolatet var hun usikker på om livet ville seire. Hun berøres hver vår av hestehoven som kommer. Den gir mot til å leve videre. Det er naturens iboende kraft som viser seg for henne. Hestehoven er et første vårtegn som har fått en symbolsk betydning. Våren vitner om nytt liv. Det å ha erfart dødens mulighet på nært hold oppleves som en kald vinter der naturen synes livløs. Våren bærer budskapet om at livet seiret og møtet med livet som seiret i eget liv gjør at tårene kommer.

Denne kvinnen peker på en glede som viser seg i tristheten.

Jeg har mange tanker rundt det [...] det må jo gå ann å være lei seg også [...] dette har blitt forsterket gjennom kreften og sånn [...] det er for eksempel så mange som klager på at november er så grusom, det er så trist og mørkt og alt er bare fælt [...] og jeg sier, jeg synes det er helt fantastisk jeg [...] for det synes jeg! Og det går på naturen og lyset som skifter, himmelen, skyene og det er bare så nydelig at og da tenker jeg; så heldig jeg er som kan oppleve det, som ser at det er fint! Jeg blir virkelig helt sånn fylt av det liksom. Det er så flott! (Jeg spør; altså du lever ved naturen, det er godt for deg?) Ja. Det gjør veldig godt og jeg kan gå i parken og snakke med fuglene og det gjør jeg hver dag, altså det er helt strålende å gjøre det (hun ler og er lett til sinns når hun snakker om hva dette gir henne). Og så må jeg le av meg selv, du er så barnslig [...] stakkars. (Jeg sier:

⁶⁹ Takken som dypere oppfyllelse av livsfylde bekreftes i studien (Tveit Sekse, Raaheim, Blaaka & Gjengedal, 2010) vedrørende overlevelse av kreft. Takknemlighet ga kvinnene krefter til å håndtere det som var vanskelig. Konfrontert med sin dødelighet hadde de endret seg i henhold til Heidegger; i retning av et mer autentisk liv, det vil si å bli mer sann som den personen en vil være (804).

nei, det er så herligt!), men vi har en kommunikasjon, de sitter ved kjøkkenvinduet mitt hver dag og venter [...] på å få det [...] jeg tenker, nei så heldig jeg er som har sånne gode venner [...] (latter). (Jeg spør: har det noe med å hvile i livet å gjøre, at livet liksom holder litt rundt deg?) Ja, det synst jeg!

Gleden er over livet, samhörigheten med det skapte betyr mye for henne. Gleden skaper undringer, fordi den er paradoksal. Den dypeste gleden skinner merkelig nok gjennom tristheten. For kvinnen er skaperverket et sted å kjenne på sin lengsel. Naturen er et sted å høre til og tilhörigheten skaper takknemlighet.

Hos denne kvinnen bereder en dyp erkjennelse grunnen for å vekke sovende lengsler.

Hele mitt liv har jeg hatt min tro, men jeg har holdt den bare inni meg selv. Etter at jeg fikk barn fikk jeg en sterkere følelse til den troen. Og spesielt etter at jeg fikk den sykdommen har den forsterket seg noe voldsomt. Altså den troen jeg har hatt oppigjennom, den har bare vokst. Jeg følte at det bare var ett eller anna som skjedde inni der, som rørte ved meg, som jeg måtte bare ta tak i. Jeg bestemte meg rett og slett for å bli en kristen. Så da ba hun for meg.

Det er en fortelling om en hvilende tro, som en vag lengsel, som er blitt tydeliggjort og forløst gjennom sykdomstiden. En gudslengsel har ligget i dvale. Livet har selv skjøvet troens virkelighet i forgrunnen og noe som har vært på vent fullbyrdes. Noe modnet seg frem og det skjedde en frigjøring ved en annens bønn. Dette gir en erfaring av en åndelig forvandlende prosess.

Gud fremtrer som den ytterste lengsel hos en annen kvinne.

Når du sier lengsel, da tenker jeg Gud. Jeg har alltid hatt en kristen livsinnstilling. Jeg kommer fra et hjem der vi hadde en allmennreligiøsitet. Vi gikk ikke i kirka hver søndag, men av og til og ba aftenbønn. Så kom jeg borti han som var så ekstrem, kom meg ut av det da igjen. Men den lengselen etter den freden og roen som fred med Gud gir, den kjenner jeg veldig på. Det er en kraft som er større enn meg som er til for meg også.

Gudslengselen er en lengsel etter en Gud som er til for henne, som gir fred og ro på et indre plan. Bakenfor ligger en barndom med et godt gudsbilde. Å frigjøre seg fra et ekstremt gudsbilde i en annen livsfase ligger bak. Det nåværende gudsbilledet representerer omsorg og tilstedeværelse i hverdagen. Lengselen er Gud – en kraft som er større enn en selv, men likevel er til for en selv.

Denne kvinnen blir fylt av et lengselsøyeblikk, et hjertesukk med en indre trang til å takke alle gode makter.

Jeg våknet den første natten etter at jeg ble operert og så ut av vinduet. Det var så utrolig vakkert ute. Det hadde snødd litt og det var en nydelig himmel med stjerner og måne. Jeg tenkte:”Å gudsjelov. Takk, alle gode makter, hvor dere enn er, dette er helt fantastisk, at det gikk bra.” Jeg ble helt sånn fylt av sånn; Gud, av sånn hjertesukk. Ja, hjertesukk og glede og varme. Jeg hadde ikke opplevd dette før. Det var mer en sånn, en sterk glede på en måte. Ja, jeg hadde ikke venta at det skulle gå veldig galt. Derfor kan man jo glede seg når det er noe å glede seg over, det å se ut av vinduet og se hvor vakkert det var den natten [...] Og jeg var så takknemlig, å så heldig jeg var som kan ha del i dette, at jeg ikke forsvant liksom.

Kvinnen vokner opp etter operasjonen og forstår at det ikke er spredning. Hun kjenner på en takknemlighet over å få leve. Opplevelsen utmerker seg fra andre opplevelser. Den innebærer å kjenne seg ett med livet på en grensesprengende måte. Naturen er kledd i snø og er som et paradisi. Det er som om et slør blir trukket til side og i et kort øyeblikk forstås noe om det å få leve. Det som skjer har noe av det mysteriøse og uforklarlige i seg. En indre glede og varme vitner om et nærvær av en godhet i en slik berøring i et lengselsøyeblikk. Takknemligheten for å leve rettes mot maktene som må stå bak.

Hjertesukket kan forstås som lengselsøyeblikk, som transcendent øyeblikk. I et øyeblikk suges mennesket inn i lengselen der det forenes med livet og det som er utover her og nå. Lengselen oppfylles i slike øyeblikk. Mennesket er allerede i det en lengter etter, og tar imot fylde og virkelighet. En aner å høre til i en større sammenheng. Kraften i lengselen selv berører mennesket. Lengselen er dyp, den kommer og går, berører og fornyer, skaper glede og blir gjenkjent som noe godt. Lengselen oppfylles som en grensesprengende erfaring, som en fordypet innsikt i livets mysterium og som takknemlighet og nye lengsler. Sjelssettende opplevelser lik disse kan gi større livsrom og handlingsrom. Nøkkelopplevelser av eksistensiell og ontologisk karakter i menneskers liv kan bare tas imot.

Takken kommer til oss gjennom det partikulære livet, det relasjonelle og naturen som omgir oss.⁷⁰ Takken og gleden er transcendent og drar mennesket utover seg selv. Mennesket kjenner det er stort å være et enkelt menneske. Takken har noe av øyeblikkets erkjennelse i seg. I sin menneskelighet står mennesket i noe større, en glede, en fred, en er ett med noe større. I det at vi kan si takk, er vi fremme og hjemme i verden. Nye lengsler åpnes opp gjennom kraften i takken. Idet jeg takker, erkjenner jeg også at jeg har det jeg lengter etter og kan glede meg over det. I takknemligheten synes det å ligge en ærefrykt, en grunnholdning til

⁷⁰ Martinsen (2012) viser til hva naturen betyr for menneskene. ”Og naturen kan også være givende, vi opplives av den. Farger, toner, lys og lukter tilbyr seg for blikket, hørselen og luktesansen, uten å kreve noe tilbake [...] vi er ett med vårt åndedrett innlagt i naturens sårbare kretsløp.” (12ff).

livets storhet og ens egen litenhet. Gjennom denne ærbødigheten tar den enkelte del i menneskehetens grunnvilkår.⁷¹

Lengselen etter gud fremtrer i ulike former, den konkrete Gud eller guden. En søker den gud som en kjenner seg fortrolig med, enten den er konkret eller abstrakt. I gudslengselen er det en lengsel etter det dype og nærværende. En spør seg hva er det jeg virkelig lengter etter når det gjelder gud. Dette er en kamp for å få grep om livet ved å slippe til transcendens. Når lengselen klarer og tydeliggjøres, kan kraften til forandring frigjøres. En forvandling tvinger seg frem og samtidig gripes den i øyeblikket. En åndelig kraft er tilgjengelig og forvandler livet på uforklarlig vis.

Å strekke seg utover mot andre

Kvinnene viser en lengsel etter å bringe videre sin egen dyrebare erfaring med sykdom og lidelse. De stiller ikke opp til forskningssamtalen for seg selv, men gjør det for andres skyld. Kvinnen sier hun ikke kjenner seg klar til å hjelpe andre ennå selv om det er et stort ønske.

Som jeg sa, jeg ville bare formidle, hvordan det har vært, for meg, i det er håpet mitt at andre kan forstå hvordan det er, eller forstå litt hvordan det er [...] fordi jeg tror ingen forstår det helt [...] det var ikke for min del jeg ville intervjues, men for andres del. Jeg har veldig lyst å bruke min erfaring, men det er ikke rette tiden enda. Jeg må bearbeide det hele [...] ennå litt mer.

Også i forhold til sin mann har hun åpnet for dypere samtaler. Hun sier.

Etter at jeg var ferdig behandlet sa jeg: vet du hva, jeg er nødt til å snakke om dette her (døden) [...] for kanskje i morgen går jeg ut og blir påkjørt av en bil [...] Så her er mine tanker rundt dette, og så begynte han å gråte, og så kom han ut med hans tanker rundt det hele, så vi har gått gjennom det hele kan du si (latter).

En kvinne sier hun har et oppdrag i å være likemenn for hverandre.

Da føler jeg at det er min oppgave å gi fordi jeg selv fikk. For meg er det veldig viktig. Så jeg er veldig til stede for henne på hennes premisser. Jeg vet hva hun snakker om. Jeg forstår det som ingen andre kan forstå. Så derfor er likemannsarbeid veldig viktig. Jeg tror også at det er veldig meningsfullt for oss og det fyller livsfylden vår også at vi møter andres lengsel. Slik som jeg nå er støttekontakt, eller likemann, kvinne, for hun som snart skal dø, å møte hennes lengsel, å møte hennes tanker om livet, om døden, og

⁷¹ Martinsen (2012) sier at når mennesket har en takkende holdning til livet og det en mottar, er det alltid forbundet med å ville gi videre det vi har mottatt. Hun sier: ”takk er en gavehandling som blir rikere ved å bli brakt inn i relasjoner og situasjoner der den kan bli gitt videre. Takk åpner for rom mellom oss der vi våger oss frem ved å finne tonen og samklngen med hverandre i lyttende, undrende åpenhet det ligger en musikalitet, en spesiell tone i den undringen som takken skaper.” (43ff) Takken over at noe er, både livsglede og livsmot, kan sprengte seg frem midt i lidelsen (34).

være der for henne. Jeg er til stede for hennes lengsel. Det kan være med å utvikle min lengsel og.

Å møte andres tanker og lengsler er et dypt ønske. Ut fra en takknemlighet fordi en har fått leve, vier hun sin tid til å hjelpe andre. Å være til stede for den andres lengsel utvikler egen lengsel.

Denne kvinnen forsøker å hente frem livskraften hos andre.

Ja, det betyr veldig mye nå. Jeg har hatt samtaler hvor folk har sagt at jeg vet ikke om jeg orker å leve. Det å møte de og si at det er så mange andre ting som betyr noe, du må finne noe å leve for! Også kjempe, for det er håp. Så lenge du lever så er det håp. Så bare se på oss, vi har kommet gjennom det. Ja, gi det et ansikt, at det går an. En jeg har pratet med, hun sa, den ene samtalen jeg hadde med *deg*, det gjorde at jeg valgte, jeg skulle stå på for ungene mine, jeg skulle leve. Og før det hadde hun hatt litt slike tanker om at det var kanskje ikke verd å leve. Eller ho orket ikke å leve. Men så, bare det å si det at jeg klarte det. Og hvis du vil så kan du også, kanskje finne de kreftene til å komme deg dit du også

Denne kvinnen peker på den samme trangen etter å gi videre noe av sin livserfaring for å hjelpe andre.

Ja, å formidle det, formidle det vil jeg si, jeg vil ikke stå og fortelle det som underholdning, men jeg vil formidle historien til de som trenger min erfaring, som til deg i oppgaven nå, så kan det gi deg noe. Jeg kunne aldri ha sett meg ned og skrevet en roman om det, for da hadde jeg følt meg misbrukt, men nå kan jeg føle meg brukt og det er ganske stor forskjell, men en vesentlig forskjell [...] sånn som jeg kjenner på det.

Hos denne kvinnen er lengselen å stå i en bestemt gjerning.

I alt dette så har jeg jo på en måte lurt på; ”Hva er det Han vil med meg, hva er det jeg skal brukes til?” For det kan ikke være meningen at jeg skal gå her nede å ha så mye hele veien, uten at jeg har en gjerning i det, men den gjerningen den er et øyeblikk ad gangen, den får jeg når jeg trenger han. Så ble det som jeg sier at, ”livet tok en annen vending”. For da begynte det å bli bevisst det her at jeg på en måte står i en gjerning som jeg ikke riktig har kontroll med selv. Jeg skal bare være åpen der jeg er. Det føler jeg og at jeg på en måte klarer veldig godt å leve i at jeg tar øyeblikket og så får det andre komme når det kommer.

I hennes lengsel er det en dyp trang, som et spørsmål om mening. Det synes å være en gjerning her og nå som kommer fra Gud. Gjerningen kan ikke kontrolleres, men skjer i øyeblikket. I hverdagen, i øyeblikket skjer det en oppfyllelse av en bestemt mening idet hun overgir sin dag til Gud.

I lengselen erkjenner vi oss som mennesker som står sammen i et felleskap i lidelsen som grunnvilkår. Som mennesker er vi satt i forbindelse med hverandre og derfra springer det frem en lengsel etter å være noe for den andre. Vi kan lete etter lengsler og dele lengsler og slik finner vi selv noen tydelige svar og veier å gå. Kanskje en avklaring av lengsel er noe vi kan gi hverandre. Lidelsen kan lindres når mennesket mottas i sin lengsel. Det er som om kjærligheten i det å være til for hverandre forløser en sterkere lengsel hos en selv.

Lengselens landskap er både dypt personlig og unikt for den enkelte. Samtidig er lengselen universell. Derfor kjenner mennesket seg igjen i andres lengsler. Når lengsler deles berøres det dypeste i mennesket. Slik kan en se at en var tone mellom mennesker kan knyttes til lengselen.

En grensesprengende lengsel

Det er i materialet en ny glede over det som livet gir. Å søke videre er neppe naturlig når en kjenner at livet er oppfylt.

Hva annet skulle en lengte etter? En har jo alt. Altså skulle det være noe ifra barnetroen så måtte en tro, da måtte lengselen være at det måtte være et liv etterpå? Jeg har familie, jeg har venner, jeg har dette foreningslivet som er veldig rikt og berikende, jeg føler liksom hele familien er brakt nærmere hverandre. Vi hadde nettopp familietreff, og jeg er limet. Så jeg er fornøyd med det jeg gjør! (latter) Jeg har ikke så mye å lengte etter? Egentlig har jeg det sånn som jeg vil ha det. Bortsett fra at jeg kunne hatt en mann til å gi kjærlighet. Og få kjærlighet ifra.

Idet hun stille undrer seg hva skulle en lengte etter, erkjenner hun det oppfylte liv som allerede er der. Hun ser seg rundt, betrakter det rike livet i takknemlighet. Det er å se det store i det som er livet. Lengselen utover det hun allerede har, lengselen etter evig liv, kan bare anes. Lengselen er der, en ytterst lengsel som en ramme rundt livet, at livet fortsetter et annet sted.

Et uttrykk for den grenseoverskridende lengselen eksemplifiseres hos en av kvinnene som har et skapende yrke. Det presser på en lengsel etter å virkeliggjøre et dypere potensial av skapende krefter.

Hver gang du stikker hodet frem blir du veid og målt. Det kan være slitsomt, og det kan være veldig all right og. Å kunne stå i det og tørre å gjøre det selv om andre ikke liker det; jeg synes dette er bra! Det er den selvtilliten jeg lengter etter å få sterkere. Jeg vet jo inni meg hva jeg er god på, men jeg skulle ønske at jeg tørr. Å tørre å være selvsikker. Hva er det du er redd for? Hva er det som kan skje, sant? Det er jo litt interessant da. Jeg tenker avvisning, det er så grusomt. Så forferdelig å bli avvist, en slags sånn, jeg har

ikke noe annet ord for det enn at ”hei henne skal vi ikke ha noe av eller” [...] I hele tatt, jeg syns jo det å få leve, for jeg har jo aldri hatt noen sånn lengsel etter å dø eller noe sånt, jeg har tenkt det er så mye flott, jeg har så mye gjort på en måte.

Det er en lengsel som utfordres og oppfylles idet hun våger seg frem med sitt kunstneriske uttrykk. Slik kan skaperkraften stegvis forløses. Lengselen er å våge å leve ut et potensial. Det er en risiko i å uttrykke seg. En sårbarhet fremtrer i frykten for å ikke bli mottatt. Dypest sett fryktes forkastelsen.

Tanker rundt et evighetsperspektiv midt i livet fremtrer hos denne kvinnen som en lengsel.

Jeg tror ikke det er noen ting etter døden. Jeg har tenkt, og jeg har ikke en tro om Gud. Jeg vet at det er andre som jeg kjenner som har vært gjennom det samme, og de har funnet sin tro på Gud. De har hatt den før kanskje, men gått vekk fra den, men nå har de kommet tilbake til den. Jeg synes det hadde vært veldig godt å ha den troen fordi det kanskje kan hjelpe å ha den støtten og ha den følelsen at, det finnes ett eller annet etter døden. Kanskje går man videre i ungene. På den måten at vi går videre i deres minne og det jeg har etterlatt og sånne ting. Men jeg syns det hadde vært fint å ha den troen, at man følte at man var tatt vare på. Jeg har ikke hatt disse tankene før, men jeg tenkte veldig mye og diskuterte det med mannen min. Hvis jeg er ærlig, jeg har ingen tro. Da er jeg helt ærlig. Men jeg synes det er kjempeflott hvis man har det.

Samtidig som en har et avklart forhold, ligger en undring bak de store spørsmålene i livet. Tanker og lengsler utover dødens grense bringes inn i livet, avklarte og uavklarte tanker om evigheten trer frem. Det anes en svak lengsel etter å tro på en gud, etter noe som kan gi beskyttelse og romme ens liv. Livssyklusen innebærer en kontinuitet som et svar på en lengsel etter det som går utover døden.

Hos denne kvinnen er livet falt på plass etter at troen ble forløst.

Jeg er heller ikke så redd for døden. Jo, jeg ønsker ikke å dø nå. Men å bli en kristen, sånn at hvis jeg da dør, vet jeg hvor jeg kommer hen. Tryggheten med å vite at jeg kommer til noe godt, forhåpentligvis. For det er det jeg har fryktet opp gjennom. Men det var nå det ble slik, fordi jeg har vært gjennom nok. Jeg følte at mitt liv ble satt på plass! Det er rart å si det, men nå har jeg funnet min plass i livet. Jeg har levd med en sperre, men nå har det liksom løsna noe. Jeg er fri fra mine bekymringer, ja problemene er på en måte løst! Nå ser jeg ting klart.”

Det er som om en sperre er brutt og livet har falt på plass. Det større perspektivet gir henne en trygg forankring, både nå i livet og med tanke på dødens realitet. Problemene er nå av en annen størrelse. Biter i det eksistensielle puslespillet er falt på plass. Tryggheten ligger som en base i det nye livet. En dypere innsikt gir en grunnleggende erfaring av fred. Troen er for henne den ultimate forankringen i livet.

Hos en annen er evighetslengselen alltid til stede, som en undertone et sted bakenfor livet som leves.

Jeg vil ikke dit nå. Det er for tidlig. Paradishåpet, himmelen, jeg tror det er vakkert, og jeg tror det blir nydelig, men jeg lengter ikke veldig dit, fordi at jeg vil være her. Jeg er ikke ferdig med å leve. Den (lengselen) må på en måte være en undertone. For det er jo dit vi skal. Men den skal ikke styre meg nå! Nei. Nå vil jeg leve her og nå. Og jeg har mange ganger tenkt, særlig overfor barna, jeg er så glad jeg lever. At jeg kan være sammen med de, for de trenger meg! De trenger at, vi kan gjøre ting sammen, at jeg passer barn. Ja vi har dratt på noen sånn lange utenlandsturer, sammen, med alle. Det har vi hatt råd til. Og da vil jeg bruke mine penger på menneskene.

Evighetslengselen berører henne i blant, men den er ikke en virksom lengsel. Lengselen mot evighet er mer som et grunnlag. Den gir en større sammenheng. Det er en hvile i en fremtidig trygghet. Denne lengselen legges på vent. Tiden er ikke kommet for å hengi seg til den.

Idet jeg innledningsvis spør en av kvinnene om lengsel, tenker hun umiddelbart på et øyeblikk av lengsel langt tilbake i tid. Det er en fortelling om et evighetssekund.

Ja, jeg kjente på det da jeg var på landstedet, da jeg hadde fått spredning og ventet på å reise til sykehuset for stråling. Jeg tenkte at her er det så fantastisk, jeg tenkte skal jeg forlate dette? Likevel kjente jeg en jubel i det at det er noe som er større. Er jeg gjerne snart framme? Jeg tok meg i det. Det går ikke an. Du har så mye rundt deg. Ja, jeg har det så godt her [...] (senere i intervjuet) Jeg har jobbet med ordet ditt, og med lengsel, så tenker jeg på hjemlengsel. Jeg var 14 år når jeg måtte reise på hybel for å gå på realskolen, og fram til jul det året, da lengta jeg sånn, å, å, å (latter) vi budde på hybel i ukene og var hjemme [...] så begrepet ditt lengsel var vel gjerne litt tuftet på det at du lengtet mot noe og det følte jeg ikke at jeg kunne plassere min historie mot, [...] nærmest var de vage øyeblikkene den sommeren før jeg skulle til sykehuset i det fine været og jeg tenkte på skal jeg liksom forlata dette, og allikevel kjente at det jublet i deg at, det er noe videre som er stort [...] men det behøver ikke være nå.

Evigheten slår inn i tiden, slik at tiden et øyeblikk synes å opphøre. Det erfares noe av evighet, langt fremme og paradoksalt er hun allerede i det som enda ikke har kommet. Lengselsøyeblikk kan knyttes til evighet eller et øyeblikk av evighetslengsel.

Denne kvinnen har erfart et guddommelig nærvær tre fram idet hun maler et bilde. Det er utilsiktet og skaper undring og trygghet.

Jeg malte et bilde og så kom denne skikkelsen frem. Det kom en og spurte hva jeg malte. ”Nei, jeg vet ikke.” ”Men det er jo Jesus”, sier hun (latter) ”Jo han står jo der” sa hun. Den gode kraften kommer og sier fred og virkelighet. Det er så intuitivt, du maler og da kommer uttrykket frem uten at du tenker. Det bare kommer. Det ble veldig sterkt.

Jeg kjente når jeg snakket om det nå, så kom det frem igjen, og når jeg ser på bildet så er det veldig talende. Skikkelsen står der og viser veien

Å male et bilde får betydning for henne. I maleriet trer en skikkelse frem. Det guddommelige kommer henne i møte gjennom en skapende prosess. Jesus blir virkelig for henne fordi han kommer frem i bildet uten at det er planlagt fra hennes side. At skikkelsen bare kommer til syne kan være et tegn på at noe guddommelig vil komme henne nær. Jesus blir som en veiviser for henne, som viser vei til fred og virkelighet. Hun kjenner forbindelse med det dype fundamentet i livet. Det taler også i ettertid sterkt til henne.

Hva-spørsmålene er lengselsens grunnspørsmål. Lengselen rommer gåtene våre og i lengselen stiller mennesket spørsmål om sin ontologiske og eksistensielle plass i livet. Grense-sprengende spørsmål rettes utover og innover, hva er hjemmet i ytterste forstand, hva er livet som leves og hva er livet i det større univers. I dette spennet må iblant store spørsmål få hvile.

Evighetslengselen kan være en slik hvilende lengsel. Den kan gi en trygghet, men er ikke nødvendigvis en lengsel som driver mennesket. Evighetslengselen synes mer som en trygg ramme som livet hviler på. Den kan gi lengselen en retning, en trygghet, et mål og substans. Det er ikke mulig å hengi seg til livet her og samtidig hengi seg til en evighetslengsel. Noen lengsler er uforenlige og kan ikke opptre samtidig. Dette peker igjen mot at lengselen er både en grunnlengsel som et sammenhengende grunnlag, og enkeltlengsler som veksler i intensitet og aktualitet gjennom ulike tidsepoker. Lengslene er mange og de kan ha sin tid der de hører hjemme.

Den dualismen som ligger mellom å leve her og nå og ha en horisont som går utover dette livet, skaper en spenning. En lever i det ene, men det andre er der også, kanskje som den større rammen. Menneskene strever med å slippe til denne spenningen. Nåtid og evighet kan ikke møtes og falle sammen. Det ene kan ikke romme det andre. Slik kan en i lengselen kjenne evighet. Slik kan transcensens slå inn i det hverdagslige livet og fylle mennesket med en væren utover det partikulære.

Slike opplevelser bryter med den kronologiske tiden. Kanskje det er noe av denne vedvarende strømmen som i lengselen kjennes som å bryte inn i tiden som en bølge, for så å bli borte. Å foregripe en fremtidig glede er sjelsettende hendelser som forandrer livet.

En grensesprengende kraft i lengselen synes å frigjøre den enkeltes potensial, et potensial som kan forløses til mer liv og skapelse. Lengselen som går mot å overskride grenser synes å kunne dempes av frykten for det ukjente. Skaperkraften i mennesket er dypest sett forbundet

med hverandre, at det som skapes mottas. Prisen for å følge sin lengsel er sårbarheten, å ikke bli tatt imot er den dypeste ensomheten.

I lengselen kan mennesket ta imot og erkjenne det guddommelige som kommer til uttrykk. Troen og lengselen er forbundet med hverandre. I lengselen kjenner mennesket på en dypere virkelighet enn den synlige. En dyp lengsel oppfylles idet det guddommelige nærværet trer inn i livet. Det overjordiske blir synlig idet som erfares i lengselen. Det transcendentet trer frem. På mysteriøst vis kan en åndelig verden åpne seg for mennesket. Sjelens lengsel kan mettes ved at det åndelige livet helt enkelt blir virkelig i dagliglivet. Det uventede innslaget av transcendens gjør spesielt inntrykk på mennesket og virker livsforvandlende.

Mennesket velger ikke selv sine lengsler. De tilhører grunnlaget i oss. Lengslenes fremtreden i tid og rom har sin faste tid og sine vekslinger. Ikke på en fatalistisk måte, men på bakgrunn av det livet som leves. Samtidig som lengsler kan slippes, vekkes lengslene til live når hendelser trer inn og når tiden synes være inne.

7.5 Lengselens vesen

Vitnesbyrdene gir mange glimt av lengsel. Gjennom fortolkningen kommer ulike sider ved lengselens vesen frem. Konteksten kan skinne gjennom når lengselen i det følgende forsøkes uttrykt universelt.

Lengsel forbundet med et dypere grunnlag i livet

I materialet viser lengselskraften seg både som en understrøm og som en orientering. Det blir synlig at lengselen er en virksom kraft i alle menneskers liv. Lengselen kan virke svak, men kan være en stor del av vårt liv. Kanskje den er sterk fordi den er der hele tiden. Andre livsforhold kommer og går mens lengselen er en vedvarende størrølse.

Mennesket er forbundet med et dypere grunnlag i lengselen. Her er det samspill mellom lengsel og livskraft. Lengselen har retning både mot det hverdagslige livet og det større perspektivet.

Når grunnlaget i en selv svikter, fremtrer et eksistensielt rop. De store spørsmålene hører til i lengselsropet, ikke som en bevisst lengsel, men som en understrøm. Det er som om lengselen ligger under den eksistensielle rystelsen og livet. Det anes en lengselskraft bak disse spørsmålene.

Gjennom lengselen forsynes livet med en kraft. Lengselskraften påvirkes av hvordan livslidelsen utfolder seg. Det anes en sammenheng mellom lengselskraft, livskraft og liv. Retningen på lengselen går mot et sted der en kjenner seg hjemme. Kreftene i lengselen er en orientering eller retning mot dette. På grunn av denne orienteringen som lengselen gir, kan lengsel tenkes som en kraft i lidelsen. Lidelsen påvirkes og forvandles ved lengselen.

Lengselen formes mellom livslidelse og livskraft

Lengsel kan påvirkes av andre forhold i menneskers liv. Når mennesket sitter fast i skam og sorg, savn og vemod, kan lengselen bli smertefull. Den blir belastende og kan forstyrre livet. Mennesket lever i et spenn mellom den låste livssituasjonen som er uten utsyn og frihet som gir mange muligheter. Når skyld og skam rår grunnen, kan lengselens stemme forstumme. Drivkraften bak skyld, skam og ensomhet kan synes å være livsbegrensende. Disse forholdene i menneskers liv kan hindre lengselen i å tre frem. Den lengselen som åpner opp får ikke plass der skylden dominerer.

Tidligere eksistensielle sår kan åpnes opp når lidelsen rammer. Lengselen kan kjennes både som er sårt savn og en fordypning av livet. Lengselen tilbake inneholder ofte smerte, men også noe godt. Tilbakeblikkets lengsel berøres av kjærligheten i lengselen gjennom en erkjennelse. Livssmerten kan lindres noe når det åpnes opp for erkjennelsen av tapet.

Materialet viser at lidelsen gir sjelelige sår. I denne erfaringen er det en lengsel etter legedom og å bli hel igjen. Lengselen etter uskylden som var, er lengselen etter seg selv uten å vite mye eller tenke mye. Lengselen viser seg her å være en relasjon til det fortsatt mulige. Den åpner opp for erkjennelsen slik at dette nye bildet av seg selv ikke erfares tungt å bære. Når erkjennelsen slipper til, kan mennesket gå imot en forsoning av situasjonen. Det innebærer at noen lengsler avsluttes.

Lengselen i erkjennelsens tilbakeblikk

I en erkjennelse av at en ikke kan få tilbake tilstanden før lidelsen, har en likevel lengselens drøm om at det skal bli som før. Det er en lengsel tilbake til den en var, og der en var før en fikk sjelelige sår. En lengsel etter å leve som før, til tross for at en ikke er som før. Det er en lengsel etter seg selv. Man har et minne om noe som var godt, men ikke i fullkommen forstand. Livet med bare allmenne problemer er gått tapt.

Gjennom sorg og savn forsoner en seg med at en ikke kan få det gamle livet tilbake. Savnet omformes til et vemod. Det handler om å ikke bare bli værende i tilbakeblikket, i en ulykkelig

lengsel mot noe som er forbi. Materialet viser at lengselen bakover kan bli en fortvilelse som skaper uro og forstyrrer livet. Lengselen går da mot savnet og er ikke fremtidsrettet. Kraften synes å mangle i tilbakeblikket. Det er vondt å bli værende i et tilbakeblikk, en lengsel til noe som ikke kan oppnås. Det samme gjelder en lengsel fremover som synes umulig. Mennesket må gi slipp på denne. Lengselen kan altså både gi livskraft og tappe for dette.

Lidelsen er ikke en naturlig tilstand for mennesket. Å lide er å leve i det uoppfylte livet. I en erkjennelse av at dette er mitt liv, og det er godt nok, kan mennesket reise seg. Sykdommens inntog har gitt sjelelige sår, og i tilknytning til lengselen kan det ligge muligheter for legedom, fordi noe søkes. I lengselen ligger en søken mot å lege såret. Dette kan peke mot en lengsel etter indre helhet og legedom. Det er en forvissning om at sår og smerte er en forbigående tilstand. Sykdommen fanger en, og det kreves mot til å bryte ut. Ved å vende sykdommen ryggen, brytes en makt som har holdt en fanget. Gjennom dette arbeider mennesket seg ut av lidelsen.

Lengselen er vekselvis urolig og klar

Lengsel og lengsler kan skimtes i hele materialet. Det er ikke mulig å bestemme lengslene fullt ut eller systematisere de. Lengselen er for dyp og uutsigelig i sin form til å kunne begrepsfastsettes og kategoriseres. Et mylder av lengsler og søken er en del av livet. Jo mer mennesket er i kontakt med det dypere grunnlaget, jo kraftigere og roligere kan det synes som om lengselen blir.

Spørsmålet blir hva det er å være i kontakt med dette dypere grunnlaget. Denne studien gir noen svar på dette. Gjennom menneskets vandring i lidelse og sykdom kan noe ved livet bli fordypet og lengslene tyngre, tydeligere og kraftigere. Konteksten mennesket lever i, tiden, livshendelser og livsavsnitt kan frigi og forme ulike lengsler. Konteksten kan altså ha betydning for frigivelse og utfoldelse av lengsler. Men selve lengselen er ontologisk og universell fordi den er dyp, innvendig og uutsigelig.

Lengselens flyktige karakter

Mennesket tenker sjelden over hva lengselen er på en slik måte at det bruker lengselen som begrep om sitt indre rom, tenkning eller følelsesliv. Mennesket kan heller ikke forstå eller forklare lengselen. Mennesket kan ikke styre lengselen eller iaktta lengselen fullt ut. Mennesket leder således ikke lengselen dit det vil. Lengselen er heller ikke en bestemt størrelse som mennesket må finne.

Lengslene er svært forskjellige og de kan variere fra tid til tid i livet. Lengsel er et kjent forhold for de fleste og avdekkes idet en spør inn mot det mest betydningsfulle i livet. Kanskje kan mennesket ha en mer eller mindre bevisst lengsel. Lengsel er dypt personlig og kan ikke defineres av andre. Hva-spørsmålene kan se ut til å være lengselens grunnspørsmål. Lengselen er selve livsrommet. Lengselen er ikke fragmentert, kan ikke deles opp. Når mennesket setter ord på lengslene uttrykkes de som en del av en større helhet. Det gjelder den personlige plassen i universet. Glimt av lengsel er likevel virkelige i menneskers liv, lengselen kan erfares, fornemmes og sees hos seg selv og hverandre.

Lengselen tar en ny retning i forsoningen

I det å forsones seg med at det aldri blir helt som før, spør mennesket seg hvor det er og hvor det skal. I lengselen spør mennesket som er rammet av sykdom seg hva det allerede har. Livsverdien er høynet og det ser alt det allerede har i et forklart lys. Et fordypet liv kan anes og dette bærer løfte om et godt liv i de kommende tider. Det er som om kjærlighetens kilde har blitt åpnet gjennom lidelsen og det bringes inn en livsfylde. Ved å snu seg, rette blikket fremover og vende ryggen til det som var, kan mennesket få øye på lengselen eller det de lengter mot. Da har savnet blitt erkjent som vemod. Noen bånd til fortiden brytes. Det som holder en fast, avsluttes og mennesket retter seg opp. Å snu ryggen til, betyr å avslutte og forsones seg med det forgagne. Med hevet hode kan mennesket se fremover og få et klarere blikk av hvor det står og hvor det går. Det nære og gjennomførbare livet sees i materialet som nåtidens hensikt og mening. De mulige lengslene får slippe til.

Lengselen i øyeblikket som utvider livet

Øyeblikk av lykke kan ikke skapes, men oppstår plutselig, ja kommer bare til en. I lengselsøyeblikk åpner livet seg mot noe fremtidig. Disse erfaringene peker mot noe som går utover her og nå, mot noe transcendent. De bærer bud om at livet er på vei. Øyeblikkene representerer noe som er større og peker utover. Det er innslag av lengsel utover livet her og nå. I det partikulære livet erfares overnaturlig berøring og lengselsøyeblikk av en dyp glede. Mennesket kan se seg selv i livet selv når døden gjør sitt inntog. Dette kan peke imot en lengsel etter det hellige som slår inn i virkeligheten og dermed oppfyller lengselen. Mennesket kjenner seg hjemme i opplevelsen, selv om det ikke har opplevd den før.

Lengselen forløses og oppfylles i å møte den andre

Mennesket spør etter hvem som kan komme en i møte og lindre lidelsen. Når lengselen synes uopnåelig, kan det være at lengselen legges vekk for en tid. Lengsel etter fellesskap som synes umulige å oppnå er vond. Muligheten for oppnåelse har altså betydning for om lengselen kan slippe til eller ikke.

Materialet synliggjør en sterk lengsel etter å bety noe for andre mennesker ut fra sitt ervervede forråd gitt gjennom sykdommen. Å gå den andre i møte synes å oppfylle eksistensen, lengselen, på en dypest mulig måte. Det spørres etter oppdraget i livet, gitt ved en guddommelig, eller større hensikt. Mennesket kan ved å være til stede for andres lengsler klargjøre sine lengsler. Lengselen mettes og gjøres samtidig overflødig idet mennesket overskrider sitt isolerte selv i å bety og møte det andre menneskets livssmerter og lengsel. Slik oppfylles den menneskelige hensikten, meningen med livet.

Lengselen berører et gudsnærvær

Lengsel etter å bli møtt av en høyere makt kommer frem i materialet. Slike erfaringer er som innslag av noe transcendent. Lengselens forankring til det større perspektivet kan synes som en gudslengsel, en indre forvissning om at det er en kjærlighet bakenfor. Gud er der for en, en mulighet til å slippe lengselen til. I kampen mellom liv og død, fremtrer Gud eller en ytre makt som eneste mulighet. I troen skapes motet fordi det er muligheter til å bli hørt. Det er en lengsel som arbeider sammen med motet og viljen, da blir lengselen sterk.

Gudslengselen synes også å være et nærvær i menneskers liv. Det er et gudsnærvær i lengselen etter Gud, gud eller en større kraft. Det guddommelige kan merkes i lengselen som en oppfylt lengsel. Når mennesket går med lengselen i seg, erfares det at dette som er større kommer nær og gir hvile. Samtidig som mennesket lengter etter et virkelig nærvær av gud, kjennes det på nærværet som tilstedeværelse i lengselen.

Lengselen vekkes av skaperverkets krefter

Det er en naturlengsel i materialet. I denne lengselen leveres det med i årstidene på en helt ny måte. Naturens kraft vitner om menneskelivets kraft. Å være i naturen gir en takknemlighet. Det er som om lengselen oppfylles og livet blir verdifullt idet mennesket tar inn en slags hjemlighet og kontakt med det det lever i. Selv kan mennesket ha en lengsel etter å være skapende og uttrykke sitt livspotensial.

Lengselen strekker seg mot evighet og uendelighet

Materialet understøtter en evighetslengsel. Lengsel etter det trygge livet peker mot at det finnes en bestandig grunnvoll i det partikulære livet. Mennesket ser ikke døden som naturlig del av seg selv. Lengselen etter evighet blir krenket eller utfordret når lidelse og sykdom rammer. Det tapte i livet får et gyllent skjær i lys av det som ligger foran. Noe av det mennesket lengter etter, synes å være gleden og lykken. Nettopp lykken og gleden er nå og i fremtiden. I lengselen dras mennesket til det som fortsatt er vakkert og godt. Evighetslengselen synes å åpne for en kraft og en mulighet til å kjempe seg fri fra dødens krefter.

De evige spørsmålene mennesket strever med peker mot at mennesket også har uendelighetslengsel i seg. Lengselen bærer et vitnesbyrd om livets styrke og mulighetene som åpner seg mot fremtiden. Bare ved å kjenne lengselen, tangeres livets krefter. Noe forblir ufullendt og det er alltid en åpning mot noe mer i lengselen. Lengselen etter å utvide livsrammene, å utfolde sitt liv, gjenoppta og fornye noe ved livet, peker alt sammen mot en grunnleggende uendelighetslengsel i mennesket. I lengselen ser mennesket at det er alltid finnes en større glede og lykke enn det som viser seg nå. I dette perspektivet kan det høstes glede, og veien blir en vei mot et evig perspektiv.

Lengselens mysterium

Det synes i dette materialet å være belegg for å se lengselen som en hellig kjerne i mennesket. Samtidig rommer menneskets lengsel mysteriet.

For det første dras mennesket mot det substansielle i livet, livets essens i sin lengsel. En grenseløs lengsel etter å forbinde seg med det som er, det som er virkeligst og har substans. Det ligger en fullkommenhetslengsel dypt hos mennesket. En fullkommenhetslengsel trekker mennesket mot det beste og dermed kan ikke mennesket slå seg fullt ut til ro der det er. Slik er lengselen tørst til det ytterste. Lengselen synes å vide seg utover og innover, være uspesifisert og spesifikk, og omfattende og avgrensende. Samtidig som lengselen kan spisses mot enkelte objekter, er den som det ontologiske grunnlaget nærmest vag og sterk på samme tid. Det anes at lengselen kan veksle i å være mer eller mindre sterk, forløst og rettet. Jo mer forløst lengselen er jo mer kraftfull synes den å være.

For det andre, rommer lengselen det såre, mangelen og savnet. Det synes å ligge en vedvarende livssmerte idet mennesket alltid lever ventende på oppfyllelsen av noe mer. I lengselen erkjennes det som ikke er blitt til ennå.

For det tredje, erfarer mennesket oppfylt nærvær i lengselen knyttet til noe guddommelig, Gud eller en kraft. I lengselen kjenner mennesket på noe som allerede er der som noe det har. Det er en fredfull sameksistens med et guddommelig nærvær.

Disse forholdene er ikke uttømmende for å beskrive lengselen, men gir glimt av motsetningsfulle sider ved den. I fortsettelsen kan noe ved lengselen peke på forhold som ærefrykt, styrke, kraft, glød, varme, sårbarhet, fornemmelse, sannhetserkjennelse, varhet, glede, lykke, grensesprengende kraft og takknemlighet. Dette er bare noen aspekter ved lengsel. Det er en virkelighet i lengselen som ikke kan gripes eller fullt ut forstås. Lengselen i menneskers liv kan aldri utlegges eller måles fullt ut. Den tilhører mysteriet.

8 TEORIMODELL OM LENGSELENS VESEN

I dette kapitlet samles studiens materialer i en teorimodell. Studiens tre materialer trer i dialog med hverandre i en hermeneutisk bevegelse. Sentrale funn i materialene fortettes, abstraheres og presenteres i teorimodellen. Teorimodell forstås som en presentasjon av kjerneelementene, hvordan de fremtrer i forhold til hverandre og presentasjonen synes å være uavhengig av kontekst, tid og rom (Hilli, 2007, 170). Gadamer beskriver teori som " [...] alt det, der overskrider ens individuelle, ego-centriske horisont, og er som sådan ensbetydende med det allmenne" (2000, 13). Teorimodellen skal synliggjøre en grunnordning og et ethos (Eriksson, 2009b, 52ff).

Det tilstrebes å åpne opp for lengselens vesen, men ikke begrepsfastsette den fullt ut (Martinsen, 2012, 32).⁷² Når det åpnes for å forstå hva lengsel er uten å definere, kan det være mulig å forstå noe mer enn det en visste før. Det er hermeneutikkens sentrale oppgave å se mer av kjernen i tilværelsen. En hermeneutisk tolkning i denne fasen kan gi dypere forståelse enn tolkning av materialene enkeltvis.

Kapittel 8.1 er en kortfattet presentasjon av teorimodellen. Figurene viser modellen og løfter frem de vesentligste forhold om det lidende mennesket som har betydning for hvordan lengsel kan være en kraft til helse. I modellen er de fire delene av figuren vist som separate og tydelig avgrensede forhold, men i virkeligheten er det vanskelig å trekke grenser mellom hver enkelt del. Figur 5 beskriver dynamikken mellom kjærligheten og lengsel og hvordan den ontologiske spenningen påvirker dette.

I kapittel 8.2 utdypes teorimodellen videre med dokumentasjon fra materialene. Materialene har ulik språkdrakt, noe som utfyller forståelsen av teorimodellen. Kierkegaard har en omfattende tenkning om menneskets eksistens og tekstene fra hans forfatterskap utdyper lengsel knyttet til den ontologiske spenningen mennesket lever mellom tidsligheten og kjærlighetens kilde. Materialet fra Augustin tilfører teorimodellen vesentlig innhold, da kraften, sannheten og kjærligheten knyttes til lengsel. Det empiriske materialet gir bilder av lengsel knyttet til livserfaringen. Den blir betydningsfull fordi den synliggjør lengselens relevans for mennesket som lever i helse og lidelse.

⁷² Martinsen (2012, 32) viser hva det betyr å være forstående i undringen. Det skal ikke være å avsløre eller gripe inn i det fremmede, men å åpne opp for noe og bevegges.

Teorimodellen skapes gjennom induksjon, deduksjon og abduksjon. Teorimodellen genereres induktivt, da materialenes funn bringes sammen, fortsatt uten å knytte til et teoretisk perspektiv. Induktiv tilnærming viser seg i den åpne og eksplorerende tilnærmingen.

Svak deduksjon vil prege teorimodellen da et vårdvitenskapelig utgangspunkt setter studien inn i rammen av helse og lidelse. Et vårdvitenskapelig perspektiv og ethos viser vei til det sanne, skjønne og gode og gir en overordnet deduktiv tilnærming. Et ethos tilskynder lengselens forankring i kjærligheten.

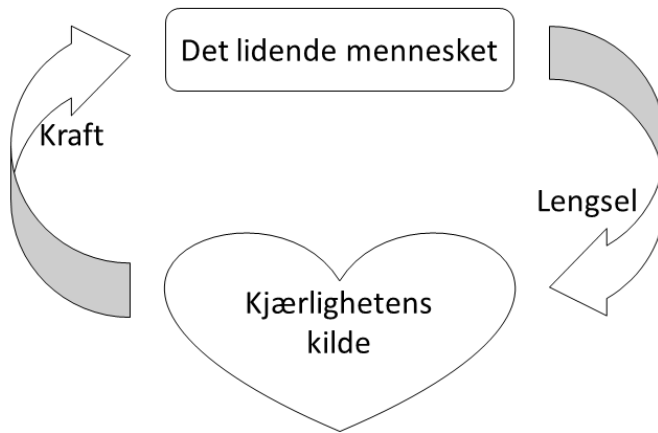
Abduksjon er en kreativ form for logisk slutning som også spiller med i det å oppdage nye dimensjoner ved lengsel som forskningsobjekt (Bergbom, 2012; Eriksson & Lindström, 1997, Råholm, 2010, 268). Det gjelder å få dypere kunnskap og ikke gå vill i de utvendige strukturene (Nygård, Nåden & Foss, 2011, 35). Det er ønskelig å oppnå universalitet (Gadamer, 2007). Skal en kunne frembringe en teorimodell, må en foreta et sprang og dermed få innsyn i virkeligheten. Den nyutvunnede kunnskapen må stemme med primærkunnskapen. At det universelle nivå er nådd kan prøves på en umiddelbar evidensopplevelse (Eriksson, 2009b, 52ff).

Studien viser at lengselens krefter utfolder seg i to perspektiver, lidelsen og kjærlighetens grunnlag. Kreftenes dynamikk har retning fra mennesket i lidelse mot kjærlighetens grunnlag og derfra frigis en kraft tilbake til livet. Kraften omformer, fordyper, forvandler og forsoner livet og lidelsen. Dette presenteres i kapittel 8.3.

8.1 Teorimodell

Teorimodellen viser at lengselens vesen består av to bevegelser; lengselen ut av lidelsen» og «kraften som gir noe tilbake til livet». Dette uttrykkes som at mennesket åpner opp for lengsel etter noe mer, når det befinner seg i lidelsens livsvilkår.

Mennesket gjør seg mottagelig for noe mer idet lengselen utfolder seg. Samtidig forbinder mennesket seg til det som søkes gjennom den indre dype livsfølelsen lengselen er. Lengsel er både en søkende instans og en mottagende instans i menneskets dype liv. Det kan uttrykkes som at lengselen kan være en uro og samtidig en hvilende indre fylde slik som Augustin uttrykker det. Bevegelsene i lengselen er sentrale for å forstå det lidende menneskets væren i forhold til kjærlighetens kilde.

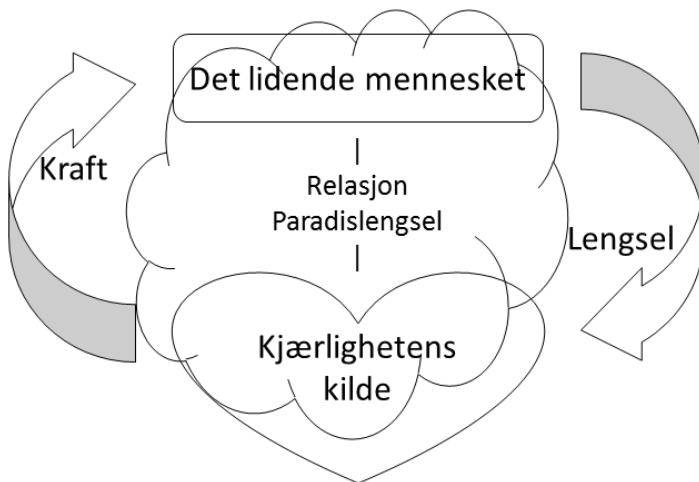

Figur 2: Modell om lengselens vesen

Relasjonen til kjærlighetens kilde

Den overordnede modellen forutsetter en relasjon mellom mennesket og kjærlighetens kilde. I menneskets indre kilde ligger kjærligheten som en tiltrekningskraft.

Kierkegaard er sentral i å utdype denne kjærlighetsrelasjonen, som et bånd mennesket har i og med kjærlighetens kilde i seg selv. Kierkegaard knytter kjærlighetens kilde til menneskets hjerte som sentrum for livet. Kjærlighetens bånd strekker seg fra det timelige til det evige. Båndet er som en evig søken etter en relasjon til kjærlighet. Denne kilden er gitt mennesket.

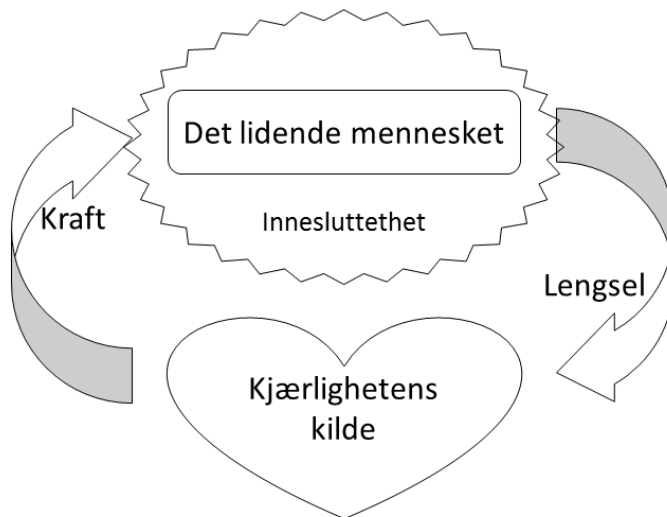

Figur 3: Forutsetning for modellen, relasjonen mellom mennesket og kjærlighetens kilde

Mennesket søker både innover og utover etter kjærligheten. Båndet som forbinder mennesket til noe større kan være en parallell til det Augustin omtaler som erindringen (minnet). Augustins tanke er at når mennesker søker det salige liv, kan det skyldes at mennesket har en erindring om en tidligere salig tilstand. Båndet er som en kjærlighetsrelasjon, en *paradislengsel*.⁷³ Mennesket husker noe og har et svakt minne om noe godt som har vært. Minnet vet på et ubevisst plan hvor det skal rette lengselen. Augustin utfyller bildet av tiltrekningskraften i kjærlighetens kilde med å utdype det hellige i kilden. At mennesket vet hvor det skal, kan dypest sett fortolkes som en hellighetslengsel. I den empiriske studien dras mennesket mot en uskyldstilstand og mot de nære relasjonene. Relasjonen mennesket åpner for i lengselen, fornemmes som det hellige. Hos Augustin viser hellighetslengselen seg som en tørst og hunger etter det uforanderlige, det evigvarende og tidløse, storheten og skjønnheten, det sanneste og mest virkelige.

Innesluttethet

Mennesket kan beveges i en retning der en blir mer og mer innesluttet og isolert. Når lidelsen blir uhåndterbar, klarer ikke mennesket å fortvile en gang. Da kan det bli en blokkering som stenger forbindelsen til den indre kilden.

Figur 4: Innesluttethet stenger forbindelsen til kjærlighetens kilde og lengselen ligger i dvale

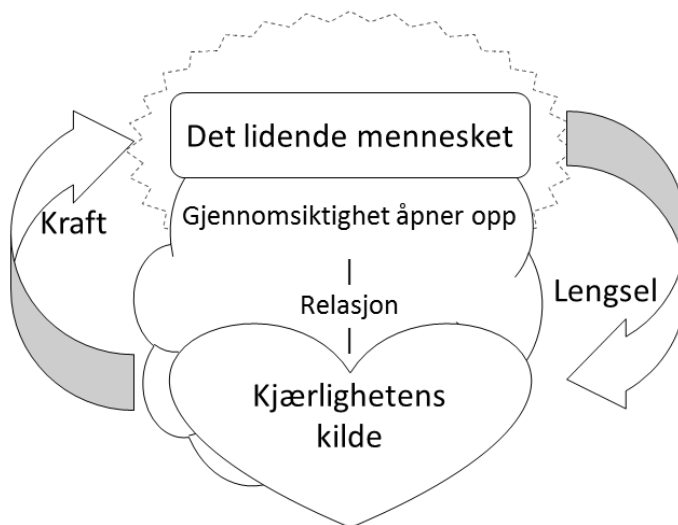
⁷³ Paradislengsel benyttes som en metafor for lengsel etter det gode som en engang hadde.

Modellen viser hvordan isolasjon påvirker lengselen, kraften og relasjonen til kjærlighetens kilde. Augustin har benyttet tomhet om en tilstand der han manglet kraft. Han beskriver en tid da han bar på en indre tretthet. Han kjente ikke den dype lengselen, og manglet hungeren etter det mest livsopplyllende.

Kierkegaard beskriver dette som en form for fortvilelse som ikke fører utover, men der mennesket er tvesinnet og blir innesluttet. Det er som om menneske foretrekker å bo i kjelleren i stedet for å bebo hele huset. Den empiriske studien viser hvordan liver er på vent når sykdom og lidelse rammer. Tomhet og innesluttethet er som et skall rundt det livet mennesket virkelig trenger, men som synes vanskelig å få tak i. Når livets pulsslag ikke kjennes, er det tomheten og tungsinnethet som råder. Lengsel kan likevel være der som en slumrende tilstand. Tomhet og isolasjon vil si å ikke ha kontakt med lengsel. Lidelsen mangler erkjennelse og dermed mangler gjennomsiktigheten. Da isoleres mennesket og kommer bort fra kjærlighetens kilde og fra seg selv. Det isolerte mennesket kan ikke en gang fortvile. I slike tider ligger lengselen i dvale.

Fra fortvilelse til gjennomsiktighet

Hos Kierkegaard kan fortvilelsen være både livsutvidende og livsbegrensende. Dette kan forstås som at fortvilelsen har mulighet for å være i spennet mellom den isolerende fortvilelsen og den fruktbare. Når tomhet og tvesinnethet erkjennes, tiltar menneskets indre gjennomsiktighet og forvandler tomheten til savn og mangel. Dette er den virksomme fortvilelsen som fremmer en dypere livsfylde. I denne fortvilelsen synes det å være en

Figur 5: Gjennomsiktigheten åpner for lengsel når fortvilelsen kommer

mulighet for noe mer og bedre. Jo mer mennesket erkjenner situasjonen i fortvilelsen, jo mer åpnes en indre klarhet og gjennomsiktighet. Da frigis en lengsel som åpner for muligheter.

Augustin forteller at det skjer en livsutvidende vending. Det er en indre vending der han gir rom for å stå opp og hige etter sannheten. Vendingen skjer ved å gi rom for spørsmål og indre dialog. Igjen får han tak i den dypeste tonen i seg selv og erkjenner sin faktiske tilstand. Det åpnes for sårbarhet, smerte og erkjennelse. Det er som han får tak i livstråden ved å slippe ropet ut.

Fortvilelsen åpner for en smertefull erkjennelse. Erkjennelse av tomhet og tap kan føre til at skallet som tomheten skapte, begynner å briste. Gjennom lidelsen, kan mennesket få en større erkjennelse. Denne erkjennelsen kan være en gryende gjennomsiktighet som slipper lengselens stille hvisken til. Det begynner å bli en gjennomsiktighet som kan skape åpninger slik at lengsel slipper til.

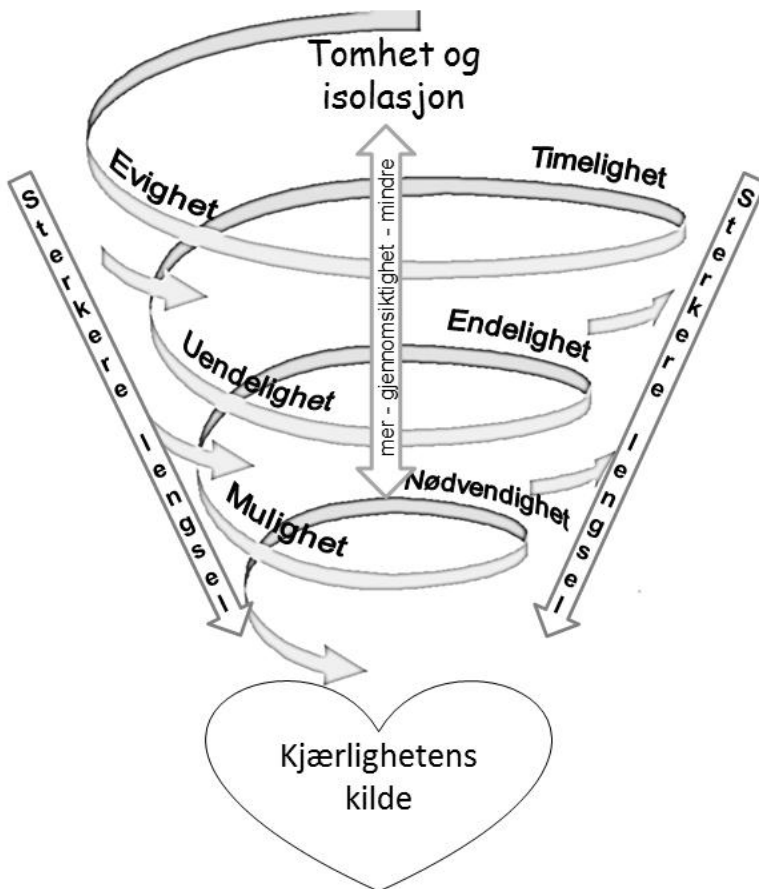
Denne gjennomsiktigheten viser seg i empirien ved at mennesket våger å være avhengig av den andre eller Den andre, og slik gi slipp på en selvtilstrekkelighet som fører til isolasjon. Da hjelpes mennesket til å komme inn i livet og livet åpnes opp. Kierkegaard vil si at å være nær livet som utgår fra hjertet er å være i berøring med den universelle kjærligheten som både er i mennesket og strekker seg utover mennesket da den er i berøring med det evige som er større enn mennesket selv. Å være i berøring med kjærlighetens bånd kan føre til at menneskene erfarer en ny samhörighet da de forenes i den universelle kjærligheten. I alle materialene er mennesket i sitt liv i spennet mellom å være seg selv og strekke seg utover mot relasjoner. Når det skjer en oppvåkning på et indre plan frigis kraften og varmen fra kilden og forsterker prosessen mot større gjennomsiktighet og dermed sterkere lengsel og mer livskraft. I den empiriske studien slipper livskraftene til og litt etter litt forvandles lidelsen. Det viser seg i øyeblikk av glede over livet, dypere relasjoner og naturen. Augustin beskriver denne veien som å hengi seg til sin kjærlighetshunger og for Kierkegaard er det å stadig la hjertet sette rot i kjærligheten. Kraft og fylde av liv frigis til livet. Erfaringen av hellighet uttrykkes med en indre sanselighet hos Augustin, som smak, følelse og duft av noe mer, i relasjon til det som er mest virkelig.

Gjennomsiktighet skaper dynamikk

I teorimodellen knyttes lengselens dynamikk til den relasjonen lengsel har til både kjærligheten og lidelsen. Spenningen i lengsel er mellom det vi har og det vi ikke har. Lidelsen er knyttet til det som er tapt, og kjærligheten åpner for å erkjenne tapet. Fortvilelsen som bevirker gjennomsiktighet utfolder seg i den tredoble spenningen. Idet fortvilelsen får

rom, forvandles tomhet til erkjennelse og lengselen kommer og blir tydelig, sterk og ny. Relasjonen mennesket har til hjertet sitt, seg selv, til kjærlighetens kilde åpnes opp. Kjærligheten er relasjonen som drar på mennesket og forsterker nærheten til egen lengsel.

Når mennesket åpner for en indre gjennomsiktighet blir kjærlighetens bånd sterkere. Gjennomsiktigheten kan bevirke både større sårbarhet og hvile. Sårbarheten ligger nær det å miste seg selv og dermed finne seg selv. Hvilten knytter Kierkegaard til å finne hvile i den ontologiske kjærligheten. Augustin knytter hvile til å motta det som flyter fra den universelle kilden. Det er en desperat sårbarhet som uttrykkes når Augustin følger sin dypeste lengsel. Muligheten for gjennomsiktighet er større når mennesket åpner seg for kjærligheten ved å sette sitt liv i "den Magt som satte det". Det vil si at samtidig som den tredoble spenning genererer en bevegende kraft i menneskers liv, drar et kjærlighetens bånd på mennesket. Båndet synes sterkere jo større gjennomsiktigheten i den tredoble spenningen fremtrer.

Figur 6: Gjennomsiktigheten skaper dynamikk mellom tomhet og kjærlighetens kilde

Uten lengsel og kjærlighet kan en ikke tenke en dynamisk kraft som er virksom der menneskene lever mellom lidelse og livet, kjærligheten og kraften. Lengsel kan ikke påvises og synliggjøres, men samtidig gjør lengsel at mennesket kan rette seg mot noe fullkomment og dermed være underveis. Dette skjer fordi lengsel peker mot at det er noe som bærer på håp, mulighet og liv.

8.2 Teorimodellens enkeltdeler

Lidelse åpner for lengsel

I teorimodellen har lengselens første bevegelse retning fra menneskets lidelse. Lidelsen både avdekker lengsel og skaper lengsel. Den ontologiske lengselen som ligger i menneskets indre genererer lidelse og lidelsen genererer lengsel. En kan si at lengsel ikke er mer enn det den er, men den er retningen og åpenheten fra lidelsen mot et kjærlighetens grunnlag i livet.

I alle tre materialene utdypes lidelsens grunnforhold i menneskers liv. Sårbarheten er en side ved lidelsen som uttrykkes som en total smerte. Lidelsen er både relatert til fortid og nåtid, og den retter seg mot fremtiden og hvordan denne skal bli. Slik vil lidelsen ha gjensidige berøringspunkter med all lidelse og forsterke en ontologisk lidelse. Alle former for lidelse trekker sammen med den ontologiske lidelsen, ved å berøre de dypeste strengene og kjernen i en selv. Dette indre rommet, rommer lengsel, ordløs og implisitt i livsgrunnlaget og livsvilkåret.

Menneskets ontologiske lidelse er tydelig knyttet til fortvilelse og sårbarhet i Kierkegaards tenkning. Å være menneske er å streve med seg selv og er en lengsel etter å bli seg selv. Det at mennesket alltid er beskjefteget med det å bli et selv, ser Kierkegaard som et tegn på at mennesket opplever en ikke hjemme tilstand og stadig er på vei i sitt indre univers. Det pågår en grunnleggende leting etter seg selv gjennom hele livet.⁷⁴ Hos Kierkegaard er lidelsen knyttet til å bli det selv en. Mennesket strever med å ville og kunne være den en er i kraft av sitt potensial (1849a, 117; 129).⁷⁵ Lidelsen knyttes til menneskets grunnvilkår som er å streve med å bestemme seg for noe bestemt. Samtidig vil mennesket alt og det vil være flerfoldig (1847b, 139; 159; 186; 223). Menneskets lengsel kan tenkes som den dype viten om hva som

⁷⁴ Wikström (2008, 46) reflekterer rundt den hjemløsheten som lengselen representerer. Endeligheten er den "förgjengelighetsprovokatören" som mennesket forsøker å ignorere, men som stadig innhenter oss. Vår plass i tilværelsen er nært forbundet med vår lengsel, den er koblet til vår bevissthet om oss selv (45ff).

⁷⁵ Lidelsen er hos Kierkegaard knyttet til å bli det selv en er. Fortvilelsen er en indre subjektiv virksomhet som fremmer det å finne sannheten i den forstand å bli et selv. Mennesket strever med å ville være av med den en er, den en har potensiale til å være, med alle de grenser det innebærer å være menneske. Samtidig vil mennesket være et selv det ikke er, et fiktivt selv (Quist, 2005).

betyr noe. Lengselsstemmen får ikke alltid komme til overflaten eller utkrystallisere det som er mest betydningsfullt i den enkeltes liv.

Fortvilelsen utfolder seg der mennesket kjenner seg fremmed i eget liv. Den er en indre subjektiv virksomhet. Fortvilelsen hjelper mennesket i å finne sannheten. Mennesket dannes og nyskapes stadig idet fortvilelsen utfolder seg. Fortvilelse og lengsel kan være noe forskjellig, men også sammenfallende. Fortvilelsens ser ut til å være det stadige selv-nærværende strevet med seg selv og sitt liv. Lengsel peker mot opprinnelse eller et dypere potensial ved å være menneske.

Fortvilelsen ligger i spennet mellom de tre små ordene, timelighet, endelighet og nødvendighet og de tre store ordene, evighet, uendelighet og mulighet (Kierkegaard 1849a, 129). Når mennesket eier og rommer sin egen partikularitet i de små ordene, og samtidig åpner opp for de store ordene, føres mennesket videre i en indre nyskapende bevegelse. Når mennesket erkjenner hvor det er og hvor det skulle ønske det var, oppstår fortvilelsen. I fortvilelsen aner mennesket at det finnes både et begrenset og et utvidet perspektiv på livet. Lengsel er ikke det samme som spenningen i fortvilelse, men lengselen beveger seg imellom de samme motsetningene i livet som fortvilelsen gjør. Lengselen blir et ankerfeste for mennesket i lidelse, fordi lengselen holder livet sammen. Den er fylt av en grunnleggende visshet. Lengsel rommer både det partikulære og det grensesprengende perspektivet og er knyttet til kjærlighetens bånd. Det utfolder seg i den tredoble spenningen og skaper en kraft. Kraften skapes ved at mennesket er i berøring med noe ved livet som ligger dypere og som enda ikke er mottatt. Lengsel er derfor annerledes enn den flyktige drømmen. Drømmen slipper taket i det partikulære, i livets begrensninger. Kjærligheten er båndet mellom de uensartede størrelser i menneskers liv. Lengsel er forankret i kjærlighetens kilde. I sin lengsel bevegese mennesket mot å stadig motta mer liv fra denne kilden samtidig som den er forankret i det partikulære.

Også hos Augustin slår lidelse og lengsel følge. Hos han kommer lidelsen til uttrykk som en borte fra hjemmet tilstand eller som et svakt minne om et paradys. Lidelsen er å savne og lengte etter hjemmet. Lengselens dualisme består i spenningen mellom hva han vet han har og det han aner finnes, men som ennå ikke er nådd. Augustin sier at han egentlig har et svakt minne om en ontologisk kjærlighet (400a, 198).

Den empiriske studien viser at sykdom og lidelse ser ut til å skade selve livet i en. Det å rammes, skaper en tapt tilhørighet. Tilhørigheten til en trygg forankring i livet og seg selv er svekket. Det er det allmenne livet med de vanlige problemene som er gått tapt. Lidelsen er

som å miste fornemmelsen av et trygt grunnlag. Mennesket stiller de store og eksistensielle spørsmålene når lidelsen rammer. Spørsmålene som stilles peker mot livssmerten. Bak de smertefulle spørsmålene som kan være som et rop, skimtes en lengsel som både understrøm og orientering i menneskers liv. Tap og smerte åpner for lengsel etter ny forankring. Det empiriske materialet viser at det universelle, den indre kjernen, rammes når sykdom rammer og det gis en ytterligere ontologisk lidelse. Menneskets væren innebærer lidelse og sykdommen forsterker denne. Lidelsen forsterkes når mennesket møter sykdom og trues av døden. Det erfares som brudd av livssammenheng og som indre sår og tap av uskyld. Mennesket kommer i berøring med en slags urlidelse der døden er en lunefull og ond makt som ligger gjemt i sykdommen. En mister en grunnleggende trygghet i og med sykdommens inntog. Døden har tatt i en og en er berørt i dypet av seg selv. Mennesket reflekterer over hvem det er og hva det er som menneske, når det er rammet av livstruende sykdom og sykdommen har lagt igjen noen spor. Videre viser studien at fortidens sår og smerte rives opp og forsterkes. Dette blir en tillegglidelse og livslidelsen tiltar. Det åpner for spørsmål om hvem en egentlig er som menneske og vender seg mot grunnlidelsen som berører de ontologiske spørsmålene. Lengselen mennesket bærer på rommer alle de dypeste spørsmålene som lidelsen genererer.

Det er nærliggende for mennesket å ville sette seg selv fast i det lille perspektivet, hevder Kierkegaard. Han kaller dette for å bli innesluttet, isolert eller tungsindig. En avskrivelse av mulighetene i livet er å sette seg fast i det partikulære livet uten utsyn mot noe mer. Da kan mennesket stenge seg inne og forskanse seg i det jordiske og timelige. Bare å ville gå med dette ene perspektivet gjør mennesket begrenset. Mennesket er da nær seg selv på en isolert måte (1849a, 148; 158; 182). Kierkegaard kaller det å forskanse seg i en del av livet, og dermed ikke ville eller kunne bebo hele sitt hus. Når lengsel derimot er flyktig som en drøm, mister mennesket grepet i det partikulære. En hjelpeløshet legger seg over og kveler livets muligheter der en flyter ut i en urealistisk, uopnåelig drømmetilstand. Da er lengselen ikke en ontologisk lengsel som åpner for mer liv. Lengsel kan forveksles med vemodet som følger av å sette seg fast i og dvele ved det som har vært. Vemod og savn kan være en flukt tilbake, vekk fra livet her og nå. Savn, vemod og fortvilelse kan lukke igjen, men forsoningen åpner og gir rom for en lengsel som er rettet utover. Lengsel i seg selv er av en slik karakter at den forhindrer både å isolere seg i en begrenset virkelighet og å slippe taket i virkeligheten.

I den empiriske studien synes lidelsen å være størst når mennesket setter seg fast i skyld, skam, ensomhet og vemod. Setter mennesket seg fast og isoleres, trues livet. Dette er den aller største lidelsen hevder Kierkegaard, å ikke kunne bebo sitt hus fullt ut, men innskrenkes til å

leve sitt liv i begrensede rom. Da komme ikke mennesket seg videre. Det må et annet menneske til, en medvider som kan bevirke varmen som skal til for å åpne opp i seg selv. Selve gjennomgangen til avgjørende hendelser krever mot, vilje og trass. Fortvilelsen kan potensierte og det settes inn et støt mot forvandling. Mennesket vil få krefter først i selve avgjørelsens øyeblikk, hevder Kierkegaard (1847b, 190; 197f; 219; 1849a, 38). Dette peker mot at det eksistensielle livet må leves, kreftene må brukes her og nå og livet må mottas i øyeblikket. Det innebærer å gi slipp på hva en har og ta imot det en får. Her skimtes en lengsel som er på vei i lidelsen og som forløser krefter.

Lengsel gis retning i den indre samtalen

I alle tre materialene får lengsel retning gjennom den indre samtalen mennesket fører med seg selv.⁷⁶ Kierkegaard ser gjennomsluktighet som vesentlig for å finne en indre, dypere ro (1847b, 222). Å være gjennomsluktig er hos Kierkegaard knyttet til å velge seg selv, sitt dypere selv, i en indre klarhet. Gjennomsluktigheten innebærer å være i berøring med det universelle selvet. For Kierkegaard er det å velge å velge seg selv med alt en er. Når menneskets lengsel får retning er det en indre viljeshandling som fører til avgjørelse. Kjærligheten er endelig en forutsetning for å slippe til en dypere erkjennelse, at en kan våge å se seg selv. Det innebærer å gi slipp på idealbildet, tale sant om sitt liv og ta imot mer enn det en begrenset sett er. Kierkegaard mener at gjennomsluktighet kan være som en renhet for selvet. Renhet kan forstås som at mennesket makter å åpne opp for drømmer, lidenskap og lengsler. Det gis rom for både det som ikke ble og det som blir. Å åpne opp mot en gjennomsluktighet og erkjennelse kan gjøre at lengsel på nytt får rom.⁷⁷

Augustin viser til en form for isolasjon og tommhet der han erfarer at lengselen tørker ut, den visner og han mister kraft. I denne tilstanden har han en dialog med lengselen, eller med seg

⁷⁶ Gadamer viser til at samtalen kan forvandle og bidra til at vi overskrider vår egen og hverandres forståelseshorison (Tornquist, 2006, 167). Kanskje er dette gjeldende for den indre samtale også. Om enn samtalen er ubevisst så er den avgjørende for å kunne beveges i sin eksistens og overskride forståelseshorisonen slik at indre rom kan utvides.

⁷⁷ Mennesket fører sin indre samtale intimt med logos, hevder Buber (1993). Logos er ifølge Herakleitos forbindelse mellom mening og tale. Herakleitos sier at mennesket skal høre på Logos. "Varje sjæl har forvisso sitt logos djupt innom sig själv, men logos når inte sin fulländning innom oss utan mellan oss." (71ff) Cöster (2009) tydeliggjør den indre samtals betydning for mennesket som genuint menneskelig. Mennesket streber mot å få et grep om sin forståelse av sin virkelighet, gjennom å finne et språk for hjertet (Cöster, 2009, 176f). Mennesket kan tenkes å lengte og søke sannheten gjennom at det allerede i sin forforståelse er et sted, det vil si forankret i sitt indre ståsted. Vi forstår fordi vi ser vår sammenheng som et her og nå som samtidig ikke er der og da. Menneskets bevissthet kommer til uttrykk i fantasi, lengsel og håp som innebærer at mennesket kan tenke seg inn i det som enda ikke er. I menneskets streben mot å erverve livsmot, får mennesket et grep om forståelsen av sin virkelighet, gjennom å finne et språk for hjertet. Det er som om livet taler til en i språket, slik at livet leves i språket. Livet leves mellom livsmot og mismot (30ff).

selv i lengselen. Han stiller spørsmål til hvem som kan hjelpe han å finne hvile, og roper etter å motta det han allerede elsker som for han er sannheten, men som han likevel ikke eier (400a, 5; 41). Det er som at han tillater fortvilelsen og gjennomsiktigheten å intensiveres og utfører et sjelelig indre arbeid.

Mennesket banker på sine indre dører med spørsmål og svar i den samtalen som stadig pågår. Det er som om mennesket i sin lengsel reiser seg opp midt i den mest kraftløse tilstanden og igjen går fremover i en stadig nydanning. Samtalen som føres er en samtale med den en egentlig er og retningen for seg selv videre i livet. Sårbarheten, gjennomsiktigheten og erkjennelsen handler altså om ulike bevegelser og stadier i lidelsen. Den grunnleggende lengselen som hviler i kjærligheten, rommer både realitetene og det utvidende perspektivet. I denne indre samtalen våger mennesket å rette lengsel mot noe eller noen. Det er å våge å gå med livet i seg og ta imot seg selv i sin gjennomsiktighet forankret dypt i en bærende kjærlighet, i den andres kjærlighet.

Augustins refleksjon over at lengselen kan være svak, peker mot det tapte paradiset som han så vidt kjenner i sin erindring (400a, 23; 34; 200; 197). Han viser at en tydeliggjøring og spissing av lengselen kan skje idet han våger å uttrykke en desperasjon formet som en bønn til et Du. Bønnen kan også være en side ved den indre samtalen. Han samtaler inderlig i sitt indre, når han roper om å få den kjærligheten hans liv trenger. Det er som tørre strå som roper etter vann.

I lengsel stiller mennesket spørsmål innover i eget univers, mot sine livsspørsmål og hva-spørsmål.⁷⁸ Lengselens dialog rettes imot seg selv, noe eller noen, skapelsen og livet, kjærligheten eller en Gud. Dialogen kan være en form for bønn.

I det empiriske materialet kommer også den indre samtalen med seg selv i sin lengsel tydelig frem. Lidelsen som har grepet om seg bevirker en stadig indre dialog. Denne dialogen skaper en fordypning av indre rom som kan tenkes som større gjennomsiktighet. Fortvilelsen knyttet til lengsel i empirien eksemplifiseres som spørsmål rettet mot hvem en er når en ikke lenger kan komme tilbake til den en var og det vanlige livet. Samtalen knyttes til det som var en selv, og slik en forstår seg selv nå. Det er som om mennesket strever med å bli samtidig med seg selv, fordi en er både i det som var, er og som kommer. Mennesket spør etter hvem som kan komme det i møte i lidelsen.

⁷⁸ Gadamer viser til Oetinger som bekrefter at det egentlige i livet alltid er en streben som mennesket har med utgangspunkt i hjertet.

Det er forhold ved livet en ikke kan få, og da blir lengselen sår. Det er vondt å slippe til lengsler etter fellesskap som synes umulige å oppnå. Når lengselen synes umulig, kan det være at den legges til side for en tid. Muligheten for oppnåelse har altså betydning for om en kan slippe til lengselen eller ikke. Materialet viser at lengselen bakover i livet, savnet, ikke frigir kraft til å leve livet. Det er når mennesket retter blikket fremover at de vender ryggen til det som var, at det får øye på lengselen, eller det en lenges imot. Mennesket lever stadig i denne bevegelsen. Bevegelsen er å kaste et blikk på det som var, erkjenne det som er, snu ryggen til og se mot fremtiden.

Noen lengsler kan synes uoppnåelige og muligheten for oppfyllelse mangler. Da kan lengselen legges til side for en tid. I fortvilelsen over det uoppnåelige og umulige forløses lengsler og nye lengsler sprenger seg frem. I hovedsak kan man forstå vemodet som var, fortvilelsen som er og lengselen som blir. Fortvilelsen må til for at lengselen skal uttrykkes. Fortvilelsen åpner for erkjennelsen av slik det er nå. Idet lidelsen intensiveres, kan det skje en oppvåkning av dypere lengsler. Åpnes lengselen, blir en mer mottagelig for noe annet og en form for rettethet utfolder seg.

Det er noe håpefullt og noe utrygt i å lengte.⁷⁹ Det utrygge kan bestå i at idet en er syk og lengter etter fullkommenhet, øker lidelsen fordi distansen til det fullkomne øker i tråd med erkjennelsen av den faktiske lidelse. En fullkommenhetslengsel tydeliggjøres idet lidelsen progredierer. Lengsel som åpner for økt erkjennelse, kan være smertefull. I lidelsen erkjenner og fornemmer en både hvor en er og hvor en vil. Dette er i nærheten av den livgivende fortvilelsen som Kierkegaard viser til som kan forvandle livet, men som mennesket vil beskytte seg mot, til tross for at det er den største lykke å nettopp kjenne på en indre fattigdom. Lengselen kan være den kontinuiteten mennesket bærer med seg der det oppstår brudd og krenkelser, fordi lengselen vil tilbake til opprinnelighet som en mer fullkommen tilstand. I lengselen erkjennes hvor en er og hvor en ønsker å være, og en er i denne distansen når en er i sin lengsel.

I gjennomsiktighet med en indre fortvilelse, strever mennesket med å eie livet totalt sett, med alt det som ikke går opp. Mennesket forbindes til det universelle i seg selv idet lengselen utfolder seg. Det er å være seg selv nær, å være i det sårbare og åpne opp et indre landskap.

⁷⁹ Todres (2007) uttrykker potensialet i lengselen samtidig med sårbarheten som kan knyttes til lengsel. "There is an acknowledge of the 'unfinishedness' of human identity and desire, and how the body knows a sense of what is needed and what the next step could be [...] The body knows a sense of wholeness that is open rather than frozen." (161) Den sårbare lengselen har store potensialer: "For within the intimate touching of what one has gone through, there is a treasure coming from such 'slat' that is more complex than the peace of space and the freedom of flow." (162)

Samtidig er lengsel en dyp fornemmelse av noe bestandig. Det er som om det i denne sårbarheten viser seg en fullkommenhet. Ved å være ved alt i seg selv, kan mennesket speile av og være mottagelig for noe mer fullkomment i selve lengselen. Det er som om det hellige i menneskets indre kjerne synliggjøres i erkjennelsen av det ufullkomne. I sin begrensethet, fastbundet til det tidslige, kan mennesket speile seg i det hellige og noe absolutt i tilværelsen. I lengsel erkjenner en sin partikularitet, sitt brutte, begrensede og ufullbyrdede liv. Det er som om lengselen legger seg tett opp til smerten og tydeliggjør den, men lengselen er ikke selv smerten da lengselen har forbindelse til det opprinnelige.⁸⁰

I den indre samtalen som mennesket fører med seg selv i sin lengsel hører det til å lytte etter noen svar. I denne ytterste lengselen etter å finne seg selv og sine endelige svar, går Augustin veien om det han allerede ser og lever i, nemlig skaperverket som utfolder seg i all sin prakt. For han er det et sted å begynne å lete når alle veier synes stengte. Han ser utover mot den verden som omgir han og samtidig innover i eget univers. Å søke den sannheten som skaperverket forteller om, krever en oppriktig ydmykhet hos den søkende, skriver Augustin (400a, 39). Mennesket stilles i det åpne uten garantier for å finne svar når en helhjertet søker sannheten. Det er å sette egen trygghet i det usikre. Å våge å lengte, krever mot til å hengi seg i tråd med egen overbevisning. Det tydeliggjør det som står på spill idet en våger seg frem i sin lengsel.

Sannheten har også en avslørende side ved seg som gjør at mennesket viker unna. Augustin sier at det er som om sjelen holder seg skjult. Det synes å ligge noe å vente på mennesket som det ikke vet hvordan det skal få. Augustin sier at på grunn av at mennesket elsker noe annet, får ikke alltid sannheten plass. At mennesket mister eller begrenses i å se det essensielle ved livet, vil si at noe ved livets kjerne skjuler seg for oss. Mennesket finner ikke det som er sannhet for en selv. Det bildet Augustin benytter om at sjelen skjuler seg for sannheten kan bety at mennesket ikke klarer å få tak på det essensielle for egen livsfylde (400a, 201).

Kierkegaard peker på at erindringens tilbakeblikk gjør forhold i eget liv klarere for en selv. En stigende erkjennelse baner vei for å eie sin egen sannhet, sannheten om seg selv. Tilbakeblikk gjennom erindring og erkjennelse berører tap og ulevd liv. Vemod og savn er en del av denne lengselen. I lengselen kan mennesket i øyeblikket erkjenne hvor det er, kaste et hurtig blikk på hvor det var og hva som var, for å sette kraften inn mot det som blir til. Det er en spenning mellom det aktuelle, tidslige livet, og det livet som strekker seg utover fortvilelsens

⁸⁰ Stinissen (2009) viser til at det i livets brutthet skimtes en hellighet. Cohen, sier noe av det samme; "There is a crach in everything, it's why the light comes in" (Cohen i Martinsen, 2009, 81).

begrensende innesnevretthet. Lengselen kan ligge under fortvilelsen og er virksom sammen med fortvilelsen. Når fortvilelsen ikke slipper til, kan mennesket kjenne på tomhet og isolasjon. Når igjen fortvilelsen åpnes opp, kommer lengselen til.

Augustin (400a, 185) peker på at skal en oppfatte røsten som bærer sannheten med seg, røsten fra skaperverket, må to forhold være til stede. En må høre røsten og sammenholde den med sannheten i en selv. Det er den subjektive sannheten som kan gi noen svar til lengselens søken. Den empiriske studien viser at idet mennesket går gjennom dyp lidelse, kan røsten oppfattes. Mennesket gir opp noen gamle sannheter for å ta imot noen nye. En må altså bøye sitt hode og gi slipp på noe, slik Augustin sier det (400a, 9). Svarene synes først å åpenbares der mennesket når en grense. Kierkegaard viser til den ytterste grensen der livet mistes for på nytt å finnes. Empirien viser at når livet rammes, kan ikke sjelen holdes skjult lenger. Livsspørsmål aktiveres når livet rammes. Til tross for en smertefull prosess tar sannheten for den enkelte over mer av livet, viser den empiriske undersøkelsen. Hele det empiriske materialet viser at grenser nås, idet de rammes av en livstruende sykdom. Den ytterste grensen som nås, dødens grense, viser at når livet mistes eller trues, finner en klarere svar på hva livet er og hva lengsel er. Livet blir mer fokusert og enkeltdeler kan komme i bakgrunnen for hovedsaken.

Idet lengselen sprenger seg frem, er en skapelsesprosess på gang. Ved å lide gjennom det smertefulle, skapes noe nytt. Det nye som skapes er kanskje en forsonende enhet. En side ved gjennomsiktigheten hos Kierkegaard, er å våge å miste seg selv (1849a, 181; 142). Lengselkraften frigis gjennom offer, en våger ofre noe for noe annet mer betydningsfullt. Idet lengselen spisses får den kraft idet noe gis slipp på for noe annet. Den dypeste lengselen som kan frigis i slike øyeblikk kan innbefatte at mennesket i større grad makter å leve i tråd med sin indre sannhet. Empirien viser også forhold som ofres for å ha et ontologisk bedre liv. Å forsones seg selv krever at en evner å bestemme seg for å finne sin egen vei. Mennesket gir slipp på andres bedømmelse, rettmessige krav og bitterhet for om mulig å oppnå mer av det som betyr, dit den underliggende lengselen peker.

Kun når mennesket slår rot i kjærligheten, kan det våge å være gjennomsiktig med sitt liv, hevder Kierkegaard (1847a, 20). Gjennomsiktighet og kjærlighet er avhengige størrelser. Jo mer mennesket erkjenner seg som ånd og setter lit til den "Magt som satte det", jo mer øker muligheten for et forsonet liv i lidelsen, slik Kierkegaard fortolkes. En fullstendig forening med det absolutte eller en fullstendig gjennomsiktighet vil likevel ikke være mulig. Her i ligger det et mysterium, da en som menneske alltid er underveis, men ikke helt fremme.

Lengselen har forbindelse med kjærlighetens kilde

Et avgjørende element i teorimodellen er kjærlighetens kilde. Teorimodellen fordrer et ytre Du, en kilde som går utover selve lengselen. I dette ligger et mysterium i at lengselen rettes mot noe og er en side ved noe større. Lengselen knyttes til kjærligheten som livets kilde i mennesket. Kjærlighetens kilde gjør at menneskets lengsel kan rettes mot et eller annet sted. Noe ved eller bakenfor livet må være dynamisk virkelig og imøtekomme lengselen.

At lengselen frigis, er både en befrielse og en lidelse. Befrielsen som er i lengselen, ligger i at den blir en vei til kjærlighetens kilde. Lengselen er en mulighetenes vei. Lengselen gjør det indre mennesket mottagelig for det som flyter fra kilden. Muligheten i lengselen bunner i at mennesket får et større perspektiv som åpner opp livet. Noe eller noen kan hjelpe. En aner mulighet for oppfyllelse. Mennesket kan bryte ut av den isolerte lidelsen. Det er som om lengselen er en bro mellom lidelse og kjærlighet. Å lengte er avgjørende for å åpne broen til det gode, her kjærligheten. Mennesket som lengter etter noe, kan få det. Det kan få kraft fordi det helt enkelt søker det.

Kjærlighetens kilde viser seg på forskjellige måter i de tre materialene. Kilden trer frem i ulike former for relasjoner. Det kan være relasjonene med seg selv, mennesker rundt en, Gud, universet eller naturen. Det er som om lengselen har tilknytning til et potensial i kjærlighetens grunnlag i mennesket og livet. Potensialet blir aktualisert idet mennesket lever sitt liv i lidelsen i det grunnforhold at lidelsen er en del av livet og det å være menneske. Lengsel er en side ved kjærlighetens kilde og har betydning for at kilden åpnes. Lengselen drar mennesket mot kjærlighetens kilde slik at noe blir vekket til live og det gis vekstvilkår slik at kjærligheten kan utfolde seg.

Kierkegaard utlegger kjærligheten som livets gave, en indre kilde (1847a, 17). Kjærligheten beskrives som uutgrunnelig med sitt skjulte liv, gåtefull, dypere enn alt. Menneskets lengsel er knyttet til kjærlighetens fundament. Kjærligheten har bevegelse i seg og står i sammenheng med hele tilværelsen. Den er dynamisk og evig (1843b, 201). Kierkegaard beskriver kjærligheten som den underliggende sammenhengen hvorved vi kan kjenne oss hjemme i verden. Mennesket kan ikke helt rive seg løs eller ville objektivt se og forstå sitt liv siden en ikke kan iaktta det en er en del av. Kjærligheten er et mysterium og binder sammen menneskets fortid, nåtid og fremtid. Lengselen berører hele tidsaksen som vi beveger oss langs. I lengselen kan vi i samme åndedrett berøre både fortid, nåtid og fremtid. Menneskets kjærlighet har forbindelse til en dypere kjærlighet som for Kierkegaard er Guds kjærlighet. Augustin synliggjør noe av lengselens ontologi gjennom sin biografi der han viser lengselens retning fra det sanselige og partikulære som har preg av det overfladiske til dypere sannhet og

virkelighet. Augustin viser til at hans lengsel har forbindelse til kjærlighetens kilde. Han søker tilbake til et hjem som er Guds kjærlighet. Samtidig har han allerede det han søker i seg selv. Kjærlighetens kilde er i han selv, men er ennå ikke forløst. Han påpeker at han ikke kunne ha lengtet uten at han gjenkjenner noe i seg selv, noe som har vært en fullkommen tilstand før. Det han lengtet etter var en del av han selv (400a, 41). Kjærlighetens kilde utdypes hos Augustin idet han avdekker det hellige i kilden. En hellighetslengsel drar på han. Helligheten er en tørst og hunger etter det uforanderlige og skjønne (400a, 183). Det er helligheten i det guddommelige som er den ultimate lengselen.⁸¹

Den empiriske studien peker også mot en ytre kjærlighetens kilde. Den kilden synes å finnes i erindringen tilbake til en uskyldig tilstand som var før sykdommen. Lengsel kan forstås som at den berører et dypere skikt i en selv som kan knyttes til det universelle. Studien viser til at i lengselen har mennesket tilgang til sin indre kjerne, til eget dyp. Dette bekreftes ved at mer enn i andre forhold, frembringes tårer når en kjenner på lengsel. At mennesket kjenner seg berørt av noe større enn seg selv, viser til tegn på kilden. Det viser seg også at mennesket bekrefter seg selv, sin ontologiske væren idet de går veien om lengsel. Ordene som benyttes peker mot en dypere berøring. Lengselen berører og mennesket berøres av kilden, kjærligheten selv.

Lengselsøyeblikkene er en annen side ved lengselens berøring med kilden. Det er flere eksempler i den empiriske studien som peker på transcendent erfaringer i lengselsøyeblikk. Transcendente øyeblikk slår inn i tiden og virker frigjørende. Noe av det evige og uendelige i tilværelsen blir evident i nuet fordi mennesket forbindes med noe som går utover livet. Slike øyeblikk innbefatter sterk glede, takknemlighet og hjertesukk. Det er en erfaring fylt av noe godt, en glede og varme. I øyeblikk der evighet slår inn i tiden, er mennesket i en fremtidig glede. Lengselsopplevelser fortelles som enkelthendelser som huskes for alltid. Dette skaper en forståelse av lengsel som transcendent.⁸² At det er evighet og grensesprengende erfaring i lengselen, kan ha å gjøre med den kilden lengselen er en del av. Mennesket kan kjenne seg hjemme i en opplevelse de ikke har hatt før. I øyeblikket er mennesket i berøring med det

⁸¹ Høysangen utdyper billedlig hvilken kraft som ligger i kjærligheten. "Sett meg som et segl på ditt hjerte, et stempel på din arm! For kjærligheten er sterk som døden, lidenskapen er ubøyelig som dødsriket. Den brenner som flammende ild, en Herrens brann. Veldige vann slukker ikke kjærligheten, elver skyller den ikke bort. Om noen gir alt han eier for å kjøpe kjærlighet, møter han forakt." (Høysangen 8, 6-7)

⁸² Lewis (1955) sine beskrivelser av lengselsøyeblikk ifra den tidlige barndom har fellestrekk med denne ene opplevelsen, der kvinnen i den empiriske undersøkelsen er framme i en evighet, i et øyeblikk. Han sier at lengselen kom overraskende, varte bare en kort stund, ga følelsen av noe uforutsigbart viktig og blir mer vesentlig enn alt annet når den står på. Det som hendte var annerledes enn det vanlige livet og annerledes enn vanlig glede. Det tilhørte en annen dimensjon ifølge Lewis. Selv kaller han denne lengselsopplevelsen for glede. Han sier at det verdifulle ved den var at den pekte mot noe større, noe utenfor (216).

hellige og helligste i det å være menneske. Menneskets dypeste lengsel er å erfare hellighet, og lengselen er den instans i mennesket som kan fornemme og gripe hellige øyeblikk.

Kjærligheten som gave kan gi grunnlag for å si at også lengselen er en gave som hviler i den grunnleggende kjærligheten. At lengselen er en gave, betyr at det er substans i selve lengselen. Bak lengselen ligger det en dypere mening. Denne underliggende meningen er den tidløse kjærligheten. Ved å se på lengsel ut fra kjærlighetens grunnleggende sammenheng i tilværelsen, betraktes lengsel som tegn på noe underliggende. Det er fordi kjærligheten drar på mennesket at lengsel finnes.⁸³

I møtet med kilden ser mennesket at det er noe som er større enn det klarer å fatte. Mennesket søker en fordykning i livet det lever. Det er ikke nok for mennesket å være i det ytre livet alene. Mennesket spør etter dybde og forankring, fylde av liv og kraft i det livet som leves nå. En søker mot fremtiden og stiller spørsmål til hvor livet kan forankres og fullendes. Mennesket lengter etter å bli sett, bekreftet og mottatt og etter å bli hel på et dypere plan. Det søker fellesskap med det bærende i livet, med det som har substans. Det er som om mennesket helt enkelt søker livsfylde fremfor noe annet. Alle disse forholdene kan vitne om en kilde som søkes.

Et grunnleggende spørsmål er hvordan menneskets kilde kan åpnes slik at livets strøm settes fri og lengselen klarer. En mulig henvisning er at mennesket ikke kan være seg selv nok, og ved å sette livet i avhengighet til noe utenfor seg selv åpnes det indre rom opp, slik

⁸³ Spørsmålet om lengselen kan være ond i seg selv er et filosofisk og teologisk spørsmål i randsonen til denne avhandlingen. Føringerne som legges for lengselen er fundert på et vårdvitenskapelig perspektiv som fester den ontologiske lengsel til et kjærlighetens grunnlag i mennesket (Eriksson, 1987a, 61). Spørsmål vedrørende hvilke drivkrefter som utspiller seg der det onde skjer blir derfor et ubehandlet spørsmål. Kierkegaards overveielser rundt selvmordet som eksistensiell mulighet, ligger i dialektikken mellom frihet og ufrihet. En ufrihet ligger gjemt i den tilsynelatende friheten som et skyggebilde (Mjaaland, 2007, 3ff). Kierkegaard viser til at det er en fare for selvmord når mennesket forskanser seg i total innesluttethet og marsjerer på stedet hvil uten mulighet. Kierkegaard spør: ”Er det å ville det onde å ville ett? Nei, det onde er av natur splidaktig og fragmentert. [...] Thi naar Villien i et Menneske faar Raadighed ved at han vil det Gode og i Sandhed kun Eet: da er der intet ’dersom’; men Tvesindetheden standser sig bestandigt selv i sit ’dersom’.” (1847b, 139; 159; 186; 223) Det er hos Kierkegaard to farer for å tape selvet og dermed livet. Det er på den ene siden en fare i det å ikke ville være fortvilet og dermed bli innesluttet i et isolert liv. Menneskets isolasjon kan også ta form som flukt og fjernhet i henhold til eget liv, hevder han. Kierkegaard viser til at det er en fare for at mennesket forskanser seg på begge disse måter.

Calcagno (2009) diskuterer det ondes problem i tilknytning til Augustins *Bekjendelser*, ut fra Arendts doktoravhandling: *Love and Saint Augustine* (1ff). I utgangspunktet kan lengselen være både god og ond slik Arendt fortolker Augustin, men lengselen kan formes på nytt ved at hjertet fornyes av kjærligheten. Selv om Arendt tenker at lengselen kan gå mot både det gode og det onde, tenker hun ikke at lengselen er ond i seg selv. Calcagno (2009) sier: “The early writings of Saint Augustine point to the possibility of such evil, whereas his later writings maintain that this kind of desire marks lack of being or privation of what ought to be present- namely, a directed and well-ordered love of self, others and God. Augustine describe this evil desire as [...] conspiscence, greedy desire, the drive or instinct to dominate, to possess, to render life noxious to kill. This desire presents itself not only as evil but also as intensely pleasurable. Misdirected desires drives simply arise, without willing or thinking; they just are” (2; 29).

Kierkegaard skriver. Dette er lengselens bevegende retning, å sette livet sitt i noe større. Selvet er avhengig av å forholde seg til det som har satt forholdet, for å komme til likevekt og ro (1849a, 129f). Slik studien viser at lengselens øyeblikk er ufattelig store, viser Augustin til den samme erfaring av at hans indre bolig er for trang når hellighet og evighet skal rommes (400a, 103). Idet lengselsøyeblikk inntreffer, kjenner mennesket seg liten og samtidig kjenner det seg som del av noe hellig. Menneskets indre rom kjennes for lite og det må utvides for å romme noe mer enn seg selv.

Kraften som forvandler lidelsen

Studiens resultater viser at lengsel har betydning for å frembringe grensesprengende forandringer i menneskers liv. Kjærlighetens grunnlag har frigitt en kraft i mennesket. Potensialet blir aktualisert gjennom menneskets liv i lidelse. Det er mange vitnesbyrd om kraften i de tre materialene. Kilden som åpnes opp i lidelsen gir mennesket en kraft slik at en da lever et sterkere liv, med et åpnere perspektiv og samtidig med en tydeligere livslengsel. Kraften har unike og individuelle uttrykk. Kraften gir noe tilbake til livet og lidelsen.

Den empiriske studien synliggjør en kraft som settes fri gjennom lidelsen og medfører at livet leves mer enn før. Lidelse er ensomhet i form av en kamp med seg selv eller en makt eller livsskjebne, noe større enn en selv. I forløsningen av kjærligheten gis kraft til den ensomme lidelsen. Det er gjennom lidelsen ervervet en slags livsvisdom der evnen til å leve ut kjærligheten er forandret. Det ser ut som om en kjærlighetens kilde i en selv er åpnet opp. Livsverdien er høynet. En ser det en allerede har i et forklart lys. Mennesket skiller det betydningsfulle fra det som er mindre betydningsfullt. Det skjer en sondering og nyansering som setter vilje og handling i bevegelse. Mennesket tilegnes noe og tar samtidig imot noe. Mennesket får et glimt av en dypere visdom. Det fragmentariske avtar og representerer ikke lenger sannheten. Det ligger en slags avklaring og en forløsning i at mennesket ser seg selv i et nytt lys. Mennesket fornemmer hvem det virkelig er og lever helere i nuet og kjenner livets pulsslag. Det blir en forandring og et skifte på et indre plan idet noe nytt er på fremmarsj. En forløst livslengsel spisser livet mot hva som er sant for den enkelte.

Den empiriske studien synliggjør den ultimate lengselen etter det viktigste, det som betyr noe og er mest virkelig, det virkelige livet som har substans. Lengselen etter livet er lengselen etter livsrelasjonene, det fellesskapet som bærer, gir sammenheng og forening. En slik lengsel er en immateriell lengsel som er forløst og knyttet til relasjoner. Det er noe grunnleggende, ontologisk i det å forbinde seg med den andre. Kraften som forløses fra kjærlighetens kilde

gjør at kilden får aktualitet og relevans i menneskets liv. Det er denne kraften som gjør at en lever dypere i ontologisk forstand.⁸⁴

Bevisstheten om hva det gode livet er, synes å frembringe en tydeligere lengsel. Når lengselen er mer avklart, er den kanskje lettere å bære. Lengselen utspiller seg i et utvidet indre rom, og mennesket har en større livsfylde. Mennesket vet bedre hva det vil ha i sin lengsel nå, samtidig er lengselen i en uendelig bevegelse alltid underveis mot det ubestemte. Kanskje kan en si med Kierkegaard at det er mer ontologisk lengsel og mindre fortvilelse i livet når livskraften forløses. Det er som om fortvilelsen avløses i noen grad av lengsel og oppfyllelse. Hos Kierkegaard peker dette mot den eneste mulighet for ro som ligger i gjennomsiktigheten.

Den empiriske studien viser at det skjer et gjennombrudd eller en fornyelse. Det kommer tilsyne en forbundethet med et grunnlag i verden som en bor i. Det er som en ny enhet åpenbares i menneskets liv. Enheten består i å kjenne seg hjemme i livet. Det enhetlige ligger i kjærlighetens kraft, forløst og utfoldet, i de relasjonelle aspekter. En kan se hvordan kraften utfolder seg mot fordypet liv, utvidet perspektiv og avklart lengsel. Forandringen i den nye enheten ligger i å være seg bevisst sin forbindelse med den andre eller Den absolutte andre. En kjærlighetslengsel i mennesket blir som et kall fra et dypere grunnlag ved livet.⁸⁵ Enheten innebærer en oppfyllelse som gir rom for det som enda er underveis.

Det fordypede livet leves på bakgrunn av en sårbarhet ved å stå i det uoppfylte i berøring med den ontologiske grunn i seg selv. Enheten som framtrer der kjærlighetens kilde åpnes, innbefatter også det smertefulle og uoppfylte. Det er som om en likevel gjennom lidelsen har fått større bevissthet til sin lengsel, uavhengig av muligheten en har til oppfyllelse. Kan hende må såre lengsler avsluttes, nye lengsler oppstå, og mennesket forsoner seg med livet slik det har blitt.

Det er ulike grader av forsoning i menneskers liv. Forsoningen kan være en smertefull vei å gå, men også det å ikke klare å være i denne forsoningens nydanning kan være smertefullt. Lengsel får kanskje i mindre grad bli en kraft til helse der mennesket ikke når frem til forsoning. Når det skjer en forsoning med at noe aldri helt blir som før, kan livskraften igjen forløses. Da har savnet blitt erkjent som vemod. Det handler om å bryte noen bånd til fortiden.

⁸⁴ Engedal (2009) viser til at menneskets lengsel og drøm er sentral i det å leve et autentisk og åpent liv. Han utdyper at det finnes en drøm som ikke fører til flukt, men som fører dypere inn i livet. "Det finnes noe dypt forankret i oss som er rettet mot noe *utenfor oss*. Det finnes noe i det som er som orienterer oss mot det som *ennå ikke er* – men som drømmen og lengselen strekker seg mot og rører ved" (318f). Derfor er det så viktig å verne om drømmen og lengselen som ikke helt kan skilles ifra hverandre.

⁸⁵ Martinsen (2012) peker på at menneskets integritet innebærer å være i en enhet. Det vil si at mennesket klarer å holde sin tilværelse sammen, og gjøre en enhet ut av det motstridende (73).

Det som holder en fast, avsluttes og en retter seg opp. Med hevet hode kan en se fremover og få et klarere blikk av hvor en står og hvor en går. Å snu ryggen til, betyr å avslutte og forsone seg med det som er forbi. Det som gir mening og hensikt i den empiriske studien er det nære, gjennomførbare livet. De mulige lengslene slipper til her, og en tydelig livslengsel åpner seg. Lengselen kan se ut til å gi mulighet til å lede ut og åpner opp for et utvidet perspektiv. Alt av betydning trer mer frem og blir mer fokusert. Det er som om kjærlighetens kilde har blitt åpnet og det bringes en livsfylde som gir styrke i det u håndterbare.

Det er en naturlengsel i det empiriske materialet. Når lengselen får retning, så skjer det noe med oppfatningen av det som omgir en, det hverdagslige livet. Vitnesbyrd viser hvordan livsglede springer ut av det partikulære og sansbare livet. Det uttrykkes i en nærhet til naturen og det levende livet mennesket står i. Samtidig bærer det partikulære livet bud om noe større ved livet og dets skjørhet. Mennesket rommes av skaperverket, naturen, fellesskapet med mennesker og med Gud, en kraft eller makt som er større enn en selv. Lengselen inspireres av naturen der mennesket lever med i årstidene, med en ny takknemlighet. Det er som om lengselen oppfylles og livet blir verdifullt i det en tar inn en slags hjemlighet og kontakt med det en lever i.

I lengselen og kraften som frigis til livet er mennesket i berøring med det universelle. Helligheten i livet kommer til syne i skaperverket. Det er som en tone, som klinger med i det skjønne og skaper en beundring. I denne berøringen av det større, frembringes en grunnleggende frihet som skaper glede. Beundring og lengsel har noe felles, jo mer en beundrer og slipper inn storheten i livet, jo mer slipper lengselen til. En ønsker å bli mer ett og få mer av det som en allerede takknemlig beundrer.

Augustin synliggjør at lengsel er væren ved kildene som deler av den uendelige kilden, så vel som bevegende kraft mot sannheten. Kildens substans synes å ha glimt av en hellighet som fullstendig overgår det partikulære med sin glans. Augustin beskriver det som det mest sanne, verdifulle og vakre. Skaperverket priser det større bildet og Augustin vil delta. Uten stans synger han med idet hele skapningen, ja hvert menneske priser Guds lov med sin munn vendt mot ham (400a, 69). Denne hengivenheten er en side ved en sterk kraft. Kraften beror på at noe ved livet består og dette bestående gripes mennesket av. Lengsel går utover grensene som materien setter for den menneskelige boligen. Lengsel søker utover båndene og begrensingene mennesket lever innenfor og vil sprengte sperringen i stykker.

Hos Kierkegaard kommer denne hvilende og avklarte tilstanden glimtvis frem i de tekstene som er valgt for denne studien. Der en ser dette hos Kierkegaard er der han taler om ”å sette

seg gjennomiktig i den Magt som satte det" (1849a, 130). Inspirert av naturen beskriver Kierkegaard en total hvile når mennesket hviler i Guds kjærlighet. Når mennesket hviler i taushet, med glede og i lydighet finner det ro for sin sjel.

Det å bevege seg fra "jeg vet ikke hva jeg lengter etter" til en større klarhet, kan være å gå i den retningen som Kierkegaard peker mot, å gå mot hjertets renhet, det å ville ett, å være mer avgjort i sin lengsel, at en tydeligere lengsel høstes idet kraften frigis. Kierkegaard bruker formuleringer som at det evige får stor rådighet og hjertet kan sette rot i kjærligheten. Det er som livets hellighet åpenbares idet en ser seg selv i en større sammenheng, sin menneskelighet. Det å sette hjertets røtter i kjærligheten eller forløse kilden, eller komme hjem, er en vei der mennesket mister seg selv for å finne seg selv idet en kommer inn i en ny sammenheng. Gjennomtiktigheten eller hjertets renhet er en tilstand som preges av å være underveis med sitt liv. Denne værenensformen tydeliggjøres for oss idet at kraften frigis til ontologisk liv. Renheten viser sin betydning der hjertet har det vondt, i det å stå i det uoppnåelige. En mulighet for hvile er å sette livet gjennomiktig i Guds hånd slik Kierkegaard velger å si det. Det er å speile seg i himmelens hellighet der en selv erkjenner sin partikulære status.

Lengselen er oppfylt idet den forbindes i større grad med den indre kilden og med dypere liv. Denne forbindingen og foreningen kommer spesielt frem når Kierkegaard beskriver spranget der mennesket mister seg selv idet en griper en realitet som ikke kan forstås fullt ut, men som en forvandles ved. Å forenes med en guddom gir rom for en åndelig virkelighet. Troen åpner muligheten til å hente livskraft ved bønn, slik Kierkegaard sier at troen uttrykkes gjerne gjennom bønne som en lengsel, en henvendelse mot et Du (1849a, 39). Denne forvandlingen har karakter av mysteriet og avhenger av tilgang til en kraft utenfor seg selv.

Den empiriske studien kan bekrefte en grenseoverskridelse idet en mottagelse av kraften erfares i det partikulære livet. Det er innslag av overnaturlig berøring og dypere forsoning der mennesket kommer til tro eller gjenopprettes innenifra. En hverdagstro kan få betydning for å leve livet der en har tilgang til kraft og fred fra Gud i det daglige. Slik viser det empiriske materialet hvordan gudslengselen slår inn og virker frigjørende i dagliglivet.

Det empiriske materialet har også innslag av noe som kan kalles øyeblikk av lengsel, lengselsøyeblikk, hjertesukk og øyeblikk av glede. En transcendent opplevelse er at noe av det evige og uendelige i tilværelsen blir evident i nuet. En kjenner seg hjemme i opplevelsen, selv om en ikke har opplevd den før. Lengselsøyeblikkene bærer bud om at livet er på vei. Disse øyeblikkene utvider livet. Når evigheten slår inn i tiden, bryter lengselen med tidens

kronologiske rekkefølge. Det synes som om noe utenfor en selv kommer til en idet evigheten erfares. Augustin viser til et lignende grenseoverskridende møte. Han forteller om glimtet av et skjelvende syn – til det som er. Han ser i et øyeblikk Guds usynlige vesen, men makter ikke å feste blikket på det (400a, 127).

Det empiriske materialet viser at den aktive evighetslengselen ikke gis rom. Den er viktig og reell, men det er livet her som skal leves. Å være i to motstridende lengsler samtidig er umulig. Evighetslengsel synes ikke forenlig med å leve livet her. Å gi seg hen til evighetslengselen ville medføre at mennesket fjerner seg fra virkeligheten og dette livet. Det ville være ”forflygtigelse” i henhold til Kierkegaard. Mennesket kan nok kjenne en lengsel etter å leve evig, men det betyr ikke at mennesket higer etter evigheten fremfor det livet som leves. Det tidslige livet synes å ha så stor verdi at det overskygger lengselen om å flykte fra det.

Lengsel kan sees som en sammenheng som går utover en selv. For i lengsel kan en berøre fortidens drømmer og liv, leve her og nå og strekke seg fremover i samme nuet. I tanker rundt døden kan lengselen berøres. Det er gjerne aspekter av kjærlighet som fremtrer, gode minner, savn og drømmer. Det synes likevel som at mennesket har en lengsel etter en sammenheng som innbefatter å leve videre og ha trygghet for en endelig bestemmelse. Denne lengselen har betydning for å falle mer til ro i livet her og nå.

Takknemligheten kan anes i alle materialene. Den synes å springe ut av de store øyeblikkene i livet, men også i den enkle hverdagen sprenger takken seg frem. Mennesket er i takknemligheten i berøring med det universelle grunnlaget i seg selv. Takken fullender så en eier det en allerede har fått. Hos Kierkegaard og Augustin er friheten og takken grunnet i at kjærlighetens kilde åpner opp for liv. Vekslinger av takknemlighet og sårbar gjennomsiktighet får eksistere samtidig. Mennesket veksler mellom takknemlig å motta livets kraft og å stilles i det åpne, ufullendte.

Takknemligheten som skaper frihet, synes tydelig i det empiriske materialet. Takken åpner opp lengselen ved å åpne opp perspektivet og takke for mulighetene mennesket gis hver dag. Lengselen åpnes ved å takke og dette er som pulsslag i livet. I en åpnere lengsel som gjennom takken vendes utover, synes mennesket å motta en universell frihet. Det ligger en erfaring av nuet og av at noe i livet kan tas imot i takknemligheten. Frihet kan bety at livet fornyes midt i lidelsen. Kanskje betyr det å takke at en har et valg, å velge seg selv med det en er og har, slik Kierkegaard taler om å overta sitt virkelige selv med de fortrinn og vanskeligheter som måtte være (1849a, 170). Da er en fri fra det en ikke har eller er. Altså er dette en frihet som leves og er i det å leve fremovervendt. Friheten åpner opp perspektivet og tillater gleden og lykken.

Takken forløser en annen atmosfære i eget liv. Den kan være erfaringen av å ha dypere livsfylde. Takken genererer også mer lengsel og mer livskraft, og mennesket løftes opp og utover.

Takknemlighet springer ut av en universell enhetlig samhørighet. Det er en takknemlighet over at jeg er og at andre er, men kanskje dypest sett over at noe er mest virkelig. Lengsel rommer dette grensesprengende ”takk”. Mennesket berører også et gudsnærvær i sin lengsel, knyttet til en Gud eller en kraft. Her og nå kan mennesket i sin lengsel også kjenne seg forenet med Gud i takksigelse. Takken i lengsel synes å berøre en hellig kjerne.⁸⁶

Hva er det egentlig mennesket lengter etter, kan en spørre seg. Augustin sier at han ikke har det før han kan si ”Det er nok, der er det” (400a, 198). Dette uttrykkes i den empiriske studien som et spørsmål om hva en skulle lengte etter. Spørsmålet er når kan mennesket si det er nok, når er det fremme. Spørsmålet kan ikke besvares, det peker mot menneskets lengsel som en evighetslengsel og en uendelighetslengsel slik de fremtrer hos Kierkegaard. Selve spørsmålene er i seg selv grensesprengende og synliggjør derfor menneskets evighetslengsel og uendelighetslengsel. Den empiriske studien viser at ”det er nok”, når livet har falt på plass, når en er en del av en større plan, når andre mennesker trenger en, og en synes selv å bety en stor forskjell i andres liv eller en har funnet Gud og kan leve daglig med han i det mest virkelige for en selv. Svarene er individuelle, en subjektiv sannhet for den enkelte. Da er en hjemme i sin lengsel. En har fått oppfyllelsen i eget liv, da er en gjerne hvilende gjennomiktig i noe som går utover en selv, enten ”den andre” eller ”den Andre” (1847a). Det skjer når livet får en større betydning og dybde, når en forsoner seg og lytter til andres lengsel, eller en oppdager den enkle hverdagslykken. Da hviler lengselen i en slags gjennomiktighet, slik Kierkegaard sier det. Det er som om himmelen speiles av, det hellige i livet speiles, og hjertet tar det imot. Slik skapes en dyp takknemlighet.

Takknemligheten synes å være transcendent. Mennesket har en indre klarhet om hvem det er og hva sannhet er. Takknemligheten gjør det enkelte mennesket samtidig til små og betydningsfulle mennesker. Å takke blir et uttrykk for å være hjemme og fremme, for å se det som er og hvile gjennomiktig i livet, i det store bildet. Bildet har blitt større og kilden er mer

⁸⁶ Pattison (2010) viser til at Kierkegaard fremhever den enkle sannheten om at vi er ”humans being” som grunn til glede i seg selv. ”Kierkegaard insists that human freedom is inseparable from our absolute dependence on God” (xxii). Kierkegaard henviser lovprisningen til å være fri for herredømme (125). Samtidig er det i lovprisningen, i sannhet, mennesket har sin plass, er lik Gud, at mennesket er opphøyd, og har ære i det skapte. Kierkegaard sier: ”To be Spirit-that is human beings invisible glory [...] It is glorious to be clothed like the lily and more glorious still to be elevated into the role of ruler – but moust glorious of all is to be nothing and to worship.” (124f)

omfattende. Glede og tilfredshet veksler med fortsatt lengsel etter mere. Når Augustin fornemmer helligheten, er han eit ørlite menneske som vil lova sin Gud (400b, 19).

8.3 En kraft til helse

Her gis en kort oppsummering av deler av teorimodellen i relasjon til lengsel som er vesentlig i forhold til en kraft til helse. I studiens tittel *Lengsel – kraft til helse*, er kraften subjektet og helse objektet. Kjernen i de tre materialene (Augustin, Kierkegaard og empiri) slik de sammenfattes i teorimodellen viser hvordan *kraften* er studiens essens. Lengsel er en side ved kjærligheten i mennesket, og kraften i lengselen har forbindelse til det hellige i kjærlighetens kilde.

Kraften frigis når mennesket åpner opp for å erkjenne hvem det er og å se livet sitt i et større perspektiv. Når vi makter å stå i den ontologiske spenningen, erkjenne den faktiske tilstand, tomhet og tap, kan lengselen få rom slik at liv frigis fra kilden til livet i lidelsen. Hermed fordypes og nyskapes livet, perspektivet utvides og lengselen kan fornyes. Når mennesket ikke makter å være i fortvilelsens ontologiske spenning, medfører det en manglende gjennomskiktighet. Da kan tomhet og savn forskanse mennesket i en isolerende innesluttethet. Menneskets lengsel kan være skjult og ligge i dvale i slike tider.

Sårbarheten og gjennomskiktigheten er en nøkkel i det å gi lengselen retning. Å stå i det livet en har og være i en indre dialog gjør at den fruktbare fortvilelsen får tre frem. Denne utvidende fortvilelsen er forløperen til å åpne for lengselen og frisette kraften. Det er en indre vending som skjer.

Når mennesket får øye på kjærlighetens kilde skjer det noe med hvordan menneskets forstår omstendighetene og lengselen får en retning. Denne innsikten i livet kan være alt fra at de nære relasjoner får større betydning og naturen blir viktig. Mennesket får en forankring i livet som holder utover livet. Hjertets lengsel finner gjenklang og svar i kjærlighetens kilde. Den indre gjennomskiktigheten og kraften fra kjærlighetens kilde virker sammen og er selve den dynamiske kraften i lengselen.

Det er noe transcendent i lengsel som drar på mennesket og kan gi svar på ropet mennesket har i sitt hjerte. Det transcendent berører det hellige. Helligheten i menneskets lengsel har en tiltrekningskraft, fordi helligheten i kjærlighetens kilde alltid er mer enn lidelsen og det partikulære. Kjærlighetens kilde er evig og uendelig og åpner opp for virksom lengsel. Lengsel gir mennesket muligheter for dypere nydanning av helse, fordi kjærligheten frigis. Noe ved kjærlighetens kilde berører det indre mennesket og forløser en større mottagelighet for det som flyter fra kilden. Mennesket som berøres av savn og lengsler kan få hjelp av

kjærlighetens kilde slik at de opplever at noe er sant og virkelig i livet. I lengselsøyeblikk kan mennesket kjenne en dypere glede berøre en på en fullkommen måte, idet noe transcendent slår inn i det partikulære. Mennesket er i berøring med mysteriet idet lengselen overskrider nuet og går mot evighet og uendelighet. Mennesket kan i lengselsøyeblikk kjenne på det transcendent i livet sitt og være i det som ennå ikke er kommet. Slike dype erfaringer setter spor, er nyskapende og viser mot lengselens oppfyllelse.

9 GYLDIGHET OG VIDERE FORSKNING

Kritisk granskning av studien er i hovedsak basert på Larssons kvalitetskriterier for kvalitativ forskning (1993). Kriteriene er relatert til kvaliteter i framstillingen som helhet, kvaliteter i resultatene og validitetskriterier.

Larsson problematiserer hvordan eksplisitte kriterier kan være nødvendige, men også være en tvangstrøye og stenge for åpenhet mot forskningsarbeidets originalitet. Kriteriene som Larsson bygger opp, utelater i stor grad filosofisk diskurs og relateres hovedsakelig til praktisk empirisk forskning (195). Larsson uttrykker endelig at kriteriene for gyldighet kan tjene som redskaper, men at studiens karakter vil gjøre enkelte av kriteriene viktigere enn andre. En må bruke skjønn i anvendelsen fordi visse kriterier kan synes motstridende. Alle kriteriene er ikke like relevante.

På enkelte områder suppleres Larssons gyldighetskriterier med Erikssons evidenstenkning (Eriksson, 2009b; 2010b). Evidensforståelsen til Eriksson er hermeneutisk og fundert i Gadammers filosofiske tenkning. Siden en del av materialet er filosofisk og Larsson relaterer til praktisk empirisk forskning, er det relevant for granskningen av gyldighet å benytte begge tilnærmingene.

9.1 Kvaliteter i framstillingen som helhet

Kvalitet i framstillingen som helhet knyttes ifølge Larssons kriterier til perspektivbevissthet, intern logikk i studien som helhet og studiens etiske verdi (1993).

Perspektivbevissthet

Hermeneutikkens tenkning om forforståelse understreker at forskerens perspektiv preger all forståelse. Slik synes sannheten i noen grad å være relativ. Det kreves derfor refleksjon for å avdekke i hvilken grad studiens resultater springer ut fra forskerens forutbestemte perspektiv. Skal forskningen være tilgjengelig for kritisk granskning, må derfor forforståelsen gjøres eksplisitt. (Larsson, 1993, 196)

Studien følger den vårdvitenskapelige forskningsprosessen benevnt som ”siktet, søkende og slutande” (Eriksson & Lindström, 2000). Studiens sikte hviler på et vårdvitenskapelig perspektiv med utgangspunkt i den systematiske vårdvitenskap og en hermeneutisk filosofisk tenkningshorisont. Grunnantagelser om menneskets ontologi og de ontologiske antagelser om virkeligheten har veiledet den epistemologiske og metodologiske utformingen av studien.

Studien har båret med seg et vårdvitenskapelig ethos i det som er sant, skjønt og vakkert i den aktuelle virkelighet (Eriksson, Lindström, Kasén, Lindholm, & Matilainen, 2006; Eriksson, 2001). I arbeidet med å utforske lengsel, er erkjennelsen av væren og å uttrykke dette, selve forskningsarbeidet. Gadammers hermeneutikk er en slik uendelig erkjennelsesprosess. I dette forskningsarbeidet har forståelsen av lengsel stadig blitt utvidet. Forskeren erkjenner også at forskningsobjektet har et omfang og et potensial som sprenger grensene for uttømmende utforskning.

Det er viktig å kunne vurdere om perspektivet som har vært utgangspunktet for studien har fått prege denne. Derfor fordres det både å vise til teoretisk utgangspunkt og anvendelsen av det valgte perspektivet (Larsson, 1993, 196f). Slik jeg forstår dette, er det spørsmål om forforståelsen som innbefatter det teoretiske perspektivet, har fått tilstrekkelig plass slik at det har fremmet en dynamisk skapende prosess. Videre er spørsmålet om forforståelsen begrenser studiens resultater ved å forhindre den åpne tilnærmingen.

Studien har et eksplorativt design og forskningsprosessen startet med en innlesning i vårdvitenskapen. Et første grunnlag sonderes for å finne forankring for lengsel som aktuelt forskningsobjekt. Lengsel er i vårdvitenskapen fundert i kjærligheten og berører menneskets stadige danning mot enhet og hellighet. Disse hovedlinjene gir samklang med funnene og åpenbarer dyp ontologisk lengsel. Det at lengsel er en side ved kjærligheten, synes å være et avgjørende perspektiv for å forstå lengsel ut fra et dypere grunnlag.

Innlesningen i vårdvitenskapen har gitt retning for hvor lengsel kan ha forankring, men den hermeneutiske sirkels pågående bevegelser har likevel formet arbeidet med et induktivt preg.

Visjonen for forskningsarbeidet er en viktig del av forforståelsen. Intuisjonen om at lengsel synes å ha avgjørende betydning for det lidende menneskets helse på et dypere plan, har gitt tørst etter viten og åpnet opp nye erkjenneshorisonter. (Eriksson, 2010b)

Innledningsvis har lengsel i et vårdvitenskapelig perspektiv vært knyttet til menneskets ontologiske forankring i relasjon til å kunne møte mennesket som bærer av et ethos, av det sanne skjønne og gode.

Hele fortolkningsprosessen i arbeidet har hatt denne vage forforståelsen i ryggen og det er med en senere intuisjon at lengselen sees som en kraft i lidelse og deretter en kraft til helse. Det uttalte og implisitte perspektivet synes ikke å være berensende for å oppdage noe nytt om lengsel.

Siden spissingen skjer sent i forskningsprosessen, er det materialene, og da spesielt det ontologiske, som utkrystalliserer seg i disse, som får virke i en hermeneutisk prosess mot

stadig fordypning av perspektivet. Erkjennelsen av hva lengsel er, innebærer danning i henhold til Gadamer (2007). Forskeren selv kommer inn i en skapelsesakt eller ontologisk hendelse. Perspektivbevisstheten vil derfor i begrenset grad kunne uttrykkes.

Forforståelsen innbefatter fordommer, tradisjonen og virkningshistorien og den uttrykkes i språket. I de kildene som er valgt, er lengsel knyttet til tradisjonen. I prosessen med å forstå lengsel har tradisjonen en påvirkningskraft idet vi selv er en del av overleveringen. Fortolkeren lever i tradisjonen fra Augustin og Kierkegaard. I spenningen som oppstår mellom det fortrolige og det fremmede, smelter det gamle og det nye stadig sammen i en slags selvgjenkjennelse og gis ny gyldighet (Gadamer, 1997, 268). Slik begrenses forskeren i å gi en helt fri fortolkning. I henhold til Gadamer (2007) så kan vi bare forstå ved å applisere det som vi forstår på nåtiden. Applikasjonen gjennom teorimodellen styrkes ved at den empiriske studien knyttes sammen med de historiske kildene. Lengselens substans i de historiske kildene blir tydelig da den knyttes til livsgrunnlaget som empirien viser.

Virkningshistorien er den kulturelle bagasje og den historiske distansen som påvirker forskerens møte med teksten. Denne forforståelsen innebærer at distansen mellom fortiden der verket ble skrevet og nåtiden har en virkning på forståelsen av verket. Vi kan ikke bli oss fullt bevisst virkningshistoriens betydning og påvirkning på fortolkningen. Distanse er med på å stille spørsmål til verket og lar noen spørsmål bli mere aktuelle enn andre (Gadamer, 2007, 324; 286f). Forskeren har i begrenset grad innsikt i samtiden for de historiske verkene, men vurderer at tematikken er tidløs og at møtet med ontologi og eksistens i verkene er det som genererer ny forståelse av lengsel.

Gadamer utfordrer forskeren til å være eksplisitt på forforståelsen (Gadamer, 2007). Det utfordrende i den aktuelle studien er å opprettholde en åpen og nærmest undrende tilnærming til et delvis skjult og implisitt tema i menneskers liv. Temaet tilhører det mystiske og gåtefulle i det dype menneskelige sinn, og vil kunne uttales og gjøres bevisst i mindre grad enn andre temaer (Martinsen & Eriksson, 2009, 21). Enda mer blir forforståelsens ontologi som væren, refleksiv og språklig i sin natur, selve forutsetningen for å forstå noe som noe (Gadamer, 2007, 268). Forskerens forforståelse har gitt mulighet for å få grep om lengsel. Den er blitt utfordret gjennom gjentatte spørsmål om hva lengsel er og hva som er dimensjoner ved lengselens vesen. Dypest sett har det vært et spørsmål om å holde ut og holde seg til saken og leve med saken slik at forskningsobjektet kan fremtre og skape fordypet forståelse hos forskeren (Gadamer, 2007). Det gjelder å komme under forståelsen av betingelsene til den universelle forståelsen, der forståelsen ikke projiseres på teksten, men teksten taler til fortolkeren i en hermeneutisk produktivitet. Forskerfelleskapet, veiledning og samtale om

temaet med mennesker som står en nær i hverdagen, har vært med på å stadig utvide forforståelsen og forståelsen. Austgaard (2012b) viser til Gadamer og utfordringen fortolkeren har med å gjøre sine fordommer eksplisitte. Likevel kan fordommene utfordres og tydeliggjøres gjennom leseakten gjennom at det er noe i teksten som utheves på bakgrunn av noe annet, i en indre erkjennelsesprosess hos fortolkeren. (Austgard, 2012b, 10)

Forskningsprosessen har handlet om å søke etter dypere kunnskaper, evidens og evident kunnskap utover den kulturelle og samfunnsskape kunnskapen (Martinsen & Eriksson, 2009, 21). I denne streben etter å se mer av forskningsobjektets hva, har Gadamer hjulpet med å vise til at hjertets sans, ”sensus communis”, ofte trekkes mot den elskede gjenstanden i strid med fornuften (2010, 53). Sjelen er skapt til å begripe og det er først når den begriper det som er, at den oppfyller sin bestemmelse (Berg Erikssen m.fl. i Nåden, 2010, 88ff). Slik er det fullkomne uttrykket for lengsel blitt søkt etter som menneskets indre ordløse væren og bevegende kraft vel vitende om aldri fullt ut å kunne forstå (Gadamer, 2010, 466). Dypest sett er dette forskningsarbeidet et arbeid med å uttrykke menneskets ånd som peker imot åndens uendelighet og derfor ikke kan fanges med ord. Ordet som uttrykkes videreutvikles i seg selv, mens en tenker. Det er saken som uttrykkes og som fyller ånden, alltid underveis. (Gadamer, 2010, 466f)

Kampen har bestått i å få innsyn i og uttrykke det som er virkelig og vesentlig, men som ofte er skjult og virker uanseelig. Det vårdvitenskapelige perspektivet og Gadamers hermeneutikk gjennomsyrrer avhandlingen slik at undringen i spørsmålene og argumentasjonen som følger, åpner opp temaet som utforskes.

De tre materialene har blitt behandlet likeverdige. Det har vært en stadig dialektisk gjensidig bevegelse mellom dem, slik det kommer til uttrykk både i teorimodellen og drøftingen (kapittel 8 og 10). Denne dialektiske bevegelsen er blitt bærende for studiens resultater.

Intern logikk i studien som helhet

Larsson påpeker at det endelig skal finnes en helhet som alle deler kan naturlig falle inn i (1993, 198f). Det spørres etter harmoni mellom delene i avhandlingen. Når det er harmoni mellom forskningsspørsmålet, metodologi, metode og fortolkning, bekrefter dette at en tar vare på forskningsobjektets natur. Videre skal alle delene i studien fylle en funksjon. Det betyr at studien ikke har slagside, forskjøvet perspektiv eller innehar deler som blir liggende uberørte og synes uhensiktsmessige.

Studiens tre materialer gir et bredt og variert bilde av lengsel. En kan spørre om de tre materialene henger naturlig sammen eller om de er for forskjellige. Tradisjonen binder tekstene sammen og lukker gapet i tid. Empirien bidrar med vitnesbyrd om lengsel og utforsker lengselens vesen i forhold til helse og lidelse. Dagens mennesker formidler en livssituasjon der helse og eksistens er truet. Materialet skiller seg ut da forskeren sitter overfor levende menneskers fortellinger, fortellinger som innebærer stor sårbarhet og intensitet.

Gadamers metodologi har vært ledende i fortolkningen av materialene. Det har vært viktig å gi teksten tid til å åpne seg og komme inn i hermeneutisk produktiv fase (Gadamer, 2007). Dette har gitt en større enhet i avhandlingen. Forskeren har gjennom studien erfart det spenningsfulle ved å holde seg til saken. Spenningen består i la noen forhold ligge og fremheve andre. Det som har balansert forskningen, knyttes bl.a. til at selv om det universelle og ontologiske ved lengselen løftes frem, så knyttes det også til menneskets livsgrunnlag. Et overordnet vårdvitenskapelig perspektiv er med å holde forskeren til saken og empirien gir rom for livserfaring.

Humanvitenskapen er bærer av et evidensideal som har vitnesbyrdet om det sannhetlige som ideal og gjennom hermeneutisk lesning og fortolkning har en tidløs visdom fremkommet ved å la selve saken lengsel få rom, men også ved å lytte til tonen i det sagte (Martinsen & Eriksson, 2009, 23). Evidens er bare mulig i nuet, slik disse livsfortellingene viser seg (Schjøts i Eriksson, 2009b, 41).

Tradisjonen hos Gadamer får betydning slik at det som frembringes i studien ikke kjennes fremmed, men relevant for dagens mennesker. Det har vært en streben etter å se spor av fenomenet og finne ord som kan ivareta forskningsobjektets hva-spørsmål. Resultatkapittelet viser denne forskningens bidrag og disse settes inn i vårdvitenskapen. Alle de tre materialene bidrar til å gi et fylldig bilde av lengsel.

Etiske krav

Det synes å være en kunst å ivareta mennesket så det ikke krenkes integritetsmessig samtidig som en presenterer funn slik at sannheten ikke diffuseres og tilsløres (Larsson, 1993, 199f). I vitenskapelige studier skal aldri vitenskapens kunnskapstørst overskygge individets krav på beskyttelse. Det er en vanskelig balansegang mellom validitet og etikk. En ønsker å legge dataene åpne for leseren. Samtidig vil en beskytte individet ved å dekke til sitater.

Studien har fulgt forskningsetiske krav og dette er gjort rede for i metodologikapittelet. Forskeren har vært bevisst på at lengsel er et dypt og sårbart fenomen fordi det borer dypt og

delvis er uuttalt for en selv og berører det uoppfylte livet. Temaets sensitivitet gjorde at forskeren tenkte at få ville si ja til et forskningsintervju om dette temaet. Det etiske aspekt er viktig. De som har deltatt i studien har hatt et ønske om å dele av sine dyrekjøpte erfaringer knyttet til kreft. Responsen kan tyde på at lengsel ikke berører et tabu, men er noe som er en naturlig del av livet.

Deltakerne i studien virker reflekterte. De delte sine erfaringer fritt og engasjert. Dette tyder på at de hadde et bevisst forhold til hva de ville dele i forskningssamtalen. I samtalene var forskeren forsiktig med å gå videre på det kvinnene sa med respekt for deres integritet i et dypt tema. Materialet viste seg å være rikt nok, selv uten slik utspørring. Sykepleierne ved kreftforeningene var mellomledd mellom forskningspersonene og forskeren. Disse var tilgjengelige dersom forskningssamtalene skulle berøre dypere forhold som trengte videre oppfølging.

Enkeltutsagn er fortolket nært personens uttrykk, common sense (Kvale & Brinkmann, 2009) slik at en ikke gir fortolkninger til menneskets ontologiske grunnlag som personen selv ikke har fortolket. Det allmenne er blitt løftet frem fra enkeltsitater.

Samtykkeskjemaet inneholder spørsmål om å bruke dataene til annet relevant vitenskapelig arbeid etter avlagt doktorgrad. Alle svarer ja på dette spørsmålet, men en av intervjupersonene stiller spørsmål til hva dette innebærer. I etterkant ser jeg at det kunne vært utarbeidet utfyllende informasjon som presiserer hvordan materialene vil bli brukt; knyttet opp til dette forskningsarbeidet og med de samme forskningsetiske prinsipper.

Tekstene av Augustin og Kierkegaard er fortolket opp mot Gadammers metodologi. Det å ikke fordreie sitatene og strekke de mot lengsel har vært utfordrende. Ved å presentere sitatene er det vist hva tolkningene er basert på. Lengsel ligger imellom det uttalte, i tonen, i henvendelsen, i en søken og i en sårbarhet. Dette kan bare fortolkes når teksten begynner å tale til forskeren.

9.2 Kvaliteter i resultatene

Larsson (1993) knytter studiens kvaliteter til meningsrikdom, struktur og teoritilskudd. Det teller tungt å kunne vise til fylldige og meningsfulle beskrivelser av det som utforskes (200). Dette samsvarer med Gadamer når han peker mot å la "die Sache" komme til orde.

Meningsrikdommen

Larsson etterspør om studien har fanget inn dypere mening, substansiell forståelse, nyanserikdom og at virkeligheten fanges (1993, 201). I hermeneutikken innebærer det at tolkningsakten munner ut i at helhet og deler faller sammen til en ny enhetlig forståelse.

Eriksson hevder at viten blir evident når "true reality" trer frem og åpenbarer seg i skjønnhet og godhet (2010b, 277). Den ontologiske evidens tilsier at man har tatt utgangspunkt i forskningsobjektets natur. Vi må bruke teorier og begreper som er tilstrekkelige og av samme fundament som fenomenet. I motsatt fall vil fenomenet reduseres.

Lengsel peker mot et dypere grunnlag i det timelige enn det som fremkommer ved rasjonell tenkning alene. Forskeren støtter seg til tanken om at det sanne menneskelige kan utforskes, men det er avgjørende hvordan man gjør det selv om enkelte mener at slike forhold ikke er av interesse for vitenskapen og det er derfor en utfordring å beholde det metafysiske som gjenstand for forskning (Arendt, 2010, 175). Martinsen hevder at det er om å gjøre å stå i spliden idet å ikke lukke til de ontologiske spørsmål, men uttrykke seg slik at ordene ikke kjennes fremmede. "Å forme ordene slik at de kan lyse opp, så vi innses at vi lever i noe som er større enn oss selv, i en fortrolighet som holder det hele oppe" (Martinsen & Eriksson, 2009, 21). Det har vært utfordrende å fremstille meningsrikdommen da det består i å uttrykke noe ved væren. Å være i spenningsfeltet mellom å antyde og å slå noe ved forskningsobjektet fast har vært krevende.

Struktur

God struktur kan stå i motsetning til at den dypere meningen får tre frem. Det blir en spenning mellom å uttrykke en rik substans som bærer på det usagte og samtidig ikke gjøre tolkningen uklar. "En tolkning bör därför inte vara frukten av kompromisser, utan bör fånga in något fundamentalt som finns i rådata på ett exakt sätt" (Larsson, 1993, 201). Tolkningen blir klar, men den gir rom for undring. Fenomenet bör heller ikke variere, og det bör være en rød tråd, som innebærer krav til resonnement fortløpende. "Ofta lider texter av att det är svårt att avgöra vad som är huvudsak och vad som är bisaker" (Larsson, 1993, 202). At enkeltdeler innledes med å klargjøre og presiseringer er derfor vesentlig.

Proessen med fortolkningen i denne studien er forsøkt å være gjennomsiktig så langt som mulig slik at andre kan gå den etter i sømmene (Debesay m.fl., 2008, 59). Gjennomsiktighet vises ved å gi plass til tilstrekkelig tekst i presentasjonen av sitater i funnene (Fleming m.fl., 2003, 117). Det er tilstrebet å være tydelig på hvor det er sitert direkte, selvforståelse og

common sense (Kvale & Brinkmann, 2009). Endelig kan det se ut som om noe av fortolkningens refleksive natur vil forbli skjult. Rosengren hevder at ”en naturlig inneboende kontinuitet i och med tolkningens framskridande medför att giltigheten till vissa delar kan anses integrerad i processen” (Rosengren, 2009, 48). Det er vanskelig å gi uttrykk for den delen som er intuitiv eller som Gadamer (2007) uttrykker, at tanken vet at den vet. I det å frembringe en god struktur har deler som faller på siden av forskningsspørsmålene stadig blitt valgt bort. Likevel åpner lengsel som et ontologisk og metafysisk fenomen for mange spor som kan følges videre. Overskriftene er vesentlige som abstraksjoner som holder tekstavnittene sammen. Idet studien slutføres, ser forskeren at en bearbeiding av fortolkningene kunne klargjort enkelte tekster ytterligere.

Teoritilskudd

Teoribygging er en sentral verdi i forskningen. Larsson hevder at der allmenne trekk mangler i presentasjon av funn og resultater, kan en knapt kalle det forskning (1993, 202). Der forskningen har lyktes med å tilføre og skape ny betydning og løfte frem det allmenne i resultatene, har en lyktes med å tilføre teoritilskudd. Neste steg er å sette den nye kunnskapen inn i det allerede eksisterende teoretiske landskapet (202). Hvordan teoritilskuddet frembringes og hva det reelt består av blir spørsmål som stilles til dette gyldighetskriteriet. Teoritilskudd kan te seg på mange måter, men det er avgjørende at den særskilte tradisjonens art etterfølges (203). Helt grunnleggende for å kunne bidra med teoritilskudd er at forskningsspørsmålet har potensial i seg til å tilføre dette (200).

Teorimodellen i denne studien har vist at i en nydanning følges ikke en streng logisk vei via deduksjon og induksjon, men i en oppdagelsens logikk, en hermeneutisk sirkel (Eriksson & Martinsen, 2012, 625; Råholm, 2010, 260f). Det lot seg ikke gjøre i første omgang å utlede en teorimodell ved å sammenfatte funnene fra de tre materialene. Arbeidet med å fremstille modellen gikk veien gjennom å forsøke å sette funnene inn i den vårdvitenskapelige teorikjerne. Råholm (2010) problematiserer den klassiske vitenskapelige metoden, å først samle sammen brikkene og deretter bygge veggen og hun foreslår en motsatt prosess. ”We therefore start not with certain fixed data but with a theory that directs our attention to ask certain question” (268). Veien om den vårdvitenskapelige teorikjerne var et fundament til å gå videre i å stille noen spørsmål og oppdage noen universelle bevegelser i lengsel.

Det å ta varierte tilnærminger i betraktning er en måte hvor abduktivt nye ideer kan fremstå. Råholm sier: ”This is the essence of abduction; that it begins with the inexplicable, and

orients itself towards satisfactory new knowledge by connecting phenomena and concepts in care expressed as hypothesis” (2010, 266).

Et viktig steg ble å fange abstraksjonen lengsel som en kraft i lidelse og til helse og de fire elementene lengsel, lidelse, kjærlighetens kilde og kraft. Et annet abduktivt steg var å oppdage at lengsel var både det i mennesket som kjenner på mangel og dras utover mot noe, samtidig mottas livet i lengselen. Det er altså krefter både til og fra i lengselens bevegelser. Det syntes lett å sammenblande disse bevegelsene.

Metaforen om et hav med to strender var en hjelp på veien. Lengselens vesen er som et hav med perspektivene fra hver sin strand. Avhengig av hvilken strand en går ut ifra, sees bildet av lengselen forskjellig. Det ene perspektivet er der lengselen utfolder seg i lidelse, savn og mangel. Det andre perspektivet er lengsel som i seg selv har en fylde, eller mottar kraften til livet. Dersom en går langt nok ut fra den ene stranden vil en være i berøring med vannet ved den andre stranden. Disse perspektivene vil være i stadig berøring uten tydelige grenser. Det er en dobbelhet i lengselen som en må leve med.

Abduksjonen var at disse to bevegelsene ble tydeliggjort. Lengsel som en kraft i lidelse hjalp til å se lengsel på ulik måte avhengig av om utgangspunktet var lidelse eller kjærlighetens kilde. Lengsel var nå rettet fra lidelsen og lengsel var også kraften tilbake til livet og helse. Alle funn peker på at det er noe utenfor eller bakenfor lengselen, altså kjærligheten. Først når teorimodellen er på plass kan den sjekkes ut mot funnene i hver enkelt studie. Deler og helhet faller på plass.

En nøkkel til å danne en teorimodell kan knyttes til de fire forholdene lengsel, lidelse, kjærlighetens kilde og kraft. Deretter var det mulig å utfordre utformingen av tittelen som kom frem etter at alle tre materialene var fortolket. Tittelen *Lengsel en kraft i lidelse* ble forandret til *Lengsel en kraft til helse*. Tittelen, en kraft i lidelse, dveler ved lengsel i lidelsen som savn og mangel. Den endelige tittelen, *Lengsel som en kraft til helse*, peker mer mot siste del av teorimodellen, der lengsel har retning fremover mot fremtid og muligheter.

Den nyutvunne kunnskapen skal artikuleres, utprøves og innlemmes i den allerede bestående teorikjernen. At teorien skal være universell, betyr at den avspeiler det som er det primære, gir en grunnordning og avspeiler den virkelige virkelighet. Det skal skapes grunnbegrep som synliggjør kjernen og kler virkeligheten i ord.

I den grad denne studiens teorimodell kler noe ved virkeligheten i ord med en tilstrekkelig syntetiserende abstraksjon, kan vårdvitenskapen tilføres et teoritilskudd (Eriksson & Martinsen, 2012, 625; Råholm, 2010, 268). I henhold til Eriksson (Eriksson & Martinsen,

2012, 625; Eriksson, 2010b) er alltid ontologisk evidens noe som overrasker, åpner opp forståelsen for det som utforskes, og fremstår som at noe ved det sanne, skjønne og gode møter en i den nye viten. Viten om lengselen er ikke noe nytt som mennesket ikke gjenkjenner eller finner mer eller mindre gode begreper for lengsel. Derimot kan viten bestå i at noe glemt og virkelig kles i nye ord (Eriksson & Martinsen, 2012, 625). I det arbeidet med å skape ord for den virkelige virkelighet, lengselen, som vi kan kjenne oss hjemme ved, er kraften i ordene bare virksomme hvis leseren kjenner seg hjemme ved de, og i dette er studiens arbeid med å forstå lengselen alltid underveis. Ordene som uttrykker lengselen som en kraft til helse, kan ennå formes i møte med den vårdvitenskapelige teorikjerne (Eriksson, 2009a). Eriksson og Martinsen (2012) poengterer at når det arbeides med ontologiske spørsmål, fordres evident innsikt, at formen og uttrykket for viten konstant behøver gjenskapes og nyskapes. Det er spørsmål om å finne ord som gir resonans, ord som kan mottas og skaper gjenkjennelse for andre (625).

9.3 Validitetskriterier

Larsson (1993) knytter validitetskriteriet til diskurskriteriet, heruistisk kriterium, empirisk forankring, konsistens og pragmatisk kriterium. Validiteten i resultatene ligger i grenseland til validiteten i fremstillingen som er uttrykt i den forutgående delen. Det er argumentasjonen og møtet mellom meninger som får en nøkkelrolle i å fastsette hva som er gyldig kunnskap.

Diskurskriteriet

Larsson (1993, 204) knytter kriteriene for gyldighet til diskurskriteriet. Her er spørsmålet hvordan påstander og argumenter kan klare seg i dialog med andre argumenter. Det må argumenteres for det sannsynlige i den kunnskapen som er utvunnet.

Den vårdvitenskapelige grunnforskningen har allerede utdypet lengsel som et grunnforhold ved menneskets væren. Teorimodellens sentrale elementer speiles primært mot vårdvitenskapens teorikjerne. I drøftingen (kapittel 10) diskuteres studiens resultater i relasjon til tidligere forskning (kapittel 3) og vitenskapelige arbeider som fortolker Augustin og Kirkegaard. Slik utfordres teorimodellen mot annen forskning og forståelsen for teorimodellen blir bekreftet, nyansert og utvidet.

Ulike filosofiske retninger og disipliner kan absolutt utvide forståelsen for fenomenet lengsel. Den videre diskusjonen om ulike perspektiver på lengsel kan være relevant når temaet er noe mer utforsket.

Heruistisk verdi

Heruistisk verdi er et sentralt kriterium for en studies gyldighet og peker mot at nåtidens mennesker kan se noe nytt og opplysende om den virkelighet de lever i (Larsson, 1993, 206). Det er vesentlig i kvalitative studier at noe nytt er utvunnet, at dette nye kommuniserer til leseren og kjennes relevant i forhold til virkeligheten (205). Larsson viser til at det er hermeneutikkens sentrale punkt å øke den intersubjektive forståelsen blant vår tids mennesker (206).

Det har blitt tilstrebet at forskeren skal representere teksten, samtidig bruke et språk ut fra sin egen tid og historie (Fleming m.fl., 2003, 117). Det er forsøkt å finne et enkelt språk som vi kjenner oss igjen i når lengsel uttrykkes.

Fortolkningens sannferdighet kan knyttes til at tolkningen skal bære på betydning. Horisontsammensmeltningen blir nyskapende. Det evidente må kles i ord for å være gyldig. Da gjøres funnene evidente her og nå. Allmenngyldigheten er en ytre validitet som kan knyttes til hvor lett resultatene kan anvendes i andre studier.

Til slutt er det å komme frem til virkelighetserkjennelse i det som forskes på, avgjørende (Schjøth, 1933, 118). Avslutningen er antydninger av en teorimodell om lengsel som en ontologisk bestemmelse av lengsel. Gjennom studiens fremadskridende bevegelser har studien nærmet seg mot et dypere universelt nivå selv om en aldri kommer helt frem dit. I siste instans kommer det frem noen strukturer som er knyttet til kreftene i lengselen. Den ontologiske evidens tilsier at de valgte kildene som har åpenbart dimensjoner ved lengsel er av slik karakter at de kan romme og ikke redusere lengsel som er en flyktig og dyp størrelse. Lengsel krever at en fortrinnsvis arbeider med åpne kategorier (Eriksson, 1992.109).

Eriksson peker på Gadammers tenkning som metode for å vurdere evidens. Når du dras inn i en hendelse, gir det erfaringen evidens. Videre knytter Gadamer denne oppdagelsen til "the beauty" som evident. Skjønnheten har en funksjon i vitenskapen innen humaniora. Det skjønnne er ikke bare en visuell åpenbarelse som vi kan sanse, den går dypere enn til det sansbare. Det evidente har alltid noe overraskende i seg, noe som utvider det feltet som studeres. Det tilfører noe nytt og noe faller på plass. At lengsel er en kraft er en slik oppdagelse som bekreftes i studien. Ut av det mangfoldige springer det frem en enhet i det som skal forstås (Eriksson, 2010b, 277). Denne enheten trer frem idet meningsenhetene faller på plass i den enkelte delstudie, og videre når disse tre delstudiene sammenholdes med vårdivitenskapens teorikjerne. Eriksson (1987a, 26) gir rom for at den intuitive forståelsen kan strekke seg dypere enn til det vi kan forklare.

Funnene kan avspeile noe sant ved livet. Teorimodellen uttyper den ontologiske helsen. Det kan være av betydning for dagens mennesker å få en større forståelse for hvordan kjærlighet og lengsel samvirker med indre helse. Studien kan ha en heruistisk verdi i at den peker mot en utvidet forståelse av helse. Eriksson hevder at når "true reality" trer frem og åpenbarer seg i skjønnhet og godhet, da blir viten evident (Eriksson 2010b, 277). Lengsel tilhører et dypere sjikt av vår væren og kompleksiteten i det som utforskes kan ikke analyseres og kategoriseres, men må leses som et manuskript. Eriksson og Lindström hevder at "den verkliga verkligheten, som bär mysteriets outtömliga drag, där existensen och transcendensen relaterar med varandra och oändlighetens rymd får träda fram, låter sig inte fångas i kategorier eller med ett logos språk, utan kan i enlighet med Jaspers tankgång läsas som ett manuskript, vilket han benämner som ett chiffer" (2003, 9). Slik kan teorimodellen være som et manuskript som tyder noe, men som fortsatt inneholder fremmede forhold og holder andre aspekter åpne.

Det evidente må kles i ord for å være gyldig her og nå. Ordene i dette forskningsarbeidet tilstrebes å være slik at vi kjenner oss fortrolige med dem, at vi kjenner oss hjemme. Gadamer taler om enkeltheten ved sannheten (2010, 53). Det er ordene som gir substans og evidens til det som utforskes. Det er en naturlig helhet der deler trer frem og skaper ett større bilde. I studiens presenteres noen dypstrukturer ved lengsel. Dypstrukturene som er å komme til det universelle nivå i lengsel, må være slik at de kan leve videre, tidløse i tiden. Slutande må prøves på at saken får være i tråd med tradisjonen, om vi har forstått på en sannest mulig måte. I tradisjonen finnes det bærende i livet. Den binder sammen fortid og nåtid (Gadamer, 2007).

Studiens resultater vil være evidente i den grad de åpner opp for ny innsikt og nye spørsmål. Å arbeide med ontologisk evidens innebærer i stor grad å varsomt lete frem de ordene som kan bære den innsikten eller åpenbaringen som forskningen har tilført, ordene som bærer lengselens skjøre bevegelse og uttrykk. Spørsmål om evidens besvares med hvor virkelighetsnært og samtidig varsomt resultatene kan uttrykkes (Eriksson & Martinsen 2012, 625).

Omhyggelighet med språket og at språket er rommelig er spesielt viktig med et aspekt slik som lengsel. Martinsen og Eriksson kaller dette et ordformingsarbeid. "Å bruke språket letende, prøvende og undrende er spesielt viktig når de eksistensielle og ontologiske spørsmålene ikke er til å komme utenom" (2009, 19f). Samtidig er det mye vi ikke har ord for som er evident (Martinsen & Eriksson, 2009, 18). Slik er det med lengselen at ordene rommer ikke fullt ut forskningsobjektet. Martinsen (2005) avdekker betydningen omsorg for ordene og språket har. Spesielt lar Martinsen det bli klarere hvordan humanvitenskapelig forskning

lett setter fast språket på en overfladisk måte, når fenomener begrepssettes og kontrolleres. Skjønnnet er viktig for å opparbeide evident kunnskap innen humaniora, hevder hun.

Allmenngyldigheten er en ytre validitet, som kan knyttes til hvor lett studiens resultater kan anvendes i andre studier. Den grunnleggende motivasjonen for dette forskningsarbeidet har vært å utvikle substans om lengsel som kan komme det lidende mennesket, pasienten til gode.

Empirisk forankring

Det er forskningsobjektets sanne natur som skal studeres og avdekkes i fortolkningen. Forankring av tolkningen i empirien er et kvalitetskrav. Det må være overensstemmelse mellom virkelighet og tolkning. Man må vise hvilket belegg det er for at den valgte tolkningen er rimelig og at dataenes tolkning er forankret i virkeligheten (Larsson, 1993, 207).

Det inngår empirisk materiale i denne studien. Det er forskerens egen erfaring at kreftdiagnose medfører en eksistensiell rystelse. Det er ikke kreft som sådan som gir den eksistensielle rystelsen, men lidelse og lengsel blir tydeligere. Slik sett trer konteksten i bakgrunnen og mennesket trer frem.

Det er bare kvinner som meldte seg til å være med. Funnene er av en slik karakter at de neppe ville blitt annerledes om det hadde vært menn med i utvalget. Den ontologiske grunnen er først og fremst allmennmenneskelig.

Attestasjon knytter en til å vitne. Vitnesbyrden har altså etisk karakter. Den empiriske studien samler vitnesbyrd og disse underbygger funnene fra de øvrige delene av materialet og slik bekrefter at kunnskapen er evident. Forskningssamtalen fra en kreftkontekst bekrefter at noe er sant og bedømmer det som frembringes. Disse vitnesbyrdene er friske bilder fra livets original og peker mot det ontologiske bildet, mot teorikjernen. Dette begrunnes med at en vitenskap på humanistisk grunn forutsetter et ideografisk forholdningsett til virkeligheten (Eriksson, 1988, 25).⁸⁷

Konsistens

Konsistenskriteriet er nært knyttet opp mot hermeneutikken. Tolkningen fremkommer gjennom den hermeneutiske sirkel, en pendling mellom helhet og deler inntil en naturlig

⁸⁷ Innen humanistiske vitenskaper kan man forholde seg idiografisk eller nomotetisk til virkeligheten. Ideografiske vitenskaper beskjeftiger seg i første rekke med det enkeltstående tilfellet. Man griper fenomenet i dets individualitet, og via kontrastering og sammenligning, trer også det universelle ved fenomenet frem sammen med det individuelle. Nomotetisk vitenskap er opptatt med det generelle og generelle lovmessigheter ved et fenomen (Collin & Kjøppe, 2001, 27ff).

helhet fremtrer. Slik er denne vekslingen mellom helhet og deler en måte å forstå og fortolke materialet på samtidig som det viser hva tolkning er i seg selv. Kvaliteten i tolkningen er i forhold til konsistenskriteriet best der helhet og deler håndteres uten motsigelser og unaturlige sammenhenger. Det finnes da en indre logikk, slik som et puslespill der bitene passer sammen. Utfordringen er å ikke splitte opp forskningsobjektet eller utøve vold på det, men samtidig er det rom for en viss spenning der en ser bort fra noen saker for å ta hånd om noe viktigere. Her er forforståelsen vesentlig for å kunne sondre og skjelne og ta valg om hva som passer inn, noe som alltid vil fordre et godt skjønn (Larsson, 1993, 208f). Det er alltid en spenning og et samspill mellom deler og helhet i arbeidet med å fortolke. Kriteriet for gyldig kunnskap vil vise seg i at en helhet utvunget trer frem (Gadamer 2007, xxii).

Revideringen knytter seg til at alle stegene i prosessen belyser hverandre. Funnene i de tre delstudiene belyser og abstraheres i lys av hverandre. Valideringen går tilbake til utgangspunktet og funnene sees i forhold til det valgte ethos, det skjønne, sanne og gode.

Kierkegaards skrifter synes å være mest utsatte for å overstrekkes i fortolkningen mot lengsel. Noe av grunnen til dette er at han representerer en fullstendig grunnforståelse av livet og ikke eksplisitt om lengsel. Fortolkningen av Kierkegaard gikk gjennom flere trinn mot større abstraksjon i hovedtolkningsenhetene, og dermed kan sitatene som understøtter funnene peke i den retningen, uten å dra kunstige tolkninger. Fortolkningen av materialene har en naiv tilnærming. Forskerens tanke var at en hermeneutisk åpenhet til teksten ville på en god måte åpne for det universelle. Den naive tilnærmingen var eksplorativ selv om perspektivet og forskerens egen tradisjon og forforståelse gir en viss retning. Senere studier på Kierkegaardsakademiet har understøttet fortolkningen og teorimodellens universalitet.

Det pragmatiske kriteriet

I det pragmatiske kravet ligger det et spørsmål om hva forskningen kan bidra med av anvendbare resultater til den praktiske virkelighet. Her ligger validitetsspørsmålet på om en gjennom studiens resultater kan skape forståelse mellom mennesker. Hovedhensikten er å gi vitenskapen innsyn i flere sider ved den menneskelige virkelighet. Hensikten er ikke emancipatorisk i den hensikt å avsløre og avdekke samt å påvirke kultur, vitenskap eller samfunn. (Larsson, 1993, 209)

En evident kunnskap på et humanvitenskapelig grunnlag må være en kunnskap som er til pasientens og menneskets beste, samt tar med seg noe av det gode som finnes i kulturen. Hvordan vitenskapen forholder seg til kunnskapsobjektet, forskningens mål, til forsknings-

prosessen og til samfunnet en skal tjene, er derfor av stor etisk betydning (Eriksson, 2005, 1). Vitenskapen skal kunne frigjøre og forbedre verden.

Vårdvitenskapens sak knyttes tett til det å skulle tjene menneskehetens sak, nemlig å lindre lidelse (Eriksson, 2005, 1). Den viten og de uttrykk for lengsel som fremkommer gjennom studien, er med på å opplyse det gode, det sanne og det skjønne. Slik utfoldes forskningstemaet og bidrar med å utvide innsikten i hvem det lidende mennesket er på en måte som ikke krenker i en sårbar situasjon. Det er forsøkt å åpne perspektiver på lengsel, heller enn å fastsette eller kategorisere den.

Vitenskapens ethos kan knyttes til det som er skjult i væren og berører dype strukturer i mennesket. Eriksson knytter dette til Levinas sin forståelse av mennesket som nakent og til Piltz som viser til menneskets innerste som en hemmelig skrift med sin egen kode (Eriksson, 2003). Det å forstå selvet har gjennom tidene vært sentralt for tenkningen i humanistisk vitenskap. Menneskets historiske væren i tidene sees som kompleks og motsetningsfull. Den blir båret oppe av forståelsesorienterte samtaler der en likevel bare har forstått fragmenter (Arendt, 2010, 175). I denne studien berører lengsel kjærlighetens grunnlag og slik knyttes den til det gode. Piltz hevder at kjærligheten er den grunnleggende pasjonen hos mennesket fordi det gode er attraktivt. "Kärleken utlöser längtan efter det goda man saknar och hoppet om att uppnå det" (Piltz, 2009, 169f). Slik bidrar et ethos som har det gode, sanne og skjønne som det ypperste vitenskapelige ideal til at noe som gjør menneskeheten godt kan utforskes.

Forståelse av lengsel bidrar til å utvikle grunnleggende begrepsapparat, modeller og teorier som er relevante for omsorg og vårdvitenskapens meningssammenheng (Eriksson, 1997b, 50ff). Som bidrag til grunnforskning har slik forståelse berettigelse i seg selv og kunnskapen skal ikke nødvendigvis være direkte anvendbar.

Studien motiveres av en søken mot å se inn i noe som er av stor betydning for det lidende mennesket. Den vil kunne anspore til å belyse lengselens betydning i en pleiehverdag og ende opp med noen spørsmål om relevansen av grunnforskning for menneskets helse og lindring av lidelsen. Studier innen caring science etterspør de menneskelige grunnvilkårene og verdier som at menneskets hellighet og verdighet holdes ved like og gis rom i omsorgen når lidelsen rammer. Slik kan en argumentere for at de menneskelige grunnvilkår tvinger studien frem, fordi lengsel er en tilgang til indre helse og en fordypning i disse grunnforholdene ved livet. (Austgaard, 2008, 317f; Delmar, 2006, 245; Ranheim, Kärner, Arman, Rehnsfeldt & Berterö, 2010).

9.4 Ny kunnskap

Tidligere forskning viser lengselens flyktige natur og avdekker fragmenter av lengselens vesen, og lengselens betydning og uttrykk ved helse og lidelse. Studier innen caring science viser glimt av lengselens vesen (kapittel 3). Studiens teorimodell tilfører universell forståelse av hvordan lengsel, lidelse, kjærlighetens kilde og kraft dynamisk er relatert til hverandre i de dypere helseprosesser noe ikke tidligere studier er eksplisitte på. Den aktuelle studien kan dermed sees som en ytterligere avklaring av de forhold som fremkommer i tidligere studier.

Der tidligere forskning viser spor av lengsel, tilfører denne studien et annet perspektiv. Studiens teorimodell gjør at lengsel får en abstraksjon som gir glimt av det universelle i lengsel. Teorimodellen er overordnet og kontekstfri og kan kaste et perspektiv på det ontologiske om menneskers helse og lidelse.

Ontologisk og eksistensiell teoretisk forankring med en klar og tydelig teorikjerne i grunnen og et ethos som gir retning for forskningen og gjør at resultater om lengsel kan tenkes å være evidente. Den aktuelle studien har således forhåpentligvis tilført substansutvikling i relasjon til å tilføre en ontologisk forståelse av lengselens betydning i helseprosesser knyttet til caring science som disiplin. Slik kan studien vise mot det universelle nivået i kunnskapen og gi noen tilskudd til grunnforskning innen temaet.

Tidligere studier viser at lengsel åpner for menneskets åndelighet og transcens. Kjærlighetens kilde er i den aktuelle studien sett som en virkelighet som viser seg og som har forbindelse til lengsel, men tilhører mysteriet, åndelighet eller transcens. Studien vil dermed holde noe ved lengselen åpen, utforsket og dermed bevare lengselens friskhet og uskyld.

Å utforske hva det innebærer å være menneske fullt ut, menneskets ontologiske rom, kan lett bli utforsket på reduksjonistisk vis. Lengsel berører den virkelige virkelighet eller den metafysiske dimensjon innen vårdvitenskapelig forskning. I vårdvitenskapen har allerede lengsel en vesentlig plass i relasjon til menneskets ethos, helsens tilblivelse og menneskets åndelighet og transcens. Lengselen har en plass i forsoningsprosesser og utover til den ultimate forsoningen. Studiens resultater kler i noen grad lengsel i nye ord. Det blir en ny formidling av den kunnskapen som allerede ligger i teorikjernen ved at menneskets bevegelser i helse og lidelse knyttes til menneskets indre kjærlighetens kilde og hvordan denne forløses, nyskapes og gir kraft til livet. Et vesentlig bidrag til ny kunnskap er at studiens resultater åpner for videre undring og arbeide med tematikken.

9.5 Tema for videre forskning

Teorimodellen har gitt en grunnforståelse for lengsel som en kraft i lidelse og som en kraft til helse. Teorimodellen er fundert på abduktiv resonnering og bør testes i flere kontekster for å gi den et sterkere vitenskapelig fundament (Råholm, 2010, 266). At lengsel gir kraft til menneskets tilblivelse i helse, er et så sentralt spørsmål for vårdvitenskapen at det fordrer videre forskning. Studien viser til at det kan være nyttig å se mer på lengsel og vilje, lengsel og kjærlighet, lengsel og erindring (minnet), lengsel og kraft. Tema for videre forskning kan også være å se lengsel sammen med andre beslektede og tilgrensende forhold i menneskets helseprosesser. Vi vet ikke nok om hvordan lengsel gir kraft til menneskets tilblivelse i helse.

Det kan være av betydning for vårdvitenskapens teorikjerne å gå dypere inn i menneskets lengsel. I en del forskning ses lengsel tett forbundet med helse og lidelse. De spor som sees i tidligere forskning om lengselens betydning kan som et fremtidig prosjekt sees i lys av teorimodellen og således utvikle denne. Det ville også være fruktbart å applisere studien på flere kliniske kontekster. Forskningen kunne da fokusere på hva sykdom gjør rent sjelelig med mennesket og hvordan enheten ånd, sjel og legeme påvirkes. Neste steg for forskning kan være å applisere hvordan teorimodellen kan få betydning innen systematisk vårdvitenskap og klinisk vårdvitenskap.

10 TEORIMODELLENS BETYDNING FOR VÅRDVITENSKAPENS TEORIKJERNE OG TEORIBYGGING

Forskningsarbeidet har generert kunnskap om lengselens vesen. Nå trekkes trådene fra kapittel 8 som presenterer teorimodellen. I dette kapittelet diskuteres resultatene. Noen mulige forhold mellom teorimodellen og vårdvitenskapen skisseres.

Strategien i denne avsluttende delen av avhandlingen er deduktiv i det teorimodellens sentrale funn diskuteres i relasjon til den vårdvitenskapelige teorikjerne og ethos. Resultatene i teorimodellen kan sentreres rundt spørsmål om hva som er kraften i lengselen og hva kraften i lengselen bevirker for menneskets nydanning i helse, mot enheten menneske. Den vårdvitenskapelige grunnforskning har allerede utdypet noe om dette. Spørsmålet er om studien formidler noe utover den allerede eksisterende kunnskapen, og om kunnskapen kler det som allerede er sagt i nye ord. Derfor speiles teorimodellens sentrale elementer primært mot studiens teoretiske forankring, den systematiske og kliniske vårdvitenskap. Tidligere forskning (kapittel 3) trekkes inn og diskuteres i forhold til studiens resultat. Vitenskapelige arbeider som fortolker Augustin og Kierkegaard, men som tilhører andre disipliner, trekkes også med i diskusjonen der disse kan tilføre innsikt i tematikken. Spesielt er det utviklet en omfattende forskning ved Søren Kierkegaards forskningssenter. Når det lånes kunnskap fra andre disipliner er det viktig å være bevisst på at denne viten kan lede til å se virkeligheten på andre måter, siden den bygger på andre grunnforutsetninger. Dette kan likevel tilføre dypere innsyn i en tematikk som kan være av interesse for vårdvitenskapen (Bergbom, 2012, 53ff).

Studiens bidrag til videre grunnforskning innen disiplinen, og resultatenes plass i den vårdvitenskapelige uttalte ontologi retter seg mot både kjernebegrep og grunnbegrep. Kjernebegrepene er ontologiske begrep, som er knyttet til den indre opprinnelige betydningen av et begrep, er bærer av vesensegenskaper, avspeiler dypstrukturer i vårdande og holder enheten sammen. Grunnbegrepene er i likhet med kjernebegrepene bærer av vesensegenskaper samtidig som de tilfører kjernebegrepet substans, omfang og dyp (Eriksson, 2012, 32ff). Spørsmålet om lengsel er et grunnbegrep som lyser opp kjernebegrepet caritas og enheten menneske, er relevant, men det er utenfor rammene for denne studien.

Den vårdvitenskapelige tradisjonen har arbeidet med grunnforskning om menneskets ontologiske forankring og studien er et bidrag til å forstå mer av hva som skjer med mennesket i lidelsen, og hva ontologisk helse er. Hovedsakelig synes det som studien knytter sammenhenger mellom lengselens vesen som en kraft i lidelse og en kraft til helse og vårdvitenskapens teorikjerne. Det dreier seg om hvilken betydning lengsel har for det lidende

mennesket. I utforskningen har derfor hva-spørsmålene; hva er lengselens vesen og hvordan-spørsmålene; hvordan utfolder lengselen seg, begge blitt fokusert (Eriksson, 2012, 32ff).

Disse grunnantagelsene innen den vårdvitenskapelige teorikjerne synes spesielt relatert til studiens resultater:

Människan er i grunden enheten kropp, själ og ande. Människan är i grunden en religiös människa men alla människor har inte bejakat denna dimensionen. Människan är i grunden interrelaterad till en abstrakt och/eller konkret annan i gemenskap. Människan lever i en verklighet som bär mysteriets, oändlighetens och evighetens kännetecken. (Eriksson & Lindström, 2003, 7)

Studiens bidrag synes fremfor alt å fordype forståelsen for menneskets helseprosesser (Eriksson, 2000; 2010a).⁸⁸ Resultater fra studien kan tilføre vårdvitenskapen substans ved å gi noen nyanser til den ontologiske helsemodell (Eriksson, 2000; 2010a).

I kapittel 10.1 diskuteres hvordan lengsel utfolder seg og kan fornemmes, hvilken betydning lengsel har og hvordan den uttrykkes i relasjon til menneskets indre ethos. Lengsel utdypes videre i relasjon til fortvilelsen, den indre samtalens vending og helsens tilblivelse i kapittel 10.2. I kapittel 10.3 spørres det etter hva lengsel peker imot og hvilken betydning det får for mennesket. Lengsel knyttes til transcens og åndelighet.

10.1 Lengselens forbindelse til kjærlighetens kilde i menneskets indre ethos

I det følgende diskuteres det hvordan lengsel kan være en kraft til helse i relasjon til den sammenhengende lengsel har til menneskets indre ethos, kjærlighetens kilde, nærmere bestemt det hellige i kilden. Lengselens betydning for menneskets helse, verdighet og forankring i livet, løftes frem. Det utdypes hvordan lengsel kan sees på som betydningsfull for væren i øyeblikket.

Lengsel springer ut fra kjærlighetens kilde både hos Augustin og Kierkegaard, og det synliggjøres også i empirien. Studien kan gi evidens til lengselens forankring i kjærlighetens kilde. Lengsel er en bevegelse i kjærlighet og til kjærlighet. Kjærlighetens kilde kan være sammenfallende med menneskets indre ethos. Det ligger et potensial til ontologisk helse, liv

⁸⁸ Studiens teorimodell kan tydeliggjøre noen sammenhenger mellom lengsel og andre sentrale forhold i den vårdvitenskapelige teorikjerne. Det kommer til syne noen sammenhenger mellom lengsel og kjernebegrepene; menneskets ethos, kjærlighet og caritas, lidelse og helse. Teorikjernen innen vårdvitenskapen, innbefatter grunnverdier og ethos som bærer av caritas og en streben etter det sanne, skjønne og gode. Lengsel kan være et grunnbegrep som lyser opp noe ved den caritative teorikjernen. Studien åpner også i noen grad opp begreper som fortvilelse, isolasjon, tomhet, gjennomsiktighet, erkjennelse, indre dialog, takknemlighet, frihet, øyeblikket, forløsning, vilje, tro, forvandling og kraft.

og kraft i menneskets indre ethos. Menneskets ethos rommer verdighet, det hellige, universelle, det utsigelige og mysteriøse. Sannheten går mot det som i et ethos tenkes som det hverdagslige, det enkle, det som er verdt å hylle og det evige og uendelige, at mennesket bor i nærheten av Daimon, så sant det er menneske.⁸⁹ Eriksson (2010a, 37) utlegger den opprinnelige greske betydningen av ordet ethos som "the resting place of humans". I sin lengsel har mennesket tilgang til sitt ethos gjennom å fornemme det hellige i ethoset. Her ligger det unike og universelle i hvert menneske. Helligheten er universell, men den har sin hemmelige skrift og sin unike kode (Eriksson, 2010a, 37). Bare mennesket selv har tilgang til sin egen kode.

Mennesket bærer sitt ethos, som er dette skjønne, i sitt indre. Det er noe mennesket ikke har ord for. Det å fornemme seg selv i lengselen, dette skjønne, er å være menneske. Eriksson sier at ethos hjelper mennesket å se innover til hvem det er (Eriksson, 2010a, 44). Den egne plassen hvert menneske har (Lassenius, 2005, 111), kan bare mennesket holde fast på når det får være et unikt menneske, grunnleggende forskjellig fra, men og lik alle andre. Koskinen (2011,103) viser til at lengsel etter å være annerledes er sentral hos mennesket. Kierkegaards hovedtanke er at menneskets største streben er å være det selv som det dypest sett er. Å bli seg selv er å virkeliggjøre livets hensikt, og derfor peker det mot selve meningslengselen i mennesket. Menneskets største trussel er å ikke få være den det er i sin grunn og det vil si å ikke få være til eller å miste seg selv (Hilli, 2007, 52). Da avskjæres mennesket fra livet. En ontologisk lytting hos Koskinen (2011) og Rosengren (2009) viser til veien mennesket går for å finne frem til sitt unike selv, sitt oppdrag og gripe den innerste lengsel. Mennesket finner frem når det lytter til det som taler til hjertet. Betydningen en lyttende holdning har for å finne fotfeste i eget liv samstemmer med studiens funn slik de ytrer seg hos Kierkegaard, Augustin og empirien. Å lytte innover kan knyttes til lengselens hvilende tilstand som medfører gjenkjennelse og frihet. Lengsel hjelper mennesket å holde forbindelsen til hvem det er i sin grunn. Lassenius (2005) viser at lengselens forankring i menneskets indre ethos, er en dynamisk og nyskapende forankring til seg selv og sitt dypere jeg. Hun viser til at mennesket i sin grunn stadig fødes. Det peker mot menneskets stadige tilblivelse. Noe venter på å fødes, og i hvert åndedrett er lengselen til stede og forankrer mennesket til den det er (93; 111).

Tidligere forskning viser til spenningsfulle forhold knyttet til menneskets lengsel. Lengsel etter det mest livsoppfyllende kamufleres av frykten for at noe ondt skal skje med en hvis lengselen får rom (Holm & Severinsen, 2010, 55). Studien viser at mennesket ikke makter å

⁸⁹ Daimon er betegnelsen for den ubestemte guddommelige makt (Ordnett).

lytte til sin lengsel hvis det ikke har en forhåpning om det gode. Det er som om menneskets manglende tro og tillit til å bli møtt i tråd med lengselen, holder lengselen tilbake. Da vil mennesket bli svekket som det unike mennesket det er og det får ikke tak i fornemmelsen av sitt indre potensial. Der mennesket selv ikke klarer å sette sin lit til det gode, være håpefull og sterk i lidelsen, er det avhengig av andres bekreftelse av lengselen (Öhlén & Holm, 2006, 38f; Karlsson & Forsberg, 2008, 47f). Talseth m.fl. (2003) beskriver lidelsen som ladet med lengsel. Der mennesket er totalt avskåret fra seg selv, er dialogen de fører med seg selv i lengselen avgjørende for å åpne for andre menneskers trøst (621). Når menneskets lengsel står åpen i den forstand at mennesket har fornemmelse av hvem det er, kan det makte å åpne opp for livet og andre. Det er som om tilhørigheten med seg selv i lengselen avgjør tilhørigheten med omverdenen (Pehler & Craft-Rosenberg, 2009). Wiklund viser til livslidelsens mange fasetter. Frykt og skam kan være spor å følge tilbake til den opprinnelige lengselen etter å være den en er og bli bekreftet som den en er. Det krever mot å lengte, nettopp fordi det smertefulle berøres. Det stiller spørsmål til hvordan mennesket kan bære sin smerte og sin lengsel (Todres, 2004). Sporene innover går gjennom skammen, frykten og skylden. Ensomheten er det stedet der den indre reisen foregår. Det er i ensomheten mennesket kan stilles overfor seg selv, og møte sin lengsel (Råholm, 2003, 57). Todres og Galvin (2010, 3) hevder at den måten vi er forbundet til vår livslengsel på, er avgjørende for å beveges mot helse og liv. Lengsel er avgjørende for å komme inn i livets strøm. Lengsel gir mennesket en mulighet til helse, som en tilgang til det essensielle selvet (Pembroke 2006; Todres, 2004; 2007).

Teorimodellen bekrefter funnene i tidligere forskning. Når mennesket rammes erkjenner mennesket tap, angst, skyld, sorg, ensomhet og skam. Livslidelsen (Eriksson 1994) kan bli så u håndterbar at den hemmer lengselens utfoldelse for en tid. Disse forholdene peker mot menneskets grunnlengsel, å få leve i uskylden. Utover å bekrefte den kamp mennesket fører med seg selv i sin lengsel, tilfører teorimodellen nye begreper og fordypet forståelse av de indre prosessene mennesket er i. Mennesket står i en spenningsfull tilstand med fare for å isoleres og forskanses i tomhet og innesluttethet. Ved å åpne for livslidelsens smerte tillates fortvilelsen, og det åpnes for lengsel slik at livsfylden og livsrommet utvides. Den indre samtalen som pågår i lengselen bekreftes i studiens tre materialer. Samtalen innebærer å lytte etter svarene som kan bære på liv og tilfredstille den dypeste lengsel. Når mennesket tillater denne lengselens lydhøre holdning, er mennesket nært seg selv og forankret i seg selv.

Forankringen mennesket har gjennom lengsel, beskrives i teorimodellen som kraft. Kraften i livet ligger i å ha en tilhørighet. Ut av tilhørigheten med sin indre kilde i seg selv, springer

takknemligheten frem. Det er som om kraften mennesket erfarer i sitt liv viser seg i takknemlighet. Det ligger en dynamisk kraft i den enheten mennesket er, som kropp, sjel og ånd, fordi mennesket alltid er underveis mot noe mer (Eriksson, 2001, 15). I enheten ligger et innhold, at mennesket ikke bare er, men skal bli. Enheten er stadig i bevegelse og samtidig er den en form for hvile. Den hvilende gjennomsiktigheten, som Kierkegaard taler om, viser til øyeblikk av glede. Søltoft (2005) peker på hva det dynamiske i hvilen består i når hun fortolker teksten *Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen*. Hun tolker Kierkegaard slik at mennesket ikke bare er, men skal bli seg selv ved å forholde seg til seg selv og den magt som har satt det. Tyngden ligger i at vi ikke gjør oss til noe, men vi er noe vi skal bli. Liljene og fuglene er menneskets læremestere fordi de viser oss betydningen av dette gjennom taushet, lydighet og glede. I denne fortolkningen, bevirker tausheten at mennesket blir lydørt for det vesentligste i tilværelsen, ”at standse opp, høre efter og da træffe øyeblikket og bli sig selv nærværende i nuet” (295). Taushet uttrykker også en ærbødighet som forholder seg til det øyeblikket formidler. Lydighet knyttes til å velge Gud og dermed velge seg selv. Lydighet er å underordne seg slik det i naturen er en sammenheng der alt er lydighet (298). Det gjelder ikke å fortvile over nødvendigheten, men ta imot det som er skjenket den enkelte som et gitt livsvilkår. Glede er knyttet til en måte å leve på i denne verden. Forutsetningen for gleden er et ”erhvervet enfold” (299). Gleden er å være lovprisende til stede i skaperverket, der en er seg selv nærværende i ”den nærværende Tid”, i øyeblikket (299).

I studiens resultater er øyeblikket sentralt idet å komme inn i en hvile. Teorimodellen viser øyeblikk av lykke, glede og hjertesukk som utvider livsfylden.⁹⁰ Det frigis en kraft til å leve det hverdagslige livet på en nærværende utadventt måte. Selv om lengsel både i tidligere studier og i denne studien strekker seg tilbake til fortidens tap og savn, samt fremover mot mulighetene, er den hovedsaklig en forankring til øyeblikkets mulighet. Teorimodellen viser også at å se seg tilbake og avslutte det som har vært kan bevirke en fornyet og forløst kjærlighet. Det er paradoksalt at lengsel er å lengte bort fra nuet, tilbake til det en mistet, men samtidig å være i berøring med det livgivende i selve øyeblikket med et blick på fremtiden.

⁹⁰ Kierkegaards kristne livsforståelse var i sin samtid radikal, men hans tekster kan forstås universelt. For Kierkegaard innebærer Gud idealet, det uendelige, kjærlige eller gode. At mennesket er skapt i Guds bilde er hos Kierkegaard idealet for å bli den kjærlige. Det kjærlige kan bare nås i øyeblikket. ”Den rette livsforståelse er således at forholde sig til gud eller ‘kærligheden selv’ og dermed forsøge at ville blive ‘den kærlige’, stræbe i retning af kærlighedens ånd, den eneste evigt sande idé” (Bertung, 2010, 7ff). ”Gud (det absolutte, det ideale, det uendelige, det evige): det som er selv er ubetinget og derfor betinger alt andet. Indbegrebet af kærlighed. Det uforanderlige. (Motsat, det relative, det endelige, det tidlige, det foranderlige mennesket) Gud er derfor det kvalitativt andet, hvor idé og fænomen er ét, hvor ‘ordet blev kød’, ‘idealitet’ blev ‘realitet’ [...] Fænomenet ‘det kærlige menneske’ kan ikke findes, hvis begrebet ‘kærlighed’ ikke fandtes.” (Bertung, 2010, 44; 46)

Lengsel er et øyeblikkets lengsel, og bringer liv til øyeblikket. I øyeblikket kan mennesket være i berøring med sitt indre ethos, i en indre rørelse (Eriksson, 2010a, 44). Den dype fornemmelsen mennesket har i lengselen, kan være en ordløs og stille indre oppmerksomhet. Fornemmelsen er av betydning fordi noe er. Kierkegaard tenker en flyktig strøm av nuer som noe annet enn øyeblikket. Cappelørn (2010) utlegger dette som at ”øyeblikket bliver til, når evigheden rører tiden, eller når det evige bryder ind i tidens strøm af nu'er og holder tid og evighed sammen i et enkelt moment, så dette tidsmomentet bliver besvangret med betydning, bliver til det passende, velegnede, gunstige tidspunkt, til Kairos, til 'tidens fylde' [...] 'tidens fylde' for den enkelte, svulmende af mulighed for at blive menneske, blive person, folde ud i virkelighed, eksistentielt virkeliggøre det i livet” (2010, 74). Lengselsøyeblikkene har noe til felles med det som Martinsen (2005, 62) uttrykker; ”at når savnet og lengselen oppfylles, dreier det seg ikke om tilfredshet, men at vi omfavnes av storheten i livet selv. Livet blir rommelig, og vi får rom i oss og omkring oss. Livet selv vil si at livet beror på en makt vi ikke selv har frambrakt.”⁹¹

Forbindelsen mellom mennesket, kjærlighetens kilde og lengselens frigjørelse av kraft, kan være noe av det som hender med mennesket i kraft av å bo i nærheten av Daimon, bo i sitt indre ethos. Det er dette spennet mennesket er i, mellom sitt timelige liv og det å bo i nærheten av Daimon, som er en nerve i å forstå hvordan lengsel kan ha betydning for mennesket sin indre forankring av seg selv og gi kraft til ontologisk liv.⁹² Kjærlighetens kilde er mer enn en forestilling om noe grunnleggende godt som mennesket søker seg mot. Kjærlighetens kilde er det gode, sanne og skjønne som er virksomt og er knyttet til den ontologiske grunntilstand (Gadamer, 1997, 458). Kraften i lengselen er knyttet til å bebo sitt indre univers. Lengselen er betydningsfull idet å fornemme seg selv, sitt ethos som enheten menneske (Eriksson, 1987a, 62; 2003, 21). Teorimodellen viser at kraften til helse er at livsfyldens rom utvides idet relasjoner fordypes, glede og takknemlighet forløses og hverdagslivet forvandles til å bære på mer liv.

Petkanič (2012) viser til at lidenskap (som har forbindelse til lengselen) hos Kierkegaard trekker mennesket mot enheten menneske; ”Moreover, passion *unifies* the man: it drives him to the inner unity with himself by directing all his powers towards one aim. Passion *fulfils* the

⁹¹ For Kierkegaard innebærer Gud idealet, det uendelige, kjærlige eller gode og Det kjærlige kan bare nås i øyeblikket (Bertung, 2010, 7ff).

⁹² Thorkildsen (2012) viser at å nyskapes i spennet mellom lidelse og helse, også angår en transcendent søken etter hva som ligger bakenfor her og nå. Thorkildsen påpeker at nettopp den indre kjærlighetens kilde trenger å bli oppdaget på nytt og mennesket trenger hjelp til dette (7).

man as well: since it is passion that creates content of his life and thereby it provides him with feeling of meaningfulness of life. And at last but not least, passion *uplifts* the man: because passion, by the power of its energy, walks him through obstacles, helps him resist hostility of the world and rise above the downfalls and sufferings in his life.” Selv om lidenskap og lengsel ikke er identiske, viser teorimodellen at lengsel kan bevirke en indre samling som er retningsgivende for livet.

Søltoft (2012) utlegger kjærlighet og lengsel i Kierkegaards skrifter som det samme. Kjærlighet og lengsel får en tynn hinne mellom seg. Hennes utlegning av kjærligheten kan peke på to sider ved de dynamiske lengselskreftene i kjærligheten, i kjærlighetens rørelse. Søltofts Kierkegaardsforskning kan bidra med fordypet forståelse for enkelte forhold i teorimodellen. Spesielt bidrar hennes forfatterskap med å forstå kjernen i lengselen knyttet til kjærligheten. Hun argumenterer for at hos Kierkegaard er kjærligheten før-ontologisk. Det vil si at den viser seg før begreper om kjærlighet er utviklet. Vi kjenner trangten til å både gi og få kjærlighet allerede før vi har begreper for dette. Altså er lengsel og trang til å elske universell, nedlagt i menneskets natur. Denne iboende trangten til kjærlighet har en dobbel bevegelse, trang til å elske og å bli elsket, hevder Søltoft. Hun begrunner teologisk denne dobbeltheten med at Kristus ikke bare elsket, men hadde også behov for å bli elsket. Need-love og gift-love er altså dialektisk i bevegelse hos mennesket. Søltoft (2012) skiller også mellom ”the dreaming and the searching desire”. Den mest umiddelbare formen for lengsel er ”the dreaming desire”. Søltoft hevder at hos Kierkegaard er lengsel (Attraa) en lengsel som ikke søker noe bestemt, ikke rettes mot en person eller mot noe utenfor seg selv. Søltoft sier at “the dreaming desire is an indefinable intimation of something that is not yet known”. Denne førontologiske kjærligheten er en gryende og forsiktig følelse lengsel. Den sprenger seg frem og springer ut fra og berører et livsoverskudd. Denne førontologiske kjærligheten som rommer et livsoverskudd, synes å være en parallell til menneskets indre ethos slik vårdvitenskapen utlegger dette. Søltoft sier at “the dreaming desire belongs to the subject as does love’s life and urge to love” (2012). Lengselen og den lengtende er forenet i en enhet, hevder Søltoft. Denne lengselen er knyttet til melankoli, fordi lengselen springer ut fra en fundamental drivkraft til å utvide livet, uten å vite retning og form ennå. Det er en rastløs og samtidig hvilende bevegelse i denne lengselen.

Når Søltoft (2012) snakker om den andre rørelsen, ”searching desire” hos Kierkegaard, er den bygget opp rundt mangel og savn. Altså er det en lengsel som ut fra Kierkegaard kan tenkes som hvilende, et livsoverskudd uten noen retning og en lengsel som søker urolig utover, men

ikke fordi objektet kaller på en. Det er kjærlighetens indre liv, overskuddet, som er i bevegelse i begge disse lengselsformene.

Det er ifølge Søltoft viktig å tenke disse to formene for lengsel til stede samtidig som likeverdige og nærværende på samme tid, som to sider av den lengselen som umiddelbart kommer til syne. De to formene for lengsel er rettet innover og utover. Den indre retningen er karakterisert ved en overflod av liv. Den ytre retningen er i kombinasjon med den indre retningen i tillegg kombinert med relasjonen til den andre. Det er altså en kombinasjon av overflod og mangel i disse grunnlengslene som Søltoft utlegger.

Det at den søkende lengselen uttrykker seg selv på et ubevisst plan er en parallell til mine funn om lengsel som utgår fra kjærlighet og er en slags væren eller hvile i kjærlighetens kilde. Samtidig er lengsel en urolig søken som fortvilelsen åpner for. I teorimodellen kommer kjærlighetens kilde til syne som en indre kilde i mennesket, en overflod av liv, et gjemt potensial for noe mer. Spørsmålet mennesket stiller i den indre samtalen viser at mennesket søker vekselvis innover og utover, med utgangspunkt i samme forankring i den indre kildens overflod. Den indre kildens overflod er samtidig et livsgrunnlag som uventet kan gi fra seg kraft til helse når mennesket hviler i og fornemmer sitt indre ethos gjennom lengselen.

Eriksson (1998, 590ff; 2010a, 31ff) henviser til en livskraft som kan bli sterkere ettersom lengselen stadig utfolder seg og generer ny tørst. Livskraften, vitaliteten og den indre rörelsen i lengselen, slik Eriksson utdyper denne, kan springe ut fra det Søltoft benevner som et livsoverskudd. Helse, som er å være forsonet med seg selv og livet, innebærer å leve livet ved at en livsrytme stadig utfolder seg. Livsrytmen utfolder seg i glede og harmoni på et indre plan, samtidig erfares en stadig større lengsel og søken. Eriksson (2010a, 40) beskriver forsoningen som en erfaring av en stille glede med en undertone av dyp sorg, som kan tilsvare melankolien i lengselen, slik Søltoft (2012) uttaler. Det kan tenkes at mennesket har forbindelse til denne gleden med et snev av sorg, i sin lengsel.

I sin avhandling om kjærligheten i Augustins bekjennelser viser Arendt (1996, 9) til at det som gir bevegende kraft i lengsel, alltid er på forhånd gitt: "Our craving aims at a world we know; it does not discover anything new. All the goods we desire is a 'good' (bonum), otherwise we would not seek it for its own sake. All goods we desire in our questing love are independent objects, unrelated to others objects." Dette samsvarer med overfloden, kjærlighetens kilde eller menneskets indre ethos, som den grunnleggende forankringen for lengsel.

I teorimodellen er det tett forbindelse mellom kjærligheten, det hellige og lengsel. Når en tar kildens kjerne i nærmere øyesyn, finner en det virksomme i kilden, kildens kraftskapende substans, med henvisning til det hellige i kilden. Menneskets hellige kjerne er at noe i kilden spør etter det som er mest evig, uforanderlig, godt og vakkert, samt sannest og mest virkelig. Den hellige kjerne synes absolutt og søker det ultimate. Lengselen i kjærlighetens grunnsubstans kan være det aktive i substansen, det hellige som skaper forandring og virkeliggjør noe av kjærlighetens potensial, som blir en kraft til livet. Trådene fra det hellige i kjærlighetens kilde og til lengselen kan anes, men slik Kierkegaard maler bildet av solens stråler, kan de ikke forfølges. Studien kan ikke forfølge strålene mot det evige og uendelige, men se noen universelle trekk ved lengsel der den bringer med seg noe fra caritas, kilden, det hellige, og synliggjør dette i livet som leves. Da blir kjærlighetens kilde evident for mennesket, idet lengselen utfolder seg. Den empiriske studien viser hvordan det i hverdagslivet er en lengsel etter det relasjonelle og alminnelige livet. Det alminnelige får en hellig betydning.

Eriksson (2010, 36) viser til at helligheten presser seg frem i livet og blir evident i helsen. Samtidig er helligheten gjenstand for de evige spørsmål: "Holiness acts as an intermediary with that which humans perceive as inviolable, secretive, and powerful and which humans continuously return to and create rituals around and symbols of" (36).

Hellighet kan knyttes til menneskets hellighet som det sanne, skjønne og gode (Eriksson, 2003). Weil (1994, 13ff) ser det ikke-personlige, universelle stedet i mennesket som det hellige stedet. "Sanningen och skönheten hör hemma i [...] de icke-personliga och anonyma tingens region. Det är den som är helig." Weil uttrykker videre det hellige slik. "Denna barnsliga del längst ner i djupet av hjärtat, som alltid vänter sig gott." Videre sier hun at "det goda är den enda källan till det heliga. Ingen ting er heligt utom det goda och det som äger samband med det goda." Dette viser mot at mennesket har en lengsel etter det hellige i sitt indre og i lengselen kan det hellige fornemmes. Hellighet kan knyttes til dype og gode erfaringer i menneskets liv.⁹³ Både Augustin og empirien bringer inn erfaringen av en uskyld som gikk tapt. Uskylden, den sorgløse tilstanden, synes å være en parallell til hjertets indre rop, hjertet som venter seg det gode. Tapt uskyld i studiens resultater kan derfor tenkes som at det hellige stedet i mennesket berøres. Det er bevegelse i helligheten, som er menneskets

⁹³ En studie av Black (2006) vedrørende lidelse viser at "there is an intimate relationship between suffering and a concept of sacred" (69). Det hellige finner en knyttet til det lidende menneskets bruk av metaforer og symboler i relasjon til nåværende omstendigheter og individuell biografi (83). Hellighet kan forbindes med å være hjemme. Å etterstrebe og erfare det hellige kan gjøre lidelsen mulig å bære, viser studien.

indre ethos og kjerne, og denne bevegelsen er en kraft. Det kan tyde på at visdommen møter det hellige i kilden. Eriksson (2009a, 21) stiller spørsmål om hva som kan gi mennesket indre legedom og om kilden til helse ligger i mennesket selv. Svaret er nært mennesket, men vanskelig å fange (Eriksson, 2000, 25).

Gadamer (1997, 458) viser ”at det skønne har karakter af tildragelse”, og dermed har fellestrekk med det hellige som drar i lengselen. Helligheten i kjærlighetens kilde er aldri i ro. Det er det skønne som er dynamikken i kilden. Det hellige er hellig i seg selv, og har en tiltrekningskraft. Det skønne er kjennetegnet for all væren. Nåden (2010, 88ff) peker på at når menneske drives ut fra sitt indre, fremstår det fullendtes gestalt som et spill av idealet. Slik er lengsel noe som trer frem, men som innebærer et ideal. Det skønnes metafysiske virkelighet er å dekke kløften mellom idé og fremtredelse. Attråen stilles når vi beundrer den metafysiske virkeligheten. Slik er mennesket i befatning med det gode som viser seg gjennom skjønnhet og innebærer sannhet i sin lengsel (Gadamer, 2007, 458). Visdommen er en form for evigvarende sannhet som særlig tilfredsstillende hjertets dypeste lengsel (Gadamer, 2007).

Det kan diskuteres om lengsel er en kraft i seg selv eller om kraften kan knyttes til det som formidles til livet gjennom lengsel, kraften fra kjærlighetens kilde. Kraftens ”værensmodus” er ifølge Gadamer (1997) å ligge parat fordi den uttrykker nettopp kraftens væren i seg selv overfor det ubestemte den må ytre seg i. Å yte motstand er i seg selv kraften fordi kraften ifølge sitt vesen har relasjon til seg selv. Gadamer (1997) viser hvordan kraft setter det indre og det ytre i en spenningsfull enhet. Denne spenningsfulle enheten finner en også i dynamikken mellom kjærlighetens grunnlag og lidelsen. I selve lengselen ligger en substans og en lengter etter noe som venter på å oppfylles. Kraften er en evne til virkning. I studien synes denne evnen å være knyttet til kjærlighetens kilde, og ikke isolert sett lengselens evne. Slik kan lengsel være en ytring på et indre plan av den kraften som kjærligheten besitter. Og i den distansen som er mellom hjertets hellige uforanderlighet og lidelsens fortvilelse, skapes kraften som frisetter dypere liv (Gadamer 1997, 196ff). Kraften er kraft i den forstand at den ikke har utført noe ennå, men ligger parat.

Eliade (1968) hevder at det hellige er mettet med væren. Hellig kraft betyr realitet, evighet og virksom kraft i en forening. Det hellige er det virkelige, en makt, en virkende kraft, livet eller fruktbarhetens kilde. ”Det religiøse menneskets lengsel er å leve ett liv i det hellige, det er en lengsel etter en objektiv realitet, at ikke alt er tilfeldig og subjektivt, i en illusorisk verden. Lengselen får sitt sterkeste uttrykk i det å leve i en sakral verden, altså i et hellig rom” (8; 19). Teorimodellen viser hvordan lengselens kraft til helse viser seg ved at det hverdagslige livet får en fornyet betydning. Det er som om hellighet viser seg i det almindelige. Det hellige viser

seg i møte med naturen, hverandre og det større perspektivet slik teorimodellen synliggjør. Eliade (1968) hevder at mennesket får kunnskap om det hellige idet det manifesterer seg som noe helt annet enn det profane. Det er dette Eliade kaller for hierofani (hellig, viser seg). Eliade (1968) hevder at for det moderne mennesket er hellighet det samme som kraft og i siste instans den absolutte realitet.

Menneskets lengsel kan være av betydning for hvordan mennesket ser på seg selv og hvordan mennesket er i forhold til seg selv. I lengsel rommer mennesket alt det er. Det indre og ytre kommer sammen, idet mennesket er i øyeblikket og lengter videre mot noe mer, det evige og uendelige. Meningen som er forankret i lengselen kan være at det finnes muligheter for noe mer. Lengsel synes i perspektivet fra et ethos å være en kilde til liv og verdighet. Det er gjennom lengsel at mennesket kan fornemme en indre grunnstemning som kan være uberørt av tid og rom, eller ytre omstendigheter. Den er selve livsnerven i det å være menneske. Det er av største betydning at lengselen vernes om for det den er i seg selv, og ikke for nyttens skyld. At mennesket har en dyp tilhørighet til hjemmets ethos i sin lengsel er en meningsskapende grunn (Hilli, 2007).

10.2 Lengselens forbindelse til menneskets tilblivelse i helse og lidelse

Teorimodellen har i seg et perspektiv der lengsel er en kraft til helse, nydanning og liv. Ut fra Erikssons ontologiske helsemodell, er helse forankret i menneskets indre ethos og konstant i dynamisk bevegelse. Lengsel synes å ha betydning for tilblivelse i helse mot enhet og hellighet. I den ontologiske helsemodellen (Eriksson, 2000) er helse hellighet eller å være hel. Slik er lengsel tydelig relatert til helse som enheten menneske.

Teorimodellen viser hvordan en kraft til helse ligger parat, som et potensial. Lidelsen kan frisetten en lengsel som medfører at kraften til livet flyter ut. Lengselen vet på et ubevisst plan hvor den skal rette seg. I en sårbar gjennomsiktighet, i fortvilelsens spenningsfulle rom, kan kraften frigis til helse.

Lengsel er spesielt betydningsfull i en prosess på tilblivelsesnivå i den ontologiske helsemodell. Lengsel kan tenkes å være det som driver denne helsebevegelsen, en hermeneutisk og dynamisk bevegelse som aldri stanser. Lengsel ligger nær selve det universelle og det ontologiske i kjernen av helsens bevegelse. Helsens bevegelse kan forstås sammen med enheten som betyr at menneskets hellighetslengsel strekker seg mot det sanne, gode og skjønne, mot det evige, uendelige og absolutte.

Tidligere studier bekrefter at lengselen (begjæret) åpner opp for forsoning og lengsel blir en viktig indre ressurs i gjenskapelse av helse og integrasjon (Arman & Rehnsfeldt, 2002, 295; Arman, 2003, 4; 50; Wiklund, 2000, 165; Råholm, 2002, 150). Studier viser at når mennesker slipper frem sin lengsel, så er det uttrykk for deres indre reise, en reise som gjør det lettere å bære sin lidelse (Rehnsfeldt & Arman, 2008, 278; Arman m.fl., 2010, 300f).

Tidligere studier viser hvordan mennesket på den andre siden kan forskanses i et livsforståelsesmørke, og at dempet lengsel kan være tegn på dette (Arman m.fl., 2010, 300). Lidelsen er utholdelig og kan være knyttet til det som er verre enn trusselen om død, nemlig `nothingness`. Mennesket forskanses i lidelsen. Det er som om lengselen ikke får slippe til. Motsetningene i livet viskes ut (Rehnsfeldt & Arman, 2008, 281; Rehnsfeldt & Eriksson, 2004, 264ff). Tidligere studier viser at der de autentiske lengsler vekkes og der grunnleggende kreativitet oppstår, kan den utholdelige lidelsen omformes slik at den i større grad kan tåles (Arman m.fl., 2010, 300f). Disse studiene bekreftes av teorimodellen og viser lengselens betydning for å håndtere det u håndterbare, nemlig den tunge lidelsen. Når mennesket åpner opp sitt sårbare landskap i sin lengsel kan det motta noe fra kjærlighetens kilde. Nothingness kan være sammenfallende med det som teorimodellen benevner som å være innesluttet og leve i tomhet og isolasjon.

Tidligere studier setter ord på ulike grunnleggende lengsler, slik som at lengsel fremtrer som en søken mot autenticitet, dyp menneskelighet, etter å bli mer hel og fornyet i sitt indre menneske, fordypning av livet, å finne sin egen vei, å bli til i en ny form og det å leve i samsvar med egne verdier, lengsel etter forsoning, å fylle et tomrom og å gi sin lidelse mening, samt en søken utad som åpner for sammenheng med relasjoner, livsmiljø og kontekst (Rehnsfeldt & Arman, 2008, 280; Arman, 2003, 49; Råholm, 2002, 150; Sivonen, 2000, 287; Sæteren, 2006, 174; 182).

Teorimodellen har ikke navngitt lengsler eller utdypet disse. Studien fokuserer ikke lengselens objekter, men den bevegende kraften i lengsel. Teorimodellen viser hvordan menneskets lengsel utfolder seg i spennet mellom lidelsen, den indre samtalen, kjærlighetens kilde og kraften som flyter til livet. Denne tilnæringsmåten kan gi rom for å forstå noe mer om hvordan menneskets liv i lidelsen utfolder seg når lengselen gis rom. Teorimodellen viser videre til hvordan dette skjer. Den kan si noe som kan tilføre ny kunnskap om lengselens vesen og utfoldelse i helse og lidelse. Lidelsen synes å være en forutsetning for å åpne opp lengsel og rette den slik at kraften kan frigis til livet. Det er når mennesket lever gjennomiktig i lidelse at lengselen tar tak og åpner for kjærlighetens kilde. Det synes å være en forbindelse mellom forsoningsprosesser og lengselsprosesser. Forsoningen i seg selv

innebærer prosesser som løsner det fastlåste, tiner det frosne og forløser en åpnere livsholdning der en kan romme det motsetningsfulle livet som lidelsens grunnforhold er. Eriksson (2000) har utdypet dette som bevegelser i helsens drama og tragedie. Det er muligheter for å åpne for forsoning eller lukke til. Helse kan fornyes eller innskrenkes. Hvordan mennesket kan komme inn i nydanning og bringe seg selv fremover til helse og liv, er et av de mest avgjørende spørsmålene innen vårdvitenskapen (Eriksson, 2010).

Det indre selvet hos Augustin er en indre vending fra et ytre selv til et indre selv, dypere og dypere innover i en selv, til "caves and cavers of memory" nås. Hos Augustin er memory en grensesprengende kraft ved selvet.⁹⁴ For Augustin representerer minnet en autentisitetlengsel som arbeider i han. Den indre refleksjonen er et vendepunkt fra den ytre verden til den indre verden. I denne indre vendingen reflekteres det over en selv, det reises spørsmål om opprinnelse og væren og det å ennå ikke være (Smith, 2001b, 342ff).⁹⁵ Minnet eller erindringen er en betydningsfull størrelse også hos Kierkegaard. Han knytter erindring og erkjennelse sammen som sider ved tilblivelse.

Nøkkelen til at lengsel bevirker kraft til helse kan ligge i den indre vendingen som skjer idet gjennomsiktigheten utfolder seg. Ved å åpne for lengsler, åpnes det for hva helse er. Det skjer ved at det introduseres et indre rom for refleksjon og erkjennelse rundt livets dype personlige spørsmål. Den indre vendingen er den samtalen mennesket fører med seg selv, i ensomheten, der gjennomsiktigheten bringes frem gjennom fortvilelse, erindring og erkjennelse. Teorimodellen bekrefter den indre vendingen i erkjennelsen, der mennesket blir mer gjennomsiktig for seg selv, i en indre samtale. Ufordringen er for mennesket å ikke bli forskanset i et livsforståelsesmørke, en indre isolasjon, slik Kierkegaard, Augustin og empirien viser.

⁹⁴ Smith (2001a) utlegger ulike sider ved selvet hos Augustin; Selvets mening, selvets tvetydighet, det indre selvet, og det transcendent selvet. Selvets mening er for Augustin knyttet til objektet for lengselen: "for Augustine, consciousness is intentional; however, the priority is not on perception (as in Husserl) but 'love' as an intentional mode of consciousness" (278). Det inautentiske selvet retter sin lengsel adskilt fra hjemmet. "The inauthentic self is the prodigal self who attempts to find meaning in the world, which lacks transcendence; but the soul cannot be nourished in a 'distant land' experiencing famine" (278). I selvets tvetydighet ligger selvets mysterium. Selvet kan ikke bli transparent for seg selv. Selvets transcendens knyttes til at selvets autentiske mening er i relasjon til opprinnelsen, som er Faderen. Selvets mening er bestemt ved hva som er objektet for kjærlighet. Spørsmålet om mening, er spørsmålet om Gud som er spørsmålet om kjærlighet (274ff).

⁹⁵ Smith (2001a) tenker at nøkkelen til å forstå Augustins *Bekjennelser* hviler i måten Augustin fortolker historien om den fortapte sønnen i Lukas 15: 11-32 på. Augustin anvender denne fortellingen i forbindelse med lengsel, selvet og kjærligheten. Smith sier at "the Soul then leaves home and departs for a journey to a distant country" (278).

Den indre samtalen som åpner opp livet synes å avhenge av tilstedeværelse av og berøring med kjærlighetens kilde i livet. Hos Kierkegaard skaper kjærlighetens bånd en dynamisk kraft mellom det timelige og det evige, som kan åpne opp for nydanning av helse og liv. Augustin utdyper tilsvarende menneskets forbindelse til en paradisiske tilstand som han knytter til et ubevisst minne, som genererer en ny sterk lengsel. Empirien taler også om en uskyldstilstand, en tid midt i det vanlige livet som engang var som kaller mennesket tilbake. I alle tre materialene er det spenningen mennesket er i der livet leves i lidelse og helse, savn og oppfyllelse, som utfolder seg i den indre samtalen gjennom erindring og erkjennelse. Materialene viser den dynamiske kraften til helse som båndene til det fullkomne utfolder seg i.

Cappelørns (2008) fortolkning av Kierkegaard kan bidra med å tydeliggjøre forskjellen mellom fortvilelse og lengsel. Han sier at det bak fortvilelsen hos Kierkegaard kan ligge en lengsel etter å gjenfinne noen grunnverdier og absolutte sannheter, noe som er meningsbærende. Fortvilelsen er ikke i seg selv uendelig, men den har forbindelse til det uendelige, sier Cappelørn. Fortvilelsen inntreffer fordi mennesket ved å la seg binde til endelighet lukker for adgangen til uendelighet. Men fortvilelsen har i den forstand forbindelse til uendeligheten, at det uendelige svarer til åndens fordring om en høyere livsform. Hvis sjelen ikke kjenner til eller ikke har noen anelse om fortvilelse, så har ikke sjelen heller noen anelse om muligheten for forvandling (129ff). I den forståelse er altså fortvilelse noe som må til for at lengsel skal skape en høyere livsform og forløse livet. Lengsel etter uendeligheten, viser seg idet ånden i mennesket våkner. Lengsel har evighet og uendelighet i seg da den er forankret i kjærligheten. Teorimodellen viser også hvordan mennesket strever med å skille mellom begjær, drøm, vemod, savn og lengsel. Hos Kierkegaard uttrykkes denne uklarheten som at mennesket er fortvilet på en innskrenkende måte, og lengselen kan tenkes å ligge i dvale. Augustin strever også med å søke og motta det mest sanne i sin livsvandring.⁹⁶ Det er hos Augustin egentlig bare et slags begjær, en grunntørst etter kjærlighet, Gudskjærlighet, og det er avgjørende at mennesket er bevisst hva det vender dette begjæret mot.⁹⁷

⁹⁶ Augustins menneskesyn er forankret i et syn på syndefallet som har forårsaket en grunnleggende uorden mellom legeme og ånd. Det gjør det umulig for mennesket å skille mellom godt og ondt begjær og lengsel (Jeanrond, 2009, 130).

⁹⁷ Arendt (Arendt i Jeanrond, 2009, 141) påpeker at Augustin skiller mellom sann kjærlighet (caritas) som søker den evige og absolutte fremtiden, og er som roten til alt godt og falsk kjærlighet som har sitt utgangspunkt i cupiditas, som er roten til alt ondt. Denne falske kjærligheten har alltid feil retning, det er en jordisk kjærlighet. Felles har disse det lengselsfulle begjæret; appetittus som lures av den onde kjærligheten.

Cappelørn (2008) viser til at Kierkegaard taler om en strid mennesket fører med seg selv. Striden står mellom selvets ulike sider. Den går mellom det første selvet som befinner seg innenfor det timelige og det dypere selvet som trer frem når mennesket blir oppmerksom på det evige i seg. Kierkegaard kaller denne veien gjennomskiktigheten. Den kan forstås som åndens bevegelse som går mot at selvet samler seg selv i en indre bevissthetsprosess. Åndens bevegelse er at mennesket forklarer seg selv og blir samtidig med seg selv, som vil si at det skjer en transfigurering eller en metamorfose til en høyere form eller åndelig sfære, til et dypere selv. I denne bevegelsen gjør personen seg først ansvarlig for sine grunnleggende rammebetingelser, arv, miljø og omgivelsenes påvirkninger som en del av sitt eget selv. For det andre blir mennesket seg bevisst som skapt av Gud og erkjenner det evige og friheten i seg selv. Frihet gjør det mulig å forklare seg selv, transfigurere seg selv i en metamorfose av det første selv til det dypere selv. Da blir en bevisst om seg selv. Mennesket blir samtidig med seg selv og dermed samtidig med sitt liv, gjennom åndens bevegelse. Hvis mennesket nøler fordi det ikke vil være seg selv, kommer det for sent, eller hvis det streber mot å være en kopi av sin egen forestilling, ikke i kraft av ånden, kommer det for tidlig. Det å være samtidig med seg selv, betyr å finne sin bestemmelse og sin plass i det liv som er gitt av Gud, ved å ikke leve av det ytre liv eller sperre adgangen til det indre selv” (129ff).⁹⁸

Utløggelsen Cappelørn gir av samtidigheten hos Kierkegaard kan samsvare med Erikssons tenkning om å få være delaktig i sitt eget livs drama. Mennesket som lever sitt liv, mellom helse og lidelse, strever med å være tilstede i det originale, virkelige dramaet. Å få delta i dette dramaet, er å gis mulighet til å utfolde sitt liv ut fra lengselen etter kjærlighet og fellesskap (Eriksson, 2010a, 31). Det innebærer å få være i tilblivelsen, i den ontologiske rörelsen, der en får en dypere helsebevissthet. I dette å få være i dramaet ligger det å få ta det ansvaret som det ligger i å forvalte sitt liv og sin absolutte verdighet som menneske (Eriksson, 1998, 590ff). Kierkegaard (1849a, 170) utlegger at menneskets største fordring er å bli det selv en er og virkeliggjøre sitt menneskelige potensial, og dette kan peke mot å være samtidig med seg selv. I samtidigheten lever mennesket slik at den ontologiske helse stadig fremmes. Å ha fornemmelsen innover til seg selv i sin lengsel kan bevirke denne samtidigheten. Teori-modellen viser også at når kraften frigis til livet, blir mennesket samtidig med seg selv. Det

⁹⁸ Hjertets transparens oppfattes av Cruysberghs (2010, 129) som et gjennomgangstema i Kierkegaards forfatterskap. Temaet hjertets gjennomskiktighet kan forstås som hjertets renhet. Cruysberghs (2010) forklarer gjennomskiktighetsbegrepet på denne måten. ”In the first place we consider something to be transparent when it allows the light to pass through, ideally without any form of transformation, deformation or distortion (In an ideal situation of transparency, what is considered to be transparent is itself invisible) [...] If we apply the image of transparency to human beings, however, we might wonder what a completely transparent human being would look like.” (127)

har funnet sin plass og lever i det som har størst betydning, i øyeblikket. Det betydningsfulle kan være kjærligheten i relasjon til en konkret eller abstrakt annen, samt relasjonen til naturen. Her viser kraften til helse idet det relasjonelle leves ut i hverdagens liv.

Cruysberghs utlegger temaet etisk og estetisk liv hos Kierkegaard. Det etiske livet krever at mennesket ser gjennom det som i en selv synes ugjennomtrengelig og inn mot essensen eller kjernen i eget liv. "What William calls the eternal, or the universal, or the ideal self". Kierkegaard viser til at det universelle selvet kan bryte frem gjennom det konkrete selvet, nettopp ved å ikke børste av seg det ufullkomne, men ved å forvandle det ufullkomne inn i en ny helhet (Cruysberghs, 2010, 130ff). Det å se gjennom det ugjennomtrengelige inn mot det universelle selvet er å være seg selv nærværende i øyeblikket (Söderquist, 2010).

Gjennomsiktighetens store utfordring starter med å velge seg selv. "Transparency is therefore not a psychological fact, it is the goal of a whole life's striving and acting" (Cruysberghs, 2010, 130ff). Cruysberghs viser til at temaet hjertets gjennomsiktighet hos Kierkegaard peker mot det universelle selvet. Det indre dype selvets fremste oppgave er å forme seg selv i et slags klarskinn eller skarpsindighet. Det transparente selvet innbefatter både det universelle selvet og det konkrete og spesifikke selvet (Cruysberghs, 2010, 130ff). Det konkrete og spesifikke selvet rommer også det ufullendte og smertefulle i menneskers liv. Derfor blir gjennomsiktigheten så utfordrende. Det estetiske mennesket er redd for å miste seg selv gjennom selvavsløring (Cruysberghs, 2010, 132).

Ifølge Kierkegaard må lengsel sees som strev med det virkelige livet, et virkelighetsnært strev. Kierkegaard tar ifølge Söderquist avstand fra en urealistisk kjærlighetslengsel og romantikkens fremstilling av hvordan selvet skapes. Ut fra en romantisk forankring kan mennesket ved sin lengsel transcendere seg selv gjennom en gjendiktning til det selvet det ønsker å bli. Romantikken legger lite vekt på grensene ved livet, men stor vekt på menneskets iboende guddommelighet. Romantikken vil skape et splintret selv, der det virkelige livet tilsløres ved å dikte opp ett poetisk selv. I dette ligger at en ontologisk lengsel må tenkes sammen med fortiden og realitetene. Kierkegaard tenker at mennesket som religiøst er medarbeider og medforfatter på sitt selvs forming. Hos Kierkegaard er denne doble bevegelsen det øyeblikket der mennesket samtidig erkjenner seg selv som situert og åpner opp for et større perspektiv (Söderquist, 2010, 249).

Teorimodellen viser hvordan mennesket i lidelsen kan få en sterkere forbindelse til det universelle i seg selv og samtidig til det partikulære livet, og at dette er helse. Teorimodellen viser også hvordan mennesket må leve gjennom lidelse, og at drøm, vemod og savn ikke er

det samme som lengsel. Lengsel har ikke blikket rettet mot en tapt fortid, men retter seg stadig i øyeblikket til nuet og det mennesket har her og nå. Realitetene er nærværende, med livslidelsens mange fasetter. Samtidig åpner lengsel for det gode, sanne og skjønne som er mulighetenes vei. I det hverdagslige livet, i det timelige og partikulære ligger det gjemt noen skatter som mennesket henter frem og gleder seg over. Denne gleden gir kraft til å leve, kraft til helse.

Teorimodellens vektlegging av den indre gjennomsiktighetens betydning for helsens nydanning, bekreftes av tidligere forskning. Rehnsfeldt og Eriksson (2004) vektlegger lidelsen som en vei til helse, samtidig som det å lindre lidelsen for en tid vil øke lidelsen. Med andre ord er det gjennom å møte sin egen lidelse den kan lindres. At det er gjennom lidelsen mennesket nyskapes til helse og hellighet er sentralt i den systematiske og kliniske teorikjerne.

Todres (2004) utdyper lengselen som sårbar, men nødvendig for å komme hjem ontologisk. Han taler om "the wound of longing". Todres peker på at mennesket kan benekte og hate sin egen sårbarhet så vel som åpne opp og eie den. Han peker på en bevegelse der mennesket kan gå fra "freedom from wound" til "freedom for wound". Det åpner for spørsmålet om hvordan mennesket kan leve med sin sårbarhet slik at det kan gå gjennom denne passasjen "wound of longing", og finne "a gate and passage to some of our deepest existential possibilities". "So, in opening to the wound of longing and vulnerability, one may stand open and trusting to what may come and what may be longed for" (2007, 155).

Quist (2009) peker på at gjennomsiktigheten hos Kierkegaard handler om å åpenbare sin iboende kjærlighet. I gjennomsiktigheten frigis noe fra det dype grunnlaget i mennesket. Mennesket griper mer av hvem det selv er og hva livet dypest sett er. Gjennomsiktigheten kan også dreie seg om at å velge seg selv er avgjørende for hvordan helbredelsen tar form, og at å vinne seg selv gjennom å se seg selv, er å finne det evige ved seg selv. Å slippe til fortvilelsen er også å komme ut av den, komme ut på den andre siden av fortvilelsen. "Der står han nu i det rette selvforhold, han er blevet bevidst om seg selv og eier derfor seg selv" (88).

Teorimodellen viser at mennesket kan gå inn i sin fortvilelse og eie den, samtidig er lengselens retning ut av fortvilelsen. Eriksson (1998, 596ff) viser til at et menneske som forsones med seg selv og livet, kan tre ut av sin lidelse for å møte den andre, glede seg over livet og tjene andre. Dette bekreftes i teorimodellen der en ny kraft frigis til livet og ytrer seg blant annet som en glede over å få være til i fellesskap med andre. Det å slippe til lengselen og gjennomleve sitt livs drama, kan føre mennesket til forsoning. Forsoning kan forstås som

at mennesket tar makten fra noe som har innskrenket livet og dette kommer helsens tilblivelse til gode.

Eriksson (1987a) viser til en sårbarhet mennesket erfarer idet lengselen følges. Sårbarheten er særlig relatert til det steget der mennesket gjennskapes og fornyes. Da er menneskets ontologiske sårbarhet størst. Denne sårbarheten kalles en ontologisk opplevelse. Opplevelsen innebærer at mennesket har et møte med sitt innerste vesen, som igjen medfører at lengsler, håp og ønsker fornyes og forvandles. Dette ontologiske møtet er mulig gjort gjennom et virkelig møte med en abstrakt eller konkret annen, og innebærer et dypt helbredende møte (64). Teorimodellen viser til at når mennesket strekker seg fremover mot at noe nytt skal skje, utvides indre rom.

Koskinen (2011) viser at egen vilje ofres overfor en større vilje idet livet fornyes. Et indre kall gjenkjennes og kan erfares som en indre frihet (95). Det skjer en indre streben mot å nærme seg sine potensielle muligheter, som sannheten representerer, gjennom å gi slipp på noe som var (Wiklund, 2000, 168). Tidligere forskning viser at forsoningen kommer til uttrykk gjennom å tillate tilgivelse av seg selv og andre. Noe gis slipp på, og relasjoner fornyes (Holm, Berg & Severinsson, 2009, 563ff; Holm & Severinsson, 2010). At denne endringen mot en mer ydmyk holdning til livet skjer gjennom lidelsen, bekreftes i teorimodellen.

Teorimodellen bekrefter at det gjennom lidelse og lengsel utsondrer seg noe ved livet fremfor andre forhold. Dette kan benevnes som at noe ofres; ens tidligere oppfatning av seg selv, stolthet, materielle goder og det å ha kontroll over livet. Lengselens vei synes å gå gjennom å avslutte noe som har fått plass og betydning til fordel for noe nytt. Offeret er sentralt i forsoningsakten mot dypere helse. Derfor peker Eriksson på at i relasjon til hva helse er, kan det være vesentlig å se nærmere på hva mennesket ofrer i sine helseprosesser (Eriksson, 1998, 39). Et spørsmål som denne studien reiser er også hva som må til for å ofre noe og gi slipp på noe for noe annet. Det kan se ut som at det å fornemme sin lengsel fremmer bevegelse mot å gi slipp på noe.

Det er et aktuelt spørsmål om studien kan gi innsikt i veien hvor lengsel bevirker den ytterste forsoning. Det som teorimodellen særlig tilfører, er at lengsel strekker seg utover forsoningen til en om mulig autentisk forsoning. Eriksson sier at i en autentisk forsoning har mennesket en fullstendig enhet. Dette innebærer at mennesket erfarer en dyp forbindelse til sin indre essens som menneske (2007, 11). Menneskets lengsel synes å gjøre livet til noe mer enn at en er forsonet med livet, noe som i seg selv er en helseprosess mot hellighet og enhet. I lengsel åpner det seg opp store høyder og dype hemmeligheter (Augustin, 400a, 39). Lengsel kan

endelig muliggjøre sprangets overskridelse mot forvandling. Idet menneskets lengsel er virksom, strekker mennesket seg mot målet og forbinder seg med det betydningsfulle, mottar liv og finner hvile.

10.3 Lengselens forbindelse til åndelighet og transcendens

Studiens resultater åpner for spørsmål om hva lengselens budskap kan være. Det skapes undring om noe kan ligge bak lengselen, en virkelighet som viser til tegn mot et dypere fundament ved livet. Det mysteriøse ligger i hvordan mennesket kan hvile i lengsel, søke utover sine grenser og forbinde seg med det større perspektivet i sin lengsel.

Vårdvitenskapen setter kjærligheten først, som en virksom kraftkilde, som har rørelse og evighet i seg (Eriksson, 1987a, 43). Denne bevegende kraften, som har evigheten i seg, kan omfatte lengsel slik Eriksson her bygger på både Kierkegaard og Augustin. Tidligere studier (Pehler & Craft-Rosenberg, 2009) viser til at lengsel i seg selv må ha en substans, da lengsel gir en åndelig erfaring av transcendens. Erfaringen av åndelighet oppfylles i noen grad i selve lengselen. Det utdypes i studien som at denne oppfyllelsen beror på at personen forbinder seg med noe mer enn seg selv i lengselen.

Teorimodellen viser til kjærlighetens kilde som ligger bakenfor livet, og dypest sett begrunner at det kan være en lengsel. Søltoft (2011) utforsker hvor kjærligheten kommer fra, i lys av Kierkegaards tenkning. Hun fremhever den metafysiske forankringen av kjærligheten. Det synes hos Kierkegaard å være en tosidig forankring av kjærligheten, både i en religiøs kilde og i en universell menneskelig erfaring av kjærligheten, der kjærligheten er en del av den menneskelige natur og det ontologiske grunnlaget. Den religiøse forankringen av kjærligheten, er merket av Guds kjærlighet, en hellig forankring av kjærligheten som overgår det menneskelige liv. Den universelle forankringen av kjærligheten, innebærer en erfaring av at kjærligheten er større enn livet, overvinner døden, overskrider menneskets erfaring og evne til å fatte den og er derfor til før mennesket. Kierkegaard påstår at kjærligheten er større enn alt og derfor foregår både eksistensen og kunnskapen, og dette peker mot en metafysisk forankring av kjærligheten. Samtidig poengterer Kierkegaard at vi har en universell, menneskelig kjærlighetserfaring, som er kroppslig forankret og erfares fenomenologisk.⁹⁹

⁹⁹ Søltoft (2011) forstår kjærlighet og lengsel som relaterte fenomener hos Kierkegaard. Kierkegaard viser hvordan kjærligheten merkes i det mennesket i øyeblikket er nærværende i kjærligheten, en konstant lengsel etter noe den elskende allerede eier, hvis en ikke allerede hadde det en lengter etter ville det være en ulykkelig lengsel som beskrives. "That simple wise man of old has said, Love is a son of Affluence (overflod) and Poverty (savn)".

Kjærlighetens kilde er ikke studiens forskningsobjekt, men studien har frembrakt noe viten om kilden som forløses og kraften som frisettes. Studien gir derfor ikke en fyldestgjørende redegjørelse for kjærligheten ut fra et filosofisk eller teologisk ståsted. Likevel aktualiseres spørsmål knyttet til lengsel i forhold til blant annet eros og agape og refleksjoner rundt dette kan være på sin plass. Noen skiller mellom kjærligheten som menneskelig lengsel og kjærligheten som Guds gave (168), altså mellom eros og agape, slik Nygren gjør det (1966). Det skilles dermed mellom erosstrukturen og agapestrukturen i kjærligheten (Jeanrond, 2012, 168). Altså finnes det en behovskjærlighet og en gavekjærlighet. Kierkegaard, Barths, Nygren og Jünger er teologer som på ulike måter skiller mellom eros og agape (Jeanrond, 2012, 139ff). De definerer alle kjærligheten ovenifra. De har også en felles forståelse av at den menneskelige kjærligheten er begrenset (Jeanrond, 2012, 139). Andre teologer slik som Tillich, Rahners og Brümmer og Marion (176ff) har fokusert på kjærlighet og begjær som en enhet. Denne forståelsen av kjærligheten ligger nær Erikssons utdypning av caritas som igjen bygger på Augustins tenkning (Eriksson 1990). Marions kjærlighetsforståelse benyttes i nyere tid av Kierkegaards fortolkere, til å kaste nytt lys på Kierkegaards kjærlighetsfenomenologi (Søltoft, 2011; 2012). Marion gir lengselen etter kjærlighet en avgjørende betydning. Han avviser enhver dikotomi mellom eros og agape. For Marion er lengselen betydningsfull for hvordan vi oppfatter mennesket som subjekt. Lengselen er det mest subjektive i mennesket, og således individualiseres mennesket av sin lengsel. Den ekte kjærligheten lengter etter evighet og dermed individualiseres mennesket ytterligere i sin evighetslengsel (Jeanrond, 2012, 201ff).

Teorimodellen viser at menneskets ontologiske lengsel er en lengsel etter enhet og å finne sin hjemlige plass i det lille og store perspektivet. Mennesket hører til i seg selv og utover seg selv knyttet til det partikulære livet. I møte med den andre og det absolutte, utfordres grensene for en selv mot alltid mer liv i livet, mot en dypere og sannere eksistens. At mennesket har et embete å oppfylle, et indre kall til sin bestemmelse, har transcendent undertoner. Menneskets lengsel oppfylles når mennesket tilegner seg plassen og er hjemme hos seg selv i enheten kropp, sjel og ånd. Lengsel har et budskap om at noe skal oppfylles, og virkeliggjøres. Selve oppfyllelsen er å komme frem til denne plassen (Koskinen, 2011; Lassenius, 2005).

Lengsel er knyttet opp imot transcendens som bærer uendelighet og evighet som kjennetegn (Eriksson & Lindström, 2003). Her relaterer lengsel til enheten menneske som kropp, sjel og ånd (Eriksson, 2001). Lidelse er et grunnvilkår og mennesket har en grunnlengsel etter å gjenopprette enheten som en fullkommenhetslengsel. Det ligger nær der Eriksson kaller helsens tilblivelse for en åndelig kraftspirale, som føder mer lengsel og tørst når den først er i

gang (Eriksson, 1994). At mennesket er enheten kropp, sjel og ånd vil si at mennesket relaterer utover sine grenser. Mennesket tilhører seg selv og går utover seg selv mot noe absolutt. Aksiomet; ”Människan är i grunden enheten kropp, själ och ande” bekrefter dette (Eriksson, 2000).¹⁰⁰

Cappelørn fortolker at lengsel kan sees som en gave som drar oss mot Gud, hos Kierkegaard. Lengsel i sin ytterste søken er å forenes med Gud og hans kjærlighet (2007, 2; 12). Quist (2009, 98) peker på en tilsvarende dobbelthet i Kierkegaards tenkning ved at mennesket ikke bare er i bevegelse, men mennesket er bevegelse. At mennesket er bevegelse løfter forståelsen av mennesket inn i væren som tilblivelse.

I sin utlegging av Kierkegaards nattverdstale, peker Cappelørn (2007, 5) på lengselens ensomme side. Mennesket er grunnleggende ensomt i sin lengsel, og lengsel går derfor mot å forbindes med Gud. I lengsel fører mennesket en indre dialog med seg selv. Kun i øyeblikket springer den underliggende lengselen frem. Cappelørn (2007, 3) hevder det er av stor betydning å gripe slike øyeblikk av lengsel. Cappelørn sier at ”Psykologisk set er det klart nok, at det, man længes efter er i længslen, for så vidt som det er dens objekt. Og når det gælder længslen efter det evige, så er det, man længes efter, også i længslen, dog ikke alene fordi det er dens objekt, men – skabelsesteologisk set – også i kraft af at det er dens subjekt. Derfor er det ikke selve længslen, men det evige, der drager og dermed fører den enkelte, når han følger sin inderlige længsel.” (2007, 9) Videre sier han at det evige er i lengsel etter det evige fordi det stadig er en rest av menneskets grunnlengsel etter Gud i mennesket, som en uutslukkelig higen, et instinkt for Gud, slumrende eller brennende, som tilskynder å søke mot Gud (12).

Tidligere studier viser at lidelse og lengsel er dialektiske krefter som synes å åpne opp for en åndelig dimensjon (Råholm & Eriksson, 2001, 16f; Råholm, 2002, 150). “Erfaringen av det åndelige kan ligne på en “sacred journey into the universe of spirituality” (Råholm & Eriksson, 2001, 18). Lengsel kan være uttrykk for åndelig søken, og lengsel utover den aktuelle livssituasjonen kan gi en erfaring av livsmening (Råholm & Lindholm, 1999, 536; Sivonen, 2000, 287). Den åndelige dimensjonen kan erfares som lengsel mot gjenskapelse av en eksistensiell enhet. ”Health implied a yearning for something beyond the current life situation, a yearning to experience some meaning in life. Suffering and desire together form a struggle that promotes a person’s zest for life and her personal growth” (Råholm, 2002, 148).

¹⁰⁰ Piltz (2009) sier noe om menneskets grunnleggende gudslengsel. ”Frågan om existensen av en Gud, eller gudar eller Någon, eller åtminstone Något, tvinga alla till någon form av teologi, även om man inte deklarerar offentlig hur den ser ut” (51).

Mennesket som enhet innebærer at mennesket stadig savner og lengter etter fellesskap, et fellesskap med Gud og mennesker, å oppleve tro, håp og kjærlighet, og å erfare at livet her og nå har en mening (Eriksson, 2001, 15). Tidligere forskning viser at åndelighet forbindes med uttrykk som energi, liv, tørst, begjær og lengsel (Sivonen, 2000, 298). I Armans studie (2003) rommes lengsel av transcendent, livsmening og åndelighet. Menneskets søken går innover mot sin egen transcendent sannhet, etter kraften i eget potensial. Videre søker mennesket utover mot en åndelig virkelighet, en søken etter å forstå livet, finne mening og sammenheng (49). Nilssons studie (2004, 205) viser at menneskets dype lengsel kan innebære en lengsel etter Guds kjærlighet. Om mennesket våger det transcendentale spranget, kan egen religiøsitet vekkes, hevder Nilsson (239).

Teorimodellen viser at mennesket kjemper en kamp i sin lengsel. Dette er en eksistensiell kamp. Mennesket er i berøring med urdramaet der lengselen i lidelsen åpner opp for det åndelige (Eriksson, 1994; Råholm m.fl., 2002). Teorimodellen viser en lengsel etter det mest virkelige, å komme tilbake til en uskyldstilstand og finne hvile. Resultatene kan peke mot at det hellige som finnes i det dypere jeg i hvert enkelt menneske fører en kamp for en hellig enhet og et hellig fellesskap. "The essence of human beings is involved in a process of becoming directed to holiness, the inner core" (Råholm m.fl., 2002, 5). Eriksson (1998, 593) hevder at for å oppleve dypere hellighet forutsettes det kontakt med ens innerste kjerne, åndelighet og religiøsitet. Å erfare sin hellighet er å erfare sitt åndelige potensial (Eriksson, 1997a, 70). Å være i kontakt med sin hellighet, kan peke mot en lengsel som overskrider det partikulære og forbinder seg med det større perspektivet i en ny enhet. Slik blir menneskets fornemmelse av egen hellighet i sin lengsel den dypeste form for helse. Noe ved lengselen er således metafysisk og gåtefullt. "That, which is holy, is often felt to be a mystery that includes a dimension which is frightening and a dimension which is appealing. Holiness is an overwhelming meeting in which the numinous (the devine) appears and makes its home in humans" (Eriksson, 2010a, 36).¹⁰¹

Teorimodellen viser at ontologisk lengsel kan være en dynamisk kraft i et urdrama som fører mot stadig indre nydanning (Eriksson, 1994). Det hellige blir en abstrakt ledestjerne for

¹⁰¹ Pattisons (2010) utlegning av det hellige kan være opplysende i forhold til spørsmålet om glede, i relasjon til lengsel. Pattison knytter hellighet til glede og ikke så mye til lidelse. Han nevner gleden som det som springer ut av det hellige. Å vekke det hellige midt i den moderne verden kan tenkes sammen med glede og feiring. Han viser til Heideggers forståelse av det hellige som noe som springer ut fra en "poetic vocation". Hellighet beskrives ut fra festivalsykluser og ikke arbeidssyklus. Videre beskriver han hellighet som det å gå ut av rytmen med daglige oppgaver, til en feirende rytme, at mennesket ikke glemmer væren: "Although the festival is properly a time for celebration, for dancing, for turning the night into day and for disrupting the order of ordinary time, it like poetry itself – gives a deeper order and measure to time and existence" (129).

mennesket (Lindström, 2006, 67). Det må være noe å søke seg mot hvis lengsel skal kunne utfolde seg til nydanning av helse og liv. Dette dreier seg om å være i berøring med kjernen i mennesket, den såkalte kraftkilden som det arkimediske punktet (Eriksson 1994, 66; Eriksson, 2009a, 12).

Teorimodellen har det åndelige og det religiøse i seg, ved at det finnes en ytre eller indre kjærlighetens kilde som mennesket dras imot, som peker mot Gud eller gud. Teorimodellen finner gjenklang i og understøttes av aksiomet: ”Mennesket er i grunnen religiøst men alle har ikke bejaet det” (Eriksson, 2003).

Disse elementene i teorimodellen kan være en parallell til hvordan Augustins lengsel er knyttet til kjærlighet, men rommer også det sanselige og partikulære. Nyere fortolkere av Augustin fremholder at Augustin verdsatte også den relative verdien som ligger i det skapte. ”This deconstruction is not primarily an effort of the will of an individual, but has to do with the attractiveness of the true object of desire, God” (36ff). Selvet hos Augustin kan karakteriseres ved at det er essensielt lykkesøkende (Smith, 2001b, 335ff). Denne søken kan ta ulike veier, enten å finne lykken i verden eller i Gud. For Augustin er selvet definert ved kjærlighetens objekt. I et teistisk perspektiv, knyttet til ”world-as-gift”, kan en dyp bekreftelse av verden og våre liv utfolde seg og muliggjøre den dypeste mulige kjærligheten. Sjelelig helse er å nyte verdens godhet og skjønnhet som en gave og dermed å elske giveren, Gud (46ff). Den autentiske kjærlighet som Augustin kaller *caritas* eller *charity*, er å finne glede i Gud for hans egen del og finne glede i seg selv og naboen, alt for Guds skyld. Det autentiske selvet finner lykken i Gud. Augustin skiller mellom å nyte og bruke verdens ting. Smith sier at ”what we enjoy for its own sake, as an end in itself, is loved” (336). For Augustin skal ikke verdens ting absorberes, men sees som tegn eller ikon på skaperens eksistens. Augustins undring rundt at han allerede kjenner gleden som han søker, fortolkes som at glede kan sees som symbolet på Gud. Det er sanne og falske kilder til glede, lykke, men siden all glede er symboler på den sanne gleden, Gud, så viser all glede veien mot Gud. Det en har i minnet, er gleden som en har erfart og minnes (MacDonald, 2008, 20ff). En parallell er studiens resultater om hvordan det hverdagslige livet bærer på livsglede og at de enkle gleder gir livsfylde. Augustins bekjennelser kalles av Miles for ”text of pleasure” (McCurry, 2010, 49). Augustin viser til at det å elske og takke for livet og verdens ting, kan åpne for mer kjærlighet og liv og forhindre bitterhet. Det en takker for bærer med seg et budskap om giveren og dermed om giverens godhet, som for Augustin er Gud (49).

Takknemlighet og lengselsøyeblikk som bærer på glede er sentrale i teorimodellen. Det hverdagslige livet peker mot noe mer, en dypere sannhet.

Teorimodellen viser til at det åndelige finner en vei og at det skjer en fordypning der mennesket blir mer seg selv. Resultatet utdyper kanskje den dypeste strengen i lengerselen som ånd og transcendens ved at evigheten kaller ved kjærlighetens bånd. Det viser seg i glimt der evigheten slår inn i øyeblikket og viser mot en hellig kjerne i mennesket selv.

I Kierkegaards *Hjertets renhed* utdypes spenningen mellom "double-mindedness" og "the unified self" (Pattison, 2005, 100f). Det enfoldige selvet i motsetning til det flerfoldige selvet befinner seg i "the act of selfchoice" og berører noe åndelig. Spørsmålet er hvilken kraft som gir enhet. Kraften i å forbinde seg med den andre, Den abstrakte annen ligger i å gi rom for ånd og kalle frem bevisstheten om ånd.

Avgjørelsen er utfordrende for mennesket. Både Augustin, Kierkegaard og empirien gir innsyn i avgjørelsens livsforvandlende kraft, idet det skjer en gjennomgang til troen. Spranget er mer enn den indre vendingen, og den krever tro. Vendingen innover i indre samtale og erkjennelse, å slippe til fortvilelsen, er bare et første skritt hos Augustin og hos Kierkegaard. Det indre er ikke det samme som sannheten, men det indre er kampplassen for sannheten, der jakten på sannheten kan lykkes eller mislykkes. Sannheten går fra det ytre til det indre, og fra det indre til det høyere, hos Augustin (Eriksen, 2000). Empirien viser troen som et sprang og troen som å bli imøtekommet av Den andre. Noe ved denne livsforvandlingen tilhører det mysteriøse. Teorimodellen bekrefter helsens tilblivelse i et vårdvitenskapelig perspektiv, som dynamisk, og en rørelse fra aktual til potensial, idet mennesket tar sine indre valg (Eriksson, 1990).

Augustin inntar dype hemmeligheter når han åpner opp for og bøyer seg i møte med Kilden. Smith (2001b, 338ff) spør hvordan mennesket kan komme tilbake til sitt autentiske selv, når han fortolker Augustins bevegelse fra det opprinnelige, til eksil og tilbakevendingen. Augustins tenkning representerer et fundamentalt paradigmeskifte, der han beveget seg bort fra den greske, platonske tenkningen om at mennesket selv har ressursene til å oppnå det guddommelige. Augustin er ikke immanent selvtilstrekkelig, men avhengig av skaperen og mennesker. Smith gjør et poeng av å vise hvor avhengig Augustin var av omgivelsene, idet han kom til tro, men at det var innslag av en guddommelig inngripen som endelig førte han til tro. I denne indre avgjørelsen reflekteres det over en selv, det reises spørsmål om opprinnelse og væren, og det å ennå ikke være. Så langt fulgte Augustin Platons indre vei, men Augustin manglet kraften i viljen til å komme til avgjørelse. Hans hjemkomst skjedde idet noe guddommelig fløt inn i hans hjerte (Smith, 2001b, 342ff).

Eriksen (2000, 173ff) dveler i sin Augustinbiografi om erindringens betydning i Augustins tenkning. For Augustin leder sannheten til en sannhet som er større enn ham selv. Den finner

noe mer enn den kan romme selv. Å erindre vil ikke si å trekke frem glemte ideer, men erindring er en evne til å finne tilbake til opphavet. ”Menneskeånden er selv det den leter etter. Gud er selvet som leter etter seg selv gjennom våre tanker” (185). Augustin sier ”Herre, du har vist min erindring den ære at du vil bo i den” (177).

Det menneskelige liv utfolder seg innenfor tanke og eksistens. Kierkegaard oppdager at det verken i tenkningen eller i selve eksistensen, bare kan føres kontinuerlige bevegelser. Både tanke og eksistens støter på grenser, der en ikke kommer til neste trinn uten ved et sprang. Kierkegaard viser til at den naturlige sansningen ikke ser den hemmelighedsfulde visdoms åbenbaring mens en ved hjelp av troen kan sanse det transcendent. Den naturlige og den åndelige persepsjonen vil samvirke, og den naturlige sansningen vil motsi sansningen av det umulige (Rocca, 2010, 209ff).

Det er to slags sprang hos Kierkegaard, det dialektiske og det patetiske. Men det er også et sprang fra det ene av disse forhold til det andre. Kierkegaards viktigste sprang er fra tanken til eksistensen. Her finner Kierkegaard forankringen for spranget i Aristoteles sin forståelse av forandring som en overgang fra mulighet til virkelighet, som er eksistensen (Malantschuk, 1993, 159ff).¹⁰²

I spranget blir mennesket avgjort for seg selv. Spranget er ikke å samle seg og ta sats for avgjørelse, men kan heller betegnes som noe som skjer med en, det kommer til uttrykk i at mennesket faller for så å reise seg opp (Grøn, 2010, 108). Angsten kjennetegner et tvetydighets øyeblikk, en situasjon som gjør mennesket svimmel og kan kalle mennesket frem. Mennesket står i angstens svimmelhet overfor egen mulighet. Angsten hører dermed sammen med spranget hos Kierkegaard (Pattison, 1997). Angst relaterer til frihet som bare er til stede som mulighet. Friheten mennesket relaterer til eksisterer egentlig ikke, men er som et fravær, intet, en mangel eller en avgrunn i en selv. Angsten kan derfor være den ytterste grensen mennesket når i seg selv. Det muliggjør en metamorfose. Pattison sier at ”to become as nothing is thus seen by Kierkegaard as an essential step on the way to religious rebirth” (1997, 104). Gjennom intet kan den sanne nye fødsel skje som vi er kalt til (101ff). Cappelørn (2008) peker på det kvalitative spranget som kan skje med mennesket, at det skjer i frihetens mulighet og ikke av nødvendighet. Angsten er denne frihetens svimmelhet, som oppstår idet ånden i mennesket vil sette syntesen, og friheten skuer ned i sin egen mulighet og griper

¹⁰² Spranget handler om troen. Spranget hos Kierkegaard knyttes til avgjørelse, et enten eller, den subjektive beslutning som tar kort tid. Det eksistensielle spranget, fra mulighet til virkelighet, tanken om Gud eller avgjørelsen mot troen, kan ikke utledes logisk. Man kan i et sprang velge, tillate, et bør, i henhold til Kierkegaard (Bertung, 2010, 19; 87).

endeligheten som holdepunkt. I denne svimmelheten segner friheten, men i samme øyeblikk er alt forandret. Friheten reiser seg igjen opp, og mennesket ser at det er skyldig. Mellom disse to øyeblikkene ligger spranget som ingen vitenskap har forklart eller kan forklare (16).

Cappelørn (2008) hevder at Kierkegaard taler for gjennomsiktighet, men tilbakeviser dets mulighet. Søken etter selvforståelse må ta form som en søken etter Gud hos Kierkegaard. Gjennomsiktigheten knytter altså sammen selvforholdet og gudsforholdet. Slik er gjennomsiktigheten både en fordring og en begrensning for selvet. Menneskets trosgrunn er ikke fast, men mennesket må hvert øyeblikk velge troen (88ff). Kierkegaard knytter selvets ugjennomsiktighet til tungsinn, men det henger sammen med noe enda dypere, nemlig arvesynden, og at intet menneske kan bli gjennomsiktig. En rest av tungsinn er det alltid igjen i et menneske. Arvesynden og det å ikke kunne gjøre seg selv gjennomsiktig er altså to sider av samme sak (13ff). Cappelørn (2008) fortolker derfor frem to former for forklarelse eller forvandling hos Kierkegaard; ”Dels en metamorfose af sig selv i kraft af sig selv, dels en metamorfose af selvet i kraft af Gud”(13). Det positive er at åndens bevegelse kan skje. Straks åndens bevegelse har skjedd er tungsinnet vesentlig hevet. Studiens resultater kan vise til forvandling og fornyelse av livet, både i kraft av seg selv og ved det mysteriøse innslaget som setter varige spor.

Petkanič (2012) hevder at et av de mest fremtredende forhold i Kierkegaards forfatterskap er lidenskap. Lidenskap er tegnet på at mennesket lever autentisk. Lidenskap berettiger menneskets liv. Lidenskap og lengsel kan være noe av det samme. Petkanič definerer lidenskap på denne måten. ”The word ‘passion’ in a present usage refers to a strong emotion, affect, inclination or desire.” Petkanič ser en forbindelse mellom lidenskap og vilje hos Kierkegaard, som kan gi grunnlag for å se lengsel og vilje sammen. ”As evidenced by many Kierkegaard’s works, the passion together with will, are for him two main moving factors of human existence. Notion of will is also the basic for Kierkegaard’s significant conception of choice, since choice is an act of will [...] the choice in its true sense is unrealizable without passion.” Petkanič påpeker videre at Kierkegaard tenker at mennesket ikke kan skille mellom godt og ondt uten lidenskap. Gjennom lidenskap gripes sannheten som subjektiv sannhet. Jo mer personlig engasjert mennesket er, jo mer blir mennesket et subjekt i forhold til sannheten.

Pattison (2005) utlegger troens sprang som det Kierkegaard forbinder med transparens i Enten Eller. “The chief difference, on which everything turns, is this, that the ethical individual is transparent to himself and does not live in ins Blaue hinein, as the aesthetic individual does [...] He who lives ethically has seen himself, knows himself, permeates the whole of his concrete situation with consciousness, allowing no indefinite thoughts to flutter around in

him, no tempting possibilities to distract him with their conjuring tricks” (97) ”In faith we come to ourselves and become ’transparent’ to ourself” (96). Videre fortolkes Kierkegaard slik: “In transparency we become open to ourselves and to God. It is a ‘repetition’ in which the content of the finite life is not abolished but grasped in its true spiritual significance. It is the key to living ethically.” (97) Rosengren (2009) knytter menneskets lengsel til hjertets fornuft, som er troen. Det er med hjertet som det er med troen at mennesket oppfatter sin lengsel (145). Tro uttrykker menneskets grunnleggende lengsel til å bli elsket og konkretiseres i menneskets gudsrelasjon, uavhengig av hvordan den enkelte definerer Gud eller tro (Eriksson, 1987a, 38). Videre kan mennesket i sin lengsel oppleve seg selv som ånd i den forstand at mennesket har en verdi, et potensial og en utstrekning knyttet til det universelle selvet. I troen oppfylles lengselen i en dyp ”communion”, ”relationship with deity” og gjennom lengselens henvendelse, bønner, går lengselen ytterligere mot forening med et Du. Denne relasjonen er ontologisk i sin natur (Råholm m.fl., 2002, 11f; Eriksson 2007, 11; Eriksson, 2009a, 6). Lengsel og tro har glidende overganger.¹⁰³ Söderquist (2007, 299) peker på troen som ”final existential objective” for Kierkegaard. ”Men Mennesket kan først blive et selv eller ånd, når det er gått ind i en ny syntese, som bringer menneske i berøring med det guddommelige” (1849a, forklarende noter s. 124).

Teorimodellen viser at mennesket lengter etter å forenes med kjærlighetens kilde, den større, uendelige, uforanderlige og evige kilde, livet, den andre, den Andre gud eller Gud. Mennesket lengter etter det hellige som fullkomment kan tilfredsstillende menneskets innerste og gi den dypeste form for helse. Lengsel etter hellighet er lengsel etter at kilden skal åpnes og livet frisettes til å leve i hvert øyeblikk, som er det evige øyeblikket.¹⁰⁴

10.4 Avsluttende refleksjon

Studien viser hva lengsel er som en kraft i lidelse og en kraft til helse. Det gis innsyn i lengselens dynamiske kraft knyttet til menneskets fornemmelse av sitt ethos i sin lengsel. Mennesket fornemmer hvem det virkelig er når det lytter innover til erindringen, og den indre

¹⁰³ Söderquist (2007, 299) peker på troen som ”final existential objective” for Kierkegaard. ”Men Mennesket kan først blive et selv eller ånd, når det er gått ind i en ny syntese, som bringer menneske i berøring med det guddommelige” (1849a, forklarende noter s. 124).

¹⁰⁴ Engedal stiller spørsmål til menneskets stadige søken mot kildene. Han undrer seg over hva meningen med den menneskelige lengsel er: ”Hvorfor er livet så gåtefullt og sammensatt? Hvorfor bærer vi drømmen om det fullkomne i oss? Og hvorfor går livet så fort i stykker når vi gir oss hen til drømmen for å virkeliggjøre den i livet?” (2009, 319). Engedal oppsummerer: Lengselen går mot: Det grenseløse gode. Det utsigelige vakre. Det fullkomne levende. Det som overskrider forgiengeligheit og død (Engedal, 2009, 320).

kilden. Lengsel er knyttet til både ånd og sjel. Lengsel er følelsen innover i en selv, ved hvilken vi kan fornemme hvem vi dypest sett er, og stadig romme mer av vår unikheter. Videre er lengsel knyttet til kraften i helsen ved det hellige i menneskets hjerte eller i menneskets indre kjærlighetens kilde, som det er bevegelse i. Helligheten i kjærligheten er den tiltrekningskraft det sanne skjønne og gode har. Fremfor alt er det hellige det skjønne som er selve kraften. Det skjønne er knyttet til glede og lykke. Nuet, øyeblikket er stedet der lengsel utfolder seg. Lengsel kan ikke lagres eller oppmagasineres, men må gripes i øyeblikket. Der og da har den stor verdi. I lengsel knytter mennesket seg til det mest verdifulle og sanne der øyeblikket i det hverdagslige liv får en egen glans.

Menneskets livskamp føres i fortvilelse, i det ontologiske rom, i en spenningsfull tilstand som enten isolerer mennesket eller utvider livsrommet. Veien til helse går gjennom den indre samtalen, der spørsmål og svar utfolder seg i sårbarhetens landskap. Lengsel åpner også for kraften til helse gjennom at mennesket forbinder seg med det større perspektivet i øyeblikket og takknemligheten. I lengsel finnes hvile, forankring, søken, grenseoverskridelse og forbindelse. Lengsel tilhører det ordløse fundamentet, og der vil lengselen alltid forbli. På et indre uttalt plan strever mennesket med sin lengsel. Mennesket fører en kamp med seg selv, med å komme til en indre vending der en kan makte å være i sannhetens sårbare landskap. Dette skjer i den indre samtalen der minner, tilbakeblikk og erkjennelse finner sted. Her i ligger muligheter for å gjøre den uutholdelige lidelsen håndterbar. I denne indre vendingen kommer også mennesket nærmere sitt eget liv, kjenner glede og lykke i øyeblikket, fordi en livskraft frigis og utfolder seg i livet. Det er her helsen utfolder seg i stadig tilblivelse.

I sin lengsel bryter mennesket også nytt indre land, for større livsfylde og kraft til å leve sitt liv. Lengsel synes å peke mot noe mer. Den har stor verdi i seg selv og gir dybde og substans til livet. Mennesket kan overskride nuet og forbinde seg med et du, Du eller naturen idet lengselen utfolder seg.

Studiens resultater viser bevegelsene og kreftene mennesket står i i sin lengsel i møte med lidelse. Spørsmålet er hvordan mennesket kan tillate en sårbarhet uten å lene seg på et større perspektiv, kjærlighetens grunnlag. Studien avdekker ikke fundamentet for lengsel, men peker bare videre på dette.

Lengsel og helse knyttes sammen i denne studien. Lengsel kan være både omdreiningspunkt og retningen i helsen tilblivelse mot enheten ånd, sjel og legeme. Den virksomme kraften i lengsel kan knyttes til helligheten som det sanne, skjønne og gode, som primærsubstansen i kjærlighetens kilde, i menneskets indre ethos. Her har helsen sitt mysteriøse potensial. Dette

kan lengselen forløse mer av når den utfolder seg i kjærligheten og lidelsen. Kilden til helse ligger i menneskets indre kilde. Kraften fra kilden ytrer seg og fornemmes i lengselen, men lengselen selv har forbindelse bakover mot evighet og uendelighet. Det er som om lengsel er forbundet med kraften som frigis, og uten lengsel kan ikke kraften flyte fritt til livet. Kraftens bevegelse mot enheten er det større perspektivet, at mennesket erkjenner seg som ånd og at mennesket åpner seg opp mot det uutgrunnelige, uhåndterbare og grensesprengende. Endelig kan mennesket forbinde seg med det universelle i lengsel.

Lengsel tenkes ikke å være et grunnforhold mennesket i utgangspunktet skal arbeide med og gjøre eksplisitt. Selv om helse og lengsel tydelig har forbindelse, vil ikke en instrumentell tenkning rundt lengsel være fruktbar. Mennesket bor i lengselen, fører samtaler i lengselen og transcenderer og forbinder seg i lengselen. Lengsel bør tenkes sammen med det grunnlaget som ligger i livet og som har betydning for liv. Den skal vernes og fornemmes, men ikke manipuleres. Idet en vil forsøke å gripe lengselen, mistes den av syne.

Lengsel er betydningsfullt for helse fordi den definerer mennesket i mulighetens lys. Lengselen søker det som gjør at livet leves fullt ut. Det er lengselen mot det større og grensesprengende perspektivet, mot det sanneste, det mest virkelige, det mest holdbare, evigvarende, det som er større enn alt, det uendelige. Samtidig med at mennesket strekker seg utover i lengsel, bærer lengsel selv på noen svar og på sannhet. Den synes svak, men kan på grunn av denne dobbelheten mellom væren og søken, være verdifull. Menneskets fundamentale lengsel etter mening med eget liv knytter mennesket til lengselen, der mennesket lever mellom livet og dødens grense. Slik forbindes mennesket til det mulige for oppfyllelse i sin lengsel. Forbindelsen mennesket har til livet bærer på et kraftpotensial, en beredskap til å gjøre kjærlighetens kilde evident i øyeblikket. Dette kraftpotensialet av sannhet og livsfylde kan utgjøre menneskets dypeste meningsgrunn.

Det er et spørsmål om mennesket trenger fortvilelsen, i hvilken grad og om det er en vei utenom den. I angsten ser en noe av at mennesket kan kretse rundt i sin egen fortvilelse uten utsikt til noe bedre. Fortvilelsen kan gå i ring, men den kan også være starten på en reorientering og vei ut av lidelsen. Når mennesket er isolert, går veien gjennom erindring og erkjennelse, sårbarhet og smerte. Fortvilelsen er ikke noe mål i seg selv, men kan gi muligheter for å åpne opp. Lidelsen er et grunnvilkår ved det å være menneske. Den kan synes uungåelig. Spørsmålet er hvordan mennesket kan komme igjennom lidelsen og reise seg midt i smerten. Lengselen kan være noe av det som fører mennesket videre ut til livet. Når mennesket rammes av sykdom og lidelse, synes det å være viktig å komme i berøring med lengselens stille røst. Det kan ligge et potensial for helse i lengselen, fordi lengselen åpner opp

for å være i berøring med sitt dype jeg. Det vil si at mennesket berøres av sin egen kjerne, sin hellighet og verdighet. Det er som om lengselen bevirker frihet og oppdrift. En tydelighet på et indre plan kan forankre, fornye og forvandle livet til den enkelte. I lengselen ligger det et indre tydningsarbeid som ofte pågår på et ubevisst plan. Lengsel tilhører en dyp kraft som er skjult, men sterk. I denne studien synes det som at lengselens største betydning kan være å flytte makten som sykdom og lidelse har fått, fra lidelsen til livskraftene i en selv.

Slik synes det som at når lengsel hos det lidende mennesket gis retning mot kjærlighetens kilde, frigjøres det en kraft som gir mennesket bedre mulighet til å håndtere lidelsen. Derved kan en si at lengsel blir en kraft til helse for det lidende mennesket. Kraften kan ligge i at mennesket i sin lengsel har en kilde til å finne legedom, gjennom å delta i sitt eget drama i helse og lidelse. Når mennesket har fornemmelse til den det dypest sett er, sitt ethos, kan lidelsen gis mindre makt og en ny livskraft til å leve fremtidsrettet i øyeblikket forløses.

SUMMARY

Longing – a dynamic power in the becoming of health

Background and goal of the study

The purpose of this study is to develop knowledge of longing in a caring science perspective. The study contributes to understand the universality of longing. It is desirable to develop substance of longing, the deeper meaning structures and contexts. Furthermore, it is of critical importance to gain a deeper understanding of the relevance of longing in health and suffering. A universal theory model of longing can provide insight into critical pathways to health for suffering people and can help increasing health professionals' readiness to face the patient's existential struggle in the everyday care relationships.

Theoretical perspective

The design of the study is exploratory and hermeneutic. Gadamer's ontological hermeneutics is chosen as a guide for processes of interpretation. Encounters between the text and researcher applies in a hermeneutical approach, and creates an infinite movement between parts and the whole, that through the fusion of horizons, acquire new insights regarding the research object; Longing, as being, including exceeding the particularity in life, towards what is hidden, beyond the basic of existence, searching for life as deeper existence. That is where the hermeneutic can act as a guide towards deeper insight into the ontological understanding of life.

The study is performed within a caring science perspective. There has been ongoing general research that has generated knowledge about longing in the unit of caring science at Åbo Akademi University. Caring science has, as a human science discipline, developed basic research regarding human beings' inner world, as an object of knowledge for investigations and scientific work. The research object of the caring research area touches the vulnerable human who lives his life between health and suffering. Longing is touching the various aspects in the field of caring ontology. Where longing unfolds human is a continuous movement and is creating and changing. Longing is present in many facets and suffering of the particular life (Eriksson, 1994). Longing is a significant aspect of caring science, as it appears to have a crucial role in deeper human health processes. Health requires movement and the movement direction might be determined by the desires and needs. The becoming of

health may seem to only unfold between longing and suffering. Because longing enables the creation of health and holiness, it is precious to human being. Health and suffering fit together ontologically, it is only in the combination between these positions that healing health movement can go towards creation (Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2011). The longing is rooted in the primary substance of Caritas. Such longing is linked, in this basic research, to the ethos, to human's inner source of love from which inscrutable depths exists and contains the real reality. Where the human lives unfolds, there is something that is universal, which is the essence of being.

This research work is guided in the basic research of systematic caring science and follows two pathways: love as the meaning horizon and the unit, suggesting infinity and eternity.

Other research in caring and nursing science provides an indication that research for desire is unexplored and virtually absent in the area of scientific studies. It highlights the need for more research in this field. There are traces of longing in the research, but such research lacks foundation and systematic approaches. Development of ontological understanding of the importance of longing in health processes is required due to lack of an ontological and existential theoretical foundation of longing

The studies show some of the unpredictable nature of longing and desire, linked to the existential and ontological basis in human, the heart's voice, to be, spirituality and transcendence, to feel at home, health and suffering, loss, loneliness, vulnerability, and hope. Studies indicate that desire is the most essential phenomena for life and health in a deeper sense. Research also shows yearning as significant in most particular health situations such as through mechanical ventilation, in processes such as long-term sick leave, life-threatening illnesses and chronic disorders. In some of these studies, it appears that longing permits a unique access to oneself; it is the deeper existence and its ontological basic. Also interesting is that access to longing promotes health in the physical sense.

Research shows that human can become locked in suffering, and further that longing may be important in transforming unbearable suffering to suffering that can be managed. This can occur if patients are helped by the fact that their authentic desires are awakening. It is this movement between health and suffering for which longing seems to be essential for health promotion processes.

The research questions of the study

What is the nature of longing in a caring science perspective?

What is the substance of longing as found in some texts by Augustine?

What is the substance of longing as found in some texts by Kierkegaard?

What is the substance of longing in people who have experienced suffering?

The research questions of the study are answered through the hermeneutic reading of three sets of data:

- Texts of Kierkegaard: *Works of Loves* (first part), *Sickness into Death* (first part), *The Purity of Heart* (1847a; 1849b; 1847b)
- Texts of Augustine: *Confessions* (400a; 400b)
- Interviews with 9 women who have been afflicted by cancer

Research material

The theory model is developed based upon theoretical and empirical studies.

The first material is the interpretation of Augustine's *Confessions*. Augustine correlates with the tradition of church fathers and mystics. He is called the Church Father of 'longing for God' and longing is obvious in his lyrics. Evaluating the text provides insight into a person's fundamental struggle with deep issues related to the being and heart's desires. Universal longing as ontologically basic to the human being can, with confidence, be interpreted from his texts.

Two essential features of God's desire emerge from the interpretation: the longing for love and the search for truth. The findings from this study can be the first to find desire as a force against change. It continues longing in a direction from the sensuous and particular experience of life towards a deeper truth and reality in life and being. Longing is 'being' by the sources as part of the infinite source. The longing is moving in many layers and in a contradictory landscape. Only when the true love, God's love, is given space in the soul, human being, in the fullest meaning, feels blessed and filled with joy and happiness.

Fulfillment of the longing for love and truth occurs when the love of desire, basic desires and truth, the source that can meet the love of desire, happen at the same time. The fulfillment of desire appears as glimpses of recognition of the joy and happiness that follow.

The second material is a hermeneutic reading of certain texts by Kierkegaard from which one can understand desire from his entire philosophy. Reviewing the texts revealed various relationships between longing and love, longing and self-understanding, longing and polarities of ontological diversity, and at last longing and faith transformation.

Each theme describes the various relationships that allow for understanding of desire as a fundamental force in the human self and existence. Aspiration can be linked to life tension between the particular and the eternal, in despair. One perspective is on how a person's longing comes to transformation while connecting with 'absolute Power who has created man'. Longing appears to be given a direction in human's inner conversion, providing a transparent restfulness of self-understanding and self-creation, because the greater foundation of life is given access.

According to Kierkegaard, desire is originated in the source of love. Yearning is related to the inner source of love, meaning that there is substance in the longing and not only in objects of longing. There is an attraction in longing as a power behind the deeper existence of life. Longing seems anchored both in love and despair. There is an underlying, deeper meaning, the timeless love. This may seem to be a boundary that always is in motion, as inner longing of people. Love is the bond that connects the particular and the eternal. This tension between the particular and the eternal can be described as the threefold ontological condition that forms the space in which the life-changing power of action may seem to occur. Self-becoming occurs in the tension between 'the three little words' temporality, necessity and finites and 'the big three words': eternity, infinity and opportunity. Human becomes a self by acknowledging the despair and experiencing the reality of vital life-changing power.

Man's on-going inner dialogue with himself creates a possibility into which human can put more existential roots in love and courage, to allow more inner transparency. The human who puts 'root' in love, can dare to be transparent with his life. Allowing transparency to emerge is to dare to let a deeper life emerge. The more people venture into putting lives in love, the more it can be transparent with their lives. Love liberates transparency, which in turn releases to set roots in love. Because the transparent authenticity leads to increased vulnerability, it may be unable for human to feel his longing and therefore risk enclosing himself.

Life changes and experiences occurs within inner struggle, as the self is increasingly recognizing itself as spirit. Longing provides direction to the faith or putting human's life with addiction to something larger than oneself, 'the power' of ordering human's existence. Giving eternal beneficial to eternal existence can be associated with happenings in experiencing moments of longing, seizing something of the eternal. In the moments of experiencing longing, the eternal reality is possible to be reached.

To continue to become as a self, human needs a movement towards increasingly making space for human as spirit, transcendence, or existence. There is a deeper understanding that can release the potential inward, named by Kierkegaard as 'inhabit man's house completely'. Kierkegaard's texts point to the passionate longing for a connection in faith with a You. Human is challenged by a spiritual dimension where longing is a ground-breaking power in exceeding the faith.

The third material is empirical. Through research interviews with women in a cancer context, clinical pictures of longing and being are interpreted from their life experiences.

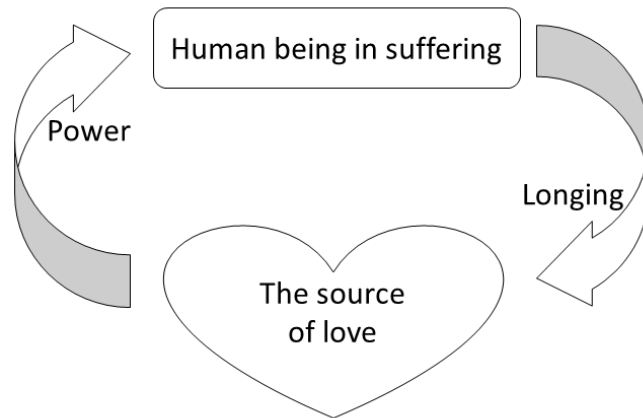
The interpretation of research conversations are presented through four perspectives that reflect different aspects of the existential struggle. The first perspective is that they are existentially shaken. Longing is correlated to power and struggle for life. Longing seems to be a founded spirit of life, a basic force and a force that rises. It appears that the desire cooperates with the desire for life and the power from which they get from a place within. The second perspective that is made visible is that there is a time to recognize that they have changed. They experience loss of ground and feel sorrow for losing their prior everyday life. This makes them feel overwhelmed. Longing seem to go back to life as it was before. In the third perspective, the women come forth and receive newness in their own lives, a new ground emerges under their feet. A deeper understanding of one's own point of view emerges, and this forms the further desire. Life longings are directed toward a deeper everyday life, the deepening of relational life is essential for life fullness, longings are fulfilled and it provides an appreciation and a new joy of life. Elements of transcendence are also found in the material, where God is a unique source of everyday life and make livfe safe. In brief moments of longing, human is one with something overwhelming profound. Eternal longing seems to be a framing of life, not a definite longing.

Through a deeper level of interpretation, some aspects of longing emerge. The material shows that longing is associated with a deeper foundation in life and shape in the suffering in life and powerful life vitality. Furthermore, the longing touches a divine presence, the awakening of the forces of creation and extends to eternity and infinity. Longing desire can, at all, be seen as holiness and a mystery.

Results

The theory model of longing is derived from all three materials. Together they have made a deeper understanding than just interpretation of the individual materials could have done. Through abduction, the theory model has provided new and deeper dimensions of longing.

On a superior level, longing unfolds as a power in two perspectives; suffering and love. Dynamic forces have direction from the human suffering in the foundation and a release of the power given back to transform, deepen and reconcile life and suffering. In suffering, the longing can be clarified. These movements are keys to understand the suffering in relation to the source of love.

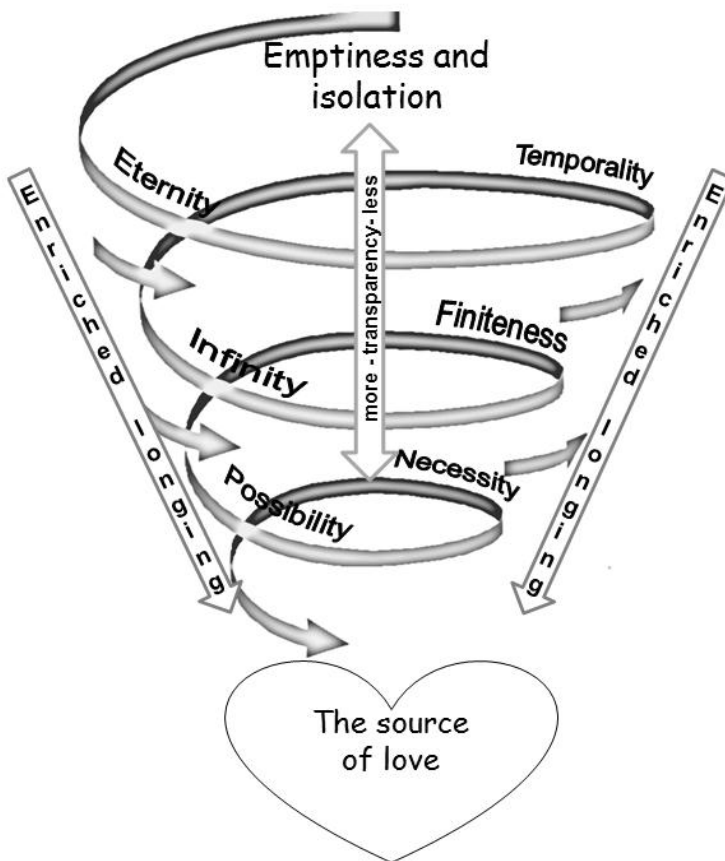

Figur 7: Theoretical model of longing

The second element of the theory model is the inner conversation, touching of the deepest ontological questions human can afford, as an inner journey through seeing the truth in a deeper sense. The model assumes a continuous relationship between human and the source of love. In human's inner, the source of love is an attraction. The dynamics of desire are simultaneously related to the relationship between longing to love and suffering. Kierkegaard is central to this love relationship, a bond with human's inner source of love. This bond is in a sense the search for a relationship of love. Augustine complements the image of the source of love to elaborate on the sacred in the source. The bond is like a paradise longing in Augustine's thoughts. Human remembers something and has a poor memory of something good in days of yore. The memory knows on a subconscious level where the longing allowed is facilitated. Love is the relationship that happens in human longing and amplifies closer to

its own desire. Bonds of love are stronger when human lays down his life transparent in ‘the power’ of ordering human’s existence. That is, while longing generates a moving force in human life, a bound of love attract oneself.

The relationship human opens in his desire, is mostly a sense of the sacred. Human knows its destiny appears like a holy longing. In Augustine, there seems to be longing for the holy to be a thirst and hunger for the unchanging, the eternal, timeless greatness and beauty, the truest and most real in life.

Figur 8: The transparency creates dynamics between emptiness and the source of love

People also tend to become more withdrawn and isolated. When the suffering becomes unmanageable, to relate to despair in an open way seems to be impossible. Then it may be a blockage that cuts off the human’s connection to the inner source. Emptiness is like a lid over

the life I really need, but it seems so difficult to get a hold of emptiness when people do not know life's pulse, the heartbeat of life.

Acknowledgement of emptiness and loss can lead to breaking down the blockage that the emptiness created. This opens the despair of a painful realization that can be produced through suffering and be like a dawning, which allows the whisper of longing in turn to sound. It is achieving a transparency that creates openings so that the longing for release of life are allowed to unfold.

In this awakening there is released the power and heartiness from the source of love and enhances the process towards greater transparency and thus stronger desire and more vitality. Augustine describes this as the love that is released and makes an inner urge to praise. It is power and a fullness of life unfolds. It is holiness that for Augustine is named as taste, feel and smell of something more, in relation to what is most real.

Reflection

A hermeneutics approach emphasizes that a perspective is behind all interpretation. Gadamer (2007) therefore challenges the researcher to be explicit about presupposition, so that they do not end up in relativizing all truth. Reflection is necessary to reveal the extent to which the study results are innovative and open to new understanding, or whether they emerge from the researcher's predetermined perspective.

In this study, it is challenging to clarify the researcher's own pre-understanding phase, as desire is partially hidden and implicit in people's lives. The longing is linked to the tradition of the sources that are selected. The researcher, like Gadamer, thinks about traditions as living in the tradition of Augustine and Kierkegaard. Effective history, as the cultural baggage that the researcher meets with the text means that the distance between the past where the work was written and the present have an impact on our understanding of the work. Gadamer argues that the researcher is limited in providing a completely free interpretation as the distance to ask questions of the work and leave some questions become more relevant than others.

Fundamentally based, there has been a matter of living with the research object permitting access to the phenomena of longing and creating a deeper understanding. It is important to obtain the understanding level of the terms as a preferably universal understanding, where understanding is not projected on the text but the text speaks to the interpreter in a hermeneutic productivity.

Theory building is a central value in research. Where research has managed to add and create new meaning and highlight the universal in the results, a successful theory is developed to provide grants. The next step is to add the new knowledge to the existing theoretical landscape. The theory model shows that longing in this study is associated with the core concepts in caring science, human ethos, love and caritas, suffering and health. The results offer a basic understanding of desire, or longing, as getting in touch with the inner source of love and the deepest holiness in the source of love, longing connected to health and becoming, and longing as connecting to the inner ground of spirit and transcendence.

REFERANSER

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. 2007. *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur. Lund
- Ambjörnsson, R. 1997. *Människors undran. Europas idehistoria antiken*. Natur och kultur. Stockholm
- Arendt, H. 1996. *Love and Saint Augustine*. The University of Chicago Press, Chicago
- Arendt, H. 2010. *Eksistens og religion. Tænkning mellem tradition og modernitet*. Forlaget Klim, Århus
- Arman, M. 2003. *Lidande och existens i patientens värld*. Doctoravhandling. Åbo akademis förlag, Vasa
- Arman, M., Hammarquist, A. S. & Rehnsfeldt, A. 2010. Burnout as an existential deficiency – lived experiences of burnout sufferers. *Scandinavian Journal of Caring Science*. **25**, 294–302
- Arman, M. & Rehnsfeldt, A. 2002. Living with breast cancer – a challenge to expansive and creative forces. *European Journal of Cancer Care*. **11**, 290–296
- Arman, M. & Rehnsfeldt, A. 2003. The Hidden Suffering Among Breast Cancer Patients: A Qualitative Metasynthesis. *Qualitative Health Research*. 13 (4), 510–527
- Arthos J. 2009. *The inner word in Gadamer's hermeneutics*. University of Notre Dame Press
- Augustin, 400a. *Bekjennelser*. Bokmåloversettelse av Oddmund Hjelde. H Aschehoug & co. 1961, Oslo
- Augustin, 400b. *Confessiones*. Nynorskoversettelse av Farestveit & Slaattelid. Samlaget, 2009, Oslo
- Austgaard, K. I. 2008. What characterizes nursing care? A hermeneutical philosophical inquiry. *Scandinavian Journal of Caring Science*. **22**, 314–319
- Austgaard, K. I. 2012a. Doing it the Gadamerian way – using philosophical hermeneutics as a methodological approach in nursing science. *Scandinavian Journal of Caring Science*. Accepted March 2012
- Austgaard, K. I. 2012b. Hvorfor trenger vi humanistisk kunnskap i sykepleien? *Vård i Norden*. **105** (32), 9–12
- Bergbom, I. 2012. Konsensusbegrepp som epistemologiska begrepp. I: Gustin, L. W. & Bergbom, I. (red.) *Vårdvetenskapliga begrepp i teori och praktik*. Studentlitteratur. 47–63
- Bertung, B. 2010, *Kierkegaardbegreper*. Ordbok for Kierkegaards-læsere. Forlag1.dk
- Bibelen*. 1985. Det norske Bibelselskapet, Oslo
- Binding, L, L. & Tapp, M. D. 2008. Human understanding in dialogue: Gadamer's recovery of genuine. *Nursing Philosophy*, **9**, 121–130
- Birkelund, R. red 2002. *Eksistens og livsfilosofi*. Gyldendal, København
- Black, H. K. 2006. The Sacred Self: Suffering Narratives in Old Ages. *Omega*. **53** (1–2), 69–85

- Bondevik, M. 1988. *Ensomhetsopplevelse. En fenomenologisk begrepsanalyse*. Alma mater forlag AS
- Bruce, A., Schreiber, R., Petrovskaya, O. & Boston, P. 2011. Longing for ground in a ground (less) world: a qualitative inquiry of existential suffering. *BMC Nursing* **10** (2). 1–9
- Buber, M. 1993. *Människans väg enligt den chassidiska läran*. Dualis, Ludvika
- Calcagno, A. 2009. The desire for and pleasure of evil: The Augustinian limitations of Arendtian mind. *The Heythrop Journal*. **XLVIII**, 1–12
- Cappelørn, N. J. 2007. Longing for Reconciliation with God. A Fundamental Theme in ‘Friday Communion Discourses’. Fourth Part of Christian Discourses”, Red.Söderquist, K.B.: *Kierkegaard Studies*. Yearbook 2007, Berlin/New York: de Gruyter. 318–336
- Cappelørn, N. J. 2008. Spleen Essentially Canceled – yet a Little Spleen Retained. Translated by K. B. Söderquist. In: Mooney, E.E.: *Ethics, Love and Faith in Kierkegaard*. Indiana University Press. 129–146
- Cappelørn, N. J. 2010. Efterskrift, I: Søren Kierkegaard: *Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen*, med monotypier af Maja Lisa Engelhardt, København: Kristelig dagblads Forlag. 61–107
- Christiansen, L. 2003. *Metafysikkens historie*. Museum Tusulanums Forlag. 2. utgave. København
- Collin, F. & Kjøppe, S. 2001. *Humanistisk Videnskabsteori*. DR. Multimediale.
- Cruysberghs, P. 2010. Transparency to Oneself and to God. I: Garff, J., Rocca, E. & Søltoft, P. (red). *At være sig selv nærværende*. Festskrift til Niels Jørgen Cappelørn. Kristeligt Dagblads Forlag. 127–141
- Cöster, H. 2009. *Livsmodets språk. Förkunnelse och sakrament i en luthersk teologi*. Arcus
- Dahlberg, K., Dahlberg, H. & Nyström, M. 2008. *Reflective Lifeworld Research*. Studentlitteratur
- Dalgaard, K. M. 2007. *At leve med uheldelig sygdom*. Forskningsenhed for klinisk sygepleje. Aalborg Sygehus. Århus Universitetshospital
- Dalton, D. M. 2009. *Longing for the other. Levinas and Metaphysical Desire*. Duquesne University Press. Pittsburgh, Pennsylvania
- Debesay, J., Nåden, D. & Slettebø, Å. 2008. How do we Close the hermeneutic Circle? A Gadamerian Approach to justification in interpretation in qualitative studies. *Nursing Inquiry*; **15** (1), 57–66
- Delmar, C. 2006. The phenomenology of life phenomena- in a nursing context. *Nursing Philosophy*, **7**, 235–246
- Eliade, M. 1968. *Heligt och profant*. Verbum, Stockholm
- Engedal, L. G. 2009. Drømmen om det fullkomne. *Tidsskrift for Sjelesorg*. **4**, 314–326
- Eriksen, T. B. 2000. *Augustin. Det urolige hjertet*. Universitetsforlaget, Oslo
- Eriksson, K. 1987a. *Pausen*. En beskrivning av vårdvetenskapens kunskapsobjekt. Almqvist & Wiksell, Stockholm
- Eriksson, K. 1987b. *Vårdandets idè*. Almqvists & Wiksells förlag AB, Stockholm

- Eriksson, K. 1988. *Vårdvetenskap som disiplin, forsknings- och tillämpningsområde*. Vårdforskningar 1/1988. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo akademi, Vasa
- Eriksson, K. 1990. *Pro caritate. En lägesbestämning av caritativ vård*. Vårdforskningsrapport 2/1990. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa
- Eriksson, K. 1992. *Broar. –introduktion til vårdvetenskaplig metod*. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.
- Eriksson, K. 1994. *Den lidande människan*. Liber Utbildning
- Eriksson, K. 1997a. Caring, spirituality and suffering. I: Simone Roach, M. (ed): *Caring from the Heart, The Convergence of Caring and Spirituality*. Paulist press, New York. 68–84
- Eriksson, K. 1997b. Perustutkimus ja käsiteanalyysi” i paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, k. *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. (Svensk översettelse)50–75
- Eriksson, K. 1998. Hälsans tragedi. *Finsk tidsskrift*, **10**, 590–599
- Eriksson, K. 2000. Hälsans idé. Almqvist & Wiksell
- Eriksson, K. 2001. *Vårdvetenskapen som akademisk disiplin*. Vårdforskning. Åbo akademi, Vasa
- Eriksson, K. 2003. Ethos. I: Eriksson, K. & Lindström, U. Å. (red.) 2003. *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa, 21–33
- Eriksson, K. 2005. *Vårdvetenskapens ethos och etikk*. Manuskript. Institutionen för vårdvetenskapen, Åbo akademi, Vasa
- Eriksson, K. 2006. Theory of Caritative Caring. In: Tomey A.M. & Alligood M.R. *Nursing Theorists and Their Work*. Mosby, St. Louis, Missouri, 191–223
- Eriksson, K. 2007. Becoming Trough Suffering – The Path to Health and Holiness. *International Journal for Human Caring*, **11** (2), 8–16
- Eriksson, K. 2009a. *Se Människan*.
http://www.sigtnastiftelsen.se/filer/K_Eriksson_Se_manniskan.pdf
- Eriksson, K. 2009b. Evidens – det sanna, det sköna, det goda och det eviga. I: Martinsen, K & Eriksson, K.: *Se og innse*. Akribe forlag. 35–80
- Eriksson, K. 2010a. Becoming through Suffering – the Path to Health and Holiness. I: Laurinkari, J. (ed.) *Health, Wellness and Social Policy*.Europäischer Horcschulverlag, Bremen. 31–53
- Eriksson, K. 2010b. Evidence: To See or Not to See. *Nursing Science Quarterly*, **23** (4), 275–279.
- Eriksson, K. 2012. Att identifiera och bestämma begrepp inom vårdvetenskap som disciplin. I: Gustin, L.W. & Bergbom, I. *Vårdvetenskapliga begrepp i teori och praktik*. Studentlitteratur. 31–46
- Eriksson, K., Bondas, T., Kasèn, A., Lindström, U. Å., Lindholm, L. & Matilainen. D., 2002. Det vårdvetenskapliga forskningstraditionen vid Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi. *Hoitotiede*. **14** (6). 307–315
- Eriksson, K. & Lindström, U. Å. 1997. Abduction – a way to deeper understanding of the world of caring. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, **11** (4). 195–198

- Eriksson, K. & Lindström, U. Å. 1999. En vetenskapsteori för vårdvetenskapen. *Hoitotiede*, **11** (6). 358–364
- Eriksson, K. & Lindström, U. 2000. Siktet, Sökandet, Slutandet – om den vårdvetenskapliga kunskapen. I: Eriksson, K. & Lindström, U., red. *Gryning, en vårdvetenskaplig antologi*. Åbo Akademi, Institutionen för vårdvetenskap, Vasa.5–18
- Eriksson, K. & Lindström, U. Å. 2003. Klinisk vårdvetenskap. I: Eriksson, K. & Lindström, U. Å. (red.) 2003. *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa, 3–20
- Eriksson, K., Lindström, U., Kasén, A., Lindholm, L. & Matilainen, D. 2006. Ethos anger siktet för vårdvetenskap vid Åbo Akademi, *Hoitotiede*, (18) 6, 296–298
- Eriksson, K. & Lindström, U. 2007. Vårdvetenskapens vetenskapsteori på hermeneutisk grund – några grunddrag. I: Eriksen, K et.al. (red) *Gryning III*. 5–22
- Eriksson, K. & Lindström, U. 2009. Vårdvetenskap som Caring Science. *Pro terveys*. **4**
- Eriksson, K., Lindström, U., Nyström, L & Wärnå-Furu, C. 2011. Forskningsprogrammet i vårdvetenskap vid Åbo Akademi. *Hoitotiede*, **23** (4). 314–318
- Eriksson, K. & Martinsen, K. 2012. The hidden and forgotten evidence. *Scandinavian Journal of Caring Science*. 625–626
- Eriksson, K., Matilainen, D., Lindström, U. Å., Kasén, A. & Lindholm, L. 2004. Det vårdvetenskapliga forskningsprogrammet vid Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi. *Hoitotiede*.**16** (6). 282–286
- Fleming, V., Gaidys, U. & Robb, Y. 2003. Hermeneutic research in nursing: developing a Gadamerian-based research metod. *Nursing Inquire*.**10** (2): 113–120
- Fog, J. 2004. *Med samtalen som udgangspunkt*. Akademisk forlag, København
- Forskningsetiska delegationen. 2002. *God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den*. Helsingfors.
http://www.tenk.fi/sv/god_vetenskaplig_praxis/avvikelser.html
- Forskningsetiska delegationen. 2009. *Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig og beteendevetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning*. Helsingfors. http://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/etiskaprinciper.pdf
- Foss, C. & Ellefsen, B. 2004. De utydelige overtramp? Etske utfordringer ved kvalitative studier. *Vård i Norden*, **24** (3), 48–51
- Furnes, B. 2008. *Å skrive sorgen – bearbejdelse av sorg*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Bergen
- Gadamer, H-G.1997. *Sanning och metod*. Urval, innledning och översättning av Arne Melberg. Daidalos, Göteborg
- Gadamer, H-G. 2000. *Teoriens lovprisning*. Systime, Århus
- Gadamer, H-G. 2003. *Den gåtfulla hälsan*. Dualis Förlag, Ludvika
- Gadamer, H-G. 2007. *Sannhet og metode*. 2. utgave, Academia Århus
- Gadamer, H-G. 2010. *Sannhet og metode*. Grunntrekk i en filosofisk Hermeneutikk. Oversatt av Lars Holm-Hansen. Pax forlagA/S, Oslo
- Garff, J. 2003. *Sak. Søren Aabye Kierkegaard. En biografi*. Gads Forlag, København

- Grøn, A. 2010. At forstå – og at forstå. I: Garff, J., Rocca, E. & Søltoft, P. (red). *At være sig selv nærværende*. Festskrift til Niels Jørgen Cappelørn. Kristeligt Dagblads Forlag. 100–115
- Gundersen, D. 2004. *Fremmedord og synonymmer*. Kunnskapsforlaget
- Hareide, S., Hjelmervik, E. & Kvilhaug, T (red) 1996. *Lærebok i filosofihistorie*. Det norske samlaget, Oslo
- Helenius, R. 1990. *Förstå och bättre veta. Om hermeneutiken i samhällsvetenskaperna*. Carlsson, Stockholm
- Henriksen, J. O. 2009. Begjærets kristologi, begjærets frigjøring. *Dansk teologisk tidsskrift*. **72**. (1). 1–17
- Hilli, Y. 2007. *Hemmet som ethos*. Doctoravhandling. Åbo akademis förlag, Vasa
- Holgernes, B. 2007. *Selvets Gåte I lys av Søren Kierkegaards tenkning*. Høyskoleforlaget. Kristiansand
- Holm, A. L., Berg, A. & Severinsson, E. 2009. Longing for Reconciliation: A Challenge for Women with Borderline Personality Disorder. *Issues in Mental Health Nursing*. **30** 560–568
- Holm, A. L. & Severinsson, E. 2010. Desire to survive emotional pain related to self-harm: A Norwegian hermeneutic study. *Nursing and Health Sciences*. **12**, 52–57
- Holm, O. 1999. Analysis of longing: Origins, levels, and dimensions. *The Journal of Psychology*. **133** (6), 621–630
- Holm, O. 2001. Dimensions and aspects of longing: Age and gender differences in Swedish 9, 12- and 15-year-old children. *The Journal of Psychology*. **135** (4), 381–397
- Holm, O., Claesson, V., Greker, E., Karlsson, C. & Stromberg, A. 2000. Experiences of longing in six-year-old Swedish children. *The Journal of Psychology*. **134** (3), 346–348
- Holm, O., Greker, E. & Stromberg, A. 2002. Experiences of longing in Norwegian and Swedish 4- and 5-Year-Old Children. *The Journal of Psychology*. **136** (6), 608–612
- Jeanrond, W.G. 2009. Augustins teologi om kärlek. I: Johnsén, H.R. & Rönnegård, P (red): *Eros och agape. Barmhärtighet, kärlek og mystikk i den tidliga kyrkan*. Artos, Skellefteå, 128–148
- Jeanrond, W.G. 2012. *Kærlighedens teologi*. Aros, Frederiksberg
- Johannisson, K. 2001. *Nostalgia, en känslas historia*. Bonnier Essä
- Johnsén, H.R. & Rönnegård, P 2009. Inledning. I: Johnsén, H.R. & Rönnegård, P (red): *Eros och agape. Barmhärtighet, kärlek og mystikk i den tidliga kyrkan*. Artos, Skellefteå, 7–10
- Jordan, G. 1986. *The dynamics of human longing an their relationship to the cosmic epiphany*. Dissertation of doctor of Philosophy. Duquesne University. USA
- Kasén, A. & Sivonen, K. 2007. Textens betydelse inom hermeneutiken. I: Eriksen, K et.al. (red) *Gryning III*. 31–48
- Karlsson, V. & Forsberg, A. 2008. Health is yearning – Experiences of being conscious during ventilator treatment in a critical care unit. *Intensive and Critical Care Nursing*. **24**, 41–50

- Kierkegaard, S. 1840. *Frygt og bæven*. Det lille forlag, Helsingør. 2009
- Kierkegaard, S. 1841. *Om Begrebet Ironi*. Udgivet av Søren Kierkegaards forskningscenter. Gads forlag. 1997. København
- Kierkegaard, S. 1843a. *Enten Eller 1*. Nordisk forlag A.S. København.1994
- Kierkegaard, S. 1843b. *Enten Eller 2*. Nordisk forlag A.S. København.1994
- Kierkegaard, S. 1846. *Avsluttende uvitenskaplige etterskrift til "De Filosofiske Smuler"*. Pax Forlag. A.S. Oslo
- Kierkegaard, S. 1847a. *Kjerlighedens Gjerninger*. Gyldendal.dk. 2008
- Kierkegaard, S. 1847b. *En leiligheds-Tale*. Hjertets Reenhed er at ville Eet. Kjøbenhavn. C.A Reitzel
- Kierkegaard, S. 1849a. *Sygdommen til Døden*. Af. Anti-Climacus. København 1846. Reitzel Forlag
- Kierkegaard, S. 1849b. *Lilien paaa Marken og Fuglen under Himlen*. Søren Kierkegaards skrifter, Red. Cappelørn m.fl. Bind 11. Dads forlag. København
- Koskinen, C. 2011. *Lyssnande, en vårdvetenskaplig betraktelse*. Åbo akademis förlag
- Koskinen, C. A-L. & Lindström U. Å. 2012. Hermeneutic reading of classic texts. *Scandinavian Journal of Caring Science*. Akseptert, men foreløpig ikke publisert
- Kotter-Grühn, D., Scheibe, S., Blanchard-Fields, F. & Baltes, P. B. 2009. Developmental Emergence and Functionality of Sehnsucht (Life Longings); The Sample Case of Involuntary Childlessness in Middle-Aged Women. *Psychology and Aging*. **24** (3), 634–644
- Kotter-Grühn, D., Wiest, M., Zurek, P. P. & Scheibe, S. 2009. What is it we are longing for? Psychological and demographic factors influencing the contents of Sehnsucht (life longings). *Journal of Research in Personality*. **43**, 428–437
- Kovero, C. 2007. Självvet i förändring i relation till omskakande eller ödesdigra erfarenheter. *Vård i Norden*. **83** (27), 9–14
- Kristensen, J. E. og Schmidt, L-H.1995. Da humaniora ville være videnskap. I Collin, F. og Køppe, S. *Humanistisk Videnskabsteori*. DR. Multimedie. 37–53
- Kristiansen, S. J. 2004. 'De fire store' blant vestlige kirkefedre. *Over alt; tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning*. **1**, 48–55
- Kuhn, T.S. 1962. *Vitenskapelige revolusjoners struktur*. Spartacus Forlag AS, 2002 Oslo
- Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal
- Larsson, S. 1993. Om kvalitet i kvalitative studier. *Nordisk pedagogikk*. **4**, 194–211
- Lassenius. E. 2005. *Rummet i vårdandets värld*. Åbo akademis förlag
- Lewis, C.S.. 1955. *Tatt av gleden*. Harper Collins Publishers London, Uk. Norsk oversettelse Vider Kristensen, 2007. Luther Forlag
- Lindholm, L. & Eriksson, K. 1993. To understand and alleviate suffering in a caring culture. *Journal of Advanced Nursing*. **18**, 1354–1361
- Lindström, U. Å. 1994. *Psykiatrisk Vårdlära*. Liber Utbildning. Sverige.
- Lindström. U. 1997. Psykiatrisk vård ur ett vårdvetenskapligt perspektiv. I: Hummelvoll, J.K. Lindström, U. Å. (red) *Nordiska perspektiv på psykiatrisk omvårdnad*. Studentlitteratur. Lund. 58–69

- Lindström, U. Å. 2002. Lidelse. I: Bjørk, I. T., Helseth, S. & Nordtvedt, F. *I møte mellom pasient og sykepleier*. Gyldendal, Oslo. 272–283
- Lindström, U. Å. 2006. Gemenskap som uttrykk för vårdvetenskaplig ordning. I: Nåden, D. Fredriksson, L. Gjengedal, E. Hansen, S.R. *Jubileumsskrift; Nordic College of Caring Science -25 år*. 66–70
- Lindström, U. Å. 2009. En vetenskapsteoretisk betraktelse över den psykiatriska vårdvetenskapliga utvecklingen. I: Vråle, G.B., Karlsson, B. & Hummelvoll, J.K. (red) *Psykiatrisk sykepleie i tverrfaglighetens tid – selvforståelse, praksis og forskning. Rapport 14*. Høgskolen i Hedmark. 117–126
- Lindström, U. Å. & Lindholm, L. 2003. Kontext och meningssammenhang. I: Eriksson, K. & Lindström, U. Å. (red.) 2003. *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa, 35–45
- Lindström, U. Å., Lindholm, L. og Zetterlund, J. E. 2011. Katie Eriksson: Teorien om caritas. I Tomey, A.M. and Alligood, M.R. (red.) *Nursing Sygepleieteoretikere. Bidrag og betydning for moderne sygepleje*. Munksgaard, København. 207–233
- Lohne, V. 2006. *The power of hope*. Dr.Polit Thesis. Faculty of Medicine.University of Oslo
- Lohne, V. & Severinsson, E. 2005. Patients' experiences of hope and suffering during the first year following acute spinal cord injury. *Journal of Clinical Nursing*. **14**, 285–293
- Lægred, S. & Skorgen, T. 2006. *Hermeneutikk – en innføring*. Spartacus forlag. Oslo
- MacDonald, S. 2008. The paradox of inquiry in Augustine's Confessions. *Metaphilosophy*. **39** (1), 20–38
- Malantschuk, G. 1993. *Nøglebegreber i Søren Kierkegaards tænkning*. Reitzel, København
- Marc-Wogau, K. 1969. *Filosofisk leksikon*. Fabritius, Oslo
- Martinsen, K. 2003. *Fra Marx til Løgstrup*. Universitetsforlaget, Oslo
- Martinsen, K. 2005. *Samtalen, skjønnnet og evidensen*. Akribe, Oslo
- Martinsen, K. 2009. Evidens – begrensende eller opplysende. I: Martinsen, K & Eriksson, K.: *Se og innse*. Akribe forlag. 81–164
- Martinsen, K. 2012. *Løgstrup og sykepleien*. Akribe, Oslo
- Martinsen, K. & Eriksson, K. 2009. Å se og innse. I: Martinsen, K & Eriksson, K.: *Se og innse*. Akribe forlag. 9–34
- Mayser, S., Scheibe, S. & Riediger, M. 2008. (Un)Reachable? An Empirical Differentiation of Goals and Life Longings. *European Psychologist*. **13** (2), 126–140
- McCurry, J. 2010. To Love the World Most Deeply: The Phenomenology of the World as Gift in Augustines's Confessions. *New Blackfriars*. **92** (1037), 46–54
- Mjaaland, M. T. 2007. I dødens hule selv: Søren Kierkegaard om selvmord, frihet og fortvilelse. *Suicidologi*. **12** (3) 3–7
- Nilsson, B. 2004. *Savnets tone I ensomhetens melodi – Ensomhet hos aleneboende personer med alvorlig psykisk lidelse*. Åbo akademis förlag
- Nilsson, B., Nåden, D. & Lindström, U. Å. 2008. The tune of want in the loneliness melody – loneliness experienced by people with serious mental suffering. *Scandinavian Journal of Caring Science*. **22**, 161–169

- Norges Offentlige Utredninger. 2005. *God forskning – bedre helse*. NOU 2005:1
- Norsk Studiebibel. 1988. Bibelforlaget. Nesbyen
- Nygren, A. 1966. *Eros och Agape*. Diakonistyrelsens Bokförlag och Bokförlaget Aldus.
- Nygård, I. J., Nåden, D. & Foss, B. 2011. Hvordan kan samtale bidra til å lindre lidelse og fremme helse hos kvinner med fødselsdepresjon? *Vård i Norden*. **99** (1), 34–38
- Nygaard, W. 2004. *Engelsk–norsk/norsk–engelsk*. Kunnskapsforlaget H. Aschehoug Co. A/S og Gyldendal ASA, Oslo.
- Nåden, D. 2007. Hermeneutikk og observasjon – en diskusjon. I: Eriksson. K et.al. (red) *Gryning III*. 73–84
- Nåden, D. 2010. Hermeneutic and observation – a discussion. *Nursing Inquire*. **17** (1), 75–80
- Olsson, H. & Sörensen, S. 2003. *Forskningsprosessen. Kvalitative og kvantitative perspektiver*. Gyldendal. Akademisk
- Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 2005. Oxford University Press, Seventh edition
- Pahuus, M. 1998. *Uendelighedslængsel*. Philosophia. Danmark
- Palaian, S. K. 1993. *The experience of longing: a phenomenological investigation*. Doctor of philosophy in clinical psychology. Ferndale, MI
- Pattison, G. 1997. *Kierkegaard and the Crisis of Faith*. SPCK, London
- Pattison, G. 2005. *The philosophy of Kierkegaard*. Acumen Publishing, Chesham
- Pattison, G. 2010. Foreword. In: Pattison. G, (ed) *Spiritual Writings, Kierkegaard*. Harper Perennial Modern Thoughts. New York
- Pattison, G. 2011. *God & Being*. Oxford University Press. Oxford
- Pehler, S.R. & Craft-Rosenberg, M. 2009, Longing: The Lived Experience of Spirituality in Adolescent with Duchenne Muscular Dystrophy. *Journal of Pediatric Nursing*. **24** (6), 481–494
- Pembroke, N. 2006. Marcelian charm in nursing practice: the unity of agape and eros as the foundation of an ethic of care. *Nursing Philosophy*, **7** (4), 266–274
- Petkanič, M. 2012. *Passion as a Will to existence in Kierkegaard*. Notat presentert på “Kierkegaard on Love and the Passions”. Konferanse ved Søren Kierkegaard Research Centre, København, Danmark, 21–24/8, 2012
- Piltz.A. 1991. *Mellan ängel och best*. Alfabet
- Piltz, A. 2009. *Adam, var är du?* Artos & Norma Bokförlag, Skellefteå
- Quist, W.M. 2005. Sygdommen til Døden. I: Olesen, T.A. & Søltoft, P. (red) *Den udødelige. Kierkegaard læst værk for værk*. Reitzels. København. 287–302
- Quist, W.M. 2009. *Tid og eksistens*. Heidegger og Kierkegaard. Forlaget Anis. København
- Ranheim, A., Kärner, A., Arman, A., Rehnsfeldt, A. & Berterö, C. 2010. Embodied reflection in practice – Touching the core of caring. *International Journal of Nursing Practice*. **16**, 241–247

- Ravicz, L. 1998. *The experience of longing*. Doctor of philosophy Degree. The University of Tennessee, Knoxville
- Rehnsfeldt, A. 1999. *Møtet med patienten i ett livsavgörande skeende*. Åbo akademis Förlag
- Rehnsfeldt, A. 2007. Den vårdande hermeneutiska dialogen. I *Gryningen III. vårdvetenskap och hermeneutik*. Red. Eriksson, K. Lindström, Å. U., Matilainen, D. Lindholm, L. Åbo akademi. 85–96
- Rehnsfeldt, A. & Arman, M. 2008. A pilgrimage on road to understanding of life in experiences of cancer and burnout syndrome. *Scandinavian Journal of Caring Science: 22; 275–283*
- Rehnsfeldt, A. & Eriksson, K. 2004. The progression of suffering implies alleviated suffering. *Scandinavian Journal of Caring Sciences. 18*, 265–272
- Rocca, E. 2010. Sanselighed og transcendens – med og udover Kierkegaard. I: Garff, J., Rocca, E. & Søltoft, P. (red). *At være sig selv nærværende*. Festskrift til Niels Jørgen Cappelørn. Kristeligt Dagblads Forlag. 201–212
- Rosengren, A. L. 2009. *Hälsans grund kan bara hjärtat förstå*. Åbo akademis Förlag
- Rossi, R. 1969. *A Soliloquy on Man's Presence in This Modern Age. A Dissertation*; Doctor of Philosophy in human Behavior. Elliott Campus, San Diego, California
- Rouner, L. S. 1996. Forord. In: Rouner, L.S. (ed) *The Longing for Home*. University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana. 1–13
- Rubenson, S. 2009. Himmelsk åtrå. I: Johnsén, H.R. och Rönnegård, P (red): *Eros och agape. Barmhärtighet, kärlek och mystikk i den tidiga kyrkan*. Artos, Skellefteå, 105–127
- Råholm, M. B. 2002. Weaving the fabric of spirituality as experienced by patients who have undergone a coronary bypass surgery. *Journal of holistic nursing, 20* (1), 31–47
- Råholm, M. B. 2003. *I kampens och modets dialektikk*. Åbo akademis Förlag, Vasa
- Råholm, M. B. 2010. Abductive reasoning and formation of scientific knowledge within nursing research. *Nursing Philosophy. 11*. 260–270
- Råholm, M. B. & Eriksson, K. 2001. Call to Life: Exploring the Spiritual Dimension as a Dialectic Between Suffering and Desire Experienced by Coronary Bypass Patients. *International Journal for Human Caring. 5* (1) 14–20
- Råholm, M. B. & Lindholm, L. 1999. Being in the World of the Suffering Patient: a challenge to nursing ethics. *Nursing Ethics. 6* (6), 528–539
- Råholm, M. B., Lindholm, L. & Erikson, K. 2002. Grasping the essence of the spiritual dimension reflected through the horizon of suffering: An interpretative research synthesis. *The Australian Journal of Holistic Nursing, 9* (1), 4–13
- Scheibe, S. & Freund, A. M. 2008. Approaching Sehnsucht (Life Longings) from a Life-Span Perspective: The Role of Personal Utopias in Development. *Research in Human Development. 5* (2), 121–133
- Schjøth, E. 1933. *Vår tids tanker. Om sannhet og virkelighet*. Aschehoug, Oslo
- Scott, A. N. Jr. 1971. *The wild prayer of longing*. Poetry and the Sacred. New Haven and London, Yale Universitypress

- Sekse, R. J. T., Raaheim, M., Blaaka, G. & Gjengedal, E. 2009. Cancer as a life-changing process: Women's experiences five years after treatment for gynaecological cancer. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*. 4 (4), 288–298
- Sivonen, K. 2000. *Vården och det andliga*. Åbo akademis Förlag, Vasa
- Smith, J. K. A. 2001a. *Confessions of an Existentialist: Reading Augustine After Heidegger, Part I. New Blackfriars*. **82** (964), 273–282
- Smith, J. K. A. 2001b. *Confessions of an Existentialist: Reading Augustine After Heidegger, Part II. New Blackfriars*. **82** (965–966), 335–347
- Stadius-Boman, A. : *Längtans motsägelsefulla landskap – en väg till hälsa*. Magisteroppgave, Åbo akademi, samhälls och vårdvetenskapliga fakulteten. Institutionen för vårdvetenskap, 2002
- Stinissen, W. 2009, Samtalet: ”Din längtan är din förening med Gud”. *Pilgrim*. **2**, 22–29
- Svenneby, E. 2005. Å tenke gjennom det vi gjør. Hannah Arendt om det virksomme liv. <http://kilden.forskningsradet.no/c35640/artikkel/vis.html?tid=36337>. Besøkt 3/9 –2012
- Sæteren, B. 2006. *Kampen for livet i vemodets slør*. Dr.gradsavhandling. Åbo akademis förlag, Vasa
- Söderhamn, O. 2012. Forfatterens drømmer. *Nordisk sygepleieforskning*. **03**
- Söderlund, M. 2003. Tre kvalitative forskningsansatser med relevans for vårdvetenskap. *Vård i Norden*. **23** (2) 9–15
- Söderquist, K. B. 2007. *The Isolated Self: Truth and Untruth in Kierkegaard's On the Concept of Irony*. C. A. Reitzel's Press
- Söderquist, K. B. 2010. At digte sig selv. I: Garff, J., Rocca, E. & Søltoft, P. (red). *At være sig selv nærværende*. Festschrift til Niels Jørgen Cappelørn. Kristeligt Dagblads Forlag. 239–253
- Sørensen, W. 2007. *Sørensen om Kierkegaard*. Gyldendal, København
- Søltoft, P. 2005. Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. I: Olesen, T.A. & Søltoft, P. (red) *Den udødelige. Kierkegaard læst værk for værk*. Reitzels. København. 287–302
- Søltoft, P. 2011. Erotic Love: Reading Kierkegaard with and without Marion. *Dialog: A Journal of Theology*. **50** (1) 37–46
- Søltoft, P. 2012. *The Phenomenon of Love*. Notat presentert på “Kierkegaard on Love and the Passions”. Konferanse ved Søren Kierkegaard Research Centre, København, Danmark, 21–24/8, 2012
- Talseth, A. G., Gilje F. & Norberg, A. 2003. Struggling to become ready for Consolation: experiences of suicidal patients. *Nursing Ethics*. **10** (6). 614–623
- Thorkildsen, K. M. 2012. The substance of love when encountering suffering: an interpretative research synthesis with an abductive approach. *Scandinavian Journal of Caring Science*. Accepted May 2012
- Thielst, P. 1995. *Historien om Søren Kierkegaard*. Gyldendal. Oslo
- Thornquist, E. 2006. *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag*. Fagbokforlaget. Bergen
- Tillich, P. 1962. *Modet att vara till*. Diakonistyrelsens bokförlag

- Todres, L. 2004. The Wound that Connects: A Consideration of “Narcissism” and the Creation of Soulful Space. *The Indo-Pacific Journal of Phenomenology*. 4 (1) 1–12
- Todres, L. 2007. *Embodied Enquiry: Phenomenological Touchstones for Research, Psychotherapy and Spirituality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Todres, L. & Galvin, K. 2010. “Dwelling-mobility”: An existential theory of well-being. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*. 5 (3)
- Tollefsen, T. 1996. Aristoteles. I: Hareide, S., Hjelmervik, E. & Kvilhaug, T. (red) *Lærebok i filosofihistorie*. Samlaget, Oslo. 119–144
- Tranøy, K. E. 1981. *Forskning og etisk ansvar*. Oslo. Rapport fra utvalget ”Forskning og etikk”
- Tveit Sekse, R.J., Raaheim, M., Blaaka, G. & Gjengedal, E. 2010. Life beyond cancer: women’s experiences 5 years after treatment for gynaecological cancer. *Scandinavian Journal of Caring Science*. 24. 799–807
- Törnebohm, H. 1982. *Att forska över paradig. Institutionen för vetenskapsteori*. Göteborgs universitet
- Watson, J. 2003. Love and Caring. *Nursing Administration Quarterly*. 27 (4), 197–202
- Watson, J. 2005. Caring Science: Belonging Before Being as Ethical Cosmology. *Nursing Science Quarterly*. 18 (4), 304–305
- Wärnå, C., Lindholm, L. & Eriksson, K. 2007. Virtue and health – finding meaning and joy in working life. *Scandinavian Journal of Caring Science*. 21 191–198
- Weil, S. 1994. *Personen och det heliga*. Artos, Skellefteå
- Wiesel, E. 1996. Longing for Home. In: Rouner, L.S. (ed) *The Longing for Home*. University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana. 17–29
- Wiklund, L. 2000. *Lidandet som kamp och drama*. Dr.gradsavhandling. Åbo Akademi, Vasa.
- Wikström, O. 2008. *Till längtans försvar eller vemodet i finsk tango*. Natur & kultur, Stockholm
- Öhlén, J. & Holm, A.L. 2006. Transforming desolation into consolation: Being a mother with life-treating breast cancer. *Health Care for women international*. 27: 18–44
- Åhrberg, Y., Landstad, B.J., Bergroth, A. & Ekholm, J. 2010. Desire, longing and vanity: Emotions behind successful return to work for women on long-term sick leave. *Work*. 3 (7), 167–177

VEDLEGG

- A. Svar fra regional forskningsetisk komite
- B. Melding til NDS
- C. Svar fra NDS
- D. Endringsmelding til NDS
- E. Svar på endringsmelding
- F. Informasjon til deltakere
- G. Samtykkeerklæring
- H. Santaleguide

A. Svar fra regional forskningsetisk komite

UNIVERSITETET I BERGEN

Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, Vest-Norge (REK Vest)

Venke Ueland
Universitetet i Stavanger
venke.ueland@uis.no

Vår ref	Dato
2009/215	01.07.09

Ad. prosjekt: Lengsel når mennesker rammes av kreft

Det vises til din søknad om godkjenning av forskningsprosjekt, datert 22.05.09.

REK Vest behandlet søknaden i møtet den 18.06.09.

Prosjektet er en kvalitativ studie der det vil bli gjennomført to intervjuer med fire pasienter som har hatt kreft. Komiteen peker på at *formålet* i studien er å undersøke fenomenet lengsel og pasientenes eksistensielle tanker i forbindelse med sykdommen. En definerer derfor prosjektet som ikke fremleggingspliktig for REK ettersom formålet faller utenfor definisjonen av medisinsk og helsefaglig forskning som virksomhet som utføres med vitenskapelig metodikk for å skaffe til veie ny kunnskap om helse og sykdom, jfr. helseforskningsloven § 4.

Prosjekter som innebærer behandling av personopplysninger, herunder aidentifiserte opplysninger, men som faller utenfor helseforskningsloven, skal fremlegges personvernombudet eller Datatilsynet. Det må derfor sendes melding til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Vedtak:

Søknaden avvises da det ligger utenfor komiteens mandat. Prosjektet kan således gjennomføres uten godkjenning fra REK.

Vennlig hilsen

Jon Lekven
leder

Camilla Gjerstad
førstekonsulent

Postadresse:
REK Vest
Postboks 7804
5020 Bergen

E-post: rek-vest@uib.no

Hjemmeside:

<http://helseforskning.etikkom.no/xnet/public>

Org no. 874 789 542

Regional komité for medisinsk
og helsefaglig forskningsetikk,
Vest-Norge

Telefon 55 97 84 97 / 98 / 99

Besøksadresse:
2. etasje, sentralblokken,
Haukeland universitetssykehus

Ny ordning fra 01.07.09:

En gjør oppmerksom på at denne søknaden er vurdert i henhold til helseforskningsloven, som ble satt i kraft 01.07.09. Dette innebærer at REK fra og med denne dato har kompetanse til å godkjenne opprettelse og endring av forskningsbiobank, å innvilge dispensasjon fra taushetsplikt og å gi tillatelse til bruk av personopplysninger til forskning. Saker som er søkt Helsedirektoratet, NSD eller Datatilsynet vedrørende ovennevnte, vil utelukkende bli behandlet av REK. Dette for å unngå parallelle behandling av saker nå i overgangsfasen.

REK Vest forutsetter at dette vedtaket blir forelagt den forskningsansvarlige til orientering. Se helseforskningsloven § 6, jfr. § 4 bokstav e.

De regionale komiteene for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk foretar sin forskningsetiske vurdering med hjemmel i helseforskningsloven § 10, jfr. forskningsetikkloven § 4.

Saksbehandlingen følger forvaltningsloven. Komiteenes vedtak etter forskningsetikklovens § 4 kan påklages (jfr. forvaltningsloven § 28) til Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag. Klagen skal sendes REK Vest (jfr. forvaltningsloven § 32). Klagefristen er tre uker fra den dagen du mottar dette brevet (jfr. forvaltningsloven § 29).

B. Melding til NDS

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

MELDESKJEMA

Meldeskjema for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter)

1. Prosjekttittel		
Tittel:	Lengselsens ontologi i et vårdvitenskaplig perspektiv. En teoretisk og empirisk studie av fenomenet lengsel. Hva innebærer lengsel og tilblivelse når mennesker rammes av kreft?	
2. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon:	Universitetet i Stavanger	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom din institusjon ikke finnes på listen, ta kontakt med personvernombudet.
Avdeling/Fakultet:	Det samfunnsvitenskapelige fakultet	
Institutt:	Institutt for helsefag	
3. Daglig ansvarlig (forsker, veileder)		
Fornavn:	Ueland	Før opp navn på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. For studentprosjekt er daglig ansvarlig vanligvis veileder.
Etternavn:	Venke	
Akademisk grad:	Doktorgrad	Veileder og student må være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kan biveileder eller fagansvarlig stå som daglig ansvarlig.
Stilling:	Universitetslektor/Phd-student	
Arbeidssted:	Universitetet i Stavanger	Arbeidssted må være i tilknytning til behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.
Adresse (arb.sted):	Kjell Arholms gate 41	
Postnr/sted (arb.sted):	4036 Stavanger	NB! All korrespondanse går via e-post. Det er derfor viktig at du oppgir korrekt e-postadresse. Det bør være en adresse som du bruker aktivt over tid. Husk å gi beskjed dersom den endres.
Telefon/mobil (arb.sted):	51834172 / 47231486	
E-post:	venke.ueland@uis.no	
4. Student		
Studentprosjekt:	Ja ☐ Nei ☒	
5. Formålet med prosjektet		
Prosjektets formål	Hensikten med studien er å først gjennomføre en teoretisk studie av fenomenet lengsel. Deretter gjennom en empirisk studie av biografier samt intervju mennesker som har gått gjennom et kreftbehandlingsforløp, gi fylde og vitnesspyrd(tegn på, bekreftelse, utrykk for) til fenomenet lengsel. Studien vil rette seg mot hva som hjelper mennesket å være menneske når livet utfordres. Forskningsspørsmål: Forskningsspørsmål og delstudier. 1.Hva innebærer lengsel slik den løftes frem hos Kierkegaard? 2.Hva innebærer lengsel slik den løftes frem hos Augustin? 3.Hva innebærer lengsel og tilblivelse hos pasienter som rammes av kreft?	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l. Maks 1500 tegn.
6. Prosjektomfang		
Velg omfang	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Enkel institusjon ☐ Nasjonal multisenterstudie ☐ Internasjonal multisenterstudie 	Med multisenterstudier forstås her forskningsprosjekter som gjennomføres ved flere institusjoner samtidig, som har samme formål og hvor det utveksles/deles personopplysninger mellom
Oppgi øvrige institusjoner		

Hvordan foregår samarbeidet mellom institusjonene? Hvem har tilgang til personopplysninger og hvordan reguleres tilgangen?		deltakende institusjoner, Les mer om hva personopplysninger er
7. Utvalgsbeskrivelse		
Beskrivelse av utvalget	Personer som har gjennomgått en kreftbehandling og er utenfor behandling nå.	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om. F. eks. et representativt utvalg av befolkningen, skoleelever med lese- og skrivevaner, pasienter, innsatte.
Rekruttering og trekking	Det rettes forespørsel til kreftstøtteforeningen i [] om å dele ut en skriftlig invitasjon om å delta i undersøkelsen. Personer som ønsker å delta, gir tilbakemelding til kreftsykepleier om dette. Samtlige respondenter følges opp. Blir responsen svært liten, vil jeg også rette tilsvarende henvendelse til Kreftforeningen []	Beskriv hvordan utvalget trekkes/rekrutteres. Utvalget kan trekkes fra registre, f. eks. folkeregisteret, NAV, pasientregistre, eller rekrutteres gjennom f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø, eget nettverk. Oppgi hvem som foretar trekkingen/rekrutteringen.
Førstegangskontakt	Førstegangskontakt opprettes innen februar 2011.	Oppgi hvem som oppretter førstegangskontakt med utvalget og beskriv hvordan den opprettes. Les mer om førstegangskontakt
Alder på utvalget	☐ Barn (0-15 år) ☐ Ungdom (16-17 år) ☒ Voksne (over 18 år)	
Antall personer som inngår i utvalget	Jeg vil anslå 2-4 personer.	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja ☐ Nei ☒	Redegjør for hvorfor det er nødvendig å inkludere myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse.
Hvis ja, beskriv		Les mer om inklusjon av myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse
8. Metode for innsamling av personopplysninger		
Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som skal benyttes	☐ Spørreskjema ☒ Personlig intervju ☐ Gruppeintervju ☐ Observasjon ☐ Psykologiske/pedagogiske tester ☐ Medisinske undersøkelser/tester ☐ Journaldata ☐ Registerdata ☐ Annen innsamlingsmetode	Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte og/eller fra ulike journaler (NAV, PPT, sykehus, bofellesskap og lignende) eller eksisterende registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, Kreftregisteret).
Annen innsamlingsmetode, oppgi hvilken		
Kommentar til metode for innsamling av personopplysninger	Kvalitativt intervju basert på vedlagte intervjuguide	
9. Datamaterialets innhold		
Gjør rede for hvilke opplysninger som samles inn	Fortellingen om hva sykdommen har gjort med respondenten.	Spørreskjema, intervjuguide/temaliste, m.m. legges ved meldeskjemaet til slutt.
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om hva personopplysninger er
Hvis ja, hvilke?	☐ Navn ☐ Fødselsdato ☐ 11-sifret fødselsnummer ☐ Adresse og/eller e-postadresse og/eller telefonnummer	NB! Selv om resultatene i den endelige publikasjonen vil være anonymisert, må det krysses av her dersom direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger registreres i datamaterialet underveis i prosjektet.

spesifiser hvilke		
Samles det inn indirekte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke?		
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja ☒ Nei ☐	
Hvis ja, oppgi hvilke	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning ☐ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling ■ Helseforhold ☐ Seksuelle forhold ☐ Medlemskap i fagforeninger 	
Samles det inn opplysninger om tredjeperson?	Ja ☐ Nei ☒	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem.
Hvis ja, hvem er tredjeperson og hvilke opplysninger registreres?		
Hvordan blir tredjeperson informert om behandlingen?	☐ Skriftlig informasjon ☐ Muntlig informasjon ☐ Blir ikke informert	
Blir ikke informert, redegjør hvorfor		
10. Informasjon og samtykke		
Oppgi hvordan informasjon til utvalget gis	<ul style="list-style-type: none"> ■ Skriftlig informasjon ☐ Muntlig informasjon ☐ Ingen informasjon 	Som hovedregel skal det gis informasjon og innhentes samtykke fra den registrerte. Dersom informasjon gis skriftlig, legg ved kopi av informasjonskriv.
Redegjør	Deltakere får skriftlig informasjon om studien ved kreftomsorgssenter (Infobrev vedlagt).	Dersom det ikke skal gis informasjon, må dette redegjøres for. Les mer om hvilken informasjon som bør gis til utvalget
Oppgi hvordan samtykke innhentes	<ul style="list-style-type: none"> ■ Skriftlig samtykke ☐ Muntlig samtykke ☐ Innhentes ikke samtykke 	Dersom det benyttes skriftlig samtykke, anbefales det at dette følger i teksten etter informasjonen. Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må dette redegjøres for.
Innhentes ikke samtykke, redegjør		Les mer om krav til gyldig samtykke
11. Informasjonssikkerhet		
Direkte personidentifiserende opplysninger erstattes med et referansenummer som viser til en atskilt navneliste	Ja ☒ Nei ☐	Direkte personidentifiserende opplysninger bør ikke registreres sammen med det øvrige datamaterialet.
Hvordan lagres listen/koblingsnøkkel og hvem har tilgang til den?	Oversikten over informanter lagres innlåst på mitt kontor som også låses.	
Direkte personidentifiserende opplysninger lagres sammen med det øvrige materialet	Ja ☐ Nei ☒	
Hvorfor er det nødvendig med oppbevaring av direkte identifikasjonsopplysninger sammen med det øvrige datamaterialet?		

Lagres direkte personidentifiserbare opplysninger på andre måter?	Ja ☐ Nei ☒	
Spesifiser		
Hvordan registreres og oppbevares datamaterialet?	☐ Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten ☐ PC i nettverkssystem tilhørende virksomheten ☐ PC i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Fysisk isolert privat PC ☐ Privat PC tilknyttet Internett ☐ Videoopptak/fotografi ☒ Lydopptak ☐ Manuelt/papir ☐ Annen registreringsmetode	Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.
Annen registreringsmetode beskriv nærmere		
Behandles og/eller lagres lyd- og videoopptak og/eller fotografi på PC?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn i opplysningene?	Transkribering av opptak fra intervju lagres på PC tilkoblet universitetets nettverk. Denne er sikret med brukernavn og passord og står i låsbar kontor. De enkelte tekstfilene krypteres.	Er f.eks. PC-tilgangen beskyttet med brukernavn og passord, og står PC-en i et låsbar rom?
Dersom det benyttes mobil lagringsenhet (bærbar PC, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk), oppgi hvilken type og redegjør for hvorfor det benyttes mobil lagringsenhet		
Skal prosjektet ha medarbeidere som vil få tilgang til datamaterialet på lik linje med daglig ansvarlig/student?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, hvem?		
Innhentes eller overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, oppgi hvilke opplysninger		
Vil personopplysninger bli utlevert til andre enn prosjektgruppen?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, til hvem?		
Skal opplysningene samles inn/bearbeides av en databehandler?	Ja ☐ Nei ☒	Med databehandler menes en som samler inn og/eller behandler personopplysninger på vegne av den behandlingsansvarlige. Eksempler på ofte brukte databehandlere er Questback, Synovate MMI, Norfakta etc.
Hvis ja, hvilken?		Les mer om databehandleravtaler her
12. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ☐ Nei ☒	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement. For dispensasjon fra taushetsplikten for helseopplysninger skal det for alle typer forskning søkes
Kommentar	Jeg har søkt Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, og har fått til svar at prosjektet faller utenfor deres område, og kan derfor gjennomføres (se vedlagt svarbrev)	Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk
Skal det innhentes godkjenning/tilatelse fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	Det kan f. eks. være aktuelt å søke tillatelse fra registreier for tilgang til data, ledelsen for tilgang til

Hvis ja, hvilke?		
13. Prosjektperiode		
Prosjektperiode	Prosjektstart:01/10/2010 Prosjektstutt:01/12/2012	Prosjektstart Tidspunkt for når førstegangskontakt opprettes og/eller datainnsamlingen starter. Prosjektstutt Tidspunkt for når datamaterialet skal anonymiseres, slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier. Dette sammenfaller gjerne med publisering og ferdigstilling av oppgave, avhandling eller rapport.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektstutt?	☒ Datamaterialet skal anonymiseres ☐ Datamaterialet skal oppbevares med personidentifikasjon	Med anonymisering menes at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner i datamaterialet. Les mer om anonymisering
Hvordan skal datamaterialet anonymiseres?	Oversikten over informanter slettes senest ved prosjektstutt. Lyddopptak slettes etter transkribering.	Hovedregel for lagring av data med personidentifikasjon er samtykke fra den registrerte.
Hvorfor skal datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon?		Årsaker til oppbevaring kan være konkrete oppfølgingsstudier, undervisningsformål eller annet.
Hvor skal datamaterialet oppbevares, og hvor lenge?		Datamaterialet kan lagres ved egen institusjon, offentlig arkiv eller annet. Les mer om arkivering
14. Finansiering		
Hvordan finansieres prosjektet?	Universitetet i Stavanger/Institutt for helsefag.	
15. Tilleggsopplysninger		
Tilleggsopplysninger		
16. Vedlegg		
Antall vedlegg	3	

C. Svar fra NDS

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Ueland Venke
Institutt for helsefag
Universitetet i Stavanger
Ullandhaug
4036 STAVANGER

Vår dato: 13.08.2010

Vår ref: 24652 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 01.07.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24652	<i>Lengselens ontologi i et vårdvitenskaplig perspektiv. En teoretisk og empirisk studie av fenomenet lengsel. Hva innebærer lengsel og tilbivelse når mennesker rammes av kreft?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Ueland Venke</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.12.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 33 48
Vedlegg: Prosjektvurdering

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uib.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrrs.ana@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uio.no

Prosjektvurdering - Kommentar

24652

Prosjektet er en kvalitativ studie. I utvalget skal det inngå inntil fire personer som har hatt kreft. Førstegangskontakten opprettes gjennom kreftstøtteforening, og eventuelt Kreftforeningen, som formidler informasjon fra forsker til brukere. De som ønsker å delta tar selv kontakt med forsker.

Det gis skriftlig informasjon og innhentes skriftlig samtykke. Personvernombudet finner skrevet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningsloven, men ber om at setningen "Dette prosjektet er godkjent av Regional Forskningsetisk komité-Helse Vest", slettes. Prosjektet faller utenfor helseforskningsloven, jf. vedtak fra REK (ref. 2009/215). I skrevet kan det i stedet tilføyes at "Prosjektet er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD).

Opplysningene samles inn gjennom personlig intervju og det benyttes lydopptak. Det samles inn og registreres sensitive personopplysninger, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 bokstav a og c.

Innsamlete opplysninger registreres på pc i nettverkssystem tilhørende Universitetet i Stavanger.

Innsamlete opplysninger skal anonymiseres ved prosjektslutt, senest 01.12.2012. Anonymisering innebærer at navnelister slettes/makuleres og at indirekte personidentifiserbare opplysninger slettes eller omskrives. Lydopptak skal slettes.

D. Endringsmelding til NDS

Fra: Venke Irene Ueland
Sendt: 6. januar 2011 15:32
Til: 'nsd@nsd.uib.no'
Emne: Endringsmelding

Jeg har tidligere, 1.07.2010, fått godkjent mitt prosjekt vedrørende behandling av personalopplysninger. Vil med dette gi melding om at antall intervju endres fra 2-4 personer til 9 personer. Er det tilstrekkelig å gi opplysninger om endring her i denne mailen eller må det fylles ut et skjema?

Prosjektets nummer er 24652

Mvh

Venke Ueland

E. Svar på endringsmelding

Fra: Katrine Utaaker Segadal [<mailto:katrine.segadal@nsd.uib.no>]
Sendt: 21. januar 2011 10:59
Til: Venke Irene Ueland
Emne: Prosjektnr: 24652. Lengselens ontologi i et vårdvitenskaplig perspektiv. En teoretisk og empirisk studie av fenomenet lengsel. Hva innebærer lengsel og tilblivelse når mennesker rammes av kreft?

Hei,

Viser til e-post mottatt 6.1.2011.

Personvernombudet har registrert av utvalget utvides fra 2-4 personer til 9 personer, og har ingen innvendinger mot det.

--

Vennlig hilsen/best regards

Katrine Utaaker Segadal
Rådgiver

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (Norwegian Social Science Data Services)
Personvernombud for forskning Harald Hårfagres gate 29, 5007 BERGEN

Tlf. direkte: (+47) 55 58 35 42
Tlf. sentral: (+47) 55 58 21 17
Faks: (+47) 55 58 96 50
Email: katrine.segadal@nsd.uib.no
Internettadresse: www.nsd.uib.no/personvern

F. Informasjon til deltakere

Forespørsel om å delta i forskningsprosjektet: Lengsel

Bakgrunn og hensikt

Hensikten med studien er å få kunnskap om hvordan den grunnvullen mennesker står på 'rystes' når de rammes av kreft og hvordan en slik livserfaring forandrer hva som får betydning i livet. Studien vil gi forståelse for de erfaringer mennesker får gjennom en tid med alvorlig sykdom. Denne forståelsen vil kunne dyktiggjøre sykepleiere i møte med pasienter. Selv er jeg lektor i sykepleie ved Universitetet i Stavanger og gjør denne studien som del av mitt doktorgradsarbeid. Føreløpig tittel for prosjektet er 'Lengsel', som er et begrep som kan romme menneskets indre forandringsprosesser.

Hva innebærer studien?

Studien innebærer samtale med mennesker over 40 år som har fått en kreftdiagnose og er ferdig behandlet (minst 4 måneder siden siste behandling), for å forstå hvordan kreftsykdom påvirker mennesket. Å bli rammet av kreft ryster den grunnvullen mennesket står på, og mennesket kan streve med eksistensielle tanker og følelser. Intervjuet vil dreie seg om din 'reise' gjennom sykdommen. Hvordan har livet ditt blitt forandret og hva har betydning i livet ditt nå. Jeg ønsker å høre om de livserfaringene du har gjort på et indre plan og hva du tenker om fremtiden.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjonen som registreres fra samtale med deg vil bli behandlet uten navn, fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger. Det er bare jeg som forsker og eventuelt mine to veiledere som har adgang til samtale med deg. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene når disse publiseres. Dersom du ikke har noe imot det, ønsker jeg å gjøre opptak av intervjuet. Opptaket vil bli slettet når prosjektet er ferdig, senest 1/8 -2013.

Mulige fordeler og ulemper

En kan ikke se at det er knyttet noen risiko til deltagelse. Det å snakke om situasjoner knyttet til sykdomstiden, kan oppleves både utfordrende og avlastende. Det kan være nyttig å reflektere over den veien en har gått, og hva det å få kreft har gjort med en selv på et dypere plan. Ut over dette vil ikke studien ha noen direkte fordeler for deg, men på sikt vil omsorgen for pasienter med kreft kunne bli bedre.

Frivillig deltagelse

Det er frivillig å delta i studien. Dersom du sier ja til å delta, kan du når som helst og uten å oppgi noen grunn, trekke ditt samtykke tilbake. Dersom du ønsker å delta, så kan du gi tilbakemelding til den du fikk dette brevet fra, som vil formidle dette videre til undertegnede.

Skulle du senere ønske å trekke deg eller har spørsmål til studien, kan du kontakte meg direkte på telefon, 472 31 486 eller mail: venke.ueland@uis.no.

Dette prosjektet er forevist Regional Forskningsetisk komité – Helse Vest, og fått klarering.

Veiledere på prosjektet er professor Unni Lindström Åbo akademi Vasa og professor Dagfinn Nåden, høgskolen i Oslo.

Med vennlig hilsen

Venke Ueland
Universitetet i Stavanger

G. Samtykkeerklæring

Samtykke til deltakelse i studien: Lengsel.

Jeg er villig til å delta i studien

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien

Jeg bekrefter herved at de data som eventuelt ikke blir brukt til
doktorgradsavhandlingen kan brukes i en eller flere publikasjoner etter
avlagt doktorgrad

(Signert, forsker, dato)

H. Samtaleguide

Samtaleguide

1. Fortellingen- din veg gjennom kreftdiagnose/behandling.

Hvordan har livet ditt blitt forandret gjennom det du har erfart?

Hvordan opplever du din livssituasjon nå?

Hva tenker du om fremtiden?

2. Hvordan ser du på din lengsel?

Hva tenker du om lengsel?

Hva er din lengsel i dag?

Hvordan kjennes denne lengselen?

Hva betyr det å ha denne lengselen?

Hvordan kommer lengselen til uttrykk?

Har lengselen endret seg?

Venke Ueland
Universitetet i Stavanger

Venke Ueland

Lengsel - en kraft til helse

Lengselen tilhører menneskets skjulte grunnforhold. Den er flyktig og ordløs men kostbar og synes å være i berøring med selve kjernen i mennesket. Lidelse kan åpne for lengsel. Lengselen gis retning i en indre samtale. Ved å våge å erkjenne seg selv og hvile i kjærligheten, kan lengselen frigjøre kraft til å leve i dypere forstand.

Denne vårdvitenskapelige studien handler om å forstå noe av lengselens betydning for de dypeste helseprosessene. Det bærende perspektivet er hermeneutisk. Lengselen viser seg som en kraft til helse i fortolkning av tekster av Augustin og Kierkegaard og forskningsamtaler med kvinner som har hatt kreft.

9 789517 656887 >